

Konjunkturläget

Mars 2005

Utgiven av
Konjunkturinstitutet
Stockholm 2005

Konjunkturinstitutet (KI) gör analyser och prognoser över den svenska och internationella ekonomin samt bedriver forskning i anslutning till detta. Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. I likhet med andra myndigheter har Konjunkturinstitutet en självständig ställning och svarar själv för de bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget innehåller analyser och prognoser över svensk och internationell ekonomi. Rapporten publiceras fyra gånger per år, i mars, juni, augusti och december. *The Swedish Economy* är motsvarande rapport på engelska. *Analysunderlag* publiceras i anslutning till Konjunkturläget och *Lönebildningen – Samhällsekonomiska förutsättningar i Sverige* (endast på KI:s hemsida i juni) och består av ett omfattande sifferunderlag i tabellform.

Rapporten *Lönebildningen – Samhällsekonomiska förutsättningar i Sverige* ger analyser av de samhällsekonomiska förutsättningarna för svensk lönebildning. Rapporten är årlig och betecknas *Wage Formation – Economic Conditions in Sweden* på engelska.

I serien *Specialstudier* publiceras rapporter som härrör från utredningar eller andra externa uppdrag. Forskningsresultat publiceras i serien *Working Paper*. Av dessa publiceras vissa i internationella vetenskapliga tidskrifter och utges då på nytt under beteckningen *Reprints*. Rapporter i dessa tre serier kan beställas utan kostnad. Flertalet publikationer kan också laddas ner direkt från Konjunkturinstitutets hemsida, www.konj.se.

Konjunkturinstitutet
Kungsgatan 12–14
Box 3116
SE-103 62 Stockholm
Telefon: 08–453 59 00, Telefax: 08–453 59 80,
E-post: ki@konj.se, Hemsida: www.konj.se

ISSN 0023–3463
ISBN 91–89226–58–5

Förord

I *Konjunkturläget* mars 2005 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2005–2006 i Sverige och i omvärlden. I ett särskilt avsnitt jämförs den nya prognosen med de bedömningar som presenterades under 2004.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Mats Dillén. Beräkningarna avslutades den 17 mars 2005.

Ingemar Hansson
Generaldirektör

Sammanfattning

BNP-tillväxten uppgår till 3,0 procent i år och till 2,9 procent nästa år. Exporten bromsar in och tillväxten drivs i ökande grad av investeringar och konsumtion. Sysselsättningen ökar långsamt och arbetslösheten sjunker till 4,6 procent 2006. För att inflationen ska närma sig målet och för att minska den höga konjunkturella arbetslösheten rekommenderar Konjunkturinstitutet en sänkning av reporäntan till 1,5 procent. De offentliga finanserna är långt ifrån målet om två procents överskott, vilket påkallar skattehöjningar eller besparingar om ca 10 miljarder kronor 2006.

Den globala konjunkturen – snabbt stigande investeringar och höga råvarupriser

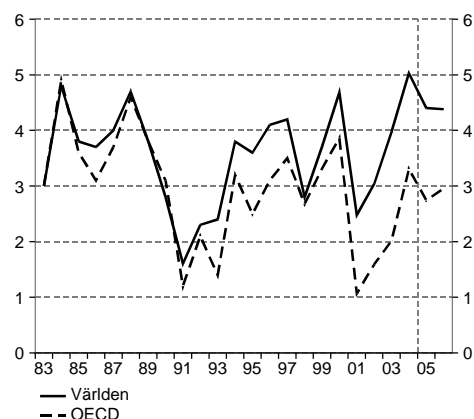
Den globala BNP-tillväxten uppgick 2004 till 5,0 procent (se diagram 1). Under senare delen av fjolåret dämpades dock tillväxten som en följd av högre oljepriser. Resursutnyttjandet fortsätter dock att öka med stigande investeringar som den viktigaste drivkraften. Den snabba expansionen i Kina och i stora delar av övriga Asien har bidragit till en mycket hög efterfrågan, och därmed högre priser, på råvaror som t.ex. olja och järnmalm. I takt med att den globala efterfrågetillväxten dämpas och ny produktionskapacitet tas i drift faller råvarupriserna tillbaka.

Världsekonomin stimuleras av en expansiv penningpolitik med låga styrräntor samt oväntat låga obligationsräntor. Såväl de nominella som de reala obligationsräntorna har fallit till mycket låga nivåer (se diagram 2). En delförklaring är att de senaste årens vinstökningar har varit så pass kraftiga att företagen såväl har kunnat öka sina investeringar som sitt finansiella sparande. En annan delförklaring är nya placeringsregler för pensionsfonder. Den fortsatta investeringsuppgången försvagar företagens finansiella sparande, stimulerar tillväxten och driver upp de långa räntorna.

Den globala tillväxten uppgår till 4,4 procent i år och nästa år. Tillväxten blir således något lägre än i fjol men är ändå så hög att resursutnyttjandet fortsätter att stiga. I USA, där konjunkturråterhämtningen pågått en tid (se diagram 3), ökade sysselsättningen i fjol med nästan 2 procent. Dessutom har inflationen börjat ta fart. Den amerikanska centralbanken (Fed) har därför sedan sommaren 2004 höjt styrräntan från 1 procent till 2,75 procent i slutet av mars (se diagram 4). Fed väntas fortsätta höja styrräntan, vilket dämpar tillväxten framöver.

I euroområdet har återhämtningen varit betydligt trögare. Den konjunkturförstärkning som kunde skönjas under första halvåret 2004 bröts under det andra halvåret. En förklaring till den svaga tillväxten är att eurons förstärkning har dämpat exporttillväxten. Konsumentförtroendet har dock gradvis förstärkts och den senaste tidens försvagning av industrikonjunkturen tycks vara på väg att brytas. Trots dessa ljusglimtar blir BNP-tillväxten i euroområdet i år endast 1,6 procent. Penningpolitiken förväntas vara fortsatt expansiv genom att styrräntan hålls

Diagram 1 BNP i världen och OECD
Procentuell förändring

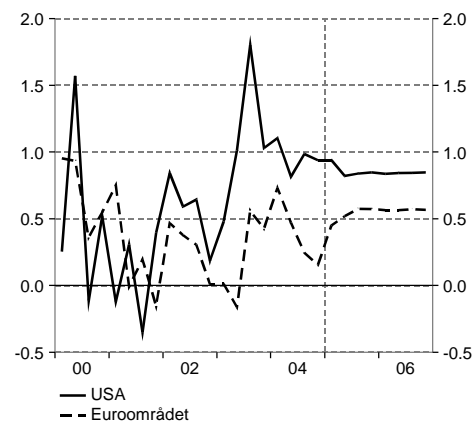
Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Realobligationsräntor
Procent, månadsvärden

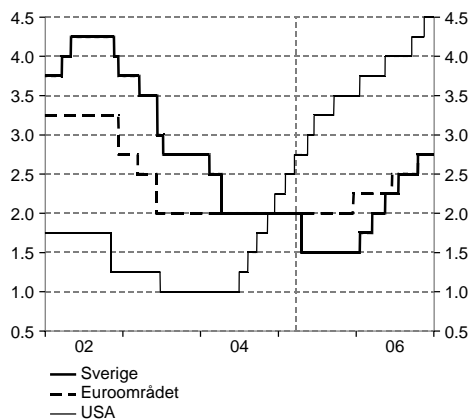
Anm. För euroområdet avses en fransk realobligationsränta. Löptiden är ca 10 år.
Källa: Ecwin.

Diagram 3 BNP i USA och euroområdet
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

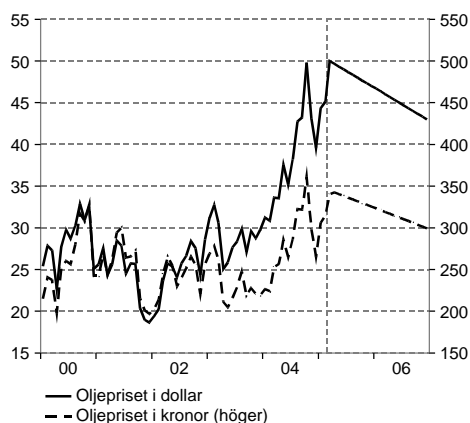
Källor: Bureau of Economic Analysis, Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 4 Styrräntor
Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

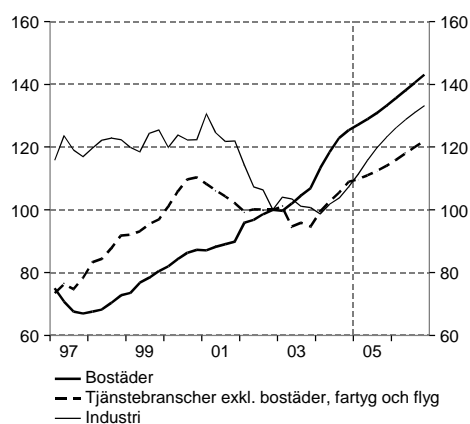
Diagram 5 Oljepris
Brent dollar/fat respektive konor/fat, månadsvärden

Anm. Nordsjöolja.

Källor: EcoWin, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Investeringar
Index 2002 kvartal 4=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

kvar på 2 procent till slutet av 2005. Hushållens konsumtionsutgifter och investeringarna stimuleras av det låga ränteläget. BNP-tillväxten i euroområdet ökar därför till 2,3 procent nästa år.

Den internationella riskbilden

Den största osäkerhetsfaktorn i världsekonomin är den fortsatta prisutvecklingen på råvaror och särskilt på olja. Under inledningen av 2004 låg oljepriset runt 30 dollar per fat (se diagram 5). I mitten av mars i år noterades oljan till över 55 dollar per fat. Ett uttryck för att oljeprisuppgången delvis är varaktig är att OPEC har övergivit sitt tidigare prisband på 22–28 dollar per fat. Uttalande från ledande OPEC-representanter indikerar att organisationens nya prismål kommer att ligga mellan 40 och 50 dollar per fat. En lägre tillväxt i oljeefterfrågan och ökad oljeproduktion från länder utanför OPEC innebär dock att oljepriset faller tillbaka under de kommande åren. I slutet av 2006 förutses priset på brentolja uppgå till 43 dollar per fat. Oljeprisuppgången sedan inledningen av 2004 påverkar tillväxten i OECD-området negativt både i år och nästa år.

Den relativt höga inflationen reser frågor om i vilken mån det förekommer konjunkturrell arbetslöshet i euroområdet. Osäkerheten är därför stor om resursutnyttjandet och därmed om regionens tillväxtpotential. Därutöver tillkommer risken för en påtaglig förstärkning av euron mot dollarn. Ett stort antal analyser, inklusive Konjunkturinstitutets egna, pekar på att dollarn fortfarande är övervärderad i ett långsiktigt perspektiv. Eftersom flera asiatiska valutor har någon form av knytning till dollarn riskerar euron få bära en stor del av anpassningen om dollarn försvagas ytterligare.

Hög exportdriven tillväxt i Sverige 2004

Sveriges BNP ökade 2004 med 3,5 procent. Den höga tillväxten förklaras i första hand av en stark export och en stark investeringsutveckling. En snabbt stigande efterfrågan från omvärlden och försäljningsframgångar för företag inom motorfordons- och teleproduktindustrin stärkte exporten. Efter att ha fallit sedan konjunkturtoppen 2000 ökade investeringarna med 5,1 procent i fjol (se diagram 6). Såväl hushållens konsumtionsutgifter som den offentliga konsumtionen utvecklades förhållandevis svagt förra året. Den höga BNP-tillväxten berodde till viss del på att antalet arbetsdagar 2004 var betydligt fler än 2003. Korrigerat för olika antal arbetsdagar mellan åren uppgick tillväxten 2004 till 2,9 procent (se diagram 7)

Under det fjärde kvartalet 2004 bromsade tillväxten in. I jämförelse med det tredje kvartalet ökade BNP med endast 0,3 procent i säsongrensade termer. Den svaga tillväxten under sista kvartalet förklaras till viss del av tillfälliga faktorer, som ett

ovanligt stort semesteruttag och en låg energikonsumtion till följd av en för årstiden hög medeltemperatur. Den underliggande tillväxten i den svenska ekonomin bedöms av bl.a. dessa skäl fortfarande vara god och tillväxttakten åter öka under inledningen av 2005.

Tabell 1 Valda indikatorer

Årlig procentuell förändring respektive procent

	2002	2003	2004	2005	2006
BNP till marknadspris	2,0	1,5	3,5	3,0	2,9
Kalenderkorrigerad BNP	2,0	1,6	2,9	3,0	3,2
Bytesbalans ¹	5,4	5,9	7,8	6,9	6,3
Sysselsättningsgrad ²	78,1	77,6	77,0	76,8	77,1
Offentligt finansiellt sparande ¹	-0,5	-0,1	1,1	0,3	0,4
Öppen arbetslöshet ³	4,0	4,9	5,5	5,1	4,6
Timlön (KL) ⁴	4,1	3,5	3,3	3,5	3,8
Arbetskostnader i näringslivet (NR) ⁴	4,6	3,7	2,5	3,2	3,8
Produktivitet i näringslivet ⁴	4,4	3,6	3,9	3,0	2,4
KPI, dec-dec	2,1	1,3	0,3	0,7	2,6
UND1X, dec-dec	2,0	1,6	0,7	0,9	1,7
Reporänta ⁵	3,75	2,75	2,00	1,50	2,75
Tioårig statsobligationsränta ⁵	4,9	4,9	3,9	4,1	4,9
Kronindex (KIX) ⁵	121,2	113,1	111,0	113,7	113,5

¹ procent av BNP. ² Reguljär sysselsättning i procent av befolkningen 20–64 år.

³ I procent av arbetskraften. ⁴ Kalenderkorrigerad. ⁵ Vid årets slut.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen, Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

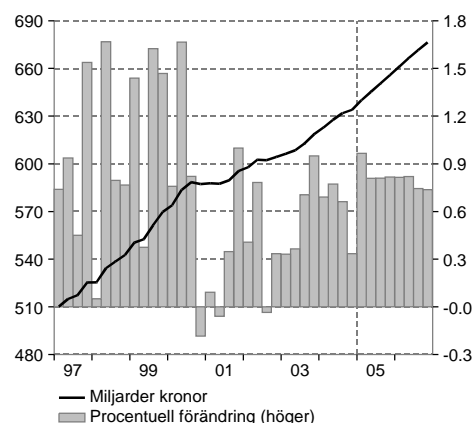
Tillväxtens drivkrafter förändras

Den något långsammare tillväxten i omvärlden i år och nästa år innebär en något svagare marknadstillväxt för svensk export. Teleproduktindustrin går in i en lugnare tillväxtfas efter den kraftiga återhämtningen förra året. Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer visar att tillväxten i tillverkningsindustrin bromsar in. Bland annat håller kapacitetsbegränsningar i vissa delar av industrin tillbaka produktionsökningen.

Den svagare exporttillväxten balanseras av en ökad tillväxt för inhemsk total efterfrågan (se diagram 8). Gynnsamma finansieringsvillkor för företagen, stigande vinster, en god efterfrågan och ett högt kapacitetsutnyttjande i industrin innebär att investeringarna kommer att fortsätta öka starkt.

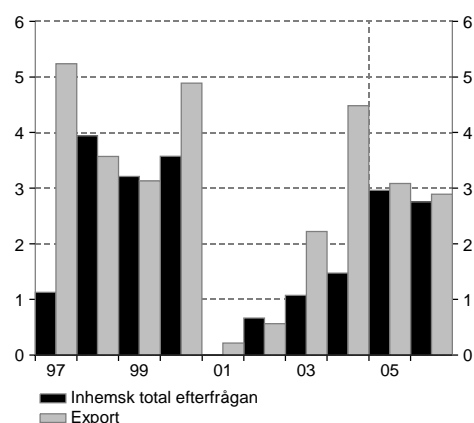
Hushållens konsumtion har under ett antal år utvecklats överraskande svagt. En betydande del av de kraftiga inkomstökningarna 2001 och 2002 har gått till ett ökat sparande (se diagram 9). Hushållens förmögenhetsställning har därtill förbättrats till följd av stigande aktie- och småhuspriser samtidigt som hus-

Diagram 7 BNP till marknadspris
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

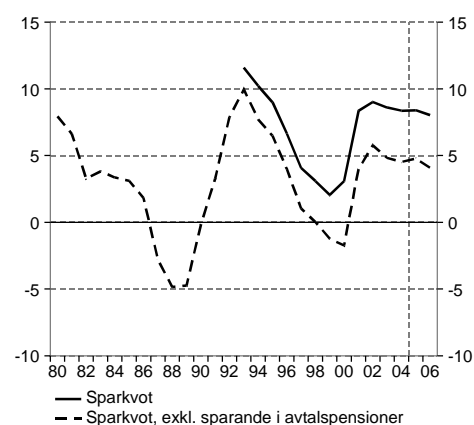
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Efterfrågan
Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter

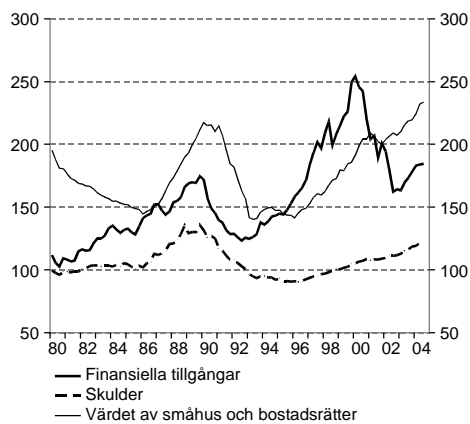
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Hushållens sparande
Procent av disponibel inkomst

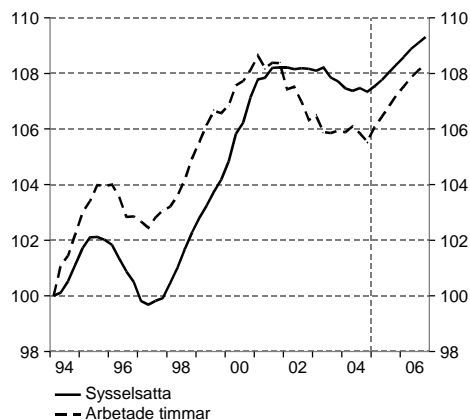
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Hushållens förmögenhet och skulder
Procent av disponibel inkomst, kvartalsvärden

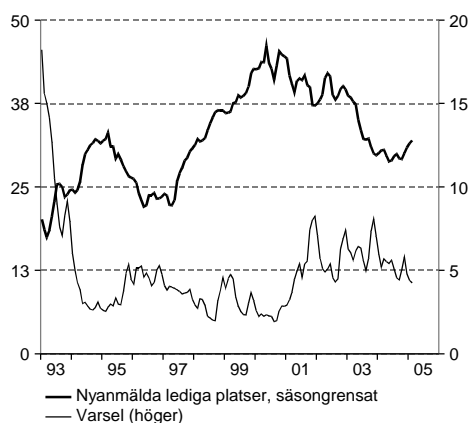
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Sysselsatta och arbetade timmar
Index 1994 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet

Diagram 12 Varsel och lediga platser
Tusental, 3-månaders glidande medelvärde

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

hållens skulder har ökat (se diagram 10). Utgångsläget inför 2005 kännetecknas således av ett högt sparande och en stark förmögenhetsställning. Hushållens reala disponibla inkomster ökar sammantaget 2005 och 2006 med 5,3 procent, varav 1 procentenhet beror på sänkta inkomstskatter och utgiftsreformer. Räntorna är mycket låga som en följd av den expansiva penningpolitiken och de låga internationella räntorna. Hushållens tillförsikt inför framtiden har stärkts och stärks ytterligare framöver när arbetsmarknaden förbättras. Mot denna bakgrund bedöms hushållens konsumtion öka med 2,6 procent i år och med 3,1 procent nästa år.

Den offentliga konsumtionen kommer också att växa snabbare. Stigande statsbidrag och växande skatteinkomster förbättrar de kommunala finanserna.

Sammantaget ökar BNP i år med 3,0 procent och nästa år med 2,9 procent. Korrigerat för variationer i antalet arbetsdagar mellan åren uppgår BNP-tillväxten 2005 till 3,0 procent och 2006 till 3,2 procent.

Arbetsmarknadsläget ljusnar

Efter konjunkturtoppen 2000 sjönk antalet arbetade timmar under ca tre år (se diagram 11). Sedan mitten av 2003 har antalet arbetade timmar varit i stort sett oförändrat. I ett inledande skede av en återhämtningsfas är det normalt att antalet arbetade timmar inte ökar trots hög och stigande tillväxt. Arbetsmarknaden utvecklades ändå förhållandevis svagt under hela fjolåret. Förloppet påverkades, som tidigare nämnts, av ett ovanligt högt semesteruttag det fjärde kvartalet. Sjunkande sjukfrånvaro har haft en återhållande effekt på sysselsättningen, eftersom sjukfrånvarande räknas som sysselsatta. Den svaga arbetsmarknaden, i fjol liksom i år, beror mer fundamentalt på att den samlade efterfrågan av varor och tjänster var alltför låg i förhållande till potentiell BNP. Produktivitetstillväxten har under flera år varit oväntat stark, vilket lett till en oväntad hög potentiell BNP. Därtill hölls BNP tillbaka under fjolåret av en oväntat stram finanspolitik. Därmed är BNP betydligt lägre än potentiell BNP. Den därav följande konjunkturrella arbetslösheten uppskattas för närvarande till 50 000 personer. I efterhand kan det konstateras att penningpolitiken kunde ha varit ännu mera expansiv under de senaste åren så att BNP legat närmare den oväntat höga potentiella produktionen. Den konjunkturrella arbetslösheten hade då varit lägre och inflationen hade legat närmare inflationsmålet.

Företagen kan inte framöver rationalisera produktionen i samma höga takt som under den inledande återhämtningsfasen. De kommer därför att behöva nyanställa för att möta den fortsatt relativt höga efterfrågetillväxten. Indikatorer tyder på att konjunkturcykeln nu är i den fas där sysselsättningen stiger. Nyanmälda lediga platser ökar och antalet varsel faller (se diagram 12). Allt fler företag redovisar planer på att öka antalet anställda.

Inom de företagsnära tjänstebanserna är anställningsplanerna tydligt expansiva. Utvecklingen under januari och februari tyder på en stigande sysselsättning under årets första kvartal. Sysselsättningsuppgången i år väntas bli 0,5 procent och nästa år 1,0 procent. Den öppna arbetslösheten minskar från 5,5 procent 2004 till 4,6 procent 2006 (se diagram 13).

Svagt inflationstryck på grund av låga enhetsarbetskostnader

Inflationstrycket i den svenska ekonomin är mycket lågt på grund av att låga löneökningar och en god produktivitetstillväxt dämpar enhetsarbetskostnaderna. Enhetsarbetskostnaderna i näringslivet stagnerade under 2002 och 2003 och sjönk med 1,7 procent i fjol (se diagram 14). Därtill ökar konkurrensen inom bl.a. livsmedelssektorn, vilket pressar handelsmarginalerna. Inflationen ökar gradvis men understiger inflationsmålet i slutet av 2006 (se diagram 15).

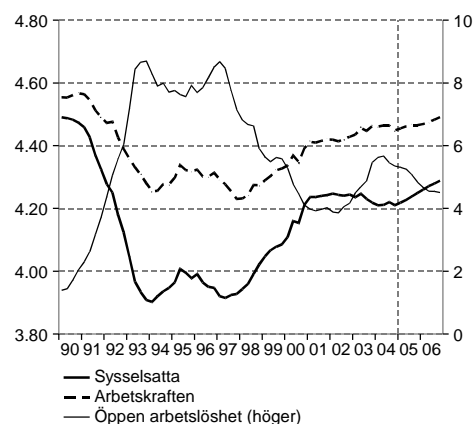
Den successivt stramare arbetsmarknaden med fallande arbetslöshet innebär att de lediga resurserna i ekonomin minskar framöver, dvs. arbetsmarknadsgapet krymper, och att lönerna därför kommer att öka i en något snabbare takt (se diagram 14 och 16). Även 2006 är dock löneökningstakten lägre än den löneökningstakt som enligt Konjunkturinstitutets bedömning är förenlig med 2 procent inflation. Det är därför lämpligt att sänka reporäntan med 0,50 procentenheter, så snart som möjligt, till 1,50 procent. Detta påskyndar nedgången av den konjunkturella arbetslösheten. Om ekonomin utvecklas i enlighet med denna prognos är det lämpligt att börja höja styrräntan i början av 2006 så att den uppgår till 2,75 procent i slutet av 2006. Givet denna utveckling bedöms UND1X-inflationen i slutet av 2006 uppgå till 1,7 procent.

Det offentliga sparandet långt ifrån målet

Det offentliga finansiella sparandet uppgick till 1,1 procent av BNP förra året och minskar till 0,4 procent av BNP 2006, bl.a. som en följd av ofinansierade skattesänkningar och utgiftsökningar i år och nästa år (se diagram 17).

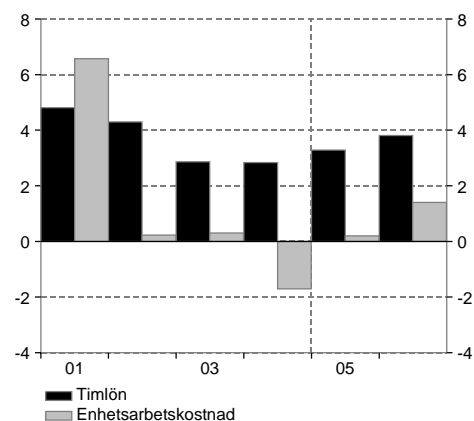
Konjunkturinstitutet förordar att det finansiella sparandet förs närmare målet på 2 procent under de kommande åren. En ur konjunktursynvinkel lämplig takt är att förstärka det finansiella sparandet genom skattehöjningar eller besparingar på 10 miljarder kronor 2006. Om konjunkturen fortsätter att förstärkas 2007 kan det vara lämpligt att öka det konjunkturjusterade sparandet till målsatta 2,0 procent genom ytterligare skattehöjningar eller besparingar. En sådan stramare finanspolitik ger utrymme för en något lättare penningpolitik. Effekten på tillväxten 2006 skulle därmed bli förhållandevis begränsad och de offentliga

Diagram 13 Sysselsatta, i arbetskraften och arbetslösa
Miljoner respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

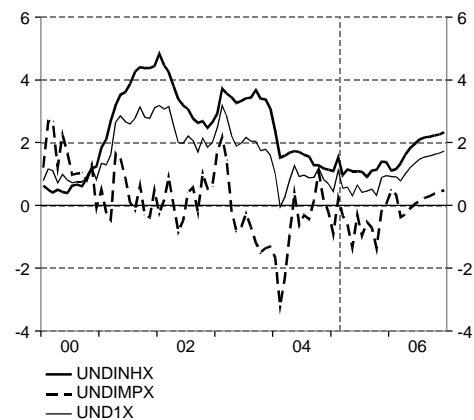
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Timlön och enhetsarbetskostnad i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet

Diagram 15 Underliggande inflation
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

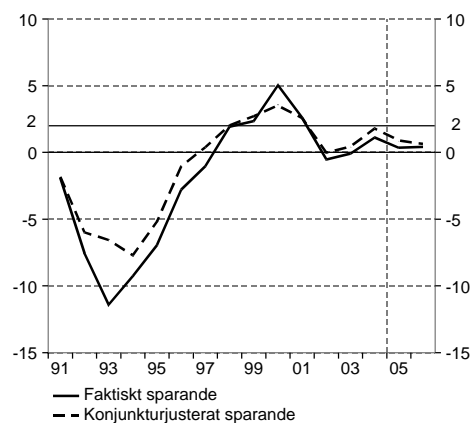
Diagram 16 Arbetsmarknadsgap
 Procent av potentiellt antal arbetade timmar, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

finanserna skulle vara bättre rustade inför nästa konjunkturedgång och inför den framtida demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning.

Diagram 17 Faktiskt och konjunkturjusterat offentligt finansiellt sparande
 Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Innehåll

Konjunkturprognos	13
Internationell konjunkturutveckling	15
Finansmarknaderna	27
BNP och efterfrågan i Sverige	35
Hushållens konsumtion	36
Offentlig konsumtion	40
Fasta bruttoinvesteringar	41
Lagerinvesteringar	47
Export	47
Import	50
Bytesförhållande, bytesbalans och bruttonationalinkomst	54
Produktion och arbetsmarknad	59
Produktion, produktivitet och arbetade timmar	59
Efterfrågan på arbetskraft	63
Arbetskraftsutbud och arbetslöshet	69
Resursutnyttjande	73
Löner, vinster och priser	77
Löner och arbetskostnader	77
Konkurrensläge och lönsamhet	81
Inflation	84
Offentliga finanser	91
Den ekonomiska politikens mål och inriktning	92
Offentliga sektorns inkomster och utgifter	99
Offentliga finanser i delsektorer	107
Prognosjämförelse	111
Konjunkturinstituts prognoser för 2004	113
Jämförelse med andra prognosmakare	115
Prognosrevideringar för 2005 och 2006	121

Fakta- och fördjupningsrutor

Varför är räntorna så låga?	33
Investeringsandelen är låg i Sverige, men främst för bostäder	44
Naturkatastrofer: Hur påverkas BNP	52
Varför dröjer sysselsättningen?	67
Antalet sjukdagar minskar men den totala ohälsan ökar	71
Konjunkturinstitutets reporäntebedömning	88
Föreslagen reformering av 3:12-reglerna	100
Utvärdering av det finska systemet med skattereduktion för hushållsnära tjänster	105
Utvärdering av Konjunkturinstitutets prognoser	117

Konjunkturprognos

2005–2006

Internationell konjunkturutveckling

Återhämtningen fortsätter trots höga oljepriser

Den globala BNP-tillväxten uppgick till 5 procent förra året (se diagram 18). Det är den högsta tillväxten på nära tre decennier. Framför allt USA och delar av Asien växte snabbt. En stark investeringskonjunktur bidrog till att den kinesiska BNP-tillväxten uppgick till 9,5 procent.

Den globala BNP-tillväxten mattades dock av något under loppet av året (se diagram 19). Den snabba ökningen i världshandelstillväxten bromsade in det tredje kvartalet 2004 (se diagram 20) och det finns indikationer på en viss avmattning det fjärde kvartalet. En trolig förklaring är de stigande oljepriserna.

Den japanska tillväxten hämmades av att såväl maskininvesteringarna som hushållens konsumtionsutgifter minskade och japansk BNP föll under det andra och det tredje kvartalet 2004. Tillväxten det fjärde kvartalet var marginell. I euroområdet växte den inhemska efterfrågan för svagt för att motverka en fallande exporttillväxt och den trevande konjunkturåterhämtningen de två första kvartalen bröts. I Kina började myndigheternas åtgärder för att kyla av ekonomin ge resultat. I USA fortsatte däremot BNP-tillväxten att vara hög hela året.

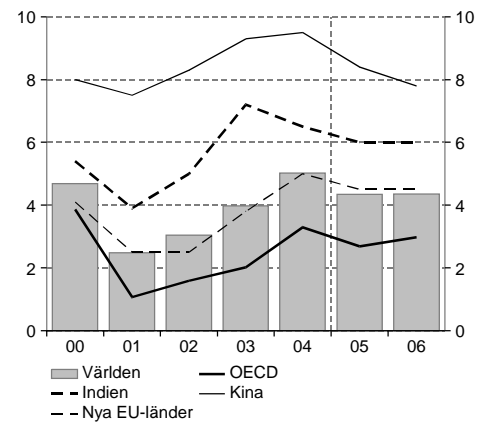
Den globala tillväxten ökar något igen från början av innevarande år. Industrikonjunkturen har börjat ta fart efter svackan under det andra halvåret 2004. Industriproduktionen i Asien, t.ex. i Kina, Japan och Sydkorea, steg i början av året. Detsamma gäller i euroområdet, framför allt i Tyskland. I USA fortsätter industrikonjunkturen att vara stark.

Liksom under de senaste två åren ökar investeringarna i rask takt och den globala investeringskonjunkturen utgör den viktigaste drivkraften för den globala tillväxten (se diagram 19). Vinstutvecklingen hos många företag är god och finansieringskostnaderna, inte minst räntan på företagsobligationer, är låg. Tillväxten i hushållens konsumtion blir mer dämpad. Anledningen är dels att nedgången efter konjunkturtoppen 2000 var betydligt måttligare än för investeringarna, dels att arbetsmarknaden utvecklas förhållandevis svagt.

Den globala BNP-tillväxten uppgår till 4,4 procent både i år och nästa år. Dessa siffror kan jämföras med en genomsnittlig tillväxttakt på ca 3,5 procent sedan 1985. I OECD-området ökar tillväxten något efter nedgången mot slutet av förra året och resursutnyttjandet fortsätter att stiga gradvis.

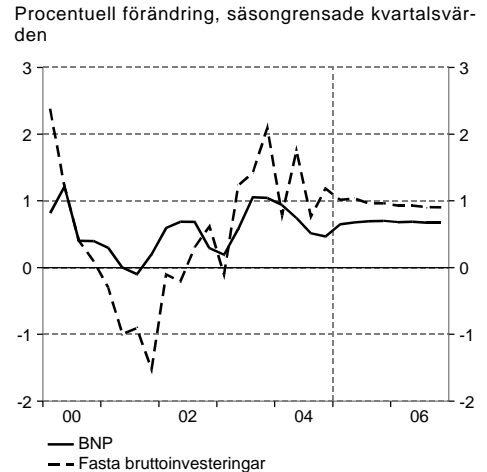
Oljepriset uttryckt i dollar har fördubblats på två år. Under de senaste 12 månaderna har oljepriset stigit med nära 70 procent uttryckt i dollar och något mindre uttryckt i yen eller euro. Hela uppgången var oväntad eftersom spotpriset också är

Diagram 18 BNP-tillväxt i världen, OECD och tillväxtländer
Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 19 BNP och fasta bruttoinvesteringar i OECD
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: IMF, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 20 Export i världen
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källa: IMF.

ca 70 procent högre än vad som förväntades för ett år sedan.¹ Marknadens förväntningar om oljepriset under de kommande åren har också justerats upp kraftigt jämfört med för ett år sedan.

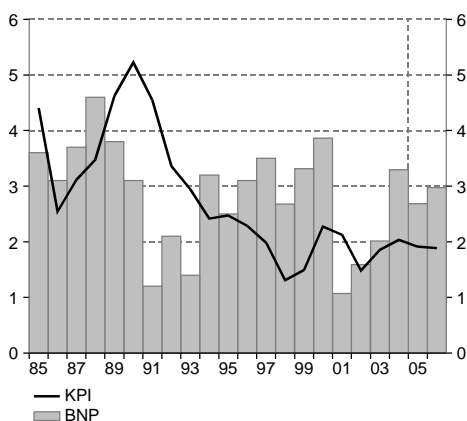
De högre oljepriserna innebär delvis nya förutsättningar för den ekonomiska utvecklingen. Simuleringar med världsmodellen NiGEM² indikerar att utvecklingen av oljepriset under det senaste året samt ett framtida oljepris i linje med nu aktuella förväntningar kan medföra att BNP i OECD blir 1 procent lägre i slutet av 2006 jämfört med om oljepriset hade utvecklats enligt de förväntningar som rådde i början av 2004.³ Resultaten indikerar därmed att de högre oljepriserna har en betydande effekt på den internationella konjunkturen. De utgör också en viktig orsak till att Konjunkturinstitutet sedan mars 2004 har reviderat ner prognosen för BNP-tillväxten i OECD-området för 2005 och 2006.

Prisstegringar på olja och andra råvaror bidrog under förra året till stigande inflation. I OECD-området uppgick inflationen till 2,0 procent (se diagram 21). Ett fortsatt lågt resursutnyttjande och något fallande råvaru- och oljepriser leder till att inflationen sjunker något till 1,9 procent i år och nästa år.

Det låga globala resursutnyttjandet och det måttliga inflationstrycket medför att de flesta centralbanker fortsätter att bedriva en expansiv penningpolitik. Eftersom den faktiska tillväxten överstiger den potentiella ökar dock resursutnyttjandet successivt och penningpolitiken kommer att gradvis föras i en mindre expansiv riktning. Den amerikanska centralbanken (Fed) började höja styrräntan från 1,0 procent i juni 2004 till dagens nivå på 2,75 procent och fortsätter att höja till 4,50 procent i slutet av 2006. Resursutnyttjandet i euroområdet är lägre än i USA och återhämtningen är trög. Den europeiska centralbanken (ECB) genomför sin första räntehöjning från 2,00 till 2,25 procent i slutet av innevarande år och i slutet av 2006 har styrräntan höjts till 2,75 procent.

Den bild som tecknas ovan omges av ett antal osäkerhetsfaktorer. Den mest betydande osäkerhetsfaktorn är oljeprisets utveckling. Ett väsentligt högre oljepris än enligt prognosens 43 dollar per fat i slutet av 2006 skulle bromsa efterfrågetillväxten. De internationella sparandeobalanserna utgör också en risk på nedåtsidan. Stora underskott i bytesbalansen och de offentliga finanserna i USA medför en risk för turbulens på de internatio-

Diagram 21 BNP och inflation i OECD
Årlig procentuell förändring

Anm. KPI-siffrorna avser OECD exkl. Australien, Island, Korea, Mexiko, Nya Zeeland, Polen, Slovakien, Tjeckien, Turkiet och Ungern. KPI för EU-länderna avser harmoniserade KPI, HIKP. Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

¹ Enligt prognos från Consensus Forecasts samt terminspriser.

² NiGEM står för National Institute Global Econometric Model. Modellen utarbetas av NIESR, dvs. National Institute of Economic and Social Research, i London.

³ I simuleringen analyseras effekterna av att oljepriset höjs från de nivåer som förväntades för ett år sedan till vad utfallet blivit sedan dess samt aktuella prognoser. BNP-tillväxten i OECD-området blir 0,4, 0,4 respektive 0,2 procent lägre år 2004-2006 än i scenariot med lägre oljepris. Oljeprischocken har antagits vara exogen, dvs motsvarar ett oväntat utbudsbortfall. I realiteten har dock en väsentlig del av oljeprisökningen varit resultatet av en oväntat stor efterfrågan på olja.

nella finansiella marknaderna som bl.a. skulle kunna ge upphov till en ytterligare kraftig försvagning av dollarn och en ytterligare förstärkning av euron. Det finns också en risk att utvecklingen i euroområdet blir svagare än enligt prognosen. Situationen i Tyskland är särskilt svårbedömd och bl.a. kan de tyska hushållens inkomstutveckling bli svagare än väntat och sparandet högre än väntat. Effekterna av eurons tidigare appreciering på företagens vinster och därmed vilja att investera och nyanställa kan också ha underskattats.

Tabell 2 BNP och KPI i världen

Årlig procentuell förändring

	BNP				KPI			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
USA	3,0	4,4	3,6	3,4	2,3	2,7	2,5	2,4
Japan	1,4	2,6	1,0	1,9	-0,3	0,0	0,0	0,3
Euroområdet	0,5	1,8	1,6	2,3	2,1	2,2	1,9	1,7
Tyskland	-0,1	1,1	1,1	1,9	1,0	1,8	1,3	1,2
Frankrike	0,6	2,2	2,1	2,4	2,2	2,3	1,8	1,7
Storbritannien	2,2	3,1	2,6	2,5	1,4	1,3	1,8	2,0
OECD ¹	2,0	3,3	2,7	3,0	1,9	2,0	1,9	1,9
Världen	4,0	5,0	4,4	4,4				

¹ BNP-siffrorna, vilka avser samtliga OECD-länder, är säsong- och kalenderjusterade. KPI-siffrorna avser OECD exkl. Australien, Island, Korea, Mexiko, Nya Zeeland, Polen, Slovakien, Tjeckien, Turkiet och Ungern. KPI för EU-länderna avser harmoniserade KPI, HIKP.

Källor: IMF, OECD och Konjunkturinstitutet.

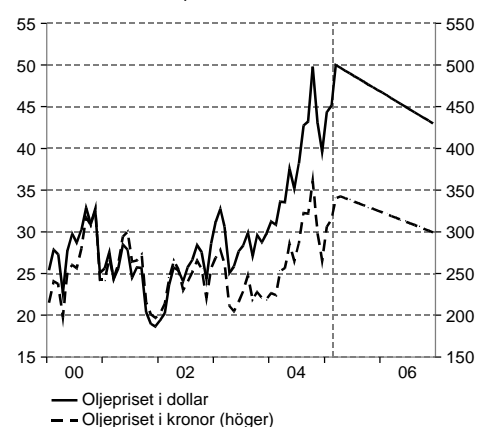
Stor osäkerhet på oljemarknaden

Efter att ha nått rekordnivåer på drygt 52 dollar per fat i oktober föll oljepriset tillbaka under de avslutande månaderna 2004 (se diagram 22). Nedgången i oljepriset bröts vid årsskiftet. I mitten av mars steg priset till närmare 55 dollar per fat, dvs. högre än den tidigare rekordnoteringen. Oljepriset är ovanligt högt även i reala termer, om än betydligt lägre än i början av 1980-talet (se diagram 23).

Den främsta orsaken till den kraftiga prisuppgången under större delen av 2004 var den snabba efterfrågetillväxten. Efterfrågan på olja steg förra året med 3,4 procent. Detta var den största ökningstakten ett enskilt år sedan 1976 och ökningen var mer än dubbelt så hög som den av International Energy Agency (IEA) förväntade ökningen.

Uppgången i oljepriset under början av 2005 beror i viss utsträckning på temporära faktorer, som osäkerhet kring valet i Irak och onormalt kallt väder i nordöstra USA. En ytterligare anledning till årets prisuppgång är en begynnande oro över de oljeproducerande ländernas kapacitet att möta den höga efterfrågetillväxten. Framför allt gäller denna oro möjligheterna att öka produktionen i länder utanför OPEC.

Diagram 22 Oljepris
Brent dollar/fat respektive konor/fat, månadsvärden

Anm. Nordsjöolja.

Källor: EcoWin, International Petroleum Exchange och Konjunkturinstitutet.

Diagram 23 Realt oljepris
Index 1971-01-01=100, månadsvärden

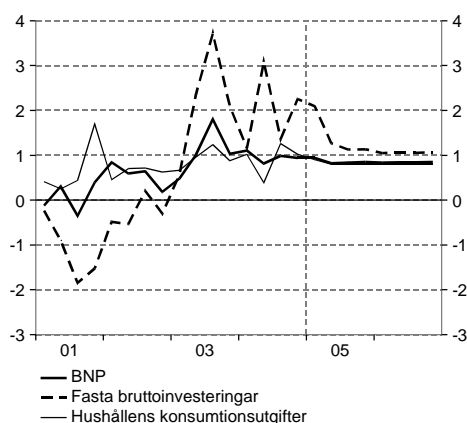
Anm. Pris på WTI-olja deflaterad med konsumtionsvägd KPI för 14 OECD-länder i gemensam valuta. Källor: EcoWin, International Petroleum Exchange, OECD, nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Oron för utbudet förstärks av osäkerheten kring hur OPEC kommer att agera i framtiden. OPEC beslutade på sitt möte i december 2004 att officiellt överge sitt prisband på 22 till 28 dollar per fat. Något nytt prisband angavs inte. Vid samma möte sänkte OPEC sin produktionskvot från 28 till 27 miljoner fat per dag som en reaktion på att oljepriserna föll under 40 dollar per fat. Sänkningen kan tolkas som en indikation på att OPEC:s nya prismål kommer att ligga betydligt högre än det gamla. Uttalanden från ledande OPEC-representanter indikerar att prismålet ligger mellan 40 och 50 dollar per fat.

Oljepriset väntas falla något framöver när den osäkerhet som orsakats av de temporära störningarna klingar av. I december 2005 förutses oljepriset uppgå till 47 dollar per fat, för att sedan falla ytterligare till 43 dollar per fat i december 2006. Prognosen förutsätter att den globala efterfrågetillväxten på olja mattas av under året. Enligt IEA:s prognos bromsas efterfrågetillväxten till 2,2 procent, främst som en konsekvens av att den globala BNP-tillväxten dämpas något.

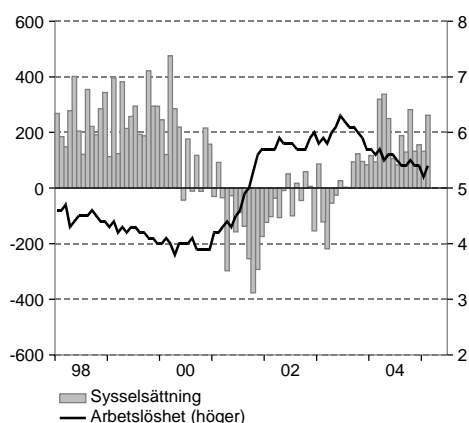
Fjölårets kraftiga efterfrågeökning gör att marginalen mellan efterfrågan och produktionskapacitet på oljemarknaden är liten. Om efterfrågeökningen även i år blir mycket starkare än väntat riskerar oljepriset att bli betydligt högre än enligt nuvarande prognos.

Diagram 24 BNP och efterfrågan i USA
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis och Konjunkturinstitutet.

Diagram 25 Sysselsättning och arbetslöshet i USA
Förändring i tusental respektive procent, säsongrensade månadsvärden

Källor: U.S. Department of Labour och Bureau of Labour Statistics.

Fortsatt stark tillväxt i USA

Konjunktoren i USA utvecklades fortsatt starkt det fjärde kvartalet 2004 och ekonomin växte med drygt 0,9 procent. Det var främst investeringarna och hushållens konsumtionsutgifter som bidrog till den höga tillväxten (se diagram 24). Detta medförde att även importen växte snabbt och att utrikeshandeln därmed fortsatte att bidra negativt till tillväxten. BNP ökade i följd med 4,4 procent och ekonomin har nu växt i god takt under snart två år. Tillsammans med delar av Asien leder USA därmed återhämtningen i den internationella konjunkturen. Efter en inledningsvis svag arbetsmarknadsutveckling med mycket spekulationer om s.k. ”jobless growth” steg antalet sysselsatta i följd med nästan 2 procent (se diagram 25). Samtidigt dämpades produktivitetstillväxten, men den är fortfarande relativt hög ur ett historiskt perspektiv. Enhetsarbetskostnaderna sjönk under stora delar av 2002 och 2003 men ökade andra halvåret 2004 med ca 1,5 procent (se diagram 26).

En rad indikatorer tyder på en fortsatt hög tillväxt under första kvartalet 2005. Företagsförtroendet är högt såväl i tillverkningsindustrin som i tjänstesektorn (se diagram 27). Sysselsättningen har fortsatt att stiga, vilket bidragit till att inkomsterna har utvecklats starkt under början av året.

Hushållens konsumtionsutgifter förväntas växa i linje med sitt historiska genomsnitt, dvs. drygt 3 procent per år, under prognosperioden. Sysselsättningen fortsätter att stiga, vilket

bidrar till att hushållens löneinkomster utvecklas starkt. Även de måttliga prisökningarna bidrar till att de reala disponibla inkomsterna fortsätter att utvecklas i god takt. Tillsammans med låga realräntor stimulerar detta hushållens konsumtion. En gradvis mindre expansiv penningpolitik har dock en viss återhållande effekt, varför hushållens konsumtion växer något långsammare än de disponibla inkomsterna. Sparkvoten ökar därmed något från en mycket låg nivå.

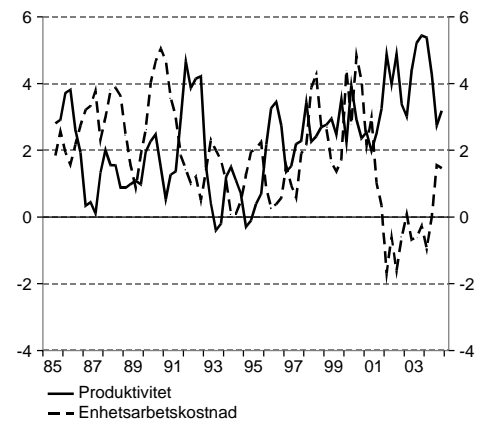
Investeringsstillväxten mattas något under prognosperioden men företagens investeringar ökar ändå förhållandevis snabbt (se diagram 24). Investeringsbehovet har ökat i och med att kapacitetsutnyttjandet har blivit allt högre. Framtidstron är stark hos företagen och förutsättningarna för att investera är goda. Såväl faktiska som förväntade vinster är höga och finansieringskostnaderna är låga. Räntorna stiger visserligen framöver men blir ändå tillräckligt låga för att stimulera investeringarna.

Sammantaget mattas BNP-tillväxten av till 3,6 procent 2005 och 3,4 procent 2006 (se tabell 3). Detta är något högre än den potentiella tillväxten, vilket innebär att resursutnyttjandet fortsätter att öka. Produktionsgapet kommer emellertid inte riktigt att slutas under prognosperioden.

Kärninflationen (KPI exklusive energi och livsmedel) har stigit sedan början av 2004 och uppgick till 2,2 procent i januari 2005 (se diagram 28). Den förväntas fortsätta att stiga något under loppet av året. Även om centralbanken i USA (Fed) inte uttryckt någon överdriven oro över den stigande inflationen ökar inflationstrycket till följd av det stigande resursutnyttjandet. Fed kommer därför att fortsätta att successivt höja styrräntan till 4,50 procent i slutet av 2006.

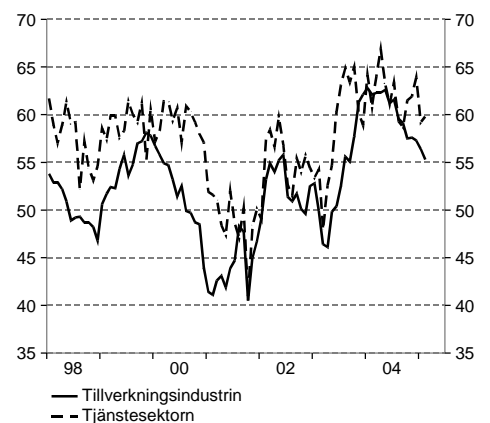
Det amerikanska bytesbalansunderskottet har ökat snabbt de senaste 10 åren och uppgick i fjol till 5,7 procent av BNP. Underskottet kan hänföras till det låga sparandet i USA och har på senare år förvärrats i takt med att de offentliga budgetunderskotten har ökat. Även i år ger nettoexporten ett negativt bidrag till BNP-tillväxten men nästa år blir bidraget svagt positivt som en följd av de senaste årens försvagning av dollarn.

Diagram 26 Arbetsproduktivitet och enhetsarbetskostnad i USA
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

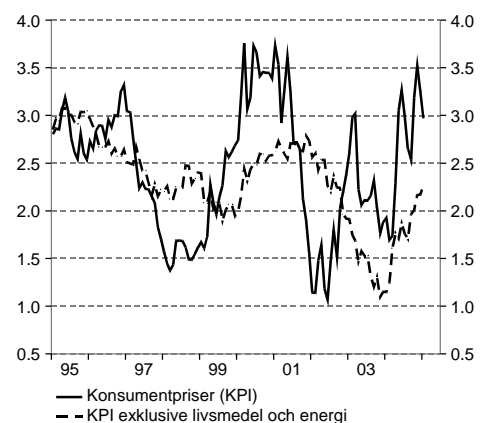
Källa: Bureau of Labor Statistics.

Diagram 27 Inköpschefsindex (ISM) i USA
Index, månadsvärden

Källa: Institute for Supply Management.

Diagram 28 Inflation i USA
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: U.S. Department of Labour.

Tabell 3 Ekonomiska indikatorer för USA

Miljarder dollar, löpande priser, respektive årlig procentuell förändring, fasta priser.

	2003	2003	2004	2005	2006
Hushållens konsumtionsutgifter	7 761	3,3	3,8	3,6	3,2
Offentliga konsumtionsutgifter	1 717	2,9	1,7	1,1	1,0
Fasta bruttoinvesteringar	2 025	4,5	9,0	7,2	4,4
Lagerinvesteringar ¹	-1	-0,1	0,5	0,1	0,0
Nettoexport ¹	-498	-0,5	-0,6	-0,6	0,1
BNP	11 004	3,0	4,4	3,6	3,4
KPI		2,3	2,7	2,5	2,4
Arbetslöshet		6,0	5,5	5,2	5,1
Styrränta ^{2,3}		1,00	2,25	3,50	4,50
Lång ränta ^{2,4}		4,3	4,2	5,2	5,6
Yen/Dollar ²		108	104	102	98
Dollar/Euro ²		1,22	1,34	1,32	1,30

¹ Miljarder dollar respektive bidrag till BNP-tillväxten.

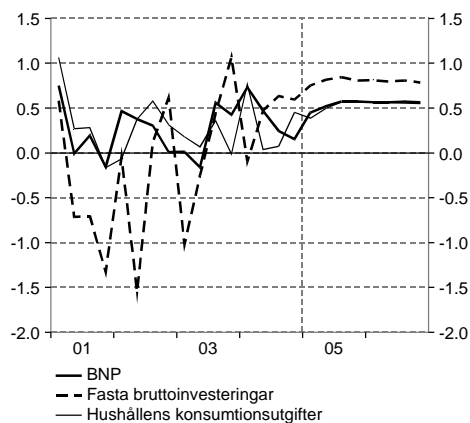
² Vid slutet av respektive år.

³ Federal Funds target rate.

⁴ 10-årig statsobligationsränta.

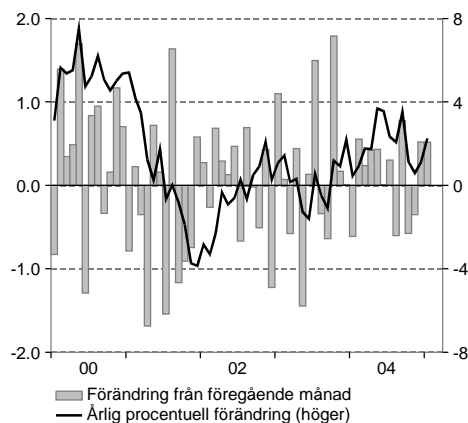
Källor: Bureau of Economic Analysis, Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 29 BNP och efterfrågan i euroområdet
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Diagram 30 Industriproduktion i euroområdet
Årlig procentuell förändring respektive procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Eurostat.

Återhämtningen i euroområdet haltar

Uppgången i oljepriset och apprecieringen av euron har fortsatt att hålla tillbaka tillväxten i euroområdet. Den exportledda återhämtning som inleddes i början av förra året fick inte fotfäste och den slutliga inhemska efterfrågan utvecklades svagt under loppet av året. I takt med att exporttillväxten sjönk bromsade BNP-tillväxten från 0,7 procent det första kvartalet till 0,5 procent det andra och 0,2 procent det tredje kvartalet (se diagram 29).

Preliminära siffror för det fjärde kvartalet 2004 tyder på att tillväxttakten för hushållens konsumtion ökade till 0,5 procent. De fasta bruttoinvesteringarna växte i ungefär samma takt som det tredje kvartalet, dvs. 0,6 procent. Negativa bidrag från lagerförändringarna samt utrikeshandeln innebar dock att BNP endast steg med 0,2 procent, vilket är mindre än hälften av den uppskattade potentiella tillväxttakten.⁴

Tillgängliga indikatorer pekar på en viss ökning av BNP-tillväxten i början av innevarande år. Industrikonjunkturen tycks vara på väg att återhämta sig efter svackan i slutet av 2004. Såväl industriproduktion (se diagram 30) som ordergång och företagsförtroende har börjat stiga under de senaste månaderna (se diagram 31). Signalerna är dock något motstridiga och osäkerhe-

⁴ Det finns indikationer på att den säsongjusterade BNP-tillväxten för det fjärde kvartalet av beräkningstekniska skäl (för stor kalenderkorrigering) var överdrivet låg. Detta kommer i så fall att rendera en viss positiv rekyl för BNP-tillväxten i början av innevarande år. I prognosen för euroområdet ligger ett implicit antagande om att så är fallet.

ten om vart den europeiska industrikonjunkturen är på väg är relativt stor. Beroendet av stigande omvärldsefterfrågan är fortsatt högt.

Den expansiva penningpolitiken och den fortsatt växande omvärldsefterfrågan bedöms dock leda till att resursutnyttjandet stiger. I stora delar av euroområdet är dessutom företagens vinstutveckling stark. Investeringskonjunkturen fortsätter att stärkas då även den inhemska efterfrågan stiger gradvis.

Hushållens förtroende har stigit något under den senaste tiden (se diagram 32). Tillsammans med starka konsumtionsutfall för januari talar detta för att den högre tillväxttakten i hushållens konsumtion det fjärde kvartalet 2004 har bibehållits i början av 2005. Hushållens konsumtionstillväxt blir ändå dämpad under prognosperioden trots att hushållen gynnas av bl.a. mycket låga räntor. Den måttliga konsumtionsökningen beror på den fortsatt svaga arbetsmarknaden, anpassningen till det höga oljepriset och kortsiktiga negativa effekter av arbetsmarknadsreformer i bl.a. Tyskland.

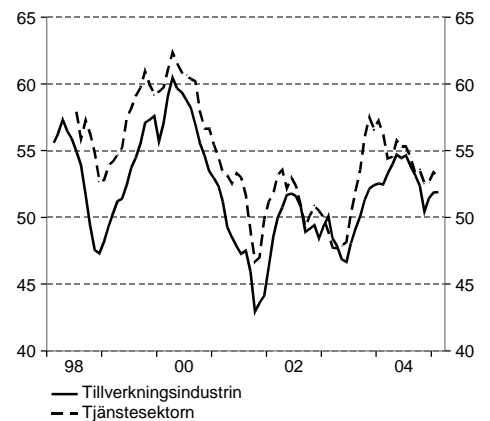
Finanspolitiken i euroområdet har under senare år varit milt expansiv. Även om graden av stimulans med hänsyn till konjunkturen varit måttlig har en rad länder kommit att bryta mot reglerna i den s.k. Stabilitets- och tillväxtpakten som en följd av ett för lågt offentligt sparande under den senaste högkonjunkturen. Det pågående arbetet med att reformera pakten tycks leda till en viss uppmjukning av reglerna. De nya reglerna väntas bland annat fästa större vikt vid ett medlemslands offentliga skuld och ta större hänsyn till konjunkturcykeln. Trots det väntas både Tyskland och Frankrike tvingas vidta åtgärder för att stärka de offentliga finanserna och finanspolitiken för euroområdet som helhet blir därmed något åtstramande i år och nästa år.

Sammantaget väntas den långsamma återhämtningen av hushållens konsumtion och den något mer dynamiska investeringsuppgången medföra en gradvis ökning av tillväxten under 2005. Någon gång i mitten av året tar den återhämtning som inleddes under det första halvåret 2004 åter fart. Den svaga avslutningen på 2004 bidrar dock till att BNP-tillväxten stannar på 1,6 procent i år. Nästa år växer BNP med 2,3 procent.

Inflationen i euroområdet föll i januari tillbaka till 1,9 procent från 2,4 procent i december förra året (se diagram 33). Oljepriset ser ut att bli högre än tidigare förväntat, vilket drar upp inflationen. Å andra sidan är resursutnyttjandet lågt och väntas endast öka marginellt fram till i slutet av 2006. Osäkerheten kring resursutnyttjandet och ekonomins tillväxtpotential är dock relativt stor. Bland annat innebär låg tillväxttakt i enhetsarbetskostnaderna att inflationen sjunker från 2,1 procent i fjol till 1,9 procent i år och 1,7 procent 2006.

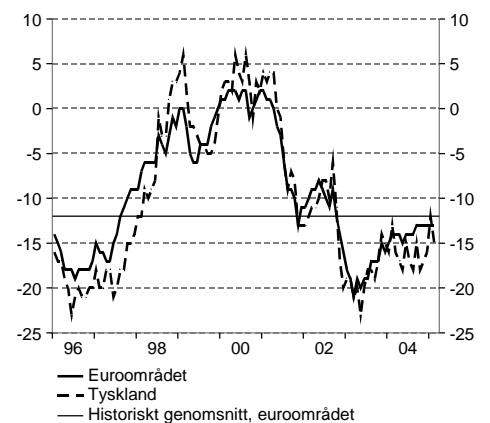
Såväl nominella som reala korträntor är historiskt låga. Det låga resursutnyttjandet och den tröga konjunkturåterhämtningen medför att ECB fortsätter att bedriva en expansiv penningpolitik. Trots den svaga konjunkturen under senare år har inflatio-

Diagram 31 Inköpschefsindex euroområdet
Index, månadsvärden

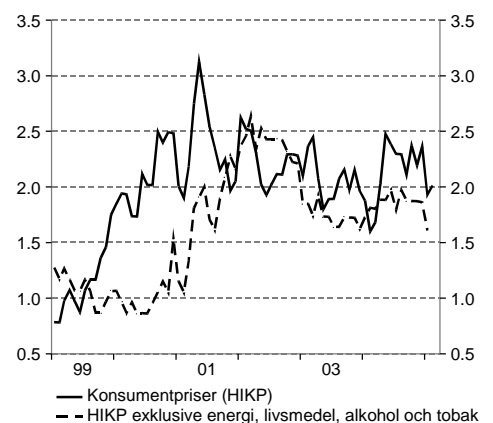
Källa: NTC Research Ltd.

Diagram 32 Hushållens förtroende i euroområdet
Nettotal, månadsvärden

Källa: EU-kommissionen.

Diagram 33 Inflation i euroområdet
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Eurostat.

nen legat över ECB:s mål. ECB har också tydligt visat oro över att den höga penningmängdstillväxten ska skapa inflationsproblem framöver samt för att den starka husprisutvecklingen i många medlemsländer riskerar att utvecklas till en prisbubbla. ECB väntas därför försiktigt höja styrräntan i takt med att resursutnyttjandet stiger. Första höjningen från 2,00 till 2,25 procent väntas kring årsskiftet. I slutet av 2006 är styrräntan 2,75 procent, vilket innebär att penningpolitiken fortfarande är tydligt expansiv.

Tabell 4 Valda indikatorer för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser, respektive årlig procentuell förändring, fasta priser.

	2003	2003	2004	2005	2006
Hushållens konsumtionsutgifter	4 160	1,0	1,1	1,6	2,3
Offentliga konsumtionsutgifter	1 500	1,6	1,6	1,4	1,6
Fasta bruttoinvesteringar	1 439	-0,6	1,7	2,9	3,3
Lagerinvesteringar ¹	5	0,4	0,5	0,2	0,0
Nettoexport ¹	160	-0,6	0,0	-0,3	0,0
BNP	7 265	0,5	1,8	1,6	2,3
HIKP		2,1	2,1	1,9	1,7
Arbetslöshet		8,8	8,9	8,8	8,6
Styrränta ^{2,3}		2,00	2,00	2,25	2,75
Lång ränta ^{2,4}		4,3	3,6	3,8	4,5
Dollar/Euro ²		1,22	1,34	1,32	1,30

¹ Miljarder euro respektive bidrag till BNP-tillväxten.

² Vid slutet av respektive år.

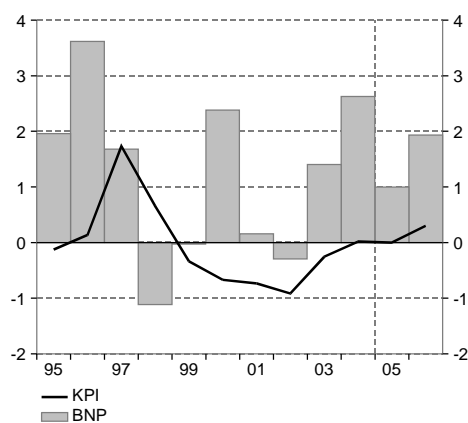
³ Refränta.

⁴ 10-årig statsobligationsränta.

Källor: Eurostat och Konjunkturinstitutet.

Ljusning i Japan

Diagram 34 BNP och inflation i Japan
Årlig procentuell förändring

Källor: Cabinet Office, Management and Coordination Agency, Japan och Konjunkturinstitutet.

Införandet av kedjeprisindex i de japanska nationalräkenskaperna har inneburit en nedrevidering av tillväxten 2004. De nya siffrorna visar att BNP, efter att ha ökat kraftigt ett par kvartal, föll det andra och det tredje kvartalet 2004 men ökade svagt det sista kvartalet. För helåret växte BNP med 2,6 procent.

Försvagningen i fjol berodde delvis på att naturkatastrofer och en ovanligt varm vinter tillfälligt försvagade hushållens efterfrågan. Den japanska ekonomin hämmades också av en global dämpning av efterfrågetillväxten på IT-relaterade produkter.

Recessionen under loppet av 2004 är nu över och BNP-tillväxten stärks åter under det första kvartalet i år. Sammantaget stiger BNP med 1,0 procent i år och 1,9 procent 2006 (se diagram 34). En god efterfrågan från bl.a. Kina och USA förväntas stärka den japanska exporten. Exporten och maskininvesteringarna kommer att driva tillväxten framöver. Företagens vinster fortsätter att utvecklas relativt väl (se diagram 35). Med en god

vinstutveckling och ett fortsatt högt kapacitetsutnyttjande i industrin växer även maskininvesteringarna ganska starkt. Även hushållskonsumtionen återhämtar sig. De första tecknen syns i indikatorer för januari i år. Återhämtningen blir dock förhållandevis svag som en följd av höjda skatter och stigande pensionspremier.

Konsumentpriserna, vilka låg stilla 2004, väntas bli oförändrade även i år. Det ökande resursutnyttjandet bidrar dock till att KPI stiger med 0,3 procent 2006.

Fastighetsmarknaden mattas av i Storbritannien

Tillväxten i den brittiska ekonomin stärktes 2004, då BNP steg med 3,1 procent jämfört med 2,2 procent 2003. Tillväxten fortsatte att drivas av en stark inhemsk efterfrågan. Den offentliga konsumtionen och byggnadsinvesteringarna ökade snabbast. Hushållens konsumtionsökning stärktes till följd av ökad sysselsättning samt ökad förmögenhet i bl.a. fastigheter. Den starkare arbetsmarknaden tillsammans med relativt låga räntor ledde till att efterfrågan på bostäder steg. Huspriserna fortsatte därmed att stiga förhållandevis snabbt (se diagram 36) och belåningen av bostäder ökade, vilket bidrog till ökad konsumtion.

Bank of England har sedan hösten 2003 höjt styrräntan med totalt 1,25 procentenheter som en följd av det stigande resursutnyttjandet och snabbt stigande huspriser. Uppgången i huspriserna har också dämpats det senaste halvåret, från drygt 20 procent i årstakt i juni 2004 till knappt 10 procent i januari i år. Parallellt har även hushållens konsumtionsökning saktat in.

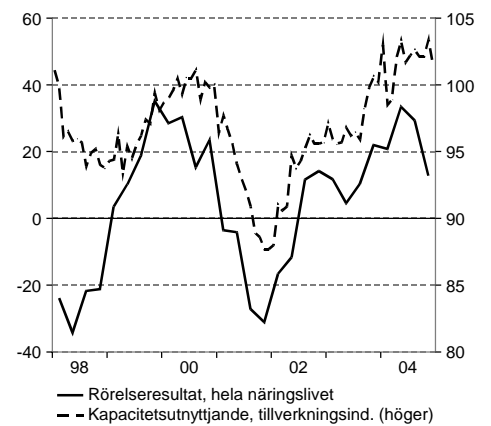
BNP-tillväxten sjunker till 2,6 procent i år och 2,5 procent 2006 (se diagram 37), eftersom den inhemska efterfrågeökningen dämpas. Hushållens konsumtion utvecklas långsammare delvis på grund av den stramare penningpolitiken. Även tillväxten i den offentliga konsumtionen och investeringarna bromsar in. Där emot stärks exporten, framför allt till icke-OECD-länder. Även maskininvesteringarna stiger snabbare framöver på grund av ökat kapacitetsutnyttjande och god vinstutveckling.

Till skillnad från större delen av övriga Europa har Storbritannien ett normalt resursutnyttjande och produktionsgapet uppskattas till mellan noll och 0,5 procent. Resursutnyttjandet förblir normalt eftersom BNP stiger i linje med potentiell BNP. Inflationstakten tilltar och blir 2006 lika med inflationsmålet på 2,0 procent.

Inhemsk efterfrågan driver tillväxten i Norden

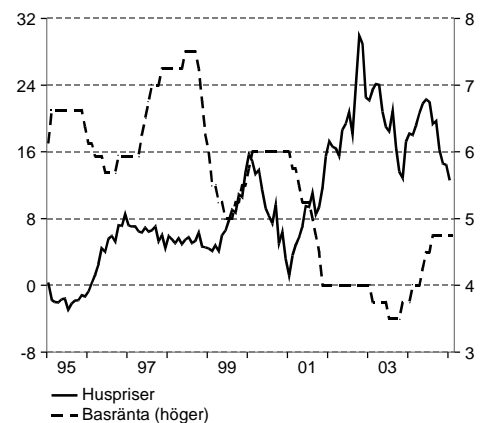
Den *norska* ekonomin stärktes markant 2004 då BNP steg med 2,8 procent, att jämföras med 0,3 procent 2003 (se diagram 38). Den starka tillväxten berodde på en kraftig ökning av den inhemska efterfrågan. Hushållens konsumtion steg rejält till följd

Diagram 35 Rörelseresultat och kapacitetsutnyttjande i Japan
Årlig procentuell förändring respektive index, kvartals- respektive månadsvärden

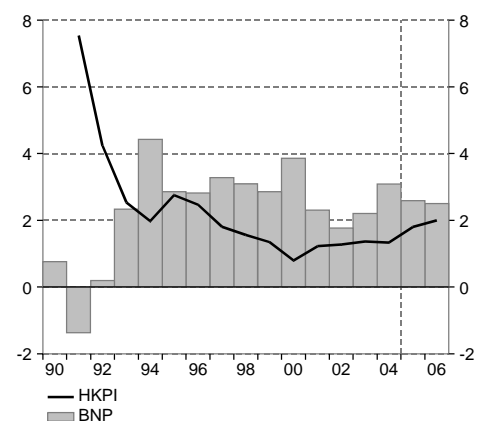
Källor: Ministry of Finance och Ministry of Economy, Trade and Industry, Japan.

Diagram 36 Huspriser och styrränta i Storbritannien
Årlig procentuell förändring respektive procent, månadsvärden

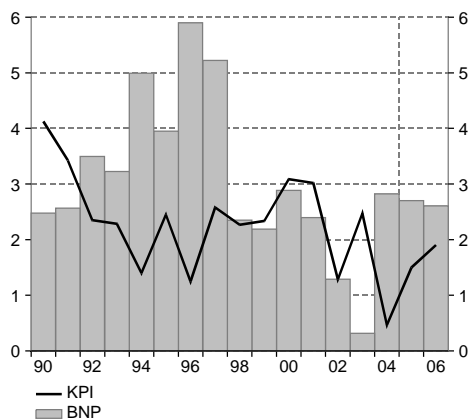
Källor: Halifax och Bank of England.

Diagram 37 BNP och inflation i Storbritannien
Årlig procentuell förändring

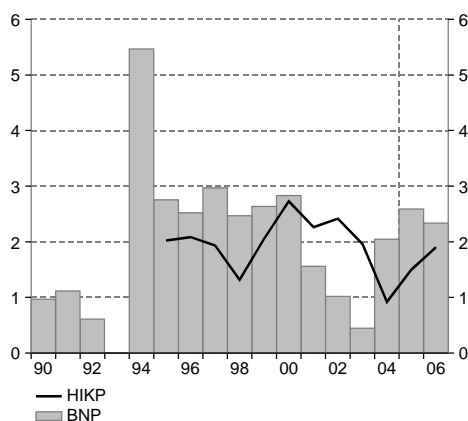
Källor: Office for National Statistics och Konjunkturinstitutet.

Diagram 38 BNP och inflation i Norge
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistisk Sentralbyrå och Konjunkturinstitutet.

Diagram 39 BNP och inflation i Danmark
Årlig procentuell förändring

Källor: Danmarks Statistik och Konjunkturinstitutet.

av bl.a. lägre räntor och högre sysselsättning. Förbättringarna för hushållen bidrog till att även efterfrågan på bostäder steg, vilket drog upp huspriserna och bostadsinvesteringarna. Även investeringarna inom oljesektorn ökade mycket förra året, då oljeshöjningarna förbättrade lönsamheten för dessa investeringar.

Tillväxten fortsätter att vara relativt stark framöver och BNP stiger även i år med 2,7 procent och 2006 med 2,6 procent. Den något lägre tillväxten 2006 beror delvis på att den kraftiga ökningen av oljesektorns investeringar i år följs av en rekyl nästa år. Hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar fortsätter att öka i relativt snabb takt till följd av låga räntor och stark arbetsmarknad, men även här sker en viss uppbromsning. Exportökningen blir relativt dämpad till följd av den långsamma konjunkturåterhämtningen i euroområdet.

Tillväxten i den *danska* ekonomin ökade från 0,3 procent 2003 till 2,0 procent 2004. Uppgången berodde mest på att hushållen ökade sin konsumtion markant, särskilt under det sista kvartalet. Även investeringstillväxten steg inom både den offentliga och den privata sektorn. Bostadsinvesteringarna ökade kraftigt till följd av förmånliga bostadslån, låga räntor och stigande huspriser. Den starka inhemska efterfrågeökningen fick även importen att ta fart, vilket gjorde att bidraget till BNP-tillväxten från nettoexporten blev negativt.

BNP-tillväxten stiger ytterligare till 2,6 procent i år men mattas av till 2,3 procent 2006 (se diagram 39). Hushållskonsumtionen och investeringarna fortsätter att driva tillväxten till följd av fortsatt expansiv penning- och finanspolitik. Stormen i början av innevarande år innebär dessutom en viss stimulans för främst byggnadsinvesteringarna. Exporten fortsätter att växa men ökningen blir måttlig till följd av den tröga återhämtningen i euroområdet, som utgör ca 45 procent av den danska exportmarknaden.

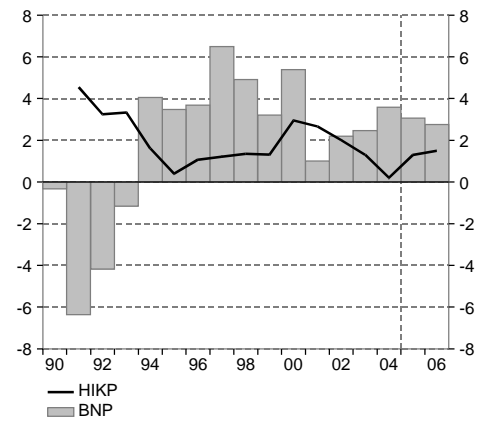
I *Finland* växte BNP med 0,6 procent under det fjärde kvartalet 2004. BNP-tillväxten för helåret 2004 blev 3,4 procent. Den inhemska efterfrågan utvecklades starkt samtidigt som exporten ökade snabbare. Hushållens reala inkomster ökade förhållandevis mycket till följd av en något ökad sysselsättning, höga löneökningar och sänkta indirekta skatter, vilket bidrog till att tillväxten i hushållens konsumtion var fortsatt stark. Dessutom vände investeringarna kraftigt uppåt under 2004 efter att ha minskat under ett par år. Uppgången drevs framför allt av investeringar i bostäder.

En fortsatt god utveckling av exporten förutses under prognosperioden. Den finska exporten gynnas bl.a. av den snabba ekonomiska utvecklingen i Ryssland, samt av en fortsatt hög efterfrågan på investeringsvaror i Kina. Den starka exportkonjunkturen medför i sin tur att investeringstillväxten fortsätter att vara hög. Tillväxten i den inhemska efterfrågan mattas av något, men förblir hög under prognosperioden. Inkomstskatteuppgörelsen, som slöts nyligen, medförde modesta löneökningar i utbyte mot inkomstskattesänkningar. I kombination med skatte-

sänkningar på kapital och förmögenhet, samt fortsatt kraftig ökning av de offentliga utgifterna, medför detta att finanspolitiken kommer att vara expansiv under hela prognosperioden. BNP-tillväxten blir 3,1 procent i år och 2,8 procent nästa år (se diagram 40).

När den tidigare sänkningen av indirekta skatter inte längre håller nere inflationen och resursutnyttjandet fortsätter att stiga, kommer den låga HIKP-inflationen, 0,2 procent 2004, att växla upp till 1,3 respektive 1,5 procent 2005 och 2006.

Diagram 40 BNP och inflation i Finland
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistikcentralen och Konjunkturinstitutet.

Finansmarknaderna

Höga vinster i börsbolagen

Sedan början av år 2003 har aktiebörserna i USA stigit med drygt 30 procent. Huvuddelen av uppgången kom under 2003 (se diagram 41). Under 2004 steg börserna således relativt lite trots den starka BNP-tillväxten. De stora börserna i euroområdet och Japan uppvisar en liknande utveckling sedan 2003. Till skillnad mot de amerikanska börserna har de däremot utvecklats förhållandevis starkt även under inledningen av 2005.

Den svenska börsen uppvisar en mer stabil uppåtgående trend. SAX-index har ökat med ca 50 procent sedan återhämtningen inleddes i början av 2003 (se diagram 42). Hittills i år har SAX-index stigit med ca 5 procent. Vinstutvecklingen i de svenska börsföretagen var god under 2004, vilket bland annat visar sig i stora planerade aktieutdelningar och återköp av egna aktier under 2005. Den starka vinstutvecklingen förklaras bl.a. av den rationaliseringsprocess som företagen genomfört under de senaste årens lågkonjunktur. Detta har i sin tur drivit upp produktivitetstillväxten, vilket är ett normalt mönster i en konjunkturåterhämtning.

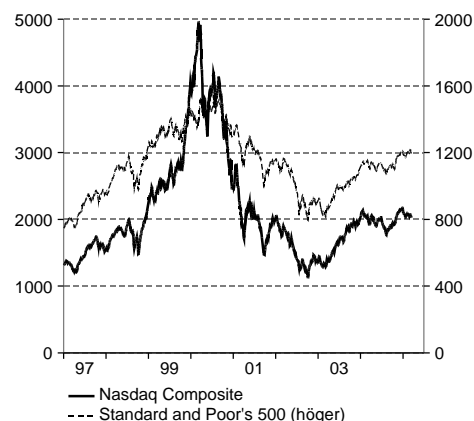
Osäkerheten om den framtida amerikanska börsutvecklingen är låg enligt den s.k. implicita volatiliteten för aktieoptioner (se diagram 43). Detta mått på osäkerhet har fallit sedan inledningen av Irakkriget 2003. Det stigande oljepriset förefaller inte ha medfört någon större osäkerhet om de amerikanska börsernas framtida utveckling.

Att placera i aktier är mer riskfyllt än att placera i obligationer. För att vara villig att göra denna mer riskfyllda placering krävs en viss premie i form av högre förväntad avkastning. Ett sätt att mäta denna premie är att relatera kvoten mellan företagets förväntade vinster och priset på aktier till den reala obligationsräntan, enligt den s.k. Fed-modellen. I USA är denna premie idag större än vad den varit i genomsnitt de senaste tio åren (se diagram 44). Detta kan tyda på att börserna är lågt värderade givet de förväntade vinsterna. För Sverige, där analysen försvåras något på grund av korta dataserier, är indikationerna på att börserna i nuläget kan vara lågt värderade ännu något större (se diagram 45). Eftersom denna slutsats baseras på historiska genomsnitt bör man dock komma ihåg att dagens ovanligt låga räntor kan leda till en överskattning av riskpremien.

Fed fortsätter på den inslagna vägen

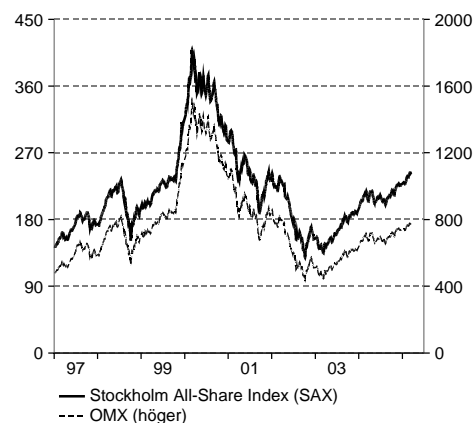
Den amerikanska centralbanken (Fed) har som väntat fortsatt att höja sin styrränta i år. Sedan mitten av 2004 har styrräntan höjts

Diagram 41 Börsutvecklingen i USA
Index, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

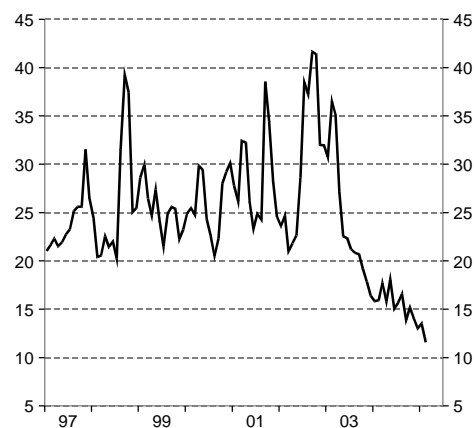
Källa: EcoWin.

Diagram 42 Börsutvecklingen i Sverige
Index, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

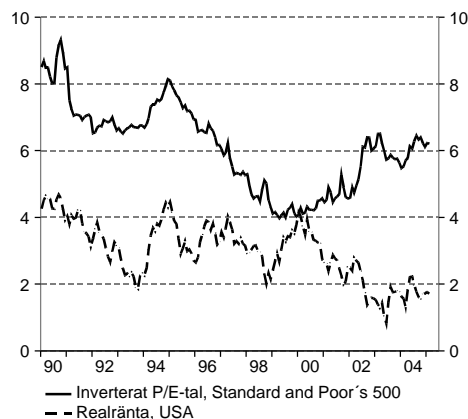
Källa: EcoWin.

Diagram 43 Volatilitetsindex avseende Standard and Poor's 100 index
Index, månadsvärden

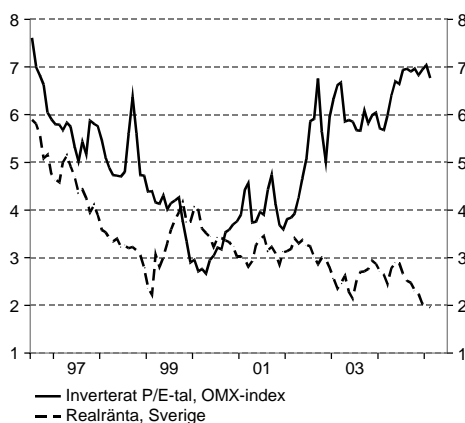
Anm. Index för implicit standardavvikelse, årstakt, beräknad från optioner med löptid på en månad.
Källa: Chicago Board of Options Exchange.

Diagram 44 Fed-modellen för USA
Procent, månadsvärden

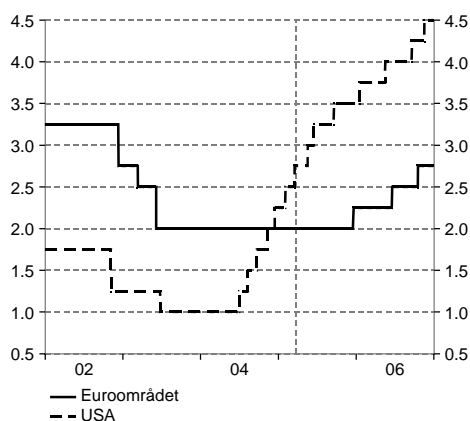
Anm. Realräntan är beräknad som skillnaden mellan den nominella tioårsräntan och förväntade inflationen enligt enkätundersökning.
Källor: EcoWin, Philadelphia Fed och Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Fed-modellen för Sverige
Procent, månadsvärden

Anm. Realräntan är beräknad som skillnaden mellan den nominella tioårsräntan och förväntade inflationen enligt enkätundersökning.
Källor: EcoWin, Prospera och Konjunkturinstitutet.

Diagram 46 Styrräntor
Procent, dagsvärden

Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

med sammanlagt 1,75 procentenheter och den var i slutet av mars 2,75 procent. Det är en låg styrränta historiskt sett.

Tillväxten har varit hög i USA under en tid och även om tillväxttoppen har passerats kommer resursutnyttjandet att fortsätta att stiga i år och nästa år. Vidare har den amerikanska arbetsmarknaden förbättrats. Sysselsättningen steg ca 2 procent i fjol och förbättringen har fortsatt i år. Detta skapar sammantaget ett tilltagande inflationstryck som kräver en fortsatt successiv höjning av styrräntan till 4,50 procent i slutet av 2006 (se diagram 46).

Konjunkturåterhämtningen har haft svårt att få fäste i euroområdet. Ju längre USA har kommit i konjunkturcykeln desto mer påtagligt har det blivit att euroområdet släpar efter. Trots den måttliga tillväxten, och det låga resursutnyttjandet, har inflationen mätt som HIKP under 2003–2004 varit betydligt högre än ECB:s mål på under, men nära, 2 procent. Under samma period har penningpolitiken varit mycket expansiv genom en låg styrränta och, som en följd av den relativt höga inflationen, en betydligt lägre kort realränta. I viss mån förklaras den relativt höga inflationen av höjda administrativa avgifter samt det stigande oljepriset. Under inledningen av året har inflationstakten fallit något och närmat sig det implicita inflationsmålet. Tillväxten i euroområdet bedöms tillta under 2005–2006 vilket bidrar till ett tilltagande inflationstryck. För att säkerställa prisstabilitet på sikt bedöms ECB börja höja styrräntan i slutet av 2005. Styrräntan förväntas i slutet av 2006 vara 2,75 procent (se diagram 46).

Fallande svenska inflationsförväntningar

När penningpolitiken styrs av ett inflationsmål, som i Sverige, är inflationsförväntningarna en viktig indikator. Dels säger de något om Riksbankens trovärdighet, dels är förväntningar om framtida inflation viktiga för avtalsrörelser och andra löne- och prissättningsbeslut och kommer härigenom att påverka den framtida faktiska inflationen.

De senaste månadernas låga inflationsutfall har påverkat inflationsförväntningarna i såväl det korta som det längre perspektivet. Inflationsförväntningarna på ett års sikt sjönk påtagligt i Prosperas senaste undersökning i mars. Även den genomsnittliga förväntade inflationen över en femårsperiod föll i mars, enligt en bearbetning av Prosperas data. Hushållen redovisade i mars fallande inflationsförväntningar under den kommande tolv månadersperioden enligt undersökningen Hushållens inköpsplaner. Marknadens långsiktiga inflationsförväntningar, beräknade utifrån skillnaden mellan nominella obligationsräntor och realobligationsräntor, den s.k. break-even inflationen, har fallit den senaste tiden (se diagram 47). Detta mått på inflationsförväntningar innefattar dock tidsvarierande löptids- och riskpremier, varför det ska tolkas med försiktighet. Fallande inflationsförväntningar

gör penningpolitiken implicit mindre expansiv, trots en oförändrad reporänta, i och med att de höjer den förväntade korta realräntan.

Den i utgångsläget låga inflationen har medfört att den av marknaden förväntade tidpunkten för Riksbankens första räntehöjning har skjutits fram. Enligt s.k. implicita terminsräntor förväntar sig marknaden en höjd reporänta efter årsskiftet (se diagram 48). Penningmarknadsaktörerna förväntade sig, enligt Prospera i mitten av februari, en oförändrad reporänta under våren med en höjd styrränta inom 12 månader och fortsatta höjningar av reporäntan under 2006 (se diagram 49).

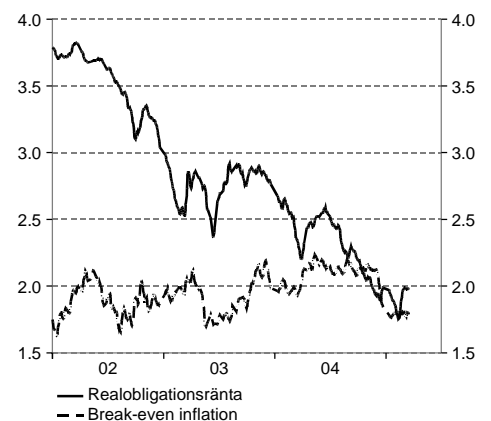
Riksbanken rekommenderas sänka reporäntan

Den ekonomiska tillväxten var förhållandevis stark i Sverige under 2004, även om tillväxttakten under årets senare del överraskade negativt. Hittills har tillväxten främst drivits av en stark export. Den inhemska efterfrågan kommer att ta över som draglok i den svenska ekonomin. I samband med detta kommer även arbetsmarknaden att förbättras, men den konjunkturella arbetslösheten minskar förhållandevis långsamt. Inflationstrycket är för närvarande mycket lågt. Dels beror detta på låg importerad inflation, dels av att enhetsarbetskostnaderna föll kraftigt i fjol. Enhetsarbetskostnaderna utvecklas svagt även i år och nästa år, vilket bidrar till ett fortsatt lågt underliggande inflationstryck. Mot den bakgrunden, och med hänsyn till den höga konjunkturella arbetslösheten, rekommenderar Konjunkturinstitutet att reporäntan sänks omedelbart till 1,50 procent. Denna mer expansiva penningpolitik bidrar till att inflationen hamnar närmare, men ändå under, inflationsmålet på ett till två års sikt. Efterhand som den konjunkturella arbetslösheten minskar tilltar inflationstrycket. Reporäntan behöver, såvitt nu kan bedömas, börja höjas i början av 2006 för att i slutet av 2006 vara 2,75 procent (se diagram 49). Denna anpassning av penningpolitiken i mindre expansiv riktning under 2006 är nödvändig för att ekonomin inte ska överhettas bortom 2006. För en mer utförlig beskrivning av Konjunkturinstitutets bedömning av reporäntan se fördjupningsrutan ”Konjunkturinstitutets reporäntebedömning”.

Penningpolitiken i ett internationellt perspektiv

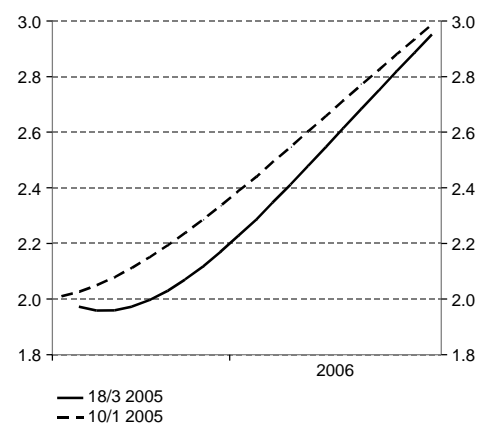
Som en följd av den globala konjunktursvackan efter konjunkturtoppen 2000 lades penningpolitiken om i en allt mer expansiv riktning i Sverige, USA och euroområdet. Under 2003–2004 var styrräntorna på historiskt låga nivåer. Vid en jämförelse av penningpolitiken i olika valutaområden är det relevant att studera de korta realräntorna, dvs. nominella räntor korrigerade för inflation (se diagram 50). I euroområdet har den korta realräntan varit nära noll sedan 2003, medan den i Sverige har varit ca en

Diagram 47 Break-even inflation i Sverige
Procent, 5-dagars centrerat glidande medelvärde

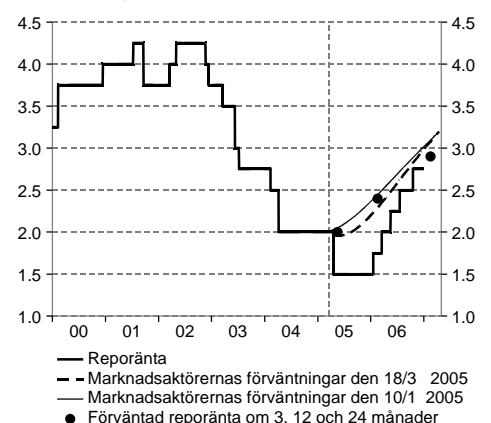
Anm. Break-even inflationen är beräknad som skillnaden mellan en nominell obligationsränta och en realobligationsränta med liknande löptid. Löptiden är ca 10 år.
Källor: EcoWin och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Förväntad reporänta i Sverige enligt avkastningskurvan
Procent, månadsvärden

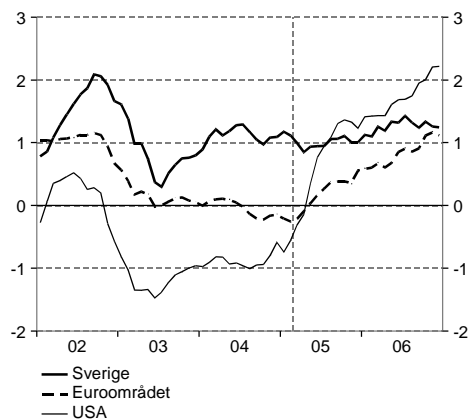
Källor: Reuters och Konjunkturinstitutet.

Diagram 49 Reporäntan i Sverige
Procent, dagsvärden

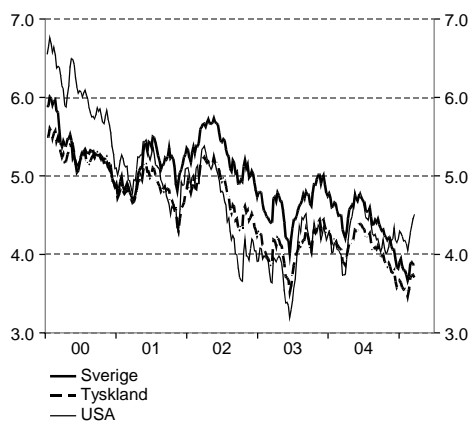
Anm. Förväntningar enligt avkastningskurvan och Prosperas mätning den 16/2 2005.
Källor: Riksbanken, Prospera, Reuters och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Korta realräntor
Procent, månadsvärden

Anm. Nominell ränta på tre månaders statsskuldväxlar minus sex månaders glidande medelvärde.
Källor: Nationella källor och Konjunkturinstitutet.

Diagram 51 Långa räntor, tioåriga statsobligationer
Procent, veckovärden

Källa: Riksbanken.

Diagram 52 Dollarns reala effektiva växelkurs
Index januari 1990=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare dollar.
Källa: Federal Reserve.

procent. Man kan också konstatera att Fed under en längre period upprätthöll en negativ kort realränta, vilket innebär en mycket expansiv penningpolitik.

I euroområdet beräknas den korta realräntan stiga till ca en procent i slutet av 2006 genom att ECB höjer sin styrränta samtidigt som inflationen avtar. I USA ökar den korta realräntan till drygt 2 procent i slutet av 2006.

Med den av Konjunkturinstitutet rekommenderade utvecklingen av den svenska reporäntan blir penningpolitiken tydligt expansiv under hela prognosperioden. Men även med en sänkning av reporäntan förblir den reala korträntan högre i Sverige än i euroområdet under hela prognosperioden.

Låga internationella obligationsräntor

De långa statsobligationsräntorna har uppvisat en fallande trend under de senaste åren (se diagram 51). Även de långa realobligationsräntorna har sjunkit och är påfallande låga i såväl Sverige som internationellt. Faktorer bakom de trendmässigt fallande obligationsräntorna kan exempelvis vara en stor efterfrågan på statsobligationer från asiatiska centralbanker samt en demografisk situation i många länder som medför ett högt sparande.

Utvecklingen under det senaste året är dock svår att förklara utifrån den konjunkturbild som gäller i framför allt USA och Sverige. Höga vinster i företagen i kombination med relativt låga investeringar kan vara en förklaring till det senaste årets fallande räntor. En större efterfrågan från institutionella placerare på långsiktiga placeringar är en annan potentiell förklaring. För en utförligare analys av de låga räntorna se fördjupningsrutan "Varför är räntorna så låga?".

En fortsatt ljus global konjunkturbild med tilltagande resursutnyttjande och därmed ett tilltagande inflationstryck samt successivt högre styrräntor medför att de långa räntorna kommer att stiga framöver. Centralbankernas generellt höga trovärdighet i att hålla en låg och stabil inflation bidrar till att uppgången i de långa räntorna blir måttlig. Skillnaderna i konjunkturutveckling gör att de amerikanska långräntorna förväntas stiga mer än t.ex. de svenska och europeiska.

Osäkerheten om dollarns utveckling kvarstår

Under senare delen av 2004 tappade dollarn i värde mot de flesta valutor. De amerikanska underskotten i budgeten och i handeln med utlandet skapade en oro över dollarns utveckling. Under årets inledning har dock dollarn hämtat tillbaka något av vad den tappade under 2004. Dollarn har sedan 2002 fallit med ca 14 procent i reala effektiva termer (se diagram 52). Dollarn är idag, mätt på detta sätt, marginellt svagare än vad den varit i genomsnitt de senaste trettio åren.

Vid årsskiftet var dollarn historiskt svag mot euron och noterades till drygt 1,35 dollar per euro. Dollarn har dock stärkts mot euron under den senaste tiden och noterades i mitten av mars till ca 1,33 dollar per euro (se diagram 53).

Det råder stor osäkerhet om dollarns framtida utveckling. En relativt starkare konjunktur med större räntehöjningar i USA än i omvärlden verkar för en starkare dollar framöver. De stora budget- och bytesbalansunderskotten i USA verkar i motsatt riktning. Underskotten finansieras via stora utländska kapitalinflöden. Om dessa kapitalflöden avtar, t.ex. på grund av att utländska aktörer väljer att placera sina sparandeöverskott någon annanstans, kommer dollarn förmodligen att tappa i värde.

I det kortare perspektivet antas dessa motverkande krafter ta ut varandra, varför dollarkursen bedöms vara relativt stabil under prognosperioden. En euro beräknas kosta 1,30 dollar vid slutet av 2006.

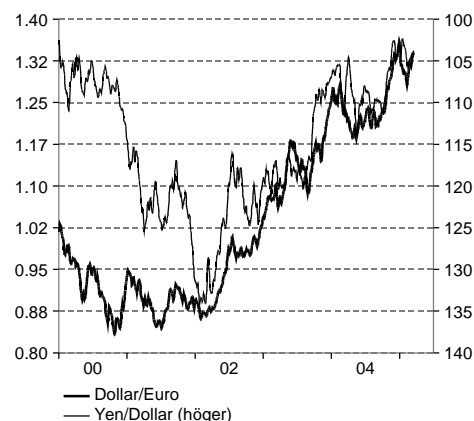
Måttliga kronrörelser under prognosperioden

Under december noterades kronans starkaste kurs mot dollarn sedan 1996 med en dollarkurs på ca 6,70 kronor. Kronan har sedan försvagats något under årets inledande månader, särskilt mot dollarn, men även mot euron (se diagram 54). I termer av växelkursindexet KIX var kronan i februari ca 2 procent svagare än genomsnittet för december. Denna utveckling ska ställas mot att kronan förstärktes relativt mycket under slutskedet av fjolåret.

Kronans nuvarande värdering i effektiva termer överensstämmer ganska väl med Konjunkturinstitutets långsiktiga bild. Kronan stärktes dock mer än förväntat under fjolåret och har därmed varit väl stark i ett kortsiktigt perspektiv den senaste tiden. På sikt talar dock bytesbalansöverskotten för att kronan kan stärkas ytterligare något. I år och nästa år bedöms kronans värdering inte förändras nämnvärt.

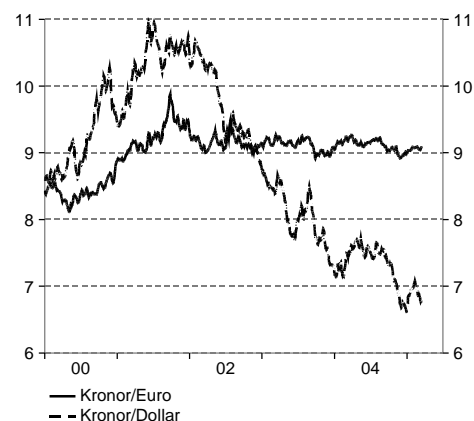
I slutet av 2006 är KIX-index 113,5 (se diagram 55). En euro beräknas kosta 9,05 kronor och en dollar knappt 7 kronor.

Diagram 53 Nominella växelkurser
5-dagars centrerat glidande medelvärde

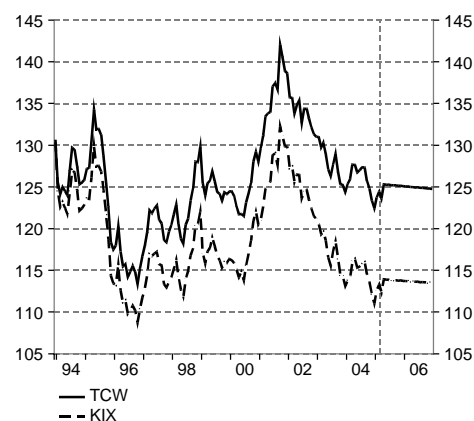
Källor: EcoWin och Konjunkturinstitutet.

Diagram 54 Nominella växelkurser
5-dagars centrerat glidande medelvärde

Källor: Ecwin och Konjunkturinstitutet.

Diagram 55 Nominell växelkurs för kronan
Index 1992-11-18=100, månadsvärden

Anm. Ett högre index motsvarar en svagare krona.
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Tabell 5 Räntor och valutakurser vid slutet av respektive år

	2002	2003	2004	2005	2006
Styrräntor					
Riksbankens reporänta	3,75	2,75	2,00	1,50	2,75
ECB:s refiränta	2,75	2,00	2,00	2,25	2,75
Federal funds target rate	1,25	1,00	2,25	3,50	4,50
Långa räntor¹					
Sverige	4,9	4,9	3,9	4,1	4,9
Tyskland	4,3	4,3	3,6	3,8	4,5
USA	4,0	4,3	4,2	5,2	5,6
Valutakurser					
Kronor/Dollar	8,95	7,36	6,70	6,92	6,96
Kronor/Euro	9,09	9,02	8,98	9,12	9,05
Dollar/Euro	1,02	1,22	1,34	1,32	1,30
TCW-index	131,0	124,4	122,4	125,1	124,8
KIX	121,2	113,1	111,0	113,7	113,5

¹ 10-årig statsobligationsränta.

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Varför är räntorna så låga?

Trots den globala konjunkturåterhämtningen är de långa obligationsräntorna mycket låga (se diagram 56). Den låga nominella räntenivån kan bara i mindre utsträckning förklaras med fallande inflationsförväntningar. Det låga ränteläget beror i stället främst på att realräntan har fallit påtagligt under de senaste åren. Det tydligaste uttrycket för detta är den låga realräntan på långa realobligationer. Realräntan på en svensk realobligation med ca 10-års löptid har minskat från drygt 3,5 procent år 2001 till ca 2 procent i början av 2005. Räntan på långa realobligationer har utvecklats på ett likartat sätt i euroområdet och i USA (se diagram 57).

Dessutom har räntan på företagsobligationer fallit mer än räntan på statsobligationer i såväl Sverige som euroområdet och USA. Detta innebär att riskpremien på företagsobligationer nu är mycket liten.

Det finns en rad faktorer som kan ligga bakom de fallande långräntorna under de senaste fem åren. I många länder kan den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning ha stimulerat sparandet och därmed bidragit till att pressa ner obligationsräntorna. De asiatiska centralbankernas stora placeringar i amerikanska obligationer bidrar också till att pressa ner de långa räntorna. Men dessa faktorer har varit på plats under en längre tid och räcker därför inte för att förklara det senaste årets förhållandevis stora fall i långräntorna. Inte heller den expansiva penningpolitiken räcker som förklaring, speciellt inte med tanke på att den generellt förväntas bli mindre expansiv framöver, vilket borde visa sig i stigande långa räntor. Orsaken till utvecklingen det senaste året måste sökas på annat håll.

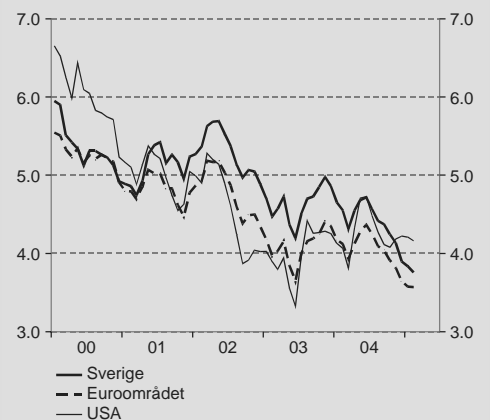
Låga investeringar i förhållande till företagens vinster

Att räntan är låg kan tolkas som att efterfrågan på investeringar är låg eller att utbudet av sparande är högt. Det relativa förhållandet mellan investeringsefterfrågan och utbudet av sparande är en viktig bestämningsfaktor för räntebildningen.

Den senaste tidens konjunkturutveckling kännetecknas av stigande efterfrågan på investeringar i bl.a. OECD-området, vilket i sig tenderar att pressa upp räntenivån. Samtidigt har vinsterna i företagen ökat snabbt. Om vinsterna ökar snabbare än investeringarna så ökar företagens finansiella sparande trots starka investeringar, vilket pressar tillbaka räntorna. En sådan utveckling ger företagen goda möjligheter att egenfinansiera investeringar, vilket kan antas dämpa utbudet av företagsobligationer.

Den senaste tidens utveckling av företagsvinster och investeringar i USA ger stöd för denna hypotes. Sedan början av 2000-talet har vinsterna i företagen ökat mycket snabbt och

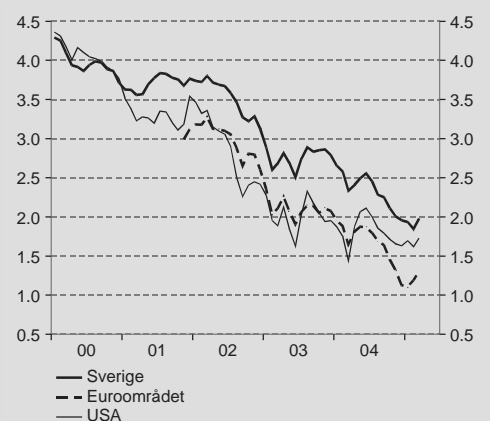
Diagram 56 Långa räntor, tioåriga statsobligationer
Procent, månadsvärden

Anm. För euroområdet avses en tysk statsobligationsränta.

Källa: Riksbanken.

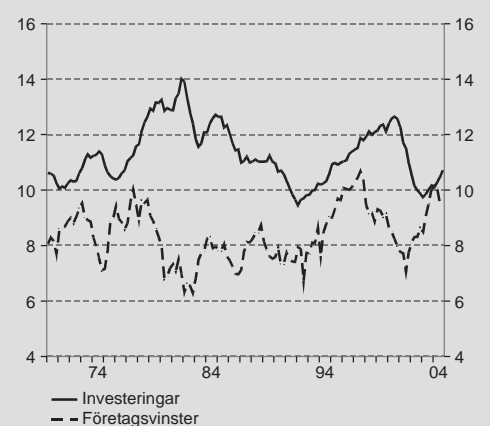
Diagram 57 Realobligationsräntor
Procent, månadsvärden

Anm. För euroområdet avses en fransk realobligationsränta. Löptiden är ca 10 år.

Källa: Ecwin.

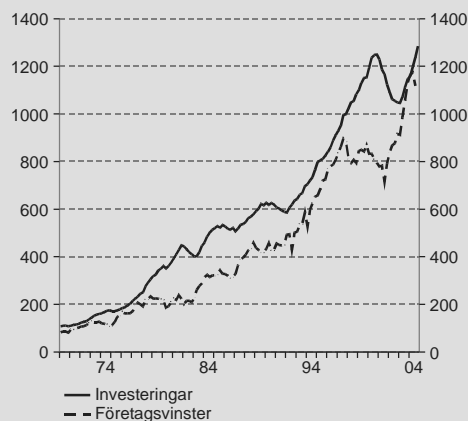
Diagram 58 Investeringar och vinster i USA
Procent av BNP, löpande priser, säsongsrensade kvartalsvärden

Anm. Näringslivets investeringar exklusive bostäder.

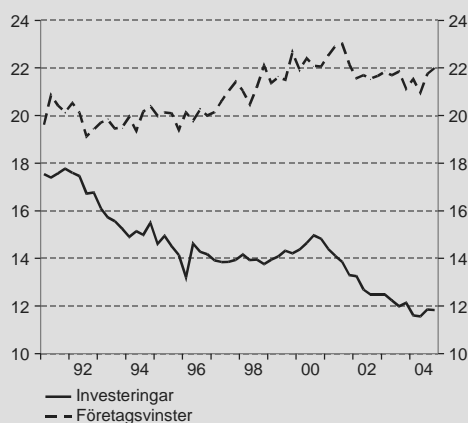
Källa: US Department of Commerce.

Diagram 59 Investeringar och vinster i USA
Biljoner USD, löpande priser, säsongrensade kvartalsvärden

Anm: Investeringar exklusive bostadsinvesteringar.
Källa: US Department of Commerce.

Diagram 60 Investeringar och vinster i förhållande till BNP, Tyskland
Kvot, löpande priser, säsongrensade kvartalsvärden

Anm: Investeringar exklusive bostadsinvesteringar.
Källor: Nationella källor.

vinsten som andel av BNP har stigit till ca 10 procent (se diagram 58). Även investeringarna har tagit fart men de är nu bara obetydligt större än vinsterna. Skillnaden mellan investeringar och vinster har sällan varit så liten tidigare under den senaste 30-årsperioden (se diagram 59). Sedan början av 1970-talet har det funnits ett kontinuerligt "finansieringsgap" mellan nivåerna på investeringarna och vinsterna, men det är nu mycket litet.

Även i Tyskland är vinsterna höga i förhållande till investeringarna. Vinsterna i löpande priser har ökat i stort sett i samma takt som BNP under 1990-talet. Investeringarna som andel av BNP har däremot fallit, särskilt under de senaste åren (se diagram 60). Direktinvesteringar i utlandet är dock inte inkluderade i beräkningarna, vilket är viktigt att ha i åtanke. Det finns således en möjlighet att vinsterna har investerats utomlands.

Förändrade regler för pensionsförvaltning

Det pågår för närvarande ett arbete inom EU om förändrade regler för försäkringsbolag och tjänstepensionsinstitut.⁵ Arbetet berör kapitalförvaltningen och syftar till en bättre transparens genom en mer rimlig värdering av tillgångar och skulder, dvs. framtida pensioner, flexibla placeringsregler, samt ett större beaktande av risk i reglering och tillsyn.

I Holland har färdiga regelförslag för pensionsförvaltare redan presenterats, och detta har medfört en större efterfrågan från pensionsförvaltarna på obligationer med långa löptider. Detta har i sin tur bidragit till lägre räntor på långa obligationer. Motsvarande effekter har även konstaterats som en följd av regelförändringar i Danmark och Storbritannien.

Kapitalplaceringarna torde förvänta sig att de framtida reglerna kommer att gå i riktning mot ökad matchning mellan tillgångar och framtida pensionsåtaganden. Detta har rimligtvis redan medfört en större efterfrågan på långa placeringar och därmed bidragit till den senaste tidens fallande långa räntor.

Sammanfattningsvis kan de under fem år sjunkande långräntorna bero på den demografiska utvecklingen, asiatiska centralbankers placeringar samt svag konjunktur. De senaste årens snabbare fall kan bero på höga företagsvinster i förhållande till investeringarna samt ändrade regler för pensionsförvaltning.

⁵ För Sverige se: Placeringsutredningen (SOU 2003:84), delbetänkande av Försäkringsföretagsutredningen "Genomförande av tjänstepensionsdirektivet", SOU 2004:101.

BNP och efterfrågan i Sverige

Tillväxten tog fart under andra halvåret 2003 och i fjol ökade BNP med 3,5 procent (se diagram 61). Drivkraften under 2004 kom i hög grad från en stark internationell efterfrågan medan den inhemska efterfrågan utvecklades svagare (se tabell 6). BNP fortsätter att öka starkt även i år och ännu något starkare 2006, korrigerat för olika antal arbetsdagar mellan åren. Sammansättningen i efterfrågan ändras dock, exporttillväxten mattas och den inhemska efterfrågan tar över allt mer. BNP ökar därmed med cirka 3 procent per år 2004–2006. I nuvarande konjunkturläge med mycket lediga resurser på arbetsmarknaden och hög potentiell tillväxt kan BNP öka förhållandevis snabbt utan att det riskerar att leda till ohållbart höga löne- och prisökningar (se kapitlet ”Produktion och arbetsmarknad”).

Tabell 6 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2003	2003	2004	2005	2006
BNP	2 438	1,5	3,5	3,0	2,9
<i>BNP, kalenderkorrigerad</i>		1,6	2,9	3,0	3,2
Hushållens konsumtionsutgifter	1 188	1,5	1,8	2,6	3,1
Offentliga konsumtionsutgifter	691	0,8	0,3	1,1	0,4
Fasta bruttoinvesteringar	385	-1,5	5,1	7,6	6,7
Lagerinvesteringar ¹	11	0,4	-0,3	0,2	0,0
Export av varor och tjänster	1 068	5,0	10,2	6,7	6,1
Import av varor och tjänster	904	4,9	6,7	8,0	6,9
Total inhemska efterfrågan	2 274	1,2	1,6	3,2	3,0
Nettoexport ¹	164	0,4	2,0	0,1	0,2
Bytesbalans ²	143	5,9	7,8	6,9	6,3

¹ Bidrag till BNP-tillväxten.

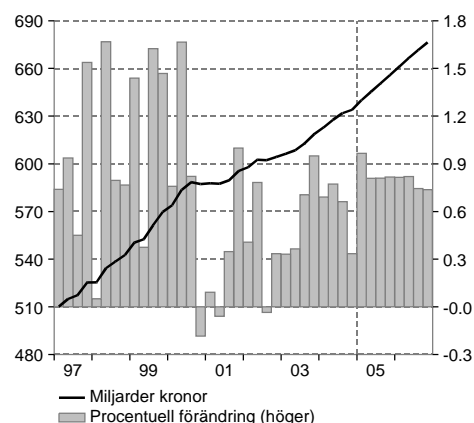
² I procent av BNP, löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Exporten ökade kraftigt första halvåret 2004 samtidigt som investeringarna vände upp. De stora bidragen till exportökningen kom framför allt från motorfordon, teleprodukter och tjänster, inkl. merchanting⁶. Importen utvecklades förhållandevis svagt, delvis beroende på att företagen minskade sina lager. Investeringssuppgången var bred inom tjänstebranscherna medan den inom industrin främst var koncentrerad till basindustrin. Hushållens konsumtion utvecklades förhållandevis trögt under 2004. Kapitalvaruinköpen ökade i snabb takt stimulerade av låga räntor och en gynnsam prisutveckling, men konsumtionen av tjänster utvecklades anmärkningsvärt svagt. Den offentliga konsumtionen stagnerade till följd av besparingar inom både staten och kommunerna.

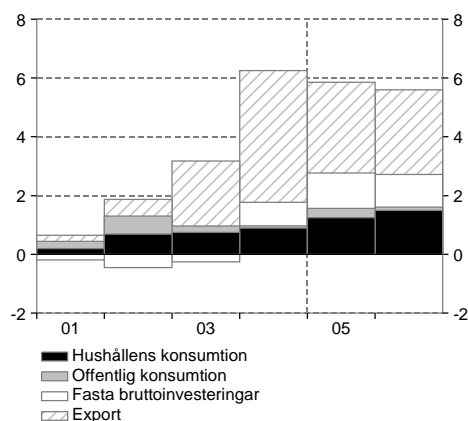
⁶ Avser köp av vara från utlandet, ofta från utländskt dotterbolag, för direkt vidareförsäljning till utlandet. Skillnaden mellan försäljningspris och inköpspris registreras som tjänsteexport.

Diagram 61 BNP till marknadspris
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Efterfrågan
Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tillväxten avtog markant det fjärde kvartalet i fjol då exportutvecklingen dämpades, framför allt av teleprodukter och läkemedel. Därtill var energikonsumtionen ovanligt låg.

Försvagningen fjärde kvartalet i fjol bedöms till stor del ha varit tillfällig⁷. Framför allt gäller detta konsumtionen totalt, och BNP kommer att utvecklas starkt även i år. Sammansättningen i efterfrågetillväxten ändras dock då exportens bidrag minskar samtidigt som expansiv penning- och finanspolitik medför att investeringar och konsumtion bidrar allt mer till efterfrågetillväxten (se diagram 62). Den internationella efterfrågan fortsätter att växa starkt i år och nästa år, men svensk export kommer att tappa marknadsandelar till följd av en förhållandevis svag efterfrågeutveckling för vissa viktiga svenska exportvaror. Dessutom bromsas svensk export av den tidigare kronförstärkningen. Investeringarna ökar starkt i år och nästa år, stimulerade av gynnsamma finansiella förhållanden och ett högt kapacitetsutnyttjande framför allt inom industrin. Låga räntor och ökande disponibla inkomster bidrar till att hushållens konsumtion gradvis stärks. Hushållens sparande fortsätter dock att vara högt och trots den relativt starka konsumtionsökningen 2006 minskar sparkvoten endast marginellt. Ett högt sparande även i ekonomin som helhet har resulterat i ett stort bytesbalansöverskott. Ökad konsumtion och ökade investeringar i år och nästa år bidrar till att importen ökar snabbare än exporten. Överskottet i bytesbalansen minskar därmed något.

Bytesförhållandet, dvs. kvoten mellan exportpriser och importpriser, föll kraftigt under 1990-talet främst till följd av fallande priser på teleprodukter. Nu har dock bytesförhållandet, åtminstone temporärt, stabiliserats. Det långvariga fallet i bytesförhållandet har inneburit att konsumtionsmöjligheterna och levnadsstandarden inte ökat lika snabbt som BNP.

Hushållens konsumtion

Hushållens inkomster

Hushållens reala disponibla inkomster ökar med 2,9 procent i år och 2,4 procent 2006 (se tabell 7).

Den jämfört med i fjol starka utvecklingen i år beror till stor del på att arbetsmarknaden utvecklas starkare. Såväl timlöner som antalet arbetade timmar ökar därmed snabbare i år.

Arbetsmarknaden fortsätter att förstärkas nästa år, vilket leder till fortsatt ökande bidrag från timlöner och arbetade timmar. Stigande konsumentpriser medför emellertid att den reala

⁷ Semesteruttaget var ovanligt stort fjärde kvartalet, se vidare kapitlet "Produktion och arbetsmarknad".

disponibelinkomsten ökar något långsammare än i år (se diagram 63).

Utöver nämnda förstärkning av arbetsmarknaden påverkas hushållens disponibla inkomster också av olika fattade beslut. I år ökar exempelvis den reala disponibla inkomsten delvis som en följd av sänkt inkomstskatt och slopad arvs- och gåvoskatt. Dessa skatteförändringar bidrar med 0,7 procentenheter till utvecklingen av den reala disponibla inkomsten i år. Nästa år höjs taket i föräldraförsäkringen, barnbidraget höjs och flerbarnstillägget utökas. Utan dessa reformer skulle den reala disponibla inkomsten 2006 ha ökat med 2,1 procent i stället för prognostiserade 2,4 procent.

Tabell 7 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring

	2003	2003	2004	2005	2006
Lönesumma	1 014	2,4	2,7	4,2	5,1
Timlön enligt NR ¹		3,4	2,9	3,5	3,9
Arbetade timmar ¹		-1,0	-0,2	0,7	1,2
Övriga faktorinkomster	214	1,7	4,6	2,7	4,2
Överföringar från offentlig sektor	462	7,9	3,3	2,2	2,6
Överföringar från privat sektor	55	4,9	3,0	-0,7	4,7
Skatter och avgifter	-497	6,5	4,0	2,0	5,3
Disponibel inkomst	1 248	2,8	2,7	3,9	4,0
Konsumentpris ²		2,3	1,2	1,0	1,5
Real disponibel inkomst		0,5	1,5	2,9	2,4

¹ Korrigerad för olika antal arbetsdagar mellan åren.

² Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

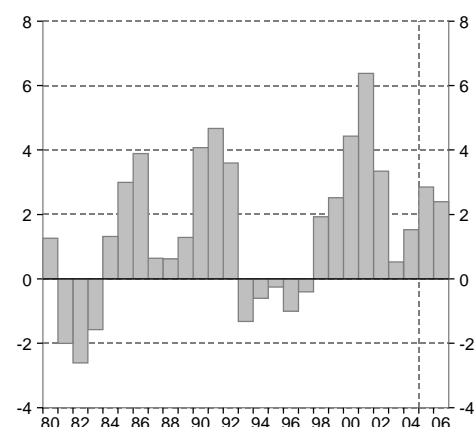
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Hushållens totala konsumtion lägre än väntat 2004

Hushållens konsumtionsutgifter ökade med 1,8 procent i fjol, vilket var något mindre än väntat (se diagram 64). Därmed har konsumtionen ökat förhållandevis långsamt under fyra år samtidigt som sparandet varit högt. Under konjunkturtoppen 2000 var sparkvoten 3,1 procent, medan den varit klart över 8 procent under perioden 2001–2004 (se diagram 65).

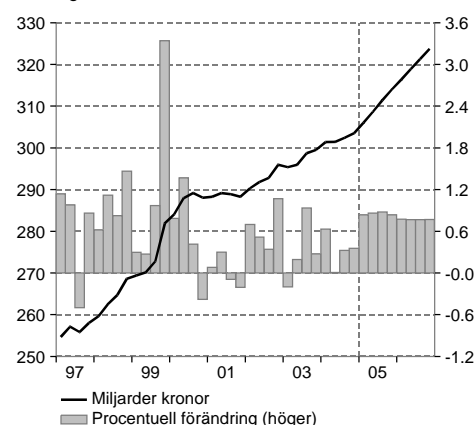
Den svaga tillväxten av konsumtionen i fjol beror till viss del på faktorer som inte bedöms påverka utvecklingen framöver. Exempelvis blev hushållens energikonsumtion lägre än väntat under det fjärde kvartalet, som var förhållandevis varmt. Men det har varit rekordkallt under det första kvartalet i år, vilket medför att energikonsumtionen torde ha varit hög. Till viss del visar emellertid utfallet på ett något svagare underliggande förlopp, vilket får konsekvenser för bedömningen av konsumtionen framöver. Främst var tjänstekonsumtionen exkl. bostäder något lägre än väntat under andra halvåret i fjol och en mer påtaglig vändning uppåt ser fortfarande ut att dröja. Denna konsumtion

Diagram 63 Hushållens disponibla inkomster
Årlig procentuell förändring, fasta priser

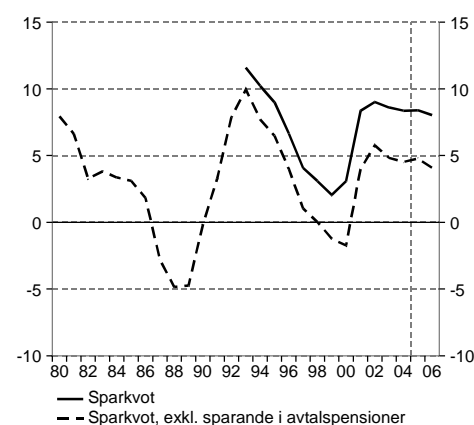
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Hushållens konsumtion
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

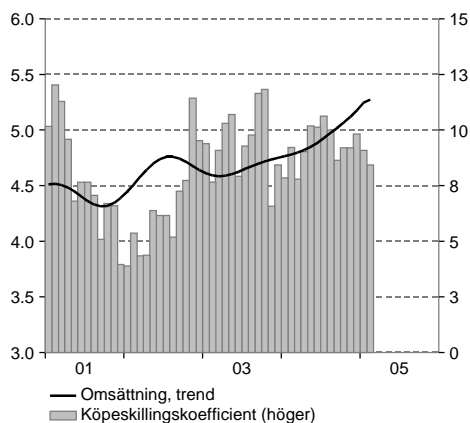
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Hushållens sparande
Procent av disponibel inkomst

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 66 Fastighetsmarknaden, småhus
Tusental respektive årlig procentuell förändring,
månadsvärden

Anm. Köpeskillingskoefficient = köpeskilling / taxeringsvärde.
Källa: Statistiska centralbyrån.

utgör drygt 25 procent av den totala konsumtionen och omfattar bl.a. hotell och restaurang, rekreation, transporter, bilreparationer och telefoni.

Vissa delar av konsumtionen ökar redan snabbt

Varför ökar inte hushållens totala konsumtion redan nu i snabbare takt? De delar av konsumtionen som direkt stimuleras av låg ränta och starkare krona ökar mycket snabbt. Konsumtionen av varaktiga varor utgör drygt 10 procent av den totala konsumtionen och ökade med 6,7 procent i fjol. Samtidigt ökade hushållens konsumtion utomlands med 12,2 procent. Men låga räntor brukar också stimulera konsumtionen indirekt, via stigande tillgångspriser. Fastighetspriserna ökade med 8,4 procent i februari i år jämfört med februari 2004, men under det senaste halvåret har utvecklingen mattats något (se diagram 66). Fortfarande omsätts dock ett stort antal fastigheter på marknaden. Bolåneinstitutet hade sammanlagt ökat sin utlåning till hushållen med 111 miljarder kronor i januari i år jämfört med samma månad i fjol. Trots ökad skuldsättning var hushållens finansiella sparande 90 miljarder kronor i fjol, dvs. hushållens konsumtion understeg de löpande inkomsterna med detta belopp. Under treårsperioden 1998–2000 var det finansiella sparandet i genomsnitt 22 miljarder kronor per år. Hittills har alltså hushållens stigande skulder i huvudsak inte använts till ökad konsumtion.

Tabell 8 Hushållens förmögenhetsställning

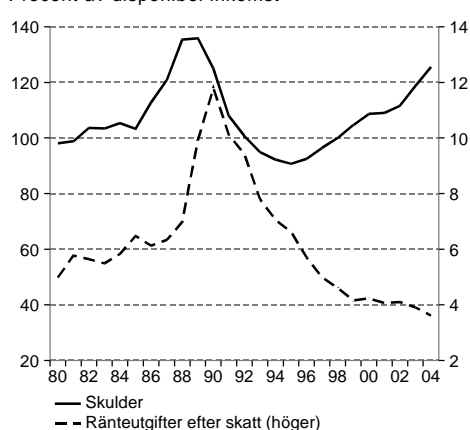
Miljarder kronor och procentuella andelar

	2001	2002	2003	2004 kv3
Finansiella tillgångar ¹	2 318	1 994	2 230	2 355
Kollektivt försäkringssparande	612	561	629	672
Bostadsrättsandelar	430	426	497	510
Totala finansiella tillgångar	3 360	2 981	3 356	3 537
Summa skulder	1 258	1 355	1 483	1 575
Marknadsvärde småhus	1 881	2 090	2 250	2 471
Skulder / totala finansiella tillgångar	37	45	44	45
Skulder / värdet av småhus och bostadsrättsandelar	54	54	54	53

¹ Bl.a. sedlar och mynt, aktier och fondandelar samt individuellt försäkringssparande.

Källor: Finansräkenskaperna och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Hushållens skulder och ränteutgifter
Procent av disponibel inkomst

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Hushållens finansiella ställning har därmed förbättrats de senaste åren både till följd av det positiva finansiella sparandet och värdestegringar på aktier och fondandelar (se tabell 8). Hushållens förmögenhetsställning är alltså gynnsam för stigande konsumtion.

Att hushållen i så hög grad väljer att spara i stället för att konsumera håller tillbaka efterfrågan och därmed sysselsättning-

en, vilket är ett större samhällsekonomiskt problem än de potentiella risker som följer av att hushållens skulder ökar. Hushållens kostnader för att hantera skulderna är historiskt sett mycket låga (se diagram 67) och förblir låga även efter ränteökningar med ett par procentenheter. Visserligen kan enskilda hushåll få ekonomiska svårigheter när räntorna ökar framöver. Sjunkande huspriser kan leda till problem för hushåll med hög belåning. Hushållens höga finansiella sparande och starka finansiella ställning innebär dock att hushållssektorn som helhet kan hantera såväl ränteförändringar som prisfall (se diagram 68).

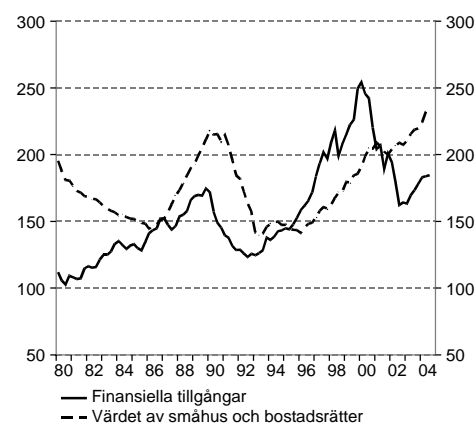
Det höga sparandet bedöms bland annat ha begränsat tjänstekonsumtionen (exkl. bostäder), som ökade mycket långsamt eller med 0,9 procent i fjol (se diagram 69). Denna konsumtion saknar varaktighet och påverkas därför i mindre grad av låga räntor. Däremot torde förväntningarna på den ekonomiska framtiden spela en viktig roll, i synnerhet avseende villkoren på arbetsmarknaden.

Ljusare förväntningar ger starkare konsumtion 2005–2006

I Hushållens inköpsplaner mäts hushållens förväntningar som sammanfattas av förtroendeindikatorn (CCI). Enligt CCI har förväntningarna långsamt ljusnat under 2004 och CCI har fortsatt att anta relativt höga värden de tre första månaderna i år (se diagram 70). Förväntningarna om arbetslösheten det kommande året varierar kraftigt månad för månad, men var i genomsnitt något mindre pessimistiska under det första kvartalet i år jämfört med genomsnittet i fjol. Prognosen förutsätter att reporäntan sänks till 1,50 procent. Denna låga reporänta bidrar till att konsumtionen av varaktiga varor fortsätter att öka i snabb takt. Den låga reporäntan ger också stöd för mer optimistiska förväntningar om både arbetsmarknaden och den egna ekonomin. Detta är en förutsättning för att hushållen i högre grad ska välja att konsumera i stället för att spara, vilket är en avsedd effekt av penningpolitisk stimulans genom låg reporänta.

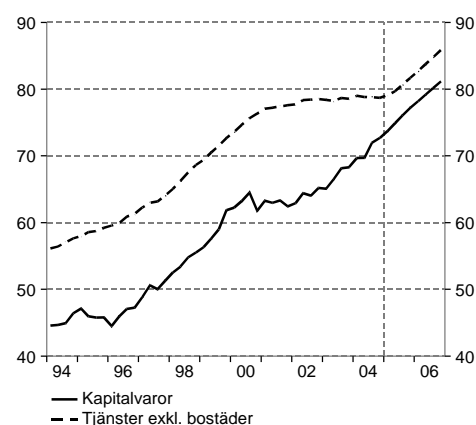
Hushållens förväntningar bedöms gradvis bli så pass optimistiska att även tjänstekonsumtionen tar fart framöver, särskilt efter sommaren i år. Därtill ökar disponibelinkomsterna starkt i år. Därmed ökar konsumtionen exkl. energi successivt snabbare (se diagram 71). Men ökningen är dock relativt måttlig och inte större än att sparandet upprätthålls på en hög nivå under hela prognosperioden. Sammantaget väntas de svenska hushållens konsumtionsutgifter öka med 2,6 och 3,1 procent i år respektive nästa år (se tabell 9).

Diagram 68 Hushållens förmögenhet
Procent av disponibel inkomst, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 69 Konsumtion av kapitalvaror och tjänster exkl. bostäder
Miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

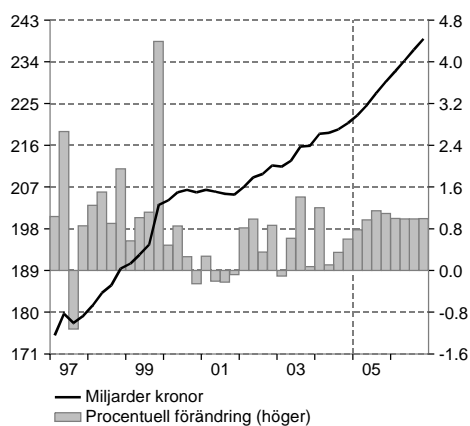
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 70 Hushållens förtroendeindikator (CCI)
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 71 Hushållens konsumtion exkl. energi och bostad
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 9 Hushållens konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2003	2003	2004	2005	2006
Konsumtionsutgifter	1 188	1,5	1,8	2,6	3,1
Varav Sällanköpsvaror	227	4,6	6,3	6,4	5,5
Bilar	41	4,6	1,3	5,7	5,1
Dagligvaror	189	1,1	1,3	1,2	1,9
Konsumtion i utlandet	45	-3,8	12,2	10,7	5,9
Tjänster exkl. bostad	313	0,0	0,9	1,9	4,9
Sparkvot ¹	112	8,6	8,4	8,4	8,0
Sparkvot exkl. avtalspensioner ¹	60	4,8	4,5	4,8	4,1

¹ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive sparande i procent av disponibel inkomst.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentlig konsumtion

Offentlig konsumtion minskar som andel av BNP

Den offentliga konsumtionen ökade med 0,3 procent 2004 (se diagram 72 och tabell 10). Justerat för förändringen av antalet arbetsdagar minskade den offentliga konsumtionen med 0,5 procent. Den offentliga konsumtionen fortsätter att öka men minskar marginellt som andel av BNP.

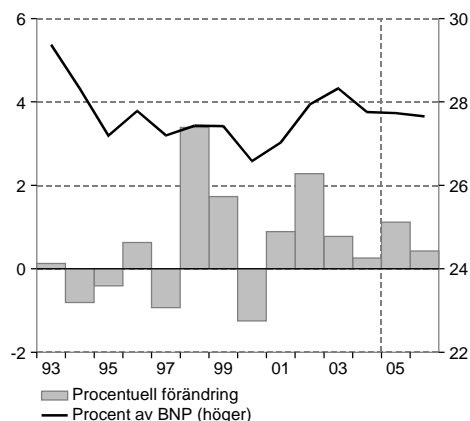
Tabell 10 Offentliga konsumtionsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive årlig procentuell förändring, fasta priser

	2003	2003	2004	2005	2006
Offentliga konsumtionsutgifter	691	0,8	0,3	1,1	0,4
<i>Procent av BNP</i>		28,3	27,8	27,7	27,7
Statliga konsumtionsutgifter	196	0,8	-0,5	-0,2	0,1
<i>Procent av BNP</i>		8,0	7,7	7,6	7,5
Kommunala konsumtionsutgifter	495	0,7	0,5	1,6	0,6
<i>Procent av BNP</i>		20,3	20,0	20,2	20,2

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 72 Offentlig konsumtion
Årlig procentuell förändring respektive procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den *statliga* konsumtionen minskade 2004 med 0,5 procent främst som ett resultat av de av regeringen beslutade utgiftsbe-gränsningarna. De största besparingarna gjordes inom försvaret, främst genom minskade materialinköp.

Även i år minskar den statliga konsumtionen. För att klara utgiftstaket har regeringen beslutat att anslag som sparats från tidigare år inte får förbrukas under 2005. Dessutom drogs myndigheternas anslag för 2005 ner från tidigare aviserad nivå. Samtidigt ökar dock utgifterna för bland annat kriminalvården och

den nya myndigheten Försäkringskassan. Trots ett ökat underhåll av vägar och järnvägar nästa år är den statliga konsumtionen i stort sett oförändrad 2006, bl.a. till följd av de fortsatta åtstramningarna inom försvaret.

Den *kommunala* konsumtionen ökade med 0,5 procent 2004. Den ökade med 1,0 procent i kommunerna och minskade med 0,3 procent i landstingen. Den svaga utvecklingen i landstingen beror främst på att besparingar genomförts för att klara balanskravet. Sysselsättningen minskade i kommuner och landsting med 0,2 procent eller omkring 2400 personer i fjol. Rensar man bort effekten av avbolagiseringar⁸ minskade sysselsättningen med nära 9000 personer.

Under 2005 ökar den kommunala konsumtionen med 1,3 procent i kommunerna och 2,2 procent i landstingen, dvs. sammantaget med 1,6 procent. Statsbidragen till såväl kommuner som landsting ökar förhållandevis mycket och en stor del av tillskotten används till ökad sysselsättning. År 2006 bromsas den kommunala konsumtionsökningen till 0,6 procent.

Fasta bruttoinvesteringar

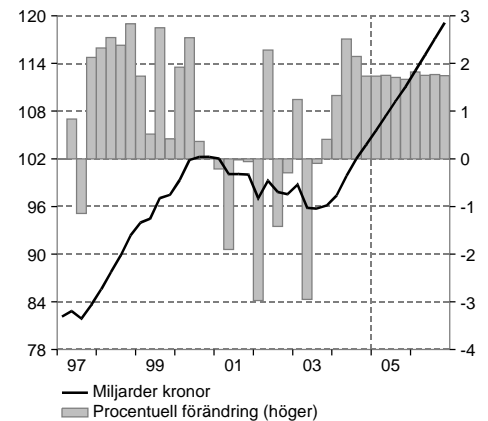
Stark investeringstillväxt

Efter konjunkturtoppen 2000 sjönk investeringarna under tre år medan de vände uppåt och ökade med 5,1 procent i fjol (se diagram 73). Investeringarna i bostäder och i tjänstebanscher öka snabbast.

Investeringskonjunkturen för näringslivet är stabil framöver och investeringarna kommer att fortsätta att utvecklas i god takt. Bakom de stigande investeringarna ligger en stark efterfrågetillväxt, förbättrad lönsamhet i företagen, gynnsamma finansiella förhållanden och rekordhögt kapacitetsutnyttjande i industrin (se diagram 74).

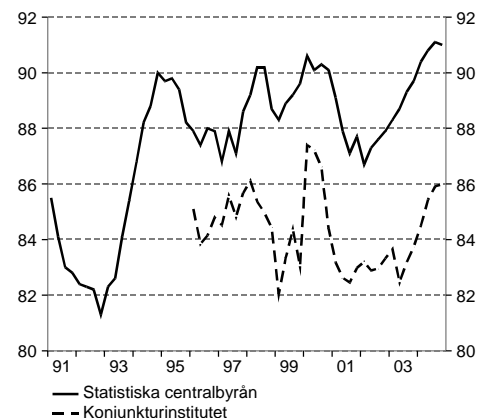
I år och nästa år bidrar alla delar av näringslivet till den fortsatt starka investeringsutvecklingen. Det är främst investeringar i maskiner och mjukvara som ökar snabbt, medan bygg- och anläggningsinvesteringarna, exkl. bostäder, endast växer blygsamt. De totala investeringarna kommer att öka med 7,6 procent i år. Nästa år blir ökningen 6,7 procent. De offentliga myndigheternas investeringar ökar betydligt långsammare än näringslivets.

Diagram 73 Investeringar
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

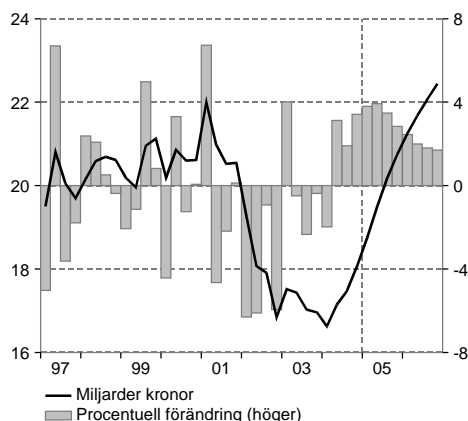
Diagram 74 Industrins kapacitetsutnyttjande
Procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

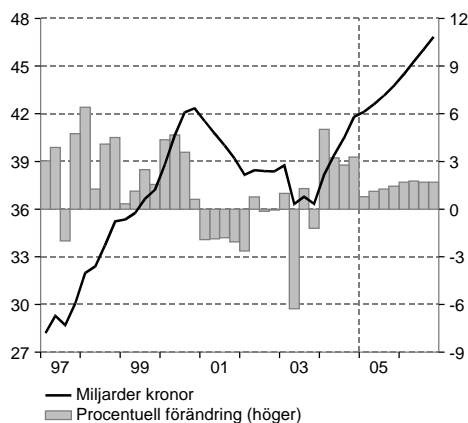
⁸ Huddinge Universitetssjukhus AB avbolagiserades 1 januari 2004 och återgick därmed till landstingen.

Diagram 75 Industrins investeringar
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

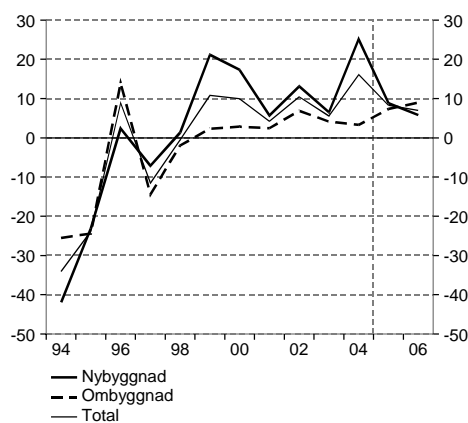
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 76 Tjänstebansernas investeringar
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Anm. Exklusive bostäder, fartyg och flygplan.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Investeringar i bostäder
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 11 Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2003	2003	2004	2005	2006
Industrin	68	-5,1	1,6	14,2	9,9
Övriga varubranscher	40	1,8	-1,3	5,0	6,6
Tjänstebanscher exkl. bostäder	152	-3,0	7,7	7,1	5,9
Bostäder	54	5,5	16,1	8,3	7,0
Summa näringsliv	314	-1,6	6,7	8,5	7,1
Offentliga myndigheter	70	-1,3	-2,0	2,8	4,9
Summa	385	-1,5	5,1	7,6	6,7

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Näringslivets investeringar breddas under 2005

De senaste årens stora kostnadsnedskärningar inom näringslivet har medfört att vinstläget förbättrats. Investeringarna har varit låga och kapacitetsutnyttjandet har stigit snabbt som en följd av efterfrågeökningen. I fjol var det de flesta tjänstebanscher samt pappersindustrin som bidrog till investeringsuppgången.

I år breddas näringslivets investeringar då de flesta industribranscher ökar sina investeringar kraftigt samtidigt som tjänstebanscher fortsätter att öka investeringarna, om än i lägre takt än under 2004 (se diagram 75 och diagram 76). Enligt både konjunkturbarometern och SCB är industrins kapacitetsutnyttjande nu så högt att det är svårt att expandera utan att bygga ut kapaciteten. Företagens investeringsplaner för i år är mycket optimistiska inom industribranscher. Särskilt expansiva planer finns inom bl.a. pappersindustrin, energisektorn och transportmedelsindustrin. Ett undantag är industrin för konsumtionsvaror, där investeringsplanerna är svaga.

Bostadsbyggandet fortsätter att öka

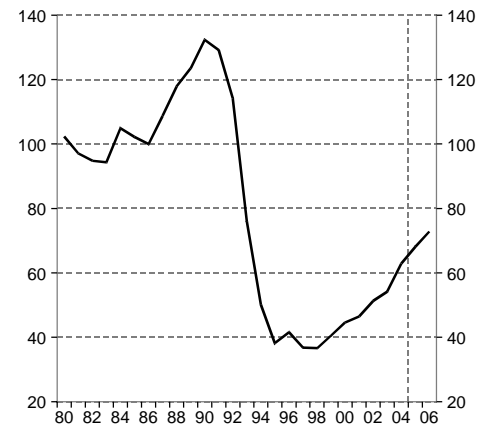
Bostadsinvesteringarna ökade rejält i fjol eller med 16,1 procent. Samtidigt ökade antalet påbörjade lägenheter i flerbostadshus med hela 33,0 procent och i småhus med 10,4 procent. Nybyggandet av bostäder är geografiskt väl spritt och det byggs även utanför de större städerna. Denna utveckling bedöms fortsätta. Ombyggnationer har utvecklats svagare (se diagram 77). Det s.k. ROT-avdraget, dvs. skattereduktion för reparationer, om- och tillbyggnader av bostäder, torde ha stimulerat byggunderhållet (som inte räknas som investeringar) men ännu inte haft någon större positiv effekt på investeringarna. En sådan effekt väntas dock i år. Enligt Konjunkturbarometern har konfidensindikatorn för byggindustrin fallit något, men är fortfarande klart över sitt historiska genomsnitt. Orderstocksdomömet är positivt och utfallet för antalet antagna anbud överstiger sedan ett år tillbaka

byggnadsindustrins förväntningar. Sammanfattningsvis kommer bostadsinvesteringarna att fortsätta öka starkt under hela prognosperioden, med 8,3 procent i år och med 7,0 procent nästa år. Investeringsnivån 2006 blir ändå lägre än genomsnittet sedan 1980 (se diagram 78).

Ökade offentliga investeringar framöver

De offentliga investeringarna sjönk med 2,0 procent 2004. Minskningen beror främst på åtstramningar inom den kommunala sektorn för att klara balanskravet. Kommunernas förbättrade finanser leder till ökade investeringarna både 2005 och 2006. Även statens investeringar ökar 2005 och 2006 till följd av ökade infrastrukturinvesteringar. Flera myndigheter, bl.a. inom rättsväsendet, får ökade resurser vilket också bidrar till ökade statliga investeringarna. Sammantaget ökar de offentliga investeringarna med 2,8 procent 2005 (se tabell 11). Nästa år ökar både statens och kommunernas investeringar med omkring 5 procent.

Diagram 78 Investeringar i bostäder
Miljarder kronor, fasta priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Investeringsandelen är låg i Sverige, men främst för bostäder

Investeringarna är låga i Sverige såväl i historiskt som i internationellt perspektiv (se diagram 79). I denna fördjupningsruta visas att bostadsinvesteringarna är markant lägre än i andra länder. Övriga investeringar i näringslivet avviker dock inte nämnvärt från USA och jämförbara länder i Europa.

Investeringar viktiga för framtiden

Investeringar i fysiskt realkapital är viktigt för framtida produktion och tillväxt. Det fysiska kapitalet förslits och föråldras. Utan investeringar skulle realkapitalet och därmed den framtida produktionen minska. En väsentlig del av produktionen måste avsettas till investeringar om inte kapitalstocken ska minska.

För att investeringar ska komma till stånd kräver investerarna en tillräckligt hög förväntad avkastning. Avkastningskravet beror bl.a. på riskattityder och de alternativa investeringsmöjligheter som finns globalt.

Svenska investeringar i ett internationellt och historiskt perspektiv

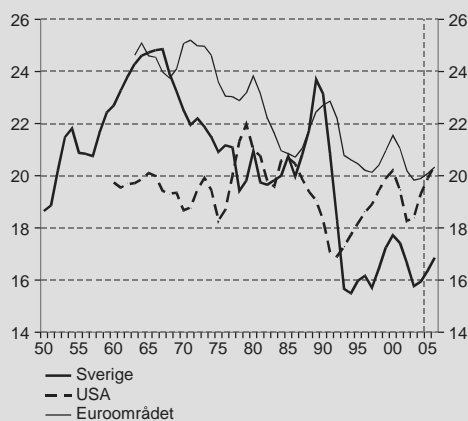
Den totala investeringsandelen i Sverige har, likt de i euroområdet, fallit sedan "de goda åren" under 1960-talet (se diagram 79). Sedan 1993 har den svenska investeringsandelen pendlat kring 16–17 procent. Detta är betydligt lägre än i USA och euroområdet. Enligt Konjunkturinstitutets prognos kommer denna skillnad att bestå under 2005 och 2006.

Investeringar inom tre delområden

Bostadsinvesteringarna minskade kraftigt i Sverige i början på 1990-talet och är för närvarande påtagligt lägre än i USA och euroområdet. Investeringar i bostäder subventionerades tidigare genom räntebidrag och genom skattesystemets utformning. Med den svenska skattereformen 1991 sjönk skatteavdragen för utgiftsräntor normalt från 50 till 30 procent. Räntebidragen trapades successivt av under 1990-talet.

Bostadsstocken 1991 var därför betydligt större än vad som var optimalt för hushållen med de nya skatte- och bidragssystemen. I och med att bostäder förslits relativt långsamt tar en anpassning till en lägre stock mycket lång tid. Det är den huvudsakliga förklaringen till att bostadsinvesteringarna minskade kraftigt främst 1993 och 1994, och låg kvar på en låg nivå under resten av 1990-talet (se diagram 80). Även om bostadsinvesteringarna har ökat sedan 1999 är bostadsinvesteringsandelen för

Diagram 79 Fasta bruttoinvesteringar, totalt
Procent av BNP, löpande priser

Källor: OECD Economic Outlook, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

närvarande närmare tre procentenheter lägre än i USA och euroområdet, och ungefär lika mycket under det historiska genomsnittet i Sverige.

Trots den jämförelsevis stora offentliga sektorn i Sverige är de offentliga investeringarna ca 3 procent av BNP i såväl Sverige som USA och euroområdet (se diagram 81). Det är en historiskt normal nivå i Sverige sedan mitten på 1970-talet men lägre än under 1960-talet och inledningen av 1970-talet.

Resterande investeringar, dvs. det svenska näringslivets investeringsandel exklusive bostäder, ligger för närvarande högre än i USA, men lägre än i euroområdet (se diagram 82).⁹

Tabell 12 Fasta bruttoinvesteringar, Sverige

Procent av BNP, löpande priser, genomsnitt

	50–69	70–89	90–94	95–99	00–04	50–04
Totalt	22,4	21,0	18,7	16,3	16,7	20,5
Bostäder	6,0	4,6	4,5	1,5	2,1	4,6
Offentliga myndigheter	3,5	3,3	3,3	3,1	2,8	3,3
Näringsliv, exkl. bost.	12,8	13,1	11,0	11,7	11,8	12,6

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sammanfattningsvis utgjorde bostadsinvesteringarna kring 5 procent av BNP fram till 1992 och har sedan fallit tillbaka. Offentliga investeringar är och har varit ca 3 procent av BNP under en längre period. Näringslivets investeringar exklusive bostäder är för närvarande något lägre än det historiska genomsnittet (se tabell 12).¹⁰ Dagens låga bostadsinvesteringar utgör således den dominerande förklaringen till att den totala investeringsandelen är låg i Sverige idag jämfört både med det historiska genomsnittet och med andra länder.

Sverige inte olik andra gamla industriländer

Inte heller vid jämförelser med enskilda länder inom OECD skiljer sig investeringsandelen i svenskt näringsliv, exklusive bostäder, nämnvärt från omvärldens. Ungefär hälften av OECD-länderna hade en investeringsandel på 11–12 procent av

⁹ I denna fördjupningsruta jämförs investeringarna med BNP till marknadspris, vilket är det vanligaste måttet. Men BNP kan också mätas till s.k. baspris, dvs. exkl. nettot av moms, punktskatter och subventioner. Eftersom näringslivets investeringar exkl. bostäder är momsbefriade är det egentligen mer relevant att jämföra investeringarna med BNP till baspris. Investeringsandelen till baspris är högre än till marknadspris, skillnaden är större för Sverige än för många andra länder pga. höga indirekta skattesatser. Differensen mellan investeringsandelen till baspris i Sverige och euroområdet är ca 0,3 procentenheter mindre jämfört med marknadspriser

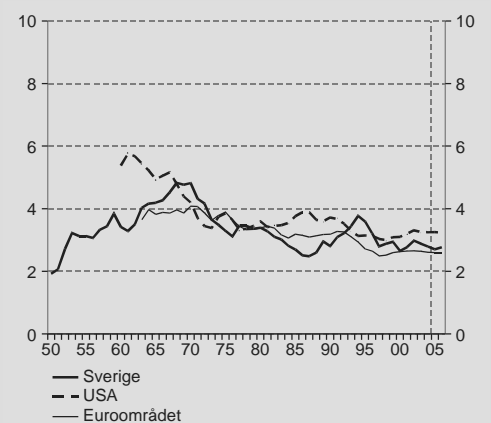
¹⁰ I kapitlet "Offentliga finanser" visas att bolagsskatten sänkts i omvärlden medan den svenska bolagsskatten varit konstant sedan 1994. Denna relativa höjning av den svenska bolagsskatten utgör en potentiell förklaring till de lägre investeringarna i näringslivet exklusive bostäder.

Diagram 80 Fasta bruttoinvesteringar, bostäder
Procent av BNP, löpande priser

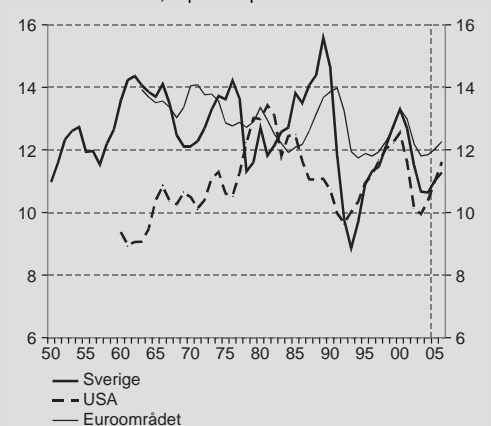
Källor: OECD Economic Outlook, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 81 Fasta bruttoinvesteringar, offentliga myndigheter
Procent av BNP, löpande priser

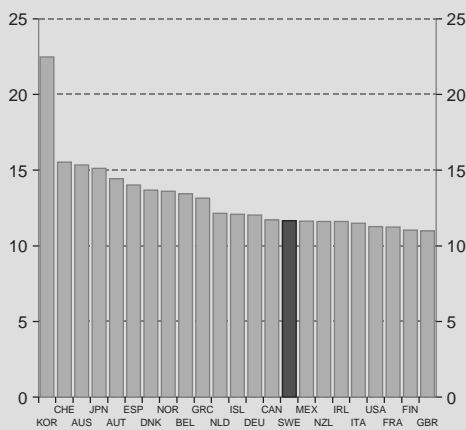
Källor: OECD Economic Outlook, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Fasta bruttoinvesteringar, näringsliv exkl. bostäder
Procent av BNP, löpande priser

Källor: OECD Economic Outlook, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Fasta bruttoinvesteringar, näringsliv exkl. bostäder, OECD 1994–2003
Procent av BNP, löpande priser, genomsnitt

Anm. För övriga OECD-länder (CZE, HUN, LUX, POL, PRT, SVK, TUR) saknades data.
Källa: OECD Economic Outlook.

BNP i genomsnitt under 1994–2003, däribland Sverige (se diagram 83).¹¹ I denna grupp återfinns de gamla industrinationerna.

Korea, liksom Kina och vissa länder i Östeuropa, uppvisar däremot höga investeringsandelar vilket kan vara naturligt för nya eller blivande industrinationer. Noterbart är att Sverige har högre investeringsandel än t.ex. USA och Irland, som har högre BNP-tillväxt. En hög investeringsandel är inte heller en tillräcklig förutsättning för en god ekonomisk utveckling. Schweiz och Japan är exempel på länder som trots en högre investeringsandel än Sverige haft en svagare ekonomisk utveckling.

Den samhällsekonomiskt optimala investeringsandelen bestäms av en mängd faktorer, som t.ex. demografi, preferenser och branschstruktur. Den förändras därför över tiden och är olika för olika länder. Slutsatsen är att jämförelser av enbart investeringsandelen över tiden eller mellan länder inte utgör ett tillförlitligt underlag för att bedöma aktuellt företagsklimat eller för att bedöma om investeringarna avviker från vad som är samhällsekonomiskt optimalt.

¹¹ För att undvika risken att jämförelser mellan länder avspeglar olika lägen i konjunkturcykeln redovisas här ett genomsnitt över tio år. Resultatet förändras endast marginellt om andra tidsperioder används.

Lagerinvesteringar

Mindre lagerökning i år

Lagerinvesteringarnas bidrag till efterfrågeutvecklingen i fjol uppgick till -0,3 procentenheter av BNP. Den starka tillväxten i industrin medförde minskade partihandels- och insatsvarulager. Lagersituationen upplevs nu som tillfredställande i industrin och handeln som helhet. Bilhandeln har dock fortfarande för stora lager (se diagram 84 och 85).

Industrin väntas i år och nästa år bygga upp sina lager av insatsvaror när industriproduktionen fortsätter att öka. Färdigvarulagren och lagren av varor i arbete ökar något i början av 2005 men minskar senare under prognosperioden när produktionsökningstakten avtar. Handels lager ökar något i år, främst i partihandeln. Bilhandlarna förväntas emellertid minska sina alltför stora lager.

I år och i början av nästa år kommer industrins och handels lager sammantaget att öka i ungefär samma takt som under slutet av 2004 (se diagram 86). Lagerinvesteringarnas bidrag till efterfrågeutvecklingen blir därmed ca 0,2 procent 2005. Nästa år ökar lagren ungefär lika mycket som i år, dvs. bidraget till efterfråge-tillväxten blir neutralt.¹²

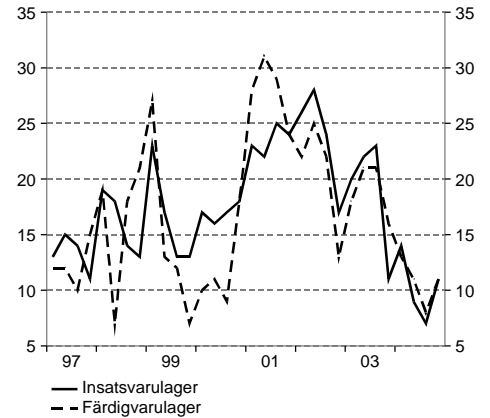
Export

Vikande exporttillväxt

Den snabba tillväxten för varuexporten första halvåret i fjol växlade ner andra halvåret när världshandeln bromsade in. Den globala tillväxten är dock fortsatt stark. Liksom tidigare är tillväxten särskilt hög i delar av Asien och i USA, men även för Europa pekar indikatorer på en återhämtning. I Europa är det investeringarna som kommer att utvecklas starkast, vilket gynnar svensk export, medan hushållskonsumtionen får en lugnare utveckling (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling").

Konjunkturbarometern visar på en fortsatt gynnsam konjunktur för exportföretagen, men även på att tillväxttoppen kan vara passerad. I bolagsrapporter och olika uttalanden framkommer att en stor andel av företagen ser positivt på den närmaste framtiden. Samtidigt signalerar man att tillväxten i år blir lägre än under föregående år. Enligt Konjunkturbarometern har exportorderingsgången närmast slutat att öka (se diagram 87). Fortfarande är dock en förhållandevis stor andel av företagen nöjda med

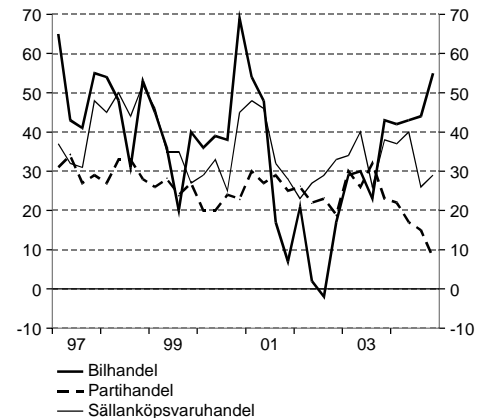
Diagram 84 Lageromdömen i industrin
Nettotal, kvartalsvärden

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

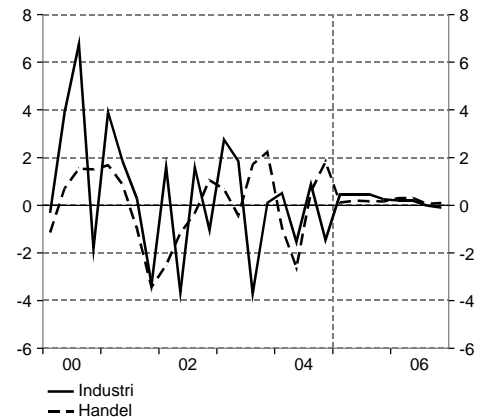
Diagram 85 Lageromdöme i handeln
Nettotal, kvartalsvärden

Anm. Högre nettotal innebär att fler företag är missnöjda med för stora lager.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 86 Lager
Förändring i miljarder kronor, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

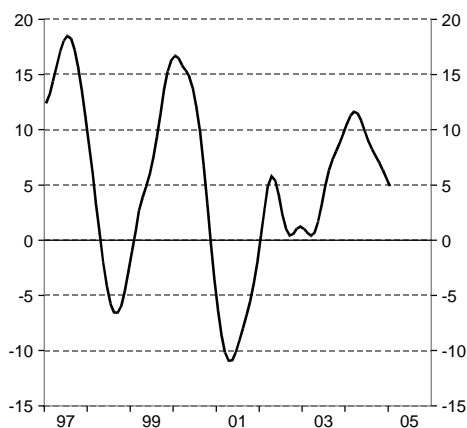

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

¹² Se fördjupningsrutan "Naturkatastrofer: Hur påverkas BNP" för effekterna på lager av stormfällningen av träd i januari i södra Sverige.

Diagram 87 Exportordergång, industrin
Nettotal, månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 88 Exportordergång, industrin
Årlig procentuell förändring av trenden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 89 Tjänsteföretagens efterfrågan
Nettotal, kvartalsvärdenAnm. Datakonsulter och uppdragsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

sin orderstock även om andelen har börjat minska. Bilden av en successivt svagare utveckling förmedlas även av orderstatistik från Statistiska centralbyrån (se diagram 88). Samtidigt torde vissa företags försäljningsmöjligheter begränsas till följd av ett högt kapacitetsutnyttjande. Av konjunkturbarometern framgår också att efterfrågan för tjänsteföretag som är verksamma på exportmarknaden stärktes påtagligt under fjolåret, och att man räknar med en fortsatt god tillväxt (se diagram 89). Totalt beräknas exporten i år öka med 6,7 procent och med 6,1 procent nästa år (se diagram 90 och tabell 13).

Tabell 13 Export av varor och tjänster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2003	2003	2004	2005	2006
Export av varor	820	4,9	9,5	6,1	5,9
Varav Bearbetade varor	704	5,1	9,4	6,8	6,6
Råvaror	113	3,7	11,2	1,1	1,0
Export av tjänster	248	5,4	12,6	8,6	6,7
Summa export	1 068	5,0	10,2	6,7	6,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Fortsatt god exportutveckling för bearbetade varor även kommande år

Under andra halvåret i fjol bromsade exporten av bearbetade varor varvid den växte betydligt långsammare än världsmarknaden. Främst försvagades exporten av teleprodukter och läkemedel. Den kraftiga utvecklingen första halvåret innebar att exporten av teleprodukter ändå ökade med över 25 procent i värde i fjol. Exporten av läkemedel föll kraftigt fjärde kvartalet. Exporten av motorfordon, som minskade tredje kvartalet, växte sedan åter starkt under det fjärde. Exporten av övriga bearbetade varor ökade dock under hela året (se diagram 91).

Världsmarknaden för bearbetade varor beräknas växa med 8,0 procent i år och med 7,5 procent nästa år. Därmed är förutsättningarna för en god exportutveckling gynnsamma. Den svenska exporten bedöms dock växa i en något långsammare takt än världsmarknaden (se diagram 92). Skälen är en relativt svagare efterfrågeutveckling för vissa viktiga svenska exportvaror. Dessutom bromsas svensk export av de senaste årens förstärkning av kronan.

Förutsättningarna för en fortsatt stark utveckling för exporten av teleprodukter är gynnsamma. Dels fortsätter den globala utbyggnaden av systemen för den mer traditionella teletrafiken och dels kommer det växande intresset för mer avancerade tjänster att generera fortsatta investeringar. Efter den mycket starka utvecklingen i fjol väntas dock en lugnare utveckling i år innan exporten av teleprodukter åter växer snabbare 2006. Ex-

porten av läkemedel bedöms få en relativt svag utveckling även i år. Däremot är förutsättningarna goda för en fortsatt förhållandevis stark ökning av motorfordonsexporten. Bland annat fortsätter de europeiska transportföretagen att förnya sin lastbilspark. Förutsättningarna för en fortsatt stark exporttillväxt för övriga bearbetade varor är också gynnsamma för ekonomierna för såväl Västeuropa som i Norden, inte minst till följd av ökade investeringar, växer förhållandevis starkt under hela prognosperioden.

Råvaruexporten dämpas kraftigt i år

Råvaruexporten ökade med 11,2 procent i fjol (se tabell 13 och diagram 93). Den kraftiga uppgången berodde främst på en tillfälligt hög export av petroleumprodukter första halvåret när branschen drog ner sina lager. Även exporten av livsmedel och fisk fortsatte att stiga 2004. Den snabbt växande kinesiska ekonomin tillsammans med ökad amerikansk efterfrågan medförde att exporten av metaller och malmer steg mycket förra året. Exklusive petroleum ökade råvaruexporten med 8,1 procent. Stålexporten, som också gynnades av stark omvärldsefterfrågan, ökade med närmare 8 procent i fjol.

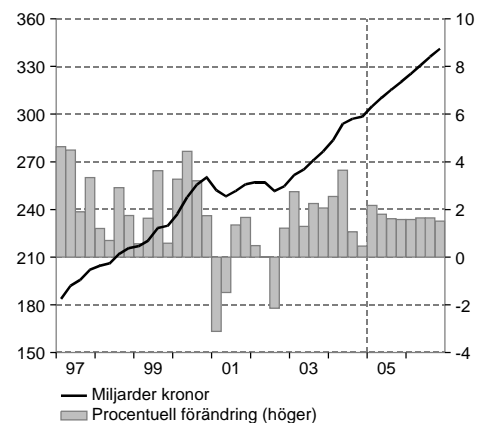
I år ökar råvaruexporten betydligt långsammare än i fjol eftersom exporten av petroleum minskar från fjolårets tillfälligt höga nivå. Därutöver bidrar ett tilltagande internationellt utbud till att sågverks- och massaexporten stagnerar samt att exporten av papper och papp ökar långsammare i år. Exporten av skogsprodukter ökar däremot stort i år till följd av stormfällningen i januari i södra Sverige (se fördjupningsrutan "Naturkatastrofer: Hur påverkas BNP"). Den starka efterfrågan på järnmalm innebär vidare att den svenska järnmalmsexporten ökar ytterligare i år. Även livsmedelsexporten, som har ökat med nästan 10 procent i genomsnitt de senaste sex åren, väntas fortsätta att expandera i år, om än inte lika mycket som i fjol.

Nästa år fortsätter den globala tillväxten att öka i ungefär samma takt som i år. Den ökade konkurrensen på de internationella marknaderna innebär emellertid att svenska råvaruproducenter bara i mindre grad kan öka exporten 2006. Tillväxttakten för livsmedelsexporten bedöms dessutom bli lägre nästa år. Sammantaget ökar råvaruexporten med ca 1 procent i år och nästa år.

God fart på tjänsteexporten

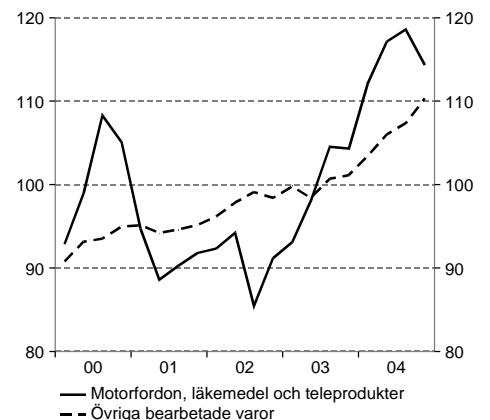
Tjänsteexporten ökade starkt 2004 bl.a. till följd av en stark ökning av exporten av s.k. övriga tjänster, dvs. konsulttjänster, licenser, patent och banktjänster. En femtedel av övriga tjänster är s.k. merchanting som ökade kraftigt med nära 40 procent i fjol. Även exporten av frakttjänster ökade betydligt till följd av

Diagram 90 Export av varor och tjänster
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

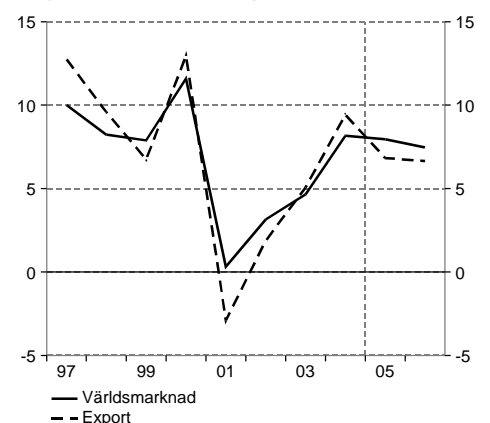
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 91 Export av bearbetade varor
Index 2003=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

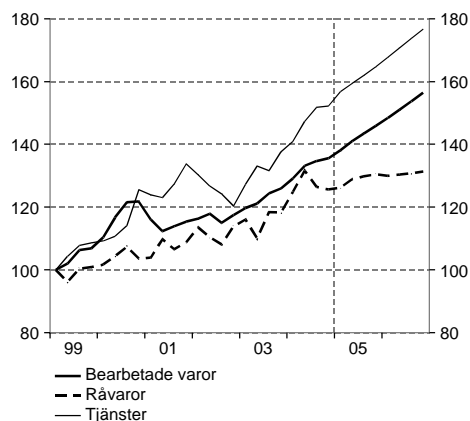
Diagram 92 Bearbetade varor, världsmarknad respektive svensk export
Årlig procentuell förändring, fasta priser

Anm. Världsmarknaden beräknas med svenska exportvikter.

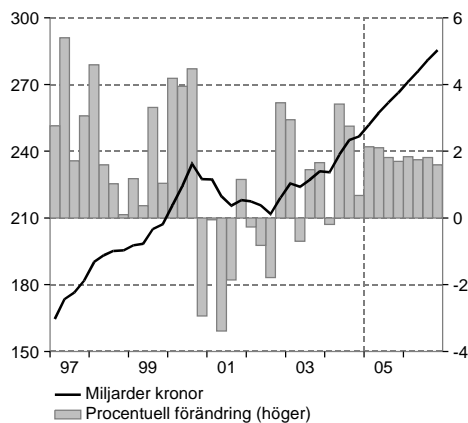
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Export
Index 1999 kvartal 1=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

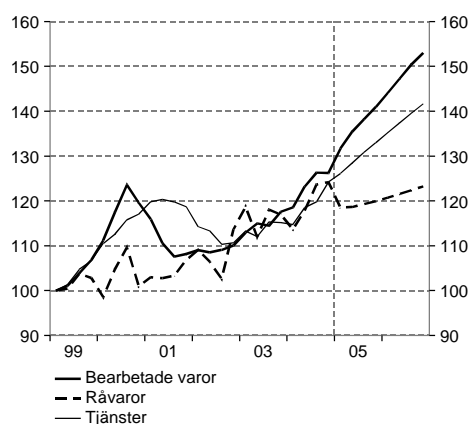
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 94 Import av varor och tjänster
Miljarder kronor, fasta priser respektive procent, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Import
Index 1999 kvartal 1=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

den starka världshandelsutvecklingen. Utlänningars resande till Sverige ökade också, men svagare.

Under 2005 och 2006 blir den internationella konjunkturen fortsatt stark. Efterfrågan på olika företagstjänster ökar och även redarna kan räkna med en fortsatt god utveckling. Utlänningars turistande i Sverige ökar något snabbare än i fjol även om kronans förstärkning de senaste åren fortsätter att bromsa utvecklingen något. Tjänsteexporten fortsätter därmed att växa förhållandevis starkt båda åren (se diagram 93).

Import

Importen ökade snabbt andra och tredje kvartalet i fjol men långsammare under fjärde (se diagram 94). Exporten, vars importinnehåll i form av insatsvaror är stort, bromsades under slutet på fjolåret vilket dämpade importtillväxten. Även en vikande råvaruimport under sista kvartalet samt en viss lageravveckling bromsade importen. Importen ökar snabbt i år och något långsammare nästa år. Exporten fortsätter att utvecklas mer dämpat och importen drivs allt mer av snabbt stigande inhemsk efterfrågan.

Tabell 14 Import av varor och tjänster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2003	2003	2004	2005	2006
Varuimport	666	6,1	7,2	7,8	7,1
Varav Bearbetade varor	515	5,1	8,7	10,7	8,4
Råvaror	154	7,5	3,0	-0,7	2,1
Tjänsteimport	238	1,5	5,3	8,6	6,5
Summa import	904	4,9	6,7	8,0	6,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Inhemsk efterfrågan stimulerar import av bearbetade varor

Importen av bearbetade varor växte på bred front under 2004. Avmattningen mot slutet av året berodde bl.a. på lägre import av teleprodukter och konsumtionsvaror. Under prognosperioden fortsätter importen av bearbetade varor att öka (se diagram 95 och tabell 14). Exporten bidrar fortfarande mest till importefterfrågan men bidraget minskar under prognosperioden. Hushållens konsumtion av varaktiga varor tillsammans med ökande maskininvesteringar bidrar till ökad efterfrågan på importerade varor. Sammantaget växer importen av bearbetade varor relativt starkt i år och nästa år.

Lägre import av råvaror i år

Råvaruimporten utvecklas svagare i år än 2004 för samtliga större produkter (se tabell 14 och diagram 95). Råoljeimporten minskar efter fjolårets osedvanligt stora importökning i slutet av året, samtidigt som importen av petroleum ökar i något långsammare takt. Livsmedelsimporten växer också något mindre kraftfullt än i fjol. Importen av skogsprodukter halveras i år då utbudet av timmer i Sverige ökar stort som en följd av stormfällningen i januari (se fördjupningsrutan ”Naturkatastrofer: Hur påverkas BNP”). Nästa år stiger importen av råvaror igen. Importen av skogsprodukter ökar då också på nytt.

Tjänsteimporten ökar

Importen av tjänster, som tidigare har utvecklats svagt, tog mer påtagligt fart under fjärde kvartalet i fjol. I år och nästa år kommer tjänsteimporten att fortsätta att växa förhållandevis snabbt. Importen av olika frakttjänster fortsätter att öka när utrikeshandeln med varor fortsätter att växa. Den starkare konjunkturen leder också till att importen av olika typer av företagstjänster ökar. Samtidigt leder den successiva förbättringen på arbetsmarknaden tillsammans med den starkare kronan till att hushållen i större utsträckning väljer att resa utomlands på semester. (se tabell 14 och diagram 95).

Naturkatastrofer: Hur påverkas BNP

BNP mäter produktionen av varor och tjänster under en viss tidsperiod, vanligtvis ett år. En naturkatastrof som leder till att fast kapital (t.ex. byggnader, vägnät, skog) förstörs får därmed inte någon direkt effekt på BNP. Däremot kommer ofta de åtgärder som konsumenter och producenter vidtar som en följd av naturkatastrofer att påverka BNP under en relativt lång tidsperiod. Exempel på sådana BNP-påverkande åtgärder är återuppbyggnad av hus och vägnät, produktionsbortfall och minskad turism i katastrofdrabbade områden. Nettoeffekten av en naturkatastrof är därför ofta högre uppmätt BNP på kort sikt även om levnadsstandarden givetvis påverkas negativt. De makroekonomiska effekterna beror också på konjunkturläget. Finns det gott om lediga resurser kan en återuppbyggnad ske utan att resurser från andra verksamheter trängs undan i särskilt stor utsträckning. Effekten på BNP blir då förhållandevis större.

Erfarenheter från naturkatastrofer i Danmark och Tyskland

Det danska finansdepartementet har beräknat de direkta effekterna av den storm som härjade Danmark i december 1999 och som främst förorsakade skador på byggnader. Enligt dessa beräkningar medförde stormen att BNP-nivån blev 0,8 procent högre 2000 än vad som annars skulle ha varit fallet. För 2001 höjdes BNP-nivån med ytterligare 0,3 procent. BNP blev högre främst genom högre byggnadsinvesteringar.¹³ Skador som täcktes av försäkringar upp-gick till drygt 1,0 procent av Danmarks BNP 1999.

De översvämningar som drabbade Tyskland 2002, med stora skador på vägar och byggnader utmed floderna Elbe och Donau, medförde att BNP-nivån blev 0,15 procent högre 2002 och ytterligare 0,1 procent högre 2003 än vad den annars skulle ha blivit enligt det tyska institutet DIW. De två poster som påverkades mest var husbyggande och offentliga investeringar i vägar och broar. I

¹³ I beräkningarna tas inte hänsyn till att byggnadsinvesteringarna kan ha blivit högre på grund av tidigareläggning och att reparationer kan ha ersatts med nybyggande. Å andra sidan kan andra byggnadsinvesteringar ha skjutits på framtiden på grund av kapacitetsbrist inom byggbranschen.

denna kalkyl har hänsyn tagits till att beslutade skattesänkningar 2003 sköts upp samt att företagsskatten höjdes. Dessa åtgärder, vilka vidtogs för att finansiera återuppbyggnaden efter översvämningarna, torde ha dämpat den privat efterfrågan. Utan åtgärderna skulle effekten på BNP ha blivit ytterligare något högre.

Hur påverkas BNP och skogsindustrin av stormen i södra Sverige?

Natten till den 9 januari i år drog orkanen "Gudrun" fram över södra Sverige. El- och telenätet och skogen drabbades av omfattande skador, främst i Kronobergs och Jönköpings län där ca 15 procent av virkesförrådet skadades¹⁴.

Stormen beräknas ha fällt ca en tiondel av skogsbeståndet i Götaland, eller 70 miljoner kubikmeter träd, till största delen gran. Mängden stormfällda träd är ungefär 25 gånger större än vad som normalt vindfälls under ett år i landet. Stormfällningen motsvarar drygt 80 procent av den årliga avverkningsningen av träd i Sverige.

Skogsstyrelsen har uppskattat skadekostnaderna i skogsbruket till följd av stormfällningen till närmare 16 miljarder kronor¹⁵.

Stormfällningen innebär problem för skogsbruket, vid sidan av skador på vägnät etc., eftersom mängden fallna träd överstiger den lokala årliga avverkningsningen. Transport- och lagringsproblemen är betydande. Hur stor del av de fallna träden som kan tas om hand är ännu svårt att uppskatta. Efter den 1 maj 2006 anses den då kvarliggande skogen vara oanvändbar för industriella ändamål.

En stor del av den fällda skogen beräknas inte kunna tas om hand lokalt utan måste fraktas norrut, men varken tillgänglig sjöburen kapacitet eller antalet lastbilar räcker till för att transportera denna mängd.

På kort sikt innebär stormfällningen ett ökat utbud av massaved och sågtimmer. Priset på dessa

¹⁴ Som skadade träd räknas träd som är omkullblåsta, avbrutna under halva trädhöjden eller som lutar mer än 30 grader.

¹⁵ Skadekostnaderna är beräknade som skillnaden mellan de intäkter som det stormfällda virket skulle ha genererat vid normala avverkningskostnader och virkespriser 2004 i jämförelse med de kostnader och intäkter som det stormfällda virket faktiskt genererar. Då har hänsyn tagits till högre avverkningskostnader, lägre virkespriser, ökade lagringskostnader, återplantering m.m., samt det faktum att uppskattningsvis 1/3 av virket inte kan föras ut ur skogen. Enligt Skogsägarna är den totala förlusten för stormfällningen 30 miljarder kronor.

varor har också fallit efter stormen. Detta prisfall ska ses mot bakgrund av det låga utbudet på virke som allmänt sett rådde före stormfällningen. Det är dock ännu oklart hur stor prisseffekten blir för massaved och sågtimmer. Det lägre priset motverkas för köparen av generellt sett högre transportkostnader för att forsla ut virket ur skogen. Lönsamheten i massa- och sågverksindustrin bör dock på kort sikt öka något när råvarupriserna sjunker.

Avverkningen i andra delar av landet kan endast till viss del minskas för att kompensera för det större uttaget i södra Sverige. Import av massaved från Ryssland och Baltikum kommer troligen att reduceras. All import försvinner dock inte på grund av att vissa importerade kvaliteter behövs i produktionen, samt att industrin är bunden av kontrakt. En viss del av den fällda skogen kommer att exporteras.

På tre till fyra års sikt minskar troligtvis tillgången på virke i södra Sverige. De ökade kostnader som detta innebär påverkar den lokala sågverksindustrin negativt. Det kan också bli svårt att få tag i plantor för återbeskogning.

BNP-nivån 2005 påverkas av att:

- lager växande skog minskar
- råvarulager i massa- och sågverksindustrin ökar
- massa- och sågverksproduktionen ökar något
- skogliga transporter, röjningsarbeten och reparationer ökar
- exporten av skogsprodukter ökar
- importen av skogsprodukter minskar

Den sammantagna effekten på BNP är nivåhöjande, men sannolikt högst några tiondels procent. Det kommer emellertid att dröja innan man med säkerhet vet hur mycket av den fällda skogen som inte kan användas industriellt, samt i vilken mån detta påverkar BNP¹⁶. Även om stormfällningen får små effekter på uppmätt BNP får den stora ekonomiska konsekvenser för drabbade skogsägare. Effekten av stormen på BNP skulle bli större om det hade varit

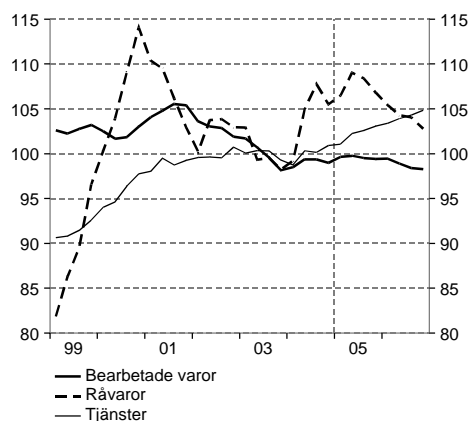
fast kapital och inte skog som förstördes (som i Danmark, se ovan) eftersom återuppbyggnadsaktiviteten då blir högre.

Försäkringsersättningarna i samband med stormfällningen beräknas bli större än någonsin tidigare. Ersättningarna täcker till hälften skog, till hälften annat som t.ex. skador på byggnader.

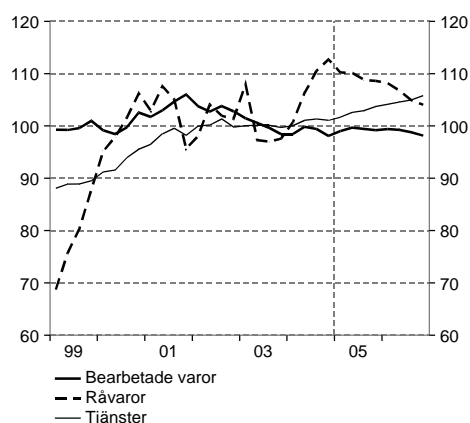
Den senast jämförbara storm som ledde till skador på skogen i större omfattning i Sverige ägde rum 1969. Skadorna på skogen var dock mindre och uppgick till endast en tredjedel av en årsavverkning. En kraftig lagerökning vid sågverken ägde rum samt en stegring av timmerexporten. Effekten på BNP var emellertid försumbar.

Slutsatsen är att även stormen Gudrun bedöms få mycket liten effekt på uppmätt BNP trots att den har betydande ekonomiska konsekvenser för berörda skogsägare, försäkringsbolag och lokal skogsindustri.

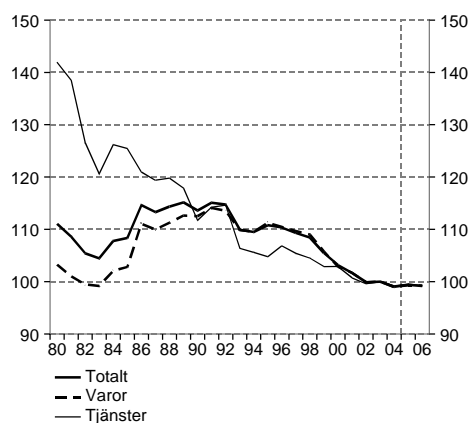
¹⁶I Nationalräkenskaperna räknas växande skog som en lagerpost. Denna lagerpost påverkar dock inte normalt sett BNP eftersom tillväxten ungefärligen är lika stor varje år. Effekten av stormfällningen på BNP blir inte så stor då de fallna träden kommer att räknas som lager i skogen. Minskningen i lager växande skog beror på att skogstillväxten blir mindre då skogsbeståndet reduceras något i år. Om skadorna senare kommer att klassificeras som "naturkatastrof" kommer de inte att bokföras i nationalräkenskaperna. Visar det sig emellertid att omfattningen av skadorna var mindre, påverkas BNP negativt med den del av de fällda träden som inte kan tas om hand.

Diagram 96 Exportpris
Index 2003=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 97 Importpris
Index 2003=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Bytesförhållande
Index 2003=100

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Bytesförhållande, bytesbalans och bruttonationalinkomst

Högre export- och importpriser i år

I år beräknas det svenska exportpriset stiga med 1,2 procent. Till viss del bidrar kronans tidigare förstärkning till att hålla tillbaka prisutvecklingen. För de största prishöjningarna svarar råvarorna med bland annat mycket stora prishöjningar på järnmalm. Även priset på bearbetade varor stiger till följd av de höga stålpriserna. Tjänsteexporten stiger i pris när bland annat rederierna får bättre betalt för sina transporttjänster.

Importpriserna följer ett liknande mönster och stiger med 0,9 procent i år. Även importpriserna bromsas något av den starkare kronan. Den fortsatt höga prisnivån på oljeprodukter gör att råvarupriserna stiger även i år som årsgenomsnitt. Importerade bearbetade varor bedöms stiga endast marginellt i pris och för tjänsteimporten väntas prishöjningar ungefär som för motsvarande export.

Nästa år faller såväl export- som importpriser. Priserna på olika råvaror faller och därtill fortsätter priserna på teleprodukter att falla. Tjänstepriserna fortsätter att stiga. Sammantaget bedöms exportpriserna falla med 0,5 procent och importpriserna med 0,3 procent 2006 (se diagram 96 och 97).

Tabell 15 Export- och importpriser

Årlig procentuell förändring

	2003	2004	2005	2006
Exportpris totalt	-2,1	-0,1	1,2	-0,5
Bearbetade varor	-2,8	-0,9	0,5	-0,8
Råvaror	-2,6	4,4	3,2	-3,3
Tjänster	0,1	0,1	2,2	1,8
Importpris totalt	-2,2	0,9	0,9	-0,3
Bearbetade varor	-3,2	-1,1	0,4	-0,5
Råvaror	-1,3	7,8	1,6	-3,2
Tjänster	-0,3	0,9	1,9	2,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Stabilisering i bytesförhållandet

Bytesförhållandet, dvs. kvoten mellan export- och importpriser, sjönk i fjol men planar ut i år och nästa år (se tabell 16). Bytesförhållandet försämrades trendmässigt från början av 1990-talet fram till 2002 men har därefter varit mer stabilt (se diagram 98).

Den främsta orsaken till den trendmässiga försämringen i bytesförhållandet de senaste tio åren är att exportpriserna på tele-

produkter har fallit kraftigt. Ett fallande bytesförhållande innebär att man måste exportera mer för att betala för en given importvolym. Att exportpriserna ökar långsammare än importpriserna betyder därmed att konsumtionsmöjligheterna och levnadsstandarden inte ökar lika snabbt som BNP. Under perioden 1995–2004 försämrades bytesförhållandet med i genomsnitt 1,0 procent per år. Ett grovt räkneexempel pekar på att det försämrade bytesförhållandets effekt på levnadsstandarden motsvarar ca 0,5 procentenheter lägre BNP-tillväxt mellan 1995 och 2004.¹⁷ Den genomsnittliga BNP-tillväxten var under denna period 2,8 procent per år. Räkneexemplet indikerar alltså att den faktiskt uppmätta materiella levnadsstandarden kunde ha utvecklats på samma sätt med ca 2,3 procent genomsnittlig BNP-tillväxt och oförändrat bytesförhållande i stället för 2,8 procent tillväxt och försämrat bytesförhållande.

Tabell 16 Bytesförhållandet

Årlig procentuell förändring

	2003	2004	2005	2006
Bearbetade varor	0,4	0,1	0,1	-0,4
Råvaror	-1,3	-3,2	1,6	-0,1
Tjänster	0,4	-0,8	0,3	-0,3
Totalt	0,1	-1,0	0,3	-0,2

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Högt sparande ger stark bytesbalans

Bytesbalansen stärktes ytterligare 2004 och uppgick till 7,8 procent av BNP (se diagram 99). Bytesbalansen är summan av hushållens, företagens och den offentliga sektorns finansiella sparande¹⁸. Företagen och den offentliga sektorn ökade sitt finansiella sparande 2004 medan hushållen minskade sitt finansiella nettosparande något som andel av BNP (se diagram 100). Viktiga orsaker till att bytesbalansöverskottet har ökat så kraftigt de senaste 10 åren är att hushållen i högre grad sparar till den egna pensionen och att andelen medelålders personer ökar, vilka normalt har ett högre sparande. Därtill har det offentliga sparandet ökat efter budgetsaneringarna under 1990-talet och införandet av mål för det offentliga sparandet. I år och nästa år minskar sparandet i den offentliga sektorn till följd av bl.a. sänkta skatter. Ökande investeringar i näringslivet minskar sparandet något i företagen.

¹⁷ Räkneexemplet baseras på observerade värden i löpande pris för export och BNP. Därefter har uppmätta importpriser använts i stället för exportpriser för att beräkna en fiktiv exportvolym och BNP i fast pris, dvs. bytesförhållandet har hållits konstant. BNP-tillväxten beräknad på detta sätt har i genomsnitt varit 2,3 procent per år 1995–2004.

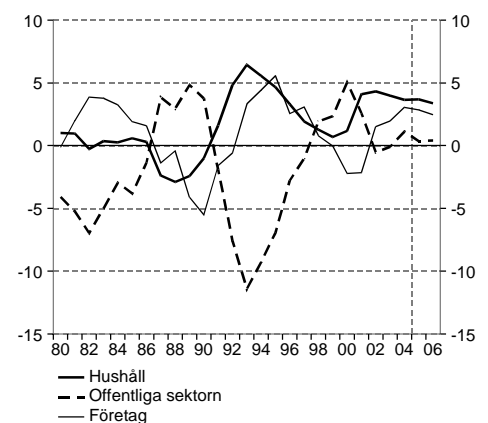
¹⁸ Så när som på en vanligen liten post för kapitaltransfereringar (se tabell 17).

Diagram 99 Bytesbalans
Procent av BNP, löpande pris

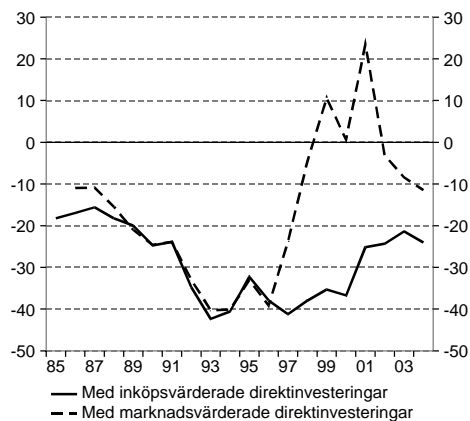
Källor: Riksbanken 1950–1992, Statistiska centralbyrån 1993–2004 och Konjunkturinstitutet.

Diagram 100 Finansiellt sparande
Procent av BNP, löpande pris

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Nettoställning mot utlandet
Procent av BNP, löpande pris

Källa: Riksbanken.

Det höga sparandet har inneburit att nettoställningen mot utlandet har förbättrats jämfört med för tio år sedan¹⁹ (se diagram 101). Nettoställningen påverkas förutom av sparandet även av variationer i tillgångspriser och växelkurs, vilket har bromsat förbättringen de senaste åren²⁰.

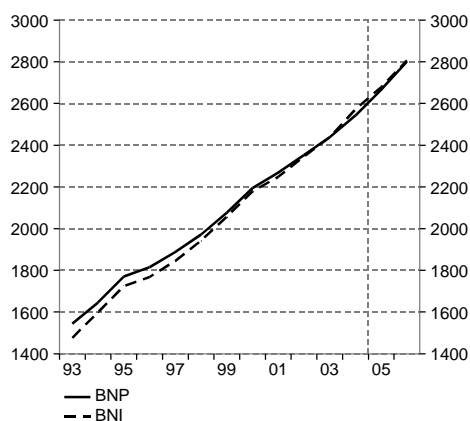
Det ökande sparandet har resulterat i mycket stora överskott i handelsbalansen (se tabell 17). Även tjänstebalansen förbättrades i fjol, delvis till följd av ökande merchanting. Därtill har kapitalavkastningsnettot förbättrats till följd av låga räntor och kraftigt stigande avkastning på svenska tillgångar utomlands (värdepapper och direktägda dotterbolag) (se tabell 17). I år minskar överskottet i bytesbalansen främst till följd av betydligt lägre kapitalavkastningsnetto men överskottet i bytesbalansen är fortfarande stort.

Tabell 17 Bytesbalans och finansiellt sparande
Miljarder kronor, löpande pris

	2003	2004	2005	2006
Handelsbalans	154	177	180	178
Tjänstebalans	10	27	31	33
Löner, netto	-2	-2	-2	-2
Kapitalavkastning, netto	5	30	12	7
Transfereringar m.m., netto	-25	-33	-36	-41
Bytesbalans	143	198	183	175
<i>Procent av BNP</i>	5,9	7,8	6,6	6,3
Kapitaltransfereringar	0	1	0	0
Finansiellt sparande	143	199	184	175
Offentliga sektorn	-2	28	9	12
Hushåll	97	93	98	95
Företag	48	78	76	69

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 102 Bruttonationalinkomst
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Bruttonationalinkomsten överstiger BNP

Genom att addera primära inkomster från utlandet (netto) till BNP, dvs. lägga till svenska inkomster från utlandet och dra ifrån utländska inkomster i Sverige, fås bruttonationalinkomsten (BNI). Nettot av de primära inkomsterna har ökat kraftigt och BNI överstiger från och med 2004 BNP (se diagram 102).

¹⁹ Nettoställningen visar samtliga inhemska tillgångar och skulder gentemot omvärlden. Nettot av tillgångar och skulder är alltså ett mått på ett lands förmögenhet gentemot omvärlden.

²⁰ Effekterna av variationerna i tillgångspriser och växelkurs blir större när direktinvesteringarna marknadsvärderas.

Tabell 18 Bruttonationalinkomsten

Miljarder kronor, löpande pris

	2003	2004	2005	2006
BNP	2 438	2 543	2 668	2 801
Primära inkomster från utlandet, netto ¹	0	30	11	6
BNI	2 438	2 572	2 679	2 807
<i>Procent av BNP</i>	<i>100</i>	<i>101,2</i>	<i>100,4</i>	<i>100,2</i>

¹ Löner, kapitalavkastning, subventioner och skatter gentemot utlandet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Produktion och arbetsmarknad

Efterfrågan i svensk ekonomi ökar relativt starkt i år och 2006. Därmed ökar kalenderkorrigerad BNP, dvs. den samlade produktionen i Sverige, med ca 3 procent per år. Fjolårets så starka produktivitetstillväxt dämpas och antalet arbetade timmar växer därför med 0,7 procent i år och 1,2 procent 2006. Eftersom medelarbetstiden ökar begränsas sysselsättningstillväxten till 0,5 procent 2005 och 1,0 procent 2006.

Trots att ökningen av befolkningen i arbetsför ålder (16–64 år) bidrar med 0,9 procentenheter per år 2005 och 2006 ökar arbetskraften endast med 0,2 procent. En orsak är att befolkningsökningen företrädesvis sker i yngre eller äldre åldersgrupper med lågt arbetskraftsdeltagande. En annan orsak är att arbetskraftsutbudet hålls tillbaka genom en fortsatt ökning av antalet förtidspensionärer.

Arbetslösheten har minskat något sedan i somras, främst till följd av ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Under 2005 och 2006 bidrar även stigande sysselsättning till att den öppna arbetslösheten successivt sjunker till 4,6 procent 2006.

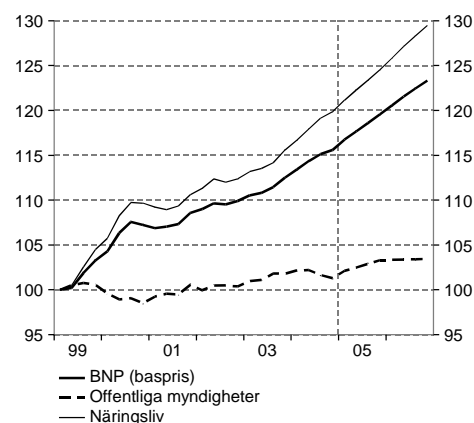
Det i nuläget låga resursutnyttjandet stiger successivt under prognosperioden men arbetsmarknadsgapet förblir negativt även i slutet av 2006. Arbetslösheten är därmed fortfarande högre än vad som krävs för att uppnå två procents inflation.

Produktion, produktivitet och arbetade timmar

Produktionen fortsätter att öka i snabb takt

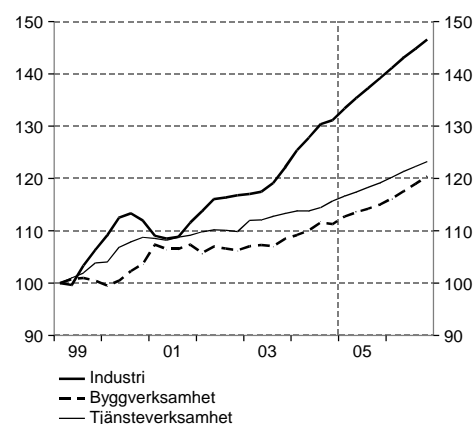
Produktionen ökade förhållandevis starkt 2004 (se tabell 19 och diagram 103). Industriproduktionen tog fart tredje kvartalet 2003 och har därefter fortsatt att öka starkt t.o.m. tredje kvartalet 2004 (se diagram 104). Den tidigare svaga byggkonjunkturen förbättrades påtagligt i fjol. Även stora delar av tjänstesektorn återhämtade sig efter en svag inledning av året. De offentliga myndigheternas produktion utvecklades däremot svagt. Under perioden 2005–2006 väntas en fortsatt relativt stark produktionsstillväxt i näringslivet, medan den blir mer måttlig hos de offentliga myndigheterna (se tabell 19).

Diagram 103 Produktion
Index 1999 kvartal 1=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

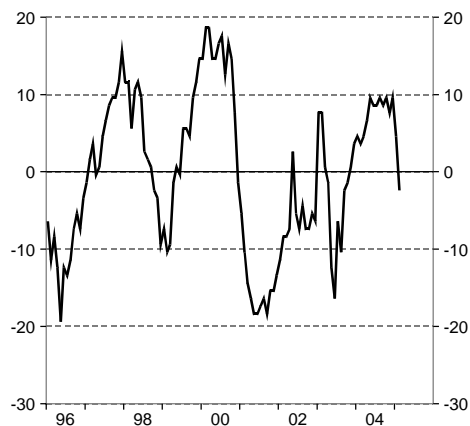
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 104 Produktion i näringslivet
Index 1999 kvartal 1=100, fasta priser, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 105 Konfidensindikator för industrin
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Anm. Orderstocksomdöme minus omdöme om färdigvarulager plus förväntad produktion. Medelvärde 1980–2004 = 0.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Konfidensindikator för byggverksamhet
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Anm. Orderstocksomdöme + förväntad förändring antal sysselsatta. Medelvärde 1996–2003 = 0.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 19 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2003	2003	2004	2005	2006	
		<i>Kalenderkorrigerat</i>				
Varubranscher	637	2,0	6,4	4,8	4,8	
Varav: Industri	439	2,8	8,2	5,9	5,6	
Byggverksamhet	97	1,0	2,9	3,0	3,9	
Tjänstebanscher	1 051	2,3	1,7	3,0	3,3	
Varav: Handel	225	3,5	3,2	3,9	4,6	
Företagstjänster	212	3,5	3,2	4,5	4,0	
Summa näringsliv¹	1 640	1,9	3,8	3,7	3,9	
Offentliga myndigheter	464	1,1	0,4	0,9	0,7	
Total produktion (baspris) ²	2 136	1,7	3,0	3,1	3,2	
Produktskatter/subventioner	307	1,2	1,9	2,4	3,3	
BNP (marknadpris)²	2 443	1,6	2,9	3,0	3,2	
		<i>Ej kalenderkorrigerat</i>				
Näringsliv ¹	1 640	1,7	4,3	3,8	3,6	
Offentliga myndigheter	464	0,8	1,5	0,9	0,2	
BNP (marknadpris)²	2 443	1,5	3,5	3,0	2,9	

¹ Ej branschfördelad förbrukning av finansiella tjänster har subtraherats.

² Inklusiv produktion i hushållens ideella organisationer.

Anm. Med produktion avses här förädlingsvärdet.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den dämpning av produktionstillväxten i *industrin*, som Konjunkturinstitutet förutsåg för fjärde kvartalet 2004, blev större än väntat. En orsak är att fler anställda än väntat tog ut semester de extra arbetsdagar som i fjol inföll i anslutning till julhelgen. En viss positiv rekyll på produktionstillväxten kan därför väntas första kvartalet 2005. För resten av prognosperioden förutses en relativt stark om än successivt dämpad produktionstillväxt i *industrin*.

Konfidensindikatorn för industrin har sjunkit (se diagram 105), vilket bl.a. beror på en dämpad ordergång, främst från exportmarknaderna. Orderläget är dock fortfarande bra och två av tre företag i Konjunkturbarometern är nöjda med orderstockens storlek. Företagen är relativt optimistiska inför de närmaste månaderna och räknar med en fortsatt god produktionstillväxt. Optimismen är störst i stål-, metallvaru- och trävaruindustrin.

Orderläget inom *byggbranschen* förbättrades påtagligt i fjol (se diagram 106) och produktionen ökade starkt under årets tre första kvartal. Efter en i stort sett oförändrad byggvolym fjärde kvartalet räknar byggföretagen, enligt Konjunkturbarometern, med en fortsatt påtaglig produktionsökning i början av 2005. Byggandet stimuleras under första halvåret i år av det s.k. ROT-avdraget, dvs. skattereduktionen för reparationer, om- och tillbyggnader av bostäder, som gäller från 15 april i fjol till den 30 juni i år. Även under resten av prognosperioden väntas en stark produktionstillväxt i byggbranschen.

För *tjänstebanscher* var utvecklingen i fjol något splittrad. De företagsnära branscherna utvecklades relativt starkt, medan utvecklingen i de hushållsnära branscherna var relativt svag. Parti-

handeln och sällanköpsvaruhandeln återhämtade sig, och i viss mån även handeln med motorfordon. Detaljhandeln utvecklades däremot svagt. Produktionstillväxten var stark för företagstjänsterna, främst datakonsulter och uppdragsverksamhet. Även för arkitekter och byggkonsulter var förbättringen påtaglig. Inom tjänstebranscherna är man nu i allmänhet optimistiska om framtiden.

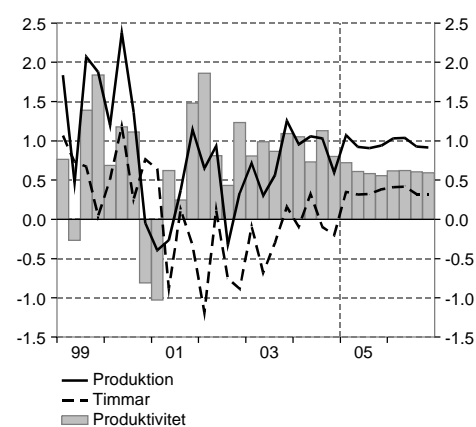
Under perioden 2005–2006 väntas en fortsatt relativt stark produktionsökning i näringslivet. En fortsatt god, om än något dämpad efterfrågeökning från utlandet, gynnar hela näringslivet, men i synnerhet industrin, företagstjänsterna och partihandeln. Samtidigt väntas den inhemska efterfrågan öka allt snabbare. Produktionen i näringslivet beräknas kalenderkorrigerat öka med 3,7 respektive 3,9 procent 2005 och 2006 (se tabell 19). Den starka tillväxten i industrin dämpas något under prognosåren, medan tjänsteproduktionen växer allt snabbare. Produktionen i den offentliga sektorn ökar betydligt långsammare än i näringslivet.

Produktivitetens ökning dämpas något

Produktiviteten i näringslivet fortsatte att öka snabbt i fjol (se diagram 107 och 108). Trots en stark produktionsstillväxt, främst i industrin, har företagen minskat sin personalstyrka och därigenom förbättrat sin produktivitet och lönsamhet. Även i tjänstebranscherna har produktivitetens ökning varit betydande, men sysselsättningen har ökat i vissa branscher som t.ex. datakonsulter och uppdragsverksamhet. Den starka produktivitetens ökning i näringslivet beror delvis på en stark ökning av s.k. merchanting. Denna uppkommer främst genom att produkter som produceras och säljs utomlands, ofta av svenska dotterbolag, faktureras från Sverige. En del av intäkterna från sådan försäljning räknas som tjänsteexport och inräknas i näringslivets produktion. Intäkterna kan ses som en ersättning för tidigare nedlagda kostnader för marknadsföring, forskning och utveckling. Bidraget från merchanting till näringslivets produktivitetens ökning är starkt konjunkturligt betingat och detta uppgick i fjol till 0,6 procentenheter, vilket kan jämföras med ett genomsnittligt årligt bidrag under den senaste tio åren på 0,2 procentenheter (se diagram 109). Produktivitetstillväxten i industrin minskade dock successivt under 2004. Framför allt bromsades produktivitetstillväxten det fjärde kvartalet. Uppgifterna för detta kvartal är emellertid något osäkra med hänsyn till svårigheten att bedöma kalendereffektens storlek.

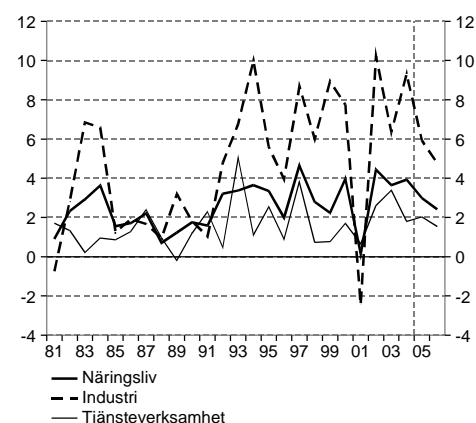
Produktivitetstillväxten i näringslivet förutses bli successivt lägre 2005 och 2006, vilket är normalt när konjunkturen har stärkts en tid (se tabell 20). Orsaken är att tidigare underutnyttjad arbetstid redan tagits i anspråk för direkt produktion och att företagen då ökar medelarbetstiden samt börjar nyanställa. Tillväxtbidraget från merchanting väntas dessutom bli avsevärt

Diagram 107 Produktion och arbetade timmar i näringslivet
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

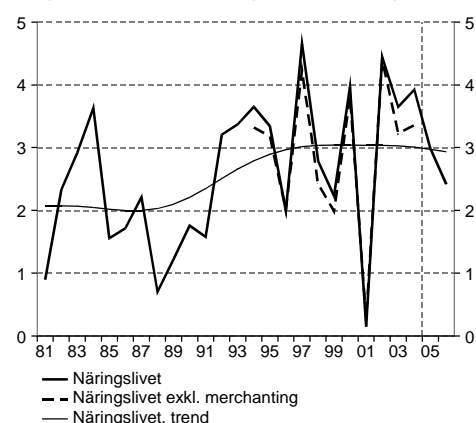
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Produktivitet i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Produktivitet i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

mindre i år och nästa år jämfört med 2004. Produktivitetstökningen 2006 blir därmed lägre än trenden för näringslivets produktivitetstillväxt (se diagram 109).

Tabell 20 Produktivitet

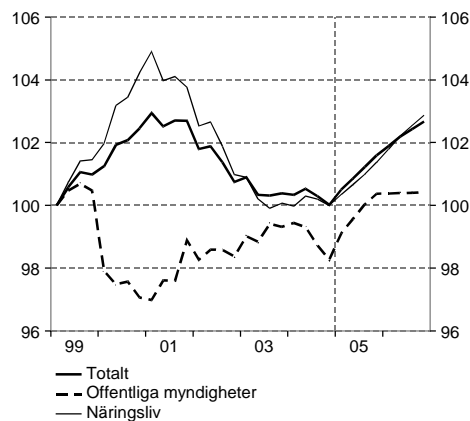
Kronor per timme respektive årlig procentuell förändring, fasta priser

	2003	2003	2004	2005	2006	
		<i>Kalenderkorrigerat</i>				
Varubrancher	339,8	4,8	6,6	4,4	3,6	
Varav: Industri	368,6	6,3	9,3	5,9	4,8	
Byggverksamhet	226,8	0,9	2,1	2,0	1,4	
Tjänstebrancher	374,2	3,4	1,8	2,0	1,5	
Varav: Handel	246,6	2,2	2,4	2,1	2,6	
Företagstjänster	343,1	7,3	2,2	2,6	1,9	
Näringsliv	350,2	3,6	3,9	3,0	2,4	
Offentliga myndigheter	239,9	0,4	0,6	0,0	0,0	
Totalt¹	314,6	2,6	3,2	2,3	2,0	
		<i>Ej kalenderkorrigerat</i>				
Näringsliv	350,2	3,7	3,6	3,0	2,5	
Offentliga myndigheter	239,9	0,5	0,2	0,0	0,1	
Totalt¹	314,6	2,8	2,8	2,3	2,1	

¹ Inklusiva hushållens ideella organisationer.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

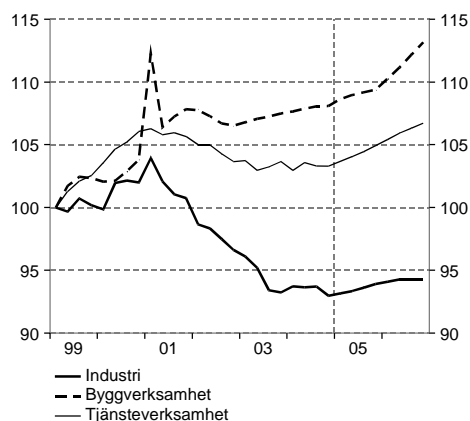
Diagram 110 Antal arbetade timmar
Index 1999 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

Anm: Antalet arbetade timmar i offentliga myndigheter faller kraftigt första kvartalet 2000 då Svenska kyrkan överförs till hushållens ideella organisationer (HIO).

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Antal arbetade timmar i näringslivet
Index 1999 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Antalet arbetade timmar vänder upp

Antalet kalenderkorrigerade arbetade timmar i näringslivet sjönk kraftigt från första kvartalet 2001 till tredje kvartalet 2003. Därefter bromsades fallet och arbetstimmarna stabiliserades (se tabell 21 och diagram 110). Inom industrin har den fortsatta starka produktivitetstökningen hållit tillbaka timutvecklingen i fjol (se diagram 111). Byggbranschens arbetstimmar har dock ökat, vilket delvis torde vara en följd av att det s.k. ROT-avdraget stimulerat byggunderhållet. I tjänstebranscherna blev antalet timmar i stort sett oförändrat. Antalet arbetade timmar i de offentliga myndigheterna, som vuxit betydligt sedan slutet av år 2000, föll tillbaka något i fjol. Sammantaget utvecklades antalet kalenderkorrigerade arbetstimmar ganska svagt i fjol. De faktiskt arbetade timmarna ökade emellertid påtagligt både i näringslivet och i offentliga sektorn på grund av det större antalet arbetsdagar. Efterhand som konjunkturen förstärks i år och nästa år, ökar också de kalenderkorrigerade timmarna i näringslivet, och den höga produktivitetstillväxten mattas av. Antalet arbetade timmar i offentliga myndigheter ökar påtagligt i år bl.a. till följd av ett utökat sysselsättningsstöd till kommunerna.

Tabell 21 Antal arbetade timmar

Miljoner timmar respektive årlig procentuell förändring

	2003	2003	2004	2005	2006
	<i>Kalenderkorrigerat</i>				
Varubranscher	1 875	-2,7	-0,2	0,4	1,1
Varav: Industri	1 192	-3,4	-1,0	0,0	0,8
Byggverksamhet	427	0,1	0,7	1,0	2,4
Tjänstebranscher	2 808	-1,0	-0,1	1,0	1,7
Varav: Handel	911	1,2	0,8	1,8	1,9
Företagstjänster	617	-3,5	1,0	1,8	2,0
Näringsliv	4 683	-1,7	-0,2	0,7	1,5
Offentliga myndigheter	1 934	0,7	-0,2	0,8	0,6
Totalt¹	6 791	-1,0	-0,2	0,7	1,2
	<i>Ej kalenderkorrigerat</i>				
Näringsliv	4 683	-1,9	0,7	0,7	1,1
Offentliga myndigheter	1 934	0,3	1,3	0,8	0,0
Totalt¹	6 791	-1,2	0,9	0,8	0,8

¹ Inklusiva arbetade timmar i hushållens ideella organisationer.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

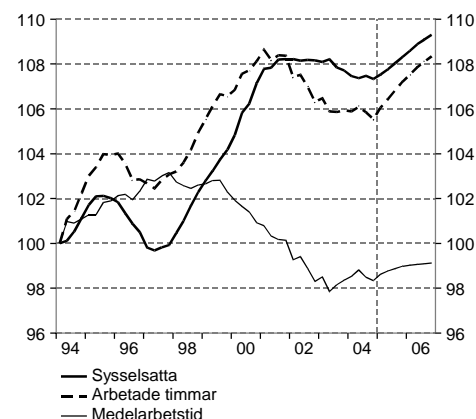
Efterfrågan på arbetskraft

Svag avslutning på 2004

Efter konjunkturtoppen 200 sjönk antalet arbetade timmar under några år men minskningen planade ut i mitten av 2003 (se diagram 112). Produktionen utvecklades förhållandevis starkt i fjol men inte tillräckligt starkt för att leda till en ökning av antalet arbetade timmar. Andra halvåret 2004 utvecklades de kalenderkorrigerade timmarna särskilt svagt. Detta förklaras till stor del av ett ovanligt högt semesteruttag i slutet av året.

Medelarbetstiden har stigit sedan mitten av 2003 med undantag för den svagare utvecklingen under slutet av 2004 (se diagram 112). För helåret 2004 ökade medelarbetstiden med 0,3 procentenheter, korrigerat för olika antal arbetsdagar mellan åren. Fjolårets ökning av medelarbetstiden förklaras till stor del av minskad frånvaro, trots att semesteruttaget var ovanligt högt.²¹ Exempelvis minskade sjukfrånvaron kraftigt. Stigande medelarbetstid är normalt i en konjunkturuppgång när produktionen ökar snabbare men företagen ännu inte kommit igång att nyanställa utan utnyttjar befintlig personal i större utsträckning. Samtidigt sker förändringar i frånvaron, som inte främst beror av konjunkturen, vilket också påverkar utvecklingen av medelarbetstiden (för vidare diskussion om samband mellan produktion, arbetade timmar och sysselsättning, se fördjupningsrutan "Varför dröjer sysselsättningen?").

Diagram 112 Sysselsatta, timmar och medelarbetstid
Index 1994 kvartal 1=100, säsongrensade kvartalsvärden

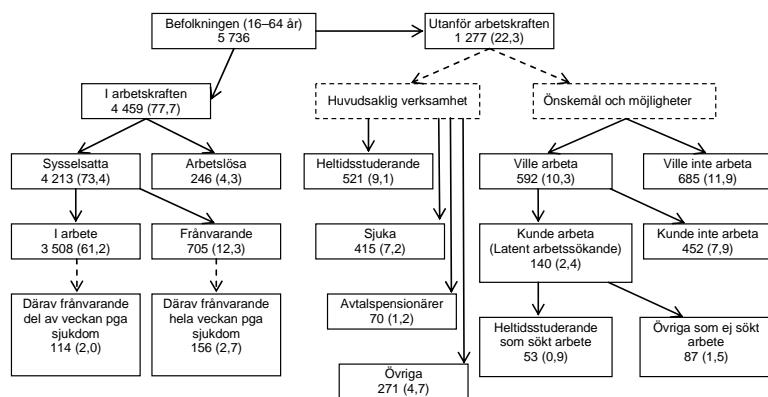
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

²¹ För olika identiteter på arbetsmarknaden se figur 1.

Efterfrågan har i den rådande konjunkturuppgången inte utvecklats tillräckligt starkt för att generera någon ökning av antalet arbetade timmar. Den svaga timefterfrågan har tillsammans med en viss ökning i medelarbetstiden inneburit att sysselsättningen har minskat. I fjol minskade sysselsättningen med drygt 20 000 personer. Den sysselsättningsminskning som skett sedan inledningen av 2003 bedöms dock nu ha stannat av.²² I januari och februari månad i år har sysselsättningen ökat med 19 000 personer jämfört med motsvarande period i fjol.

I fjol minskande sysselsättningen och ökande arbetslösheten, mätt som årsgenomsnitt, men det skedde samtidigt relativa förskjutningar mellan olika gruppers ställning på arbetsmarknaden. Andelen arbetslösa har ökat i alla åldergrupper men särskilt mycket i åldern 20–24 år. Trots att den totala andelen sysselsatta minskade så ökade andelen sysselsatta i åldersgruppen 55–64.

Figur 1 Arbetsmarknadens sammansättning 2004 enligt AKU Tusental samt i procent av befolkningen (16–64 år) inom parentes

Källa: Statistiska centralbyrån.

Försiktig sysselsättningsökning under 2005

Hittills har produktionstillväxten inte varit tillräckligt stark för att leda till någon väsentligt ökad efterfrågan på arbetskraft. Företagen har i stället utnyttjat befintlig arbetskraft effektivare, vilket drivit upp produktiviteten samtidigt som medelarbetstiden har ökat. Sammantaget minskade sysselsättningen ifjol. Utvecklingen varierade mellan branscher och sektorer. Sysselsättningen minskade både inom offentliga sektorn och inom näringslivet. Inom primärkommuner, industri och hushållsnära tjänstebanscher var sysselsättningsutvecklingen särskilt svag. Samtidigt har sysselsättningen ökat sedan inledningen av 2004 inom landstingen, byggbranschen, företagstjänster samt parti- och detaljhandeln.

²² Urvalet för Arbetskraftsundersökningarna (AKU) är neddraget fjärde kvartalet 2004 och första kvartalet 2005 till följd av en omläggning av statistiken. Utfallet är därför särskilt osäkert under denna period.

Konjunkturbarometern visar att företagen är relativt optimistiska inför de närmaste månaderna och att de räknar med en fortsatt god produktionstillväxt. Andelen företag som uppger att de upplever brist på arbetskraft ökade under fjolåret (se diagram 113) och allt fler företag redovisar planer på att öka antalet anställda under de närmaste månaderna. Inom de företagsnära delarna av tjänstebranscherna, såsom datakonsult- och uppdragsverksamhet, är företagen särskilt optimistiska i sina anställningsplaner. Inom industrin planerar dock inte företagen för någon sysselsättningsökning inom den närmaste tiden.

Under slutet av 2004 började antalet nyanmälda lediga platser²³ åter öka, vilket indikerar en förbättring på arbetsmarknaden (se diagram 114). De delar av näringslivet där förbättringen är tydligast är byggverksamhet, företagstjänsteverksamhet och handel. Antalet varsel om uppsägning uppgick till drygt 61 000 personer i fjol, vilket är en minskning med ca 17 procent jämfört med 2003. Uppföljningar som AMS gjort de senaste åren visar att effekten på arbetslösheten är ca 30 procent av lagda varsel. Antal varsel om uppsägning de första månaderna 2005 är tillbaka på samma nivå som vid mitten av 2001.

De närmaste åren väntas en fortsatt relativt stark produktionsökning i näringslivet. En fortsatt om än något dämpad efterfrågetillväxt från utlandet gynnar hela näringslivet samtidigt som den inhemska efterfrågan ökar allt snabbare. Tillväxten i industriproduktionen dämpas något under prognosåren, medan tjänsteproduktionen växer allt snabbare. Produktionen i den offentliga sektorn ökar betydligt långsammare än i näringslivet. Under 2005 och 2006 dämpas produktivitetsökningen varvid den fortsatt relativt höga produktionsökningen leder till ett ökat antal arbetade timmar. Samtidigt fortsätter medelarbetstiden att öka, om än i långsammare takt, vilket medför att sysselsättningen ökar förhållandevis lite i år (se diagram 112). Bakom den ökande medelarbetstiden ligger bl.a. en fortsatt minskad sjukfrånvaro införandet av det s.k. friåret verkar i motsatt riktning.²⁴ Sammantaget väntas sysselsättningen öka med 0,5 procent i år och 1,0 procent 2006 (se även tabell 22). I år bidrar det kommunala sysselsättningsstödet till ökad offentlig sysselsättning medan sysselsättningsökningen 2006 är starkast i näringslivet.

Den reguljära sysselsättningsgraden²⁵ för personer i åldern 20–64 år uppgår till 77,1 procent 2006. Regeringens och riksdagens mål om en reguljär sysselsättningsgrad på 80 procent underskrids därmed med 2,9 procentenheter, vilket motsvarar ca 155 000 personer (se diagram 115).

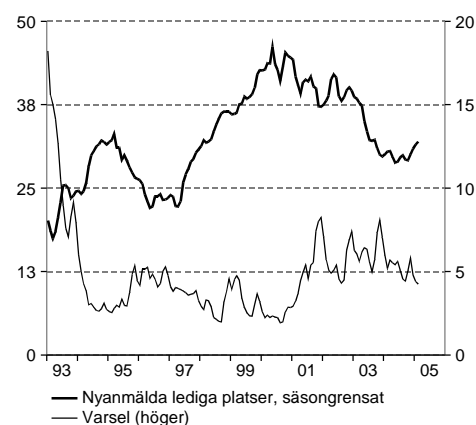
Diagram 113 Brist på arbetskraft i näringslivet
Andel företag, procent, kvartalsvärden

Anm. Sammanvägt mått baserat på branscher i Konjunkturbarometern.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 114 Varsel och lediga platser
Tusental, 3-månaders glidande medelvärde

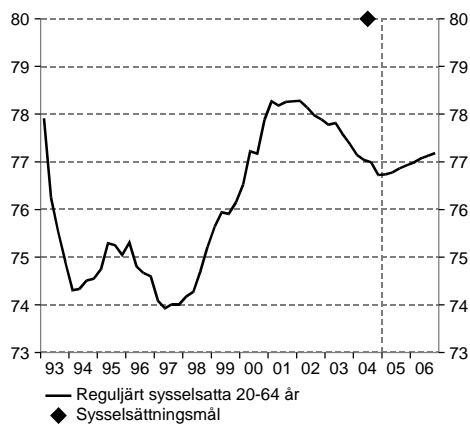
Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

²³ Lediga platser som anmäls på landets arbetsförmedlingar.

²⁴ Det sk. friåret ger anställda möjlighet att vara lediga i tre till tolv månader med 85 procent av arbetslöshetsersättningen som inkomst, under förutsättning att en arbetslös anställs som vikarie för den friårsledige. Liksom vid annan frånvaro räknas både de som deltar i friår och deras vikarier som sysselsatta.

²⁵ Detta mått exkluderar sysselsatta som befinner sig i sysselsättningsåtgärder. Friåret räknas som en sysselsättningsåtgärd vilket innebär att införandet av friåret inte leder till någon ökad reguljär sysselsättning.

Diagram 115 Reguljär sysselsättningsgrad
Procent av befolkningen i åldern 20–64 år, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 22 Nyckeltal för arbetsmarknaden

Tusental personer, nivå respektive årlig procentuell förändring

	2003	2003	2004	2005	2006
Total produktion (baspris) ¹	2 130	1,7	3,0	3,1	3,2
Produktivitet ²	313,7	2,6	3,2	2,3	2,0
Antal arbetade timmar ³	6 791	-1,0	-0,2	0,7	1,2
Personer i arbete	3 511	-0,2	-0,1	0,5	1,2
Frånvarande	723	-0,6	-2,4	0,5	-0,1
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	30,1	-0,7	0,3	0,3	0,3
Sysselsatta	4 233	-0,3	-0,5	0,5	1,0
Öppen arbetslöshet ⁵	217	4,9	5,5	5,1	4,6
Utvidgad arbetslöshet ⁶	337	7,4	8,4	8,1	7,4
Personer i arbetsmarknads- politiska åtgärder ⁵	92	2,1	2,4	2,5	2,5
Reguljär sysselsättningsgrad ⁷	4 093	77,6	77,0	76,8	77,1

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad.

² Kronor per timme, kalenderkorrigerad.

³ Miljoner timmar, kalenderkorrigerat.

⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerad.

⁵ Nivå i procent av arbetskraften.

⁶ Öppet och latent arbetsökande, nivå i procent av utvidgad arbetskraft.

⁷ Andel sysselsatta av befolkningen i åldern 20–64 år, exklusive arbetsmarknadspolitiska sysselsättningsåtgärder.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet

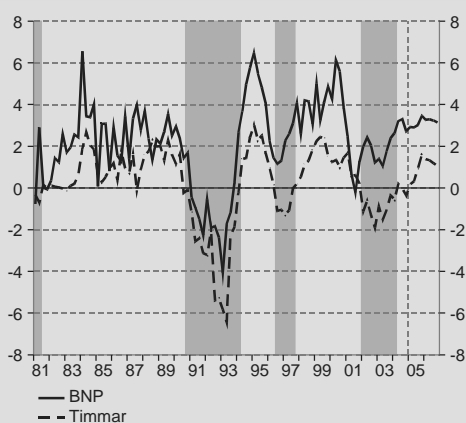
Varför dröjer sysselsättningen?

Sedan andra halvåret 2003 har BNP-tillväxten varit förhållandevis stark. Sysselsättningsutvecklingen har däremot förblivit svag. I debatten har framförts farhågor om att Sverige skulle ha hamnat i ett varaktigt tillstånd av ”jobbless growth”, dvs. att den starka tillväxten inte genererar några nya arbetstillfällen. Det normala mönstret är dock att sysselsättningen börjar öka i ett förhållandevis sent skede i konjunkturcykeln. Detta mönster finns även i andra länder.

I USA är den normala eftersläpningen mellan BNP och sysselsättning i en konjunkturuppgång ungefär ett kvartal. USA ligger för närvarande före Sverige i konjunkturcykeln och sysselsättningen har ökat sedan inledningen av 2004.

Det typiska förloppet i en konjunkturuppgång är att produktionen först ökar snabbare genom att befintliga resurser utnyttjas effektivare, vilket innebär en högre produktivitetstillväxt. Först i nästa fas ökar antalet arbetade timmar. Eftersläpningen mellan BNP och antalet arbetade timmar är normalt ungefär ett kvartal i Sverige.²⁶

Diagram 116 BNP och arbetade timmar
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

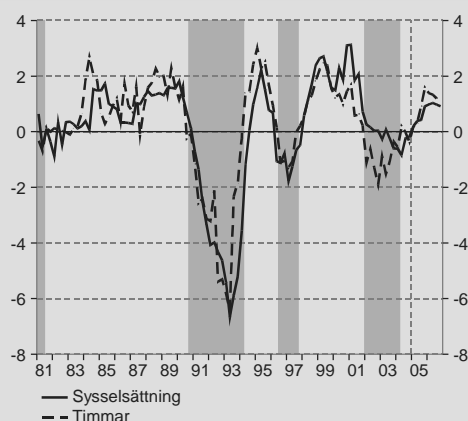
Diagram 116 visar utvecklingen av BNP och antal arbetade timmar. De skuggade ytorna markerar perioder när antalet arbetade timmar minskar. Den långsiktiga produktivitetstillväxten, dvs. skillnaden mellan BNP-tillväxt och tillväxten av arbetade timmar, uppskattas till ca 2 procent per år. Men i en konjunkturåterhämtning ökar produktiviteten vanligtvis snabbare än så. BNP måste därför stiga med

²⁶ Eftersläpningen mäts som den tidsförskjutning som ger maximal korrelation mellan variablerna.

ca 3 procent per år för att antalet arbetade timmar ska börja öka. Som framgår av diagram 4 var så fallet vid återhämtningarna 1994 och 1997. Vid dessa två tillfällen fortsatte sedan antalet arbetade timmar att öka. Under första kvartalet 2004 steg BNP-tillväxten till över 3 procent. I linje med tidigare återhämtningar åtföljdes detta av en ökning av antalet arbetade timmar. Under fjolåret ökade dock inte produktionen tillräckligt starkt för att generera någon fortsatt tydlig ökning av antalet arbetade timmar. Enligt föreliggande prognos ökar antalet arbetade timmar framöver enligt samma mönster som efter 1994 och 1997 men ökningstakten blir något långsammare.

När antalet arbetade timmar ökar i en konjunkturuppgång sker det inledningsvis normalt genom ökad medelarbets tid, dvs. ett ökat arbetstidsuttag för personer som redan arbetar. Detta medför ytterligare eftersläpning innan sysselsättningen ökar. Så småningom leder dock snabbt ökad efterfrågan också till ökad sysselsättning. Diagram 117 visar utvecklingen av antal arbetade timmar och antal sysselsatta. Eftersläpningen av antal sysselsatta i förhållande till antal arbetade timmar är normalt ungefär ett kvartal i Sverige.

Diagram 117 Sysselsättning och arbetade timmar
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Sysselsättningen påverkas dock inte bara av konjunkturrella faktorer utan även av hur frånvaron utvecklas sig.²⁷ Medelarbetstiden kan därmed utvecklas på ett sätt som gör att sysselsättningen utvecklas onormalt i förhållande till konjunkturen.

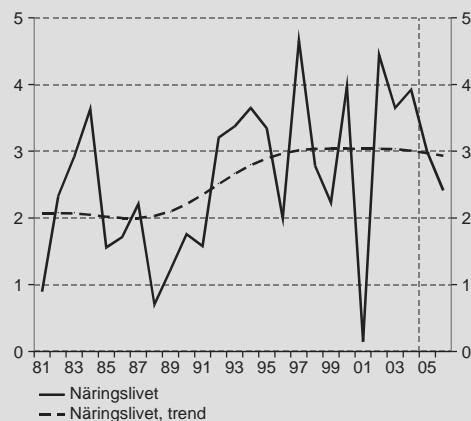
²⁷ Sysselsättningen som den mäts i AKU inkluderar förutom personer i arbete även personer som är frånvarande från sitt arbete på grund av exempelvis sjukdom, semester eller olika typer av tjänstledigheter.

Under konjunkturedgången 2001 minskade antalet arbetade timmar liksom antalet personer i arbete men sysselsättningen hölls länge uppe av en stigande sjukfrånvaro. Minskningen i medelarbetstiden blev därför ovanligt kraftig 2001–2002. Hade inte frånvaron ökat under dessa år skulle sysselsättningen ha minskat betydligt tidigare. En minskande sjukfrånvaro drev på motsvarande sätt upp medelarbetstiden under fjolåret och bromsade sysselsättningen.

Indikatorer tyder på att arbetsmarknaden håller på att förbättras. Antal lediga jobb som inrapporteras till landets arbetsförmedlingar har ökat de senaste månaderna och antalet varsel om uppsägning har minskat. Under 2005 och 2006 väntas den fortsatta produktionsökningen leda till att antal arbetade timmar ökar eftersom produktivitetsökningen bedöms bli mer dämpad. Medelarbetstiden förväntas fortsätta öka men i långsammare takt, vilket medför att sysselsättningen börjar öka i år.²⁸

Sysselsättningstillväxten under denna uppgångsfas prognostiseras dock bli betydligt mer begränsad än under perioden 1997–2000 då sysselsättningen ökade med sammanlagt 6 procent. Den kraftiga uppgången under dessa år ska ses mot bakgrund av att sysselsättningen hade fallit med 10 procent under perioden 1991–1994. Den nuvarande återhämtningen är inte lika stark eftersom sysselsättningen är högre i utgångsläget. Den konjunkturella arbetslösheten är således lägre än i mitten av 1990-talet och det finns inte motsvarande lediga resurser i ekonomin.

Diagram 118 Produktivitet i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den trendmässiga produktivitetstillväxten är förhållandevis hög (se diagram 118), vilket innebär att BNP kan växa förhållandevis snabbt utan att inflationen tar fart. Anpassas inte penningpolitiken till den högre produktivitetstillväxten begränsas efterfrågan och återhämtningen på arbetsmarknaden fördröjs.

Sammanfattningsvis ökar antalet arbetade timmar normalt i förhållande till rådande BNP-tillväxt. Förändringar i sjukfrånvaron har sedan 2001 fördröjt både sysselsättningsnedgången och sysselsättningsuppgången jämfört med det normala konjunkturmönstret. Att sysselsättningsökningen i denna konjunkturuppgång blir förhållandevis långsam beror också på att den samlade efterfrågan i ekonomin växer alltför långsamt i förhållande till den snabba produktivitetstillväxten..

²⁸ Medelarbetstiden bromsas i år delvis av införandet av det sk. friåret. Liksom vid annan frånvaro räknas både de som deltar i friår och deras vikarier som sysselsatta. Detta innebär att en del av sysselsättningsökningen 2005 inte sker av konjunkturella skäl.

Arbetskraftsutbud och arbetslöshet

Svag utveckling av arbetskraften

Arbetskraften utvecklades förhållandevis svagt 2004 trots en god tillväxt i befolkningen i arbetsför ålder (16–64 år). Det är främst en följd av att antalet studerande och antalet sjuka utanför arbetskraften fortsatt att öka, vilket håller tillbaka utbudet. Efter stora neddragningar av de arbetsmarknadspolitiska utbildningsåtgärderna 2003 ökades dessa åter under fjolåret.

De närmaste åren ökar befolkningen i arbetsför ålder med i genomsnitt drygt 40 000 personer per år, vilket innebär ett årligt bidrag med 0,9 procentenheter till ökningen av arbetskraften (se tabell 23 och figur 2). Arbetskraftsutbudet bromsas dock av att andelen personer som är 25–54 år, vilka har ett relativt högt arbetskraftsdeltagande, minskar under perioden.

Tabell 23 Nettobidrag till arbetskraften

Tusental personer, nivå, årlig procentuell förändring respektive nettobidrag i procentenheter

	2003	2003	2004	2005	2006
Arbetskraften	4 450	0,7	0,2	0,1	0,4
Varav nettobidrag från:					
Befolkning 16–64 år	5 701	0,8	0,8	0,9	1,0
Sjuka ¹	398	-0,5	-0,4	-0,4	-0,2
Avtalspensionärer ²	74	0,1	0,1	0,0	0,0
Utbildningsåtgärder ³	70	0,5	-0,2	0,0	0,0
Reguljär utbildning	438	-0,3	-0,1	-0,4	-0,4
Övriga ⁴	272	0,0	0,0	-0,1	0,0

¹ I gruppen sjuka utanför arbetskraften ingår förtidspensionärer av hälsoskäl.

² Ålderspension, tjänstepension och förtidspension av arbetsmarknadsskäl.

³ Arbetsmarknadspolitiska åtgärder utanför arbetskraften enligt AMS.

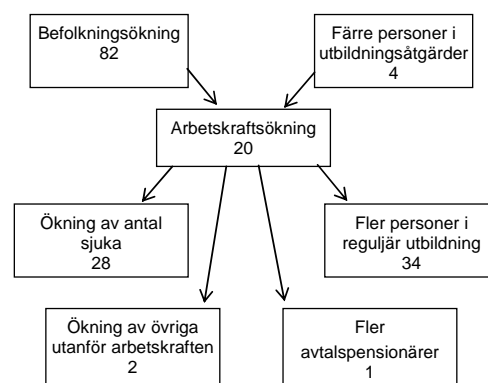
⁴ I gruppen övriga ingår hemarbetande, lediga, personer som befinner sig utomlands m.fl.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsmarknadsstyrelsen och Konjunkturinstitutet.

De senaste årens kraftiga ökning av antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning²⁹ har dämpat arbetskraftsutbudet. Under de närmaste åren fortsätter antalet sjuka utanför arbetskraften att öka (för diskussion av ohälsans utveckling och effekten på arbetskraften se även fördjupningsrutan ”Antalet sjukdagar minskar men den totala ohälsan ökar”). Även heltidsstuderande fortsätter att öka och bromsar därmed utvecklingen av arbetskraften (se diagram 119).

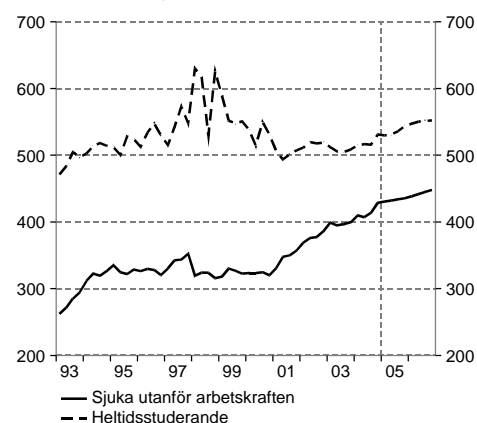
²⁹ Tidigare benämnt förtidspension.

Figur 2 Nettobidrag till arbetskraftsutbudet mellan 2004 och 2006
Tusental

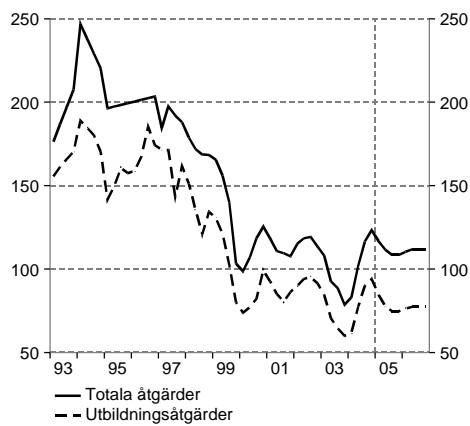
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Heltidsstuderande och sjuka utanför arbetskraften
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 120 Totala åtgärder och utbildningsåtgärder
Tusental, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna beräknas uppgå till i genomsnitt ca 111 000 under 2005 och 2006 (se diagram 120). Huvuddelen av åtgärderna utgörs av utbildningsåtgärder och personer som deltar i sådana räknas som heltidsstuderande och inräknas därmed inte i arbetskraften.³⁰ Antalet studerande i reguljär utbildning ökar under de kommande två åren. Orsaken till ökningen är att de yngre åldersgrupperna blir större vilket medför fler personer i grundläggande utbildning.

Sammantaget beräknas arbetskraften öka med 0,1 procent i år 0,4 procent 2006 (se tabell 22 och figur 2).

³⁰ Ca 30 procent av åtgärderna under prognosåren räknas som sysselsättningsåtgärder och ingår därmed i arbetskraften. Friåret som från 1 januari 2005 infördes i hela landet räknas som en sysselsättningsåtgärd. Friårsvolymen beräknas uppgå till ca 12 000 personer.

Antalet sjukdagar minskar men den totala ohälsan ökar

De senaste årens minskning av antalet sjukpenningdagar³¹ fortsätter. Under 2004 minskade antalet sjukpenningdagar med 13 procent. Detta förklaras dels av ökad andel deltidssjukskrivningar (se diagram 121) men framför allt av att aktivitets- och sjukersättningarna³² fortsätter att öka. Detta innebär att många som tidigare varit sjukskrivna från sitt arbete nu har lämnat arbetskraften. Antalet nya sjuk- och aktivitetsersättningar uppgick 2004 till 79 000, vilket är den högsta nivån som hittills registrerats under ett enskilt år. I år bedöms nivån uppgå till 72 000 och nästa år till 57 000 (se diagram 122).

Den totala ohälsan omfattar både personer med sjukpenning eller rehabiliteringsersättning samt personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Den totala ohälsan ökar därmed trots att antalet sjukpenningdagar minskar.³³

I budgetpropositionen 2003 fastställde regeringen målet att sjukfrånvaron ska halveras mellan 2002 och 2008. Ohälsomålet utvärderas i form av antalet sjukskrivningsdagar, dvs. sjukpenningdagar plus dagar med sjuklön från arbetsgivaren plus karensdagar.³⁴ Antalet sjukskrivningsdagar bedöms minska med ca 7 procent i genomsnitt per år 2005 och 2006 och uppgår till 79,2 miljoner 2006. Detta innebär att nivån fortsätter att närma sig målet (se diagram 123).

Ohälsomålet omfattar inte personer som uppstår rehabiliteringsersättning, vilken betalas ut om den sjukskrivne deltar i någon form av arbetslivsriktad rehabilitering. Från och med den 1 januari 2005 ska arbetsgivarna betala en särskild sjukpenningavgift som motsvarar 15 procent av sjukpenningkostnaderna för anställda vid heltidssjukskrivning från och med dag 15. Om anställda kommer tillbaka till arbetet på deltid eller får rehabilitering slipper arbetsgivare betala den särskilda sjukförsäkringsavgiften. Incitamenten för arbetsgivarna att medverka till deltidssjukskrivning och ersättning i form av rehabiliteringsersättning ökar på detta sätt och väntas bidra till att antalet sjukpenningdagar minskar. Antalet dagar med rehabiliteringspenning bedöms öka med drygt 14 procent i år och ytterligare 10 procent nästa år.

³¹ Sjukpenningdagar med ersättning av Försäkringskassan, omräknat till heltid.

³² Tidigare benämnt förtidspension.

³³ Ohälsa mäts bl.a. av Statistiska Centralbyråns Arbetskraftsundersökningar (AKU) och Försäkringskassan, (se även fördjupningsrutan "Högre tillväxt kräver att ohälsan minskar och inte bara antalet sjukdagar" i *Konjunkturläget* december 2004).

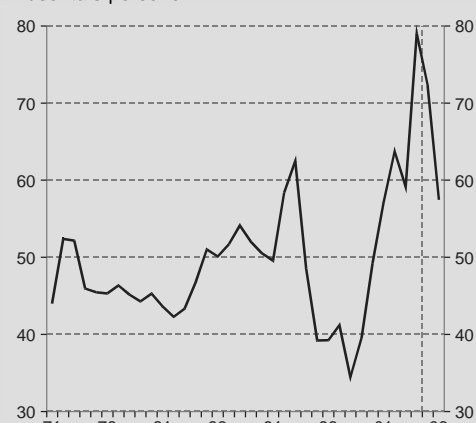
³⁴ En halvering av sjukskrivningsdagarna innebär 55,3 miljoner dagar och inräknat den demografiska effekten på 1,2 miljoner dagar blir målet 56,5 miljoner dagar under perioden juli 2007– juni 2008.

Diagram 121 Av Försäkringskassan ersatta sjukpenningdagar
Miljoner dagar respektive procent, månadsvärden

Källa: Riksförsäkringsverket.

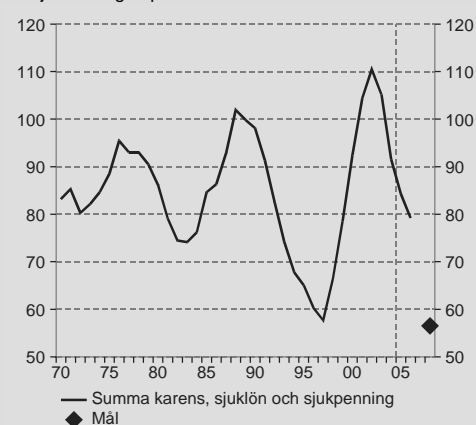
Diagram 122 Nybeviljade förtidspensioner/sjuk- och aktivitetsersättning
Tusentals personer

Anm. Avser nytillkomna med sjuk- och aktivitetsersättning fr.o.m. 2003.

Källor: Riksförsäkringsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 123 Sjukskrivningsdagar
Miljoner dagar per år

Källor: Riksförsäkringsverket, Socialdepartementet och Konjunkturinstitutet.

Tabell 24 Ohälsan

Tusentals personer, nivå och årlig förändring

	2003	2004	2005	2006
Sjukskrivna ¹	288,2	250,9	230,8	217,0
Sjukskrivna ¹ , mål	154,8	154,8	154,8	154,8
Differens	133,4	96,1	76,0	62,2
Förändring i total ohälsa		-10,5	6,1	3,7
Varav Sjukskrivna ¹	288,2	-37,3	-20,1	-13,8
Sjuk- och aktivitetsersättning ²	408,6	26,2	24,3	15,9
Rehabiliteringspenning ³	13,1	0,6	1,9	1,6

¹ Ersatta nettosjukpenningdagar samt sjukfrånvarodagar under karens- och sjuklöneperiod, omräknat till helårsekvivalenter. 2002 är det senaste året det finns publicerat utfallsstatistik för sjuklöneperioden från Försäkringskassan.

² Tidigare benämnt förtidspension, omräknat till helårsekvivalenter.

³ Omräknat till helårsekvivalenter.

Ohälsan omräknad till helårsekvivalenter redovisas i tabell 24. Minskningen av antalet sjukskrivna i år och nästa år väntas uppgå till i genomsnitt ca 17 000 personer per år, vilket innebär ytterligare steg mot målet. Den totala ohälsan ökar däremot under prognosåren med nästan 5 000 personer i genomsnitt per år.

Den ökade andelen deltids- i stället för heltidssjukskrivningar har minskat antalet sjukpenningdagar. Detta påverkar inte utvecklingen av arbetskraften men däremot ökar utbudet av arbetade timmar. Även ett ökat antal personer med rehabiliteringsersättning minskar antalet sjukskrivningsdagar. Detta har ingen direkt påverkan på utbudet, om inte utarbetandet av rehabiliteringsplanerna bidrar till en snabbare återgång till arbete. Utvecklingen med ett ökat antal personer i sjuk- och aktivitetsersättning har däremot haft en starkt begränsande effekt på arbetskraftsutbudet och denna utveckling fortsätter under prognosåren. Så länge minskningen av antalet sjukskrivningsdagar i första hand sker genom ett ökat antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning, och inte genom att fler personer återgår till arbete, uteblir eller rentav motverkas de positiva effekterna på arbetskraftsutbudet.

Arbetslösheten minskar

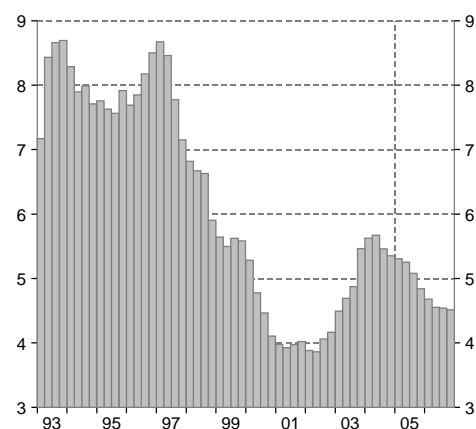
Under 2003 ökade arbetslösheten kraftigt till följd av att efterfrågan på arbetskraft avtog samtidigt som arbetskraftsutbudet ökade. Arbetslösheten steg ytterligare under inledningen av 2004, men stabiliserades under sommaren och minskade något under de två sista kvartalen (se diagram 124). Detta berodde framför allt på att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ökade. I februari 2005 uppgick den öppna arbetslösheten till 5,4 procent, justerad för normala säsongsvariationer.

Under 2005 väntas arbetslösheten minska något till följd av förbättringen på arbetsmarknaden. I genomsnitt beräknas den öppna arbetslösheten uppgå till 5,1 procent under 2005. Den ökande sysselsättningen, kombinerad med en förhållandevis svag ökning av arbetskraften, pressar ner arbetslösheten till 4,6 procent 2006.

I begreppet utvidgad arbetslöshet ingår förutom de öppna arbetslösa även de latent arbetsökande, dvs. personer utanför arbetskraften som vill och kan arbeta men inte sökt arbete samt heltidsstuderande som sökt arbete.³⁵ Under 2004 har de ökade utbildningsåtgärderna bidragit till fler heltidsstuderande som sökt arbete och därmed fler latent arbetsökande. Även övriga latent arbetsökande har ökat i antal, vilket är normalt i ett svagt arbetsmarknadsläge. När arbetsmarknadsläget förbättras under 2005 väntas de latent arbetsökande minska i antal i och med att fler söker sig in på arbetsmarknaden och därmed blir sysselsatta eller öppna arbetslösa. Den utvidgade arbetslösheten uppgår till 8,1 procent i år och sjunker till 7,4 procent 2006 (se diagram 125).

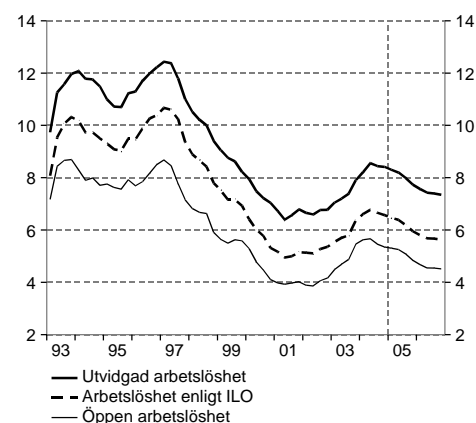
I euroområdet uppgick arbetslösheten mätt enligt ILO³⁶-definitionen till 8,9 procent 2004. I denna arbetslöshetsdefinition ingår heltidsstuderande som sökt arbete under mätveckan. Arbetslösheten i Sverige enligt denna definition uppgick till 6,7

Diagram 124 Öppen arbetslöshet
Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 125 Arbetslöshet
Procent av olika mått på arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Resursutnyttjande

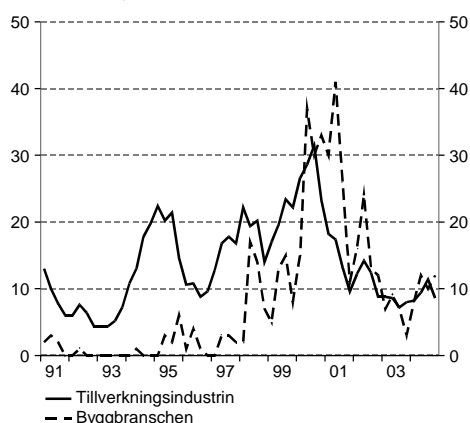
Efterfrågan på arbetskraft stiger

Efterfrågan på varor och tjänster utvecklades svagt under 2002 och inledningen av 2003 och företagen reducerade antalet anställda för att minska kostnaderna. Från och med andra halvåret i fjol tog produktionen fart och under hösten har också efterfrågan på arbetskraft ökat något, framför allt inom byggbranschen och för delar av tjänstebanscher, bl.a. datakonsulter. Det syns bland annat i Konjunkturbarometerns frågor om bristen på arbetskraft (se diagram 126 och 127). Företagen uppger dock fort-

³⁵ För identiteter på arbetsmarknaden se figur 1.

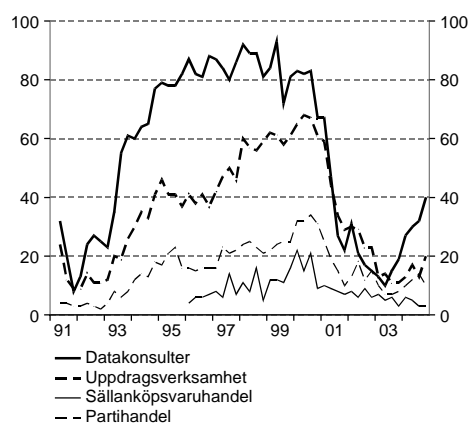
³⁶ International Labour Organisation.

Diagram 126 Brist på arbetskraft i varubranscher
Andel företag i procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Brist på arbetskraft i tjänstebranscher
Andel företag i procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

farande att det i första hand är för låg efterfrågan på deras varor och tjänster som begränsar produktionen och inte tillgången på arbetskraft eller andra produktionsfaktorer.

Efterfrågan på arbetskraft och bristsituationen på arbetsmarknaden är så begränsade att löneökningarna hålls tillbaka (se kapitlet "Löner, vinster och priser"). Resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är således i nuläget lägre än vad som krävs för att upprätthålla en stabil inflation på två procent, dvs. det finns en betydande konjunkturell arbetslöshet och en ännu större konjunkturell undersysselsättning.

Konjunkturen fortsätter att återhämta sig

Under 2005 och 2006 fortsätter konjunkturåterhämtningen. Produktionsökningen medför en förstärkning på arbetsmarknaden från andra halvåret i år och produktionsgapet sluts gradvis.

Produktionsgapet definieras som den faktiska produktionens procentuella avvikelse från dess potentiella nivå. Potentiell produktion betecknar den nivå på produktionen som är förenlig med stabil inflation. Produktionsgapet kan delas upp i två komponenter, ett arbetsmarknadsgap och ett produktivitetsgap. Arbetsmarknadsgapet uttrycks i termer av arbetade timmar och påverkas av en rad faktorer, såsom arbetsutbudet, medelarbetstid och arbetsmarknadens funktionssätt. Produktivitetsgapet definieras som skillnaden mellan faktisk och trendmässig produktivitet.

Tabell 25 Produktionsgap

Nivå, miljoner, procent respektive årlig procentuell förändring

	2003	2003	2004	2005	2006
Jämviktsarbetslöshet		6,7	7,0	7,1	7,0
Utvidgad arbetslöshet		7,4	8,4	8,1	7,4
Potentiellt arbetade timmar	6 898	-0,3	0,3	0,4	0,7
Faktiskt arbetade timmar	6 839	-1,0	-0,2	0,7	1,2
Arbetsmarknadsgap¹		-0,9	-1,4	-1,0	-0,5
Potentiell produktion	2 469	2,1	2,6	2,7	3,0
Faktisk produktion (BNP)	2 446	1,6	2,9	3,0	3,2
Produktionsgap²		-0,9	-0,6	-0,3	-0,1

¹ Antal arbetade timmars avvikelse i procent av potentiella arbetade timmar.

² Produktionens avvikelse i procent av potentiell produktion (potentiell BNP).

Anm. Beräkningarna är korrigerade för olika antal arbetsdagar mellan åren.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

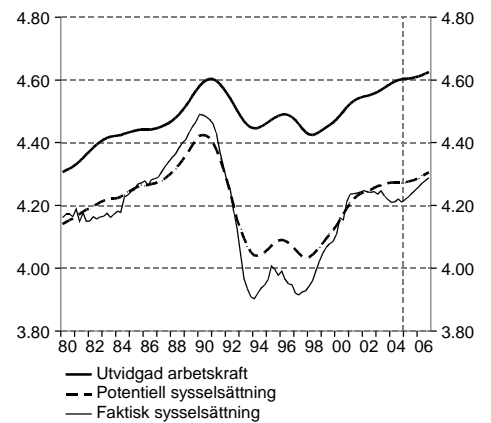
Den utvidgade jämviktsarbetslösheten bedöms för närvarande uppgå till 7,0 procent medan den faktiska utvidgade arbetslösheten uppgår till 8,3 procent. Det betyder att arbetslösheten kan minska med mer än 50 000 personer framöver utan att arbetsmarknaden skulle leda till att inflationsmålet hotas. Sysselsättningen bedöms kunna ökas än mer. Potentiellt antal arbetade

timmar beräknas som summan av arbetskraften och latent arbetssökande minus den utvidgade jämviktsarbetslösheten (se diagram 128) multiplicerat med medelarbetstiden. Arbetskraften bedöms öka under prognosperioden vilket höjer antalet potentiella arbetstimmar (se tabell 25 och diagram 129). Antalet faktiskt arbetade timmar ökar dock snabbare och den utvidgade arbetslösheten sjunker tillbaka till 7,3 procent i slutet av 2006. Arbetsmarknadsgapet uppgår då till -0,4 procent (se diagram 130).

Produktivitetsgapet bedöms i nuläget vara positivt, eftersom produktivitetstillväxten sedan 2002 varit något högre än den trendmässiga utvecklingen. Det samlade produktionsgapet är därmed något mindre negativt än arbetsmarknadsgapet. Under 2005 och 2006 stiger antalet arbetade timmar allt snabbare (se diagram 129). Arbetsproduktiviteten växer då långsammare än sin trendmässiga utveckling och närmar sig därmed den potentiella produktivetsnivån.

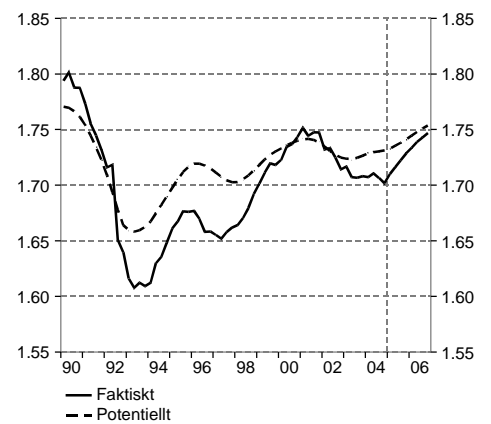
Sammantaget är resursutnyttjandet lågt men stigande under hela prognosperioden. Produktionsgapet minskar successivt under prognosperioden (se diagram 130). Därmed förblir efterfrågetrycket på löner och priser lågt men stigande under hela prognosperioden

Diagram 128 Arbetskraft och sysselsättning
Miljoner, säsongrensade kvartalsvärden

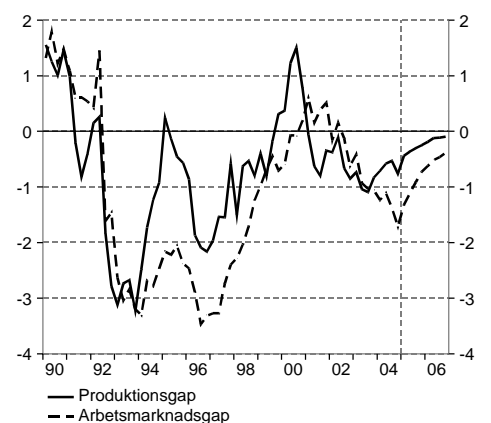
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 129 Antal arbetade timmar
Miljarder, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 130 Produktions- och arbetsmarknadsgap
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt antal arbetade timmar, kvartalsvärden

Anm. Arbetsmarknadsgapet är beräknat som antal arbetade timmars avvikelser från sin potentiella nivå.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Löner, vinster och priser

Timlönerna i näringslivet ökade under 2004 med i genomsnitt 3,0 procent, vilket var den lägsta ökningstakten sedan 1994. Löneökningstakten förblir förhållandevis dämpad under hela prognosperioden på grund av det svaga arbetsmarknadsläget. I takt med att sysselsättningen stiger och arbetslösheten faller tillbaka ökar dock lönerna successivt allt snabbare i år och 2006. Lönerna ökar ändå långsammare än den långsiktiga ökningstakten, som uppskattas till ca 4 procent.

Den låga löneökningstakten och den starka produktivitetstillväxten medförde att enhetsarbetskostnaden föll 2004. I år ökar enhetsarbetskostnaden svagt och nästa år stiger den i mer normal takt till följd av stigande arbetskostnadsökningar och en mer dämpad produktivitetstillväxt.

Vinstandelen i näringslivet har stigit relativt mycket de senaste åren trots en relativt måttlig prisutveckling, till följd av låga arbetskostnadsökningar och hög produktivitetstillväxt. Vinstandelen ökar något även i år och stabiliseras 2006 på en relativt hög nivå. Denna utveckling förklaras främst av en mer normal ökningstakt av enhetsarbetskostnaden. Kostnadsläget har förbättrats på senare år och denna position bibehålls 2004–2006. Det svenska konkurrensläget bedöms förbli gynnsamt de närmaste åren.

Inflationstrycket förblir mycket lågt i år, både som följd av det låga resursutnyttjandet och de övergångsvis fallande livsmedelspriserna. Under 2006 leder stigande resursutnyttjande och en mer normal ökning av enhetsarbetskostnaden till att inflationen gradvis stiger (se diagram 131). Trots den förutsatta sänkningen av reporäntan förblir inflationen mätt som UND1X klart under Riksbankens inflationsmål även mot slutet av 2006.

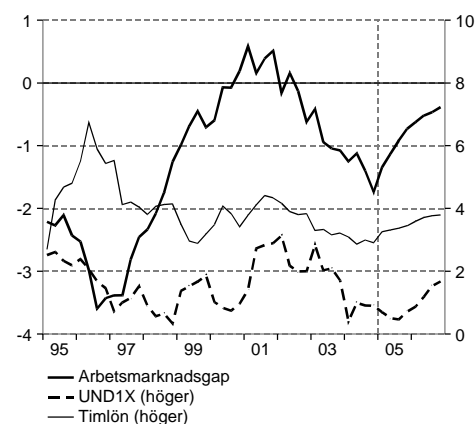
Löner och arbetskostnader

Svag arbetsmarknad har bromsat löneökningarna

Timlönerna i näringslivet ökade med i genomsnitt 3,0 procent 2004, vilken är den lägsta nominella löneökningstakten sedan 1994 (se diagram 132).³⁷ Den svaga utvecklingen förklaras främst av det svaga arbetsmarknadsläget, med en betydande konjunkturell arbetslöshet. Timlönerna i industrin ökade något snabbare än i näringslivet som helhet, medan löneökningstakten i byggbranschen och tjänstebranschen var något lägre. I kommunal sektor ökade lönerna betydligt snabbare än i näringslivet i föl,

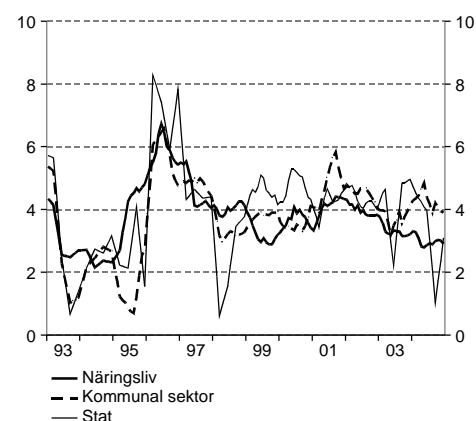
³⁷ Den preliminära genomsnittliga löneökningstakten i näringslivet i samband med utfallet för december 2004 är enligt Medlingsinstitutet 2,9 procent. Retroaktiva löneutbetalningar förväntas justera upp utfallet till 3,0 procent.

Diagram 131 Arbetsmarknadsgap, timlön och UND1X-inflation
Procent av potentiell BNP respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

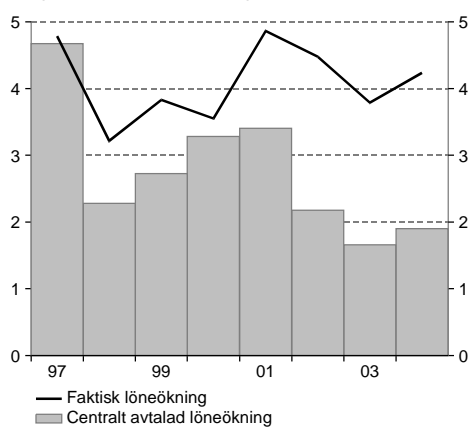
Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 132 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och stat
Årlig procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde

Källa: Medlingsinstitutet.

Diagram 133 Centralt avtalad löneökning och faktisk löneökning i kommunal sektor
Årlig procentuell förändring

Källa: Medlingsinstitutet.

framför allt inom landstingen. Lönerna i staten ökade marginellt snabbare än i näringslivet och skillnaden är mindre än vad som är normalt vid ett lågt resursutnyttjande. Inklusivt tillkommande retroaktiva löneutbetalningar beräknas löneökningstakten till 3,1 procent.³⁸

Avtalsrörelsen 2005

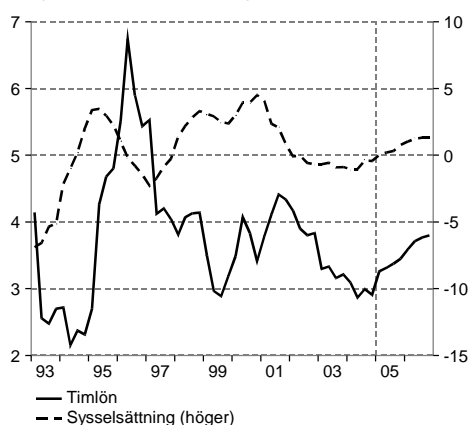
Avtalen för anställda inom kommuner och landsting, vilka omfattar ca 1,1 miljoner anställda och går ut den 31 mars i år. I mitten av mars är ungefär en tredjedel av dessa klara. Sveriges kommuner och landsting har slutit centrala avtal med Vårdförbundet, lärarförbunden och akademikerna. För Vårdförbundet gäller 2 procents garanterade löneökningar per år på kollektiv nivå och avtalet gäller tills vidare. Motsvarande avtal har slutits för lärarförbunden för 2005 och 2006 medan 2007 är sifferlöst. De centralt avtalade löneökningarna utgör en lägsta nivå om de lokala parterna inte kommer överens. De faktiska löneökningarna bestäms lokalt, ibland genom individuella lönesättningsamtal. De senaste åren har lönerna ökat snabbare än enligt de centralt avtalade och så bedöms bli fallet även under kommande avtalsperiod (se diagram 133). För akademikerna är de centrala treåriga avtalen sifferlösa och löneökningen bestäms enbart på lokal nivå.

Avtalsförhandlingarna för det största fackförbundet, Svenska kommunalarbetsförbundet, är ännu inte klara. Deras yrkande fokuserar på rätt till heltidsarbete och en höjning av minimilönen från 13 000 kronor till 15 000 kronor.

Avtalsförhandlingarna för de 1,7 miljoner anställda i näringslivet genomfördes i fjolårets svaga arbetsmarknadsläge, vilket bidrog till att de avtalade löneökningarna växlade ner jämfört med föregående avtalsperiod. Förhandlingarna resulterade i genomsnittliga avtalade löneökningar på ungefär 7,3 procent över treårsperioden 2004–2006.

Centrala avtal för anställda i statlig sektor slöts under hösten och gäller från och med den 1 oktober 2004. Ungefär två tredjedelar av de anställda omfattas av avtal där lönerna ska förhandlas lokalt men med en så kallad stupstock som fastställer det totala löneutrymmet om de lokala parterna inte skulle vara överens. De centralt fastställda stupstockarna motsvarar ungefär 7,3 procents löneökning över en treårsperiod. Flera av de lokala förhandlingarna är försenade och kommer inte att vara klara förrän under första halvåret 2005.³⁹ Ungefär hälften av de anställda i näringslivet och staten omfattas av avtal som är uppsägningsbara inför

Diagram 134 Sysselsättning och timlön i näringslivet
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

³⁸ Den preliminära löneökningstakten i staten i samband med utfallet för december 2004 är enligt Medlingsinstitutet 2,6 procent.

³⁹ De myndigheter som ännu inte är klara med de lokala förhandlingarna löser utbetalningar av retroaktiva löner på olika sätt. Utbetalning av engångsbelopp fjärde kvartalet 2004 och datering av revisionstillfället till 1 januari 2005, eller utbetalning av retroaktiva löner från 1 oktober 2004 när de lokala avtalen är klara.

det sista året. Detta kan innebära omförhandling om t.ex. inflationen eller arbetsmarknaden utvecklas väsentligt annorlunda än vad som förutsågs vid förhandlingarna.

Löneökningen tilltar långsamt

Löneökningstakten i näringslivet har sjunkit successivt sedan 2001 till 3,0 procent i fjol. Efter ett par år av sjunkande sysselsättning, bröts nedgången förra året och under prognosperioden förbättras arbetsmarknaden successivt (se diagram 134). Även om bristen på arbetskraft steg något i fjol är den fortfarande mycket låg, vilket avspeglar att det förekommer en betydande konjunkturrell arbetslöshet och därmed ett lågt underliggande lönetryck (se diagram 135) Den samlade bilden av en svag men gradvis ljusnande arbetsmarknad och låga om än stigande bristtal indikerar att löneökningarna blir måttliga även 2005 och 2006. Timplönerna i näringslivet beräknas öka med 3,3 procent 2005 och 3,7 procent 2006, vilket är lägre än den långsiktiga löneökningstakten, som uppskattas till ca 4 procent i Konjunkturinstitutets senaste lönebildningsrapport (se tabell 26).⁴⁰ De prognostiserade löneökningarna är högre än vad som avspeglas i löneökningförväntningarna både bland arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer (se diagram 136). Historiskt sett är dock inte förväntningarna någon särskilt bra indikator på framtida löneökningar utan kan snarare ses som en ytterligare bekräftelse på dagens svaga arbetsmarknadsläge.

Tabell 26 Timplön enligt Konjunkturlönestatistiken

Årlig procentuell förändring

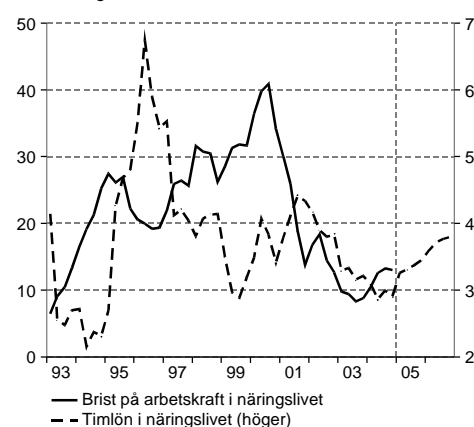
	2003	2004	2005	2006
Industri	3,2	3,1	3,5	3,6
Byggbranschen	3,8	2,6	3,4	3,7
Tjänstebranscher	3,2	2,9	3,3	3,8
Näringsliv	3,3	3,0	3,3	3,7
Kommunal sektor	3,8	4,2	4,0	4,0
Stat	4,2	3,1	3,7	3,8
Totalt	3,5	3,3	3,5	3,8

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Under 2004 vände konjunkturen uppåt, till stor del driven av en stark exportefterfrågan, vilket bidrog till att lönerna i industrin ökade något snabbare än i tjänstebranscherna. Enligt Konjunkturbarometern uppger fortfarande flertalet industriföretag att de inte lider någon brist på arbetskraft och utvecklingen av arbetade timmar framöver blir relativt dämpad (se avsnittet "Produktion,

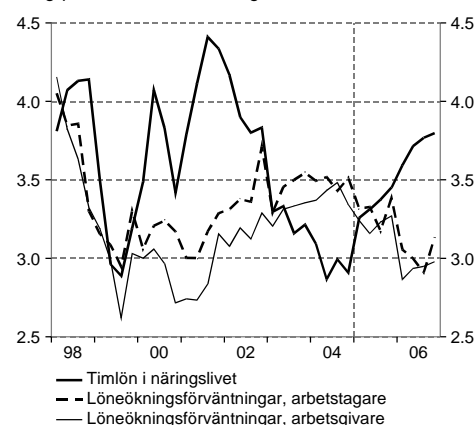
⁴⁰ Se avsnittet "Förutsättningar för lönebildningen i näringslivet" i senaste *Lönebildningen – samhällsekonomiska förutsättningar i Sverige 2004*.

Diagram 135 Brist på arbetskraft och timplön i näringslivet
Andel företag, procent, respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

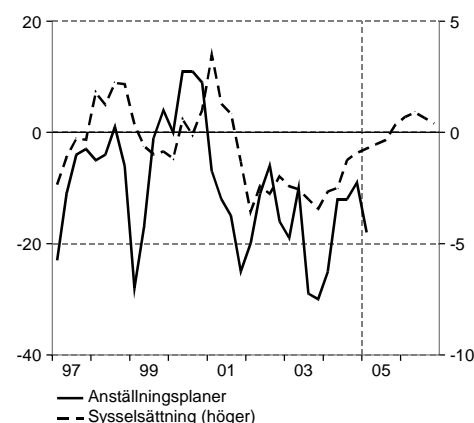
Anm. Sammanvägt mått baserat på branscher i Konjunkturbarometern.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 136 Timplön och löneökningförväntningar på två års sikt
Årlig procentuell förändring, kvartal

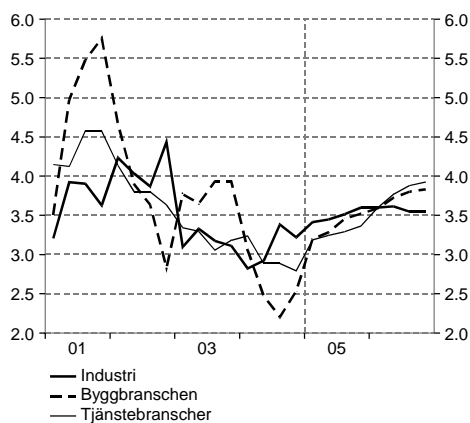
Anm. Förväntningarna är tidsförskjutna två år framåt och avser löneökningstakten i hela ekonomin men jämförs här med timplönen i näringslivet.
Källor: Medlingsinstitutet och Prospera.

Diagram 137 Anställningsplaner och sysselsättning i industrin
Nettototal respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

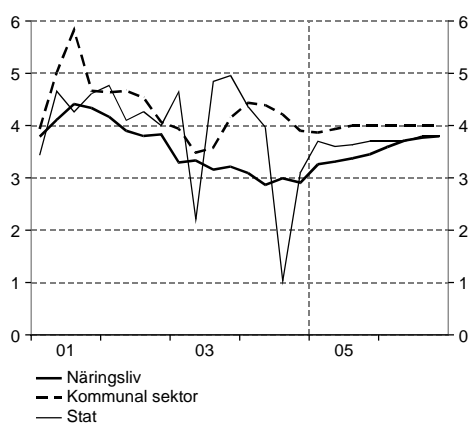
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 138 Timlön i näringslivsbranscher
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

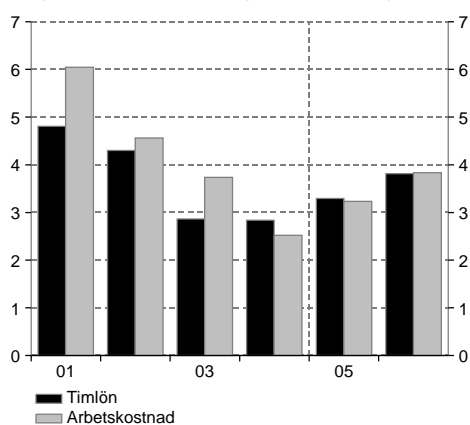
Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 Timlön i näringsliv, kommunal sektor och stat
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 140 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

produktivitet och arbetade timmar”). Timlönerna i industrin bedöms öka något snabbare än i tjänstebranscherna i år medan motsatsen gäller nästa år (se diagram 138 och tabell 25).

Konjunkturläget i tjänstebranscherna var något ojämnt i fjol. De företagsnära branscherna utvecklades väl, där den starka strikonjunktoren medförde en ökad efterfrågan på uppdrags- och konsulttjänster. Efterfrågan kommer att fortsätta att tillta och andelen företag som anger brist på arbetskraft ökar sedan en tid tillbaka enligt Konjunkturbarometern. Inom handeln är bilden mer splittrad. Partihandeln är positiv om framtidsutsikterna samtidigt som detaljhandeln förväntar sig prissänkningar och minskad sysselsättning. Vanligtvis ligger tjänstebranscherna något senare än industrin i konjunkturcykeln, vilket avspeglar sig i en något svagare löneökningstakt i fjol och även i år. Den tilltagande efterfrågan på tjänster kommer dock att driva upp lönerna i tjänstebranscherna nästa år då de ökar något snabbare än i industrin (se diagram 138 och tabell 25).

Vårens avtalade löneökningar i kommunal sektor väntas bli något lägre jämfört med föregående avtalsperiod, i linje med nedväxlingen av de avtalade löneökningarna för både stat och näringsliv. Ökade statsbidrag i år bidrar dock till att lönerna i kommunal sektor fortsätter att öka snabbare än i näringslivet 2005 och även 2006. Även lönerna i staten bedöms öka snabbare än i näringslivet under prognosperioden. Dock blir inte löneökningstakten lika hög som under föregående avtalsperiod på grund av regeringens sparkrav.

Lönerna i kommunal sektor och i staten ökar således snabbare än i näringslivet, särskilt i år. Det låga resursutnyttjandet håller i högre grad nere löneökningstakten i näringslivet (se diagram 139).

Arbetskostnaden ökar något långsammare än timlönen i år

Arbetskostnaden ökade långsammare än timlönen förra året eftersom arbetsgivaravgifterna sänktes som en del i den så kallade gröna skatteväxlingen.

Den 1 januari 2005 trädde de nya reglerna för sjukfrånvaro i kraft. De innebär att arbetsgivaren betalar 15 procent av sjukförsäkringsersättningen under tiden en person är sjukskriven på heltid. Som kompensation sänks den lagstadgade arbetsgivaravgiften med 0,24 procentenheter. Det nya förslaget ökar arbetsgivarens incitament att minska antalet heltidssjukskrivna. Regeländringen beräknas vara kostnadsneutral för arbetsgivarkollektivet som helhet. I någon mån sänks kostnaden för näringsliv och stat eftersom sjukskrivningarna där är något lägre än genomsnittet. Kommuner och landsting, vilka har en högre andel sjukskrivna, kommer däremot att få ökade kostnader. Dessutom minskar den period då arbetsgivaren betalar sjuklön från tre till två veckor, vilket reducerar kostnaden för alla arbetsgivare. De

avtalade arbetsgivaravgifterna prognostiseras därtill att minska något i år jämfört med i fjol i näringslivet. Sammantaget beräknas arbetskostnaden i näringslivet öka något långsammare än timlönen i år (se diagram 140 och tabell 27).

Tabell 27 Arbetskostnad och lön per timme och per producerad enhet i näringslivet

Kronor per timme, respektive årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	2003	2003	2004	2005	2006
Timlön (KL)		3,3	3,0	3,3	3,7
Timlön (NR)	165	2,9	2,8	3,3	3,8
Arbetsgivaravgifter (NR)	72	5,8	1,8	3,1	3,9
Arbetskostnad (NR)	237	3,7	2,5	3,2	3,8
Produktivitet		3,4	4,3	3,0	2,4
Enhetsarbetskostnad		0,3	-1,7	0,2	1,4

Anm. I arbetsgivaravgifter ingår kollektiva avgifter och löneskatter. KL avser konjunkturlönestatistiken och NR avser nationalräkenskaperna

Källor: Statistiska Centralbyrån, Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Enhetsarbetskostnaden, dvs. arbetskostnad per producerad enhet, minskade med 1,7 procent förra året till följd av långsamt stigande arbetskostnader och stark produktivitetstillväxt. I takt med att arbetskostnaden ökar snabbare samtidigt som produktivitetstillväxten avtar, tilltar ökningen i enhetsarbetskostnaden successivt under prognosperioden (se diagram 141 och tabell 26). Enhetsarbetskostnaden fortsätter dock att öka långsammare än vad som är förenligt med 2 procents inflation under hela prognosperioden.

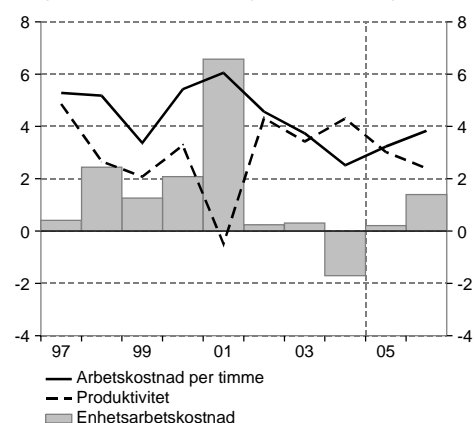
Konkurrensläge och lönsamhet

Den relativa enhetsarbetskostnaden ökar men konkurrenskraften är fortsatt god

Enligt Labour cost index (LCI) ökade arbetskostnaden i Sverige med 2,8 i fjol medan ökningen i euroområdet uppgick till 2,3 procent. Även tidigare har arbetskostnaden ökat snabbare i Sverige än i euroområdet (se diagram 142). Den snabbare kostnadsutvecklingen har dock balanserats av en starkare produktivitetstillväxt. Den relativa enhetsarbetskostnaden mätt i nationell valuta är därför för närvarande ungefär lika hög som i slutet av 1990-talet (se diagram 143). Mätt i gemensam valuta dvs. när även växelkursförändringar beaktas, har den relativa enhetsarbetskostnaden sjunkit som en följd av att kronan försvagades mot euron (se diagram 143). Den relativa enhetsarbetskostnaden prognostiseras ligga kvar på denna förhållandevis låga nivå då enhetsarbetskostnaden ökar ungefär lika långsamt i Sverige och euroområdet samtidigt som växelkursen antas vara stabil (se diagram 143).

Diagram 141 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

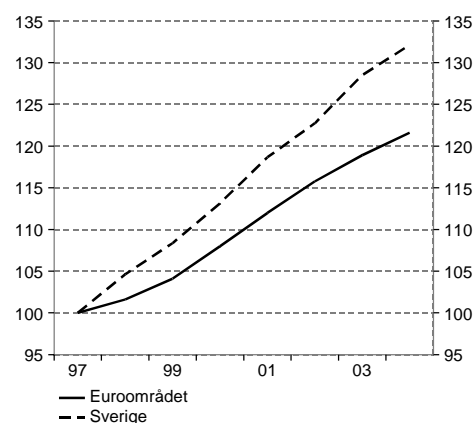
Årlig procentuell förändring, kalenderkorrigerad

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 142 Arbetskostnader i näringslivet enligt Labour cost index (LCI)

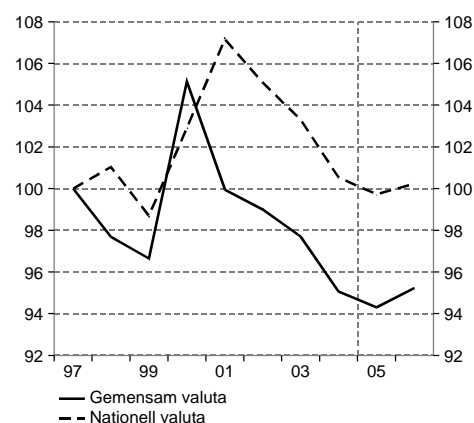
Index 1997=100

Källa: Eurostat.

Diagram 143 Enhetsarbetskostnad i näringslivet relativt euroområdet

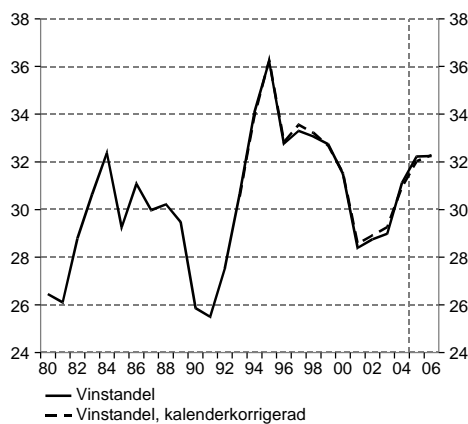
Index 1997=100

Anm. I jämförelsen beräknas svensk enhetsarbetskostnad exklusive löneskatter enligt OECD:s definition.

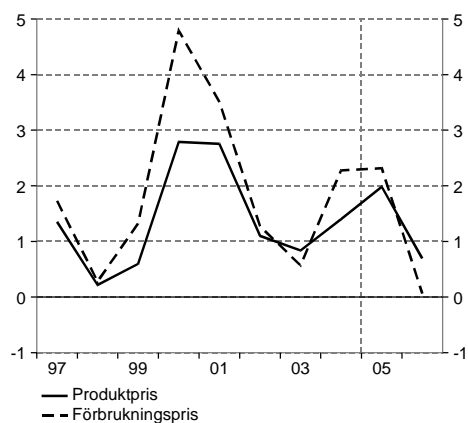
Källa: OECD och Konjunkturinstitutet

Diagram 144 Vinstandel i näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet
Procent

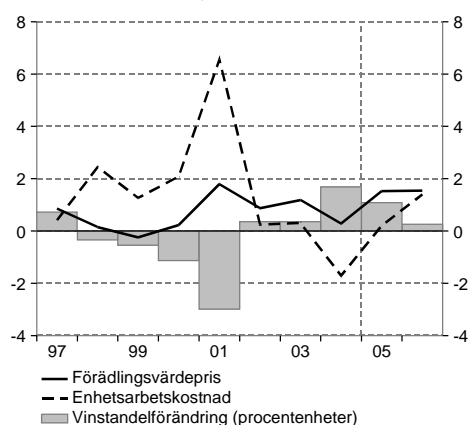
Källor. Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 145 Produkt- och förbrukningspris i näringslivet
Årlig procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Förädlingsvärdepris och enhetsarbetskostnad i näringslivet
Procentuell förändring

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Lönsamheten stabiliseras

Vinstandelen⁴¹ i näringslivet föll markant från toppnivån 1995 till bottenivån 2001, vartefter den åter har ökat. Ökningen fortsätter i år medan andelen planar ut nästa år på en förhållandevis hög nivå (se diagram 144). Ökningen jämfört med bottenivån 2001 förklaras av lågkonjunkturen i kombination med den snabba produktivitetsökningen, som lett till en svag arbetsmarknad och därmed måttliga löneökningar.

Tabell 28 Priser, produktionskostnader och vinstandelar i näringslivet

Årlig procentuell förändring

	2002	2003	2004	2005	2006
<i>Ej kalenderkorrigerat</i>					
Förädlingsvärdepris ¹	0,8	1,0	0,4	1,5	1,5
Produktpris	1,1	0,8	1,4	2,0	0,7
Förbrukningspris	1,3	0,6	2,3	2,3	0,1
Enhetsarbetskostnad (ULC)	0,2	0,5	-2,2	0,2	1,7
Arbetskostnad per timme	4,6	4,0	1,6	3,2	4,3
Produktivitet ²	4,4	3,5	3,9	3,0	2,5
Vinstandel ³	37,3	37,6	39,2	40,0	39,9
<i>Kalenderkorrigerat</i>					
Enhetsarbetskostnad (ULC)	0,2	0,3	-1,7	0,2	1,4
Arbetskostnad per timme	4,6	3,7	2,5	3,2	3,8
Produktivitet ²	4,3	3,4	4,3	3,0	2,4
Vinstandel	37,4	37,8	39,1	39,8	39,9

¹ Förädlingsvärdepriset beräknas genom att genomsnittspriset för förbrukade insatsprodukter (förbrukningspriset) räknas av från genomsnittspriset för de producerade produkterna (produktpriset).

² Produktivitetsutvecklingen i denna tabell är beräknad enbart för anställda dvs. företagarnas arbetstimmar beaktas inte.

³ Bruttoöverskottet är dividerat med förädlingsvärdet till faktorpris, där produktionskatter och -subventioner har beaktats.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Vinstandelen steg påtagligt i fjol (se tabell 28) trots att en starkare växelkurs höll tillbaka exportprisutvecklingen. Produktpriserna, men framför allt förbrukningspriserna, ökade ändå påtagligt då petroleum- och metallpriserna steg kraftigt (se diagram 145). Detta medförde att förädlingsvärdepriset⁴² ökade med endast 0,4 procent. Samtidigt hölls kostnadsutvecklingen tillbaka av en fortsatt stark produktivitetsökning och måttliga timlöneökningar (se diagram 146). Kombinationen av fast månadslön, som är den vanligaste löneformen, och ovanligt många arbetade timmar (fler arbetsdagar) bromsade den faktiska timlönen 2004. Detta inne-

⁴¹ Bruttoöverskottets andel av förädlingsvärdet till faktorpris. Vinstandelen stiger normalt om förädlingsvärdepriset ökar snabbare än enhetsarbetskostnaden.

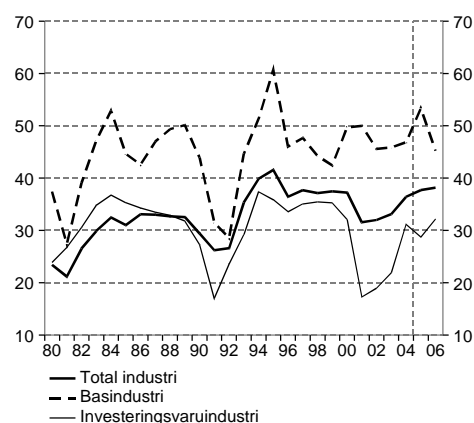
⁴² Detta beror på att bruttoproduktionen innehåller en stor andel exportprodukter, medan förbrukningen innehåller en stor andel importprodukter.

bar att den starka vinstökningen i fjol i någon mån beror på kalendereffekten (se tabell 28 och diagram 144).

Vinstandelen steg i såväl industrin som tjänstebranscherna (se diagram 147 och 148). Utvecklingen i basindustrin, som länge varit ganska svag förbättrades något i fjol. Detta gällde främst vinstandelen i stålindustrin, medan vinstandelen i skogsindustrin fortfarande utvecklades svagt. Investeringsvaruindustrin, särskilt teleprodukt- och motorfordonsindustri, hade en positiv utveckling i fjol, men lönsamheten hölls tillbaka av en allt starkare krona och starkt stigande förbrukningspriser, främst metallpriser. Inom tjänstebranscherna ökade lönsamheten främst för vissa transporttjänster.

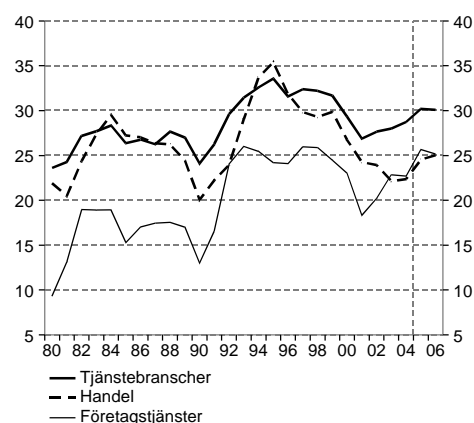
Den internationella efterfrågetillväxten väntas bli fortsatt stark och successivt stärks även den inhemska efterfrågetillväxten. I kombination med en jämförelsevis god produktivitetstillväxt och måttliga löneökningar, leder detta till att vinstandelen i näringslivet ökar något i år. Under 2006 stiger lönerna något snabbare samtidigt som produktivitetsökningen blir något lägre. Produkprisutvecklingen i basindustrin väntas också bli svagare och även kalendereffekten reducerar vinstandelen. Detta leder sammantaget till att vinstandelen i näringslivet minskar något. Vinstandelen i näringslivet 2006 blir ändå i paritet med toppnivån 1984, men betydligt lägre än toppnivån 1995 (se diagram 144). Det svenska konkurrensläget bedöms förbli gynnsamt de närmaste åren. Kostnadsläget har förbättrats på senare år och denna position bibehålls 2004–2006.

Diagram 147 Vinstandelar i industrin
Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Vinstandelar i tjänstebranscherna exkl. finans- och fastighetsverksamhet
Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 149 Inflation
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Statistiska centralbyrån.

Inflation

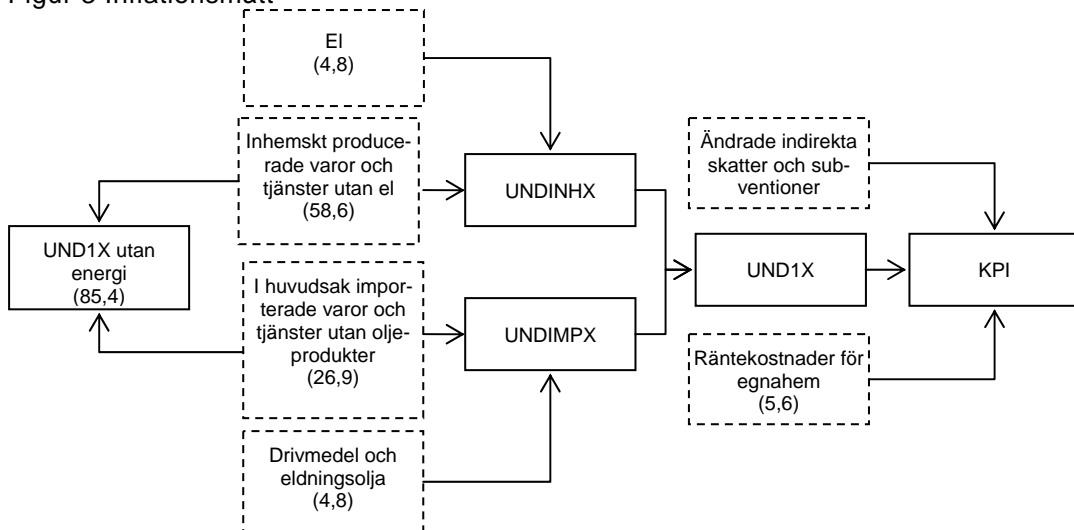
Låg inflation 2004 och 2005

Inflationstakten i Sverige har successivt fallit de senaste åren. Ökningstakten i Konsumentprisindex (KPI) har legat under Riksbankens inflationsmål på 2 procent de senaste två åren och under Riksbankens undre toleransgräns på 1 procent det senaste året. I februari uppgick KPI-inflationen till 0,7 procent (se diagram 149).

Inflationstakten mätt med det underliggande måttet UND1X⁴³, som Riksbanken normalt använder som indikator för penningpolitiken, har också utvecklats mycket svagt. Effekterna av fallande räntor på boendekostnaderna medför dock att nedgången inte varit lika djup som för KPI.

Andra mått på den underliggande inflationstrenden kan beräknas med hjälp av olika statistiska metoder. Ett centrerat medelvärde beräknas genom att de varugrupper vars priser ökat mest respektive minst exkluderas från KPI. En annan statistisk metod är att väga om KPI så att varugrupper med normalt kraftiga prisfluktuationer ges en lägre vikt i konsumentprisindex än varugrupper med en mer stabil prisutveckling. Dessa mått på den underliggande inflationen har också sjunkit markant sedan 2002 (se diagram 150).

Figur 3 Inflationsmått

Anm. Parentes anger procentuell vikt i KPI. Ändrade indirekta skatter och subventioner beräknas som bidrag till KPI och har därmed ingen explicit vikt.

Källa: Statistiska centralbyrån.

⁴³ Se även figur 3 över olika inflationsmått.

Nedväxlingen av inflationstakten förklaras främst av den konjunktorellt mycket svaga utvecklingen av enhetsarbetskostnaden. Det allmänt svaga resursutnyttjandet har bidragit till att löneökningstakten varit relativt låg samtidigt som produktivitetstillväxten varit förhållandevis hög. Låg internationell inflation och en starkt krona har också bidragit till att den importerade inflationen blivit låg.

Även inflationsförväntningarna på ett års sikt, såsom de mäts i olika enkätundersökningar, har sjunkit tillbaka något under 2004 och ligger nu under inflationsmålet (se diagram 151).

Fortsatt lågt inhemskt inflationstryck

Nedväxlingen i den inhemska inflationen, enligt prisindexet UNDIHX, förklaras i huvudsak av ett lågt resursutnyttjande med en konjunktorellt svag kostnadsutveckling till följd av måttliga löneökningar och en stark produktivitetstillväxt.

Enhetsarbetskostnaderna, som stagnerade 2002 och 2003 samt föll 2004, väntas öka 2005 och 2006 i takt med att lönerna ökar snabbare och produktivitetstillväxten dämpas (se diagram 152).

Resursutnyttjandet ökar successivt, men så pass långsamt att arbetsmarknadsgapet fortfarande är negativt 2006. Detta medför att det efterfrågedrivna inflationstrycket förblir dämpat under hela prognosperioden.

Hyrorna, som utgör ca 20 procent av UNDIHX, beräknas stiga med 2,5 procent 2005 och 3,0 procent 2006. Ökad konkurrens i livsmedelsbranschen när nya livsmedelskedjor etableras bedöms leda till prissänkningar, varav vissa redan har aviserats. Livsmedelspriserna bedöms sjunka med 3,0 procent under 2005, vilket bidrar till att den inhemska inflationen blir väsentligt lägre i år än i fjol.

Sammantaget bedöms den inhemska inflationen bli mycket låg i år. Även under 2006 förblir den inhemska inflationen låg om än successivt stigande.

Tabell 29 Inhemsk inflation (UNDINHX)

Årlig procentuell förändring. Årsmedelvärde

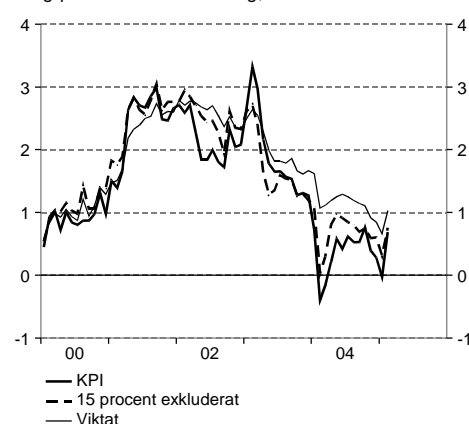
	2003	2004	2005	2006
<i>Indikatorer</i>				
BNP ¹	1,6	2,9	3,0	3,2
Arbetsmarknadsgap ²	-0,9	-1,4	-1,0	-0,5
Enhetsarbetskostnader ¹	0,3	-1,7	0,2	1,4
<i>Konsumtpriser</i>				
Hyrer	2,6	3,0	2,5	3,0
UNDINHX exkl. el	2,2	1,8	1,4	2,0
Bidrag el	1,2	-0,2	-0,2	-0,1
UNDINHX	3,4	1,6	1,2	1,9

¹ Kalenderkorrigerad.

² Procent av potentiellt antal arbetade timmar.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

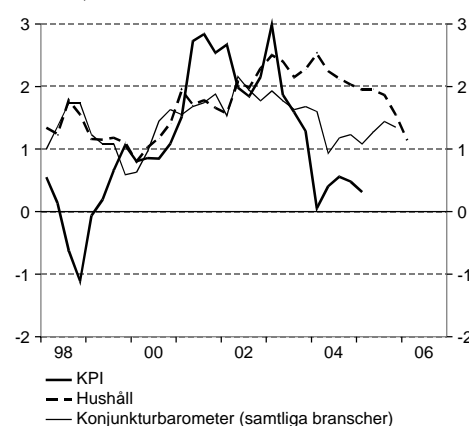
Diagram 150 Underliggande inflationsmått
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 151 Inflationsförväntningar på ett års sikt

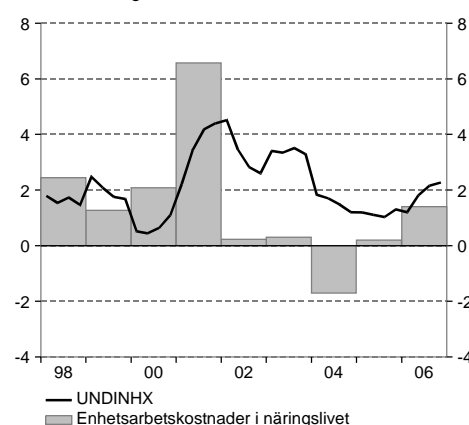
Procent, kvartalsvärden

Anm. Förväntningar är tidsförskjutna ett år framåt.
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

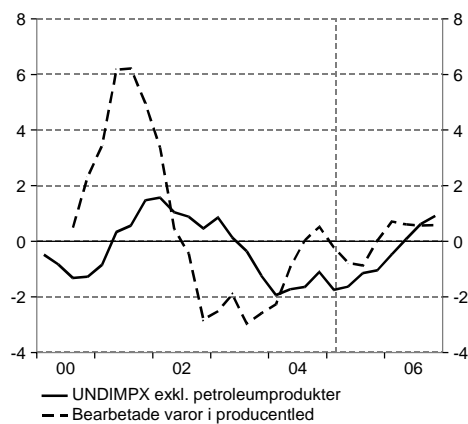
Diagram 152 Inhemsk inflation och kostnads-
tryck

Årlig procentuell förändring, kvartals- respektive kalenderkorrigerade årsvärden

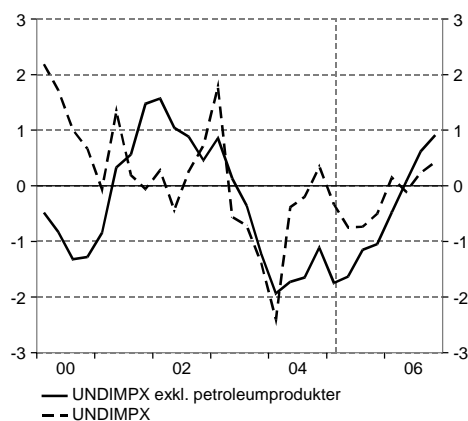
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 153 Importpriser och importerad inflation
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

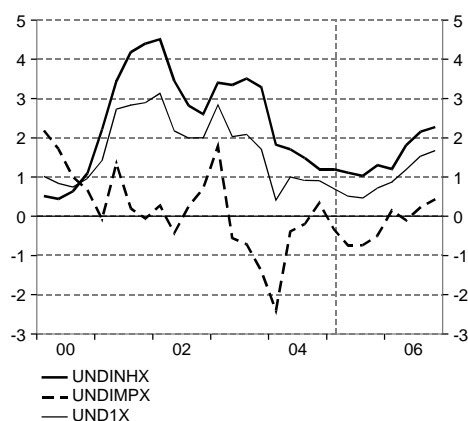
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 154 Importerad inflation exkl. drivmedel och villaolja
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 155 Underliggande inflation
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Låga priser på internationellt handlade bearbetade varor samt en gradvis förstärkning av kronan mot framför allt dollarn har bidragit till att priserna på i huvudsak importerade varor och tjänster (UNDIMPX exkl. petroleumprodukter) sjunkit sedan 2003 (se diagram 153). Den importerade inflationen bedöms öka långsammare i konsumentledet än importpriserna i producentledet innevarande år, men något snabbare 2006.

Under det senaste året har prisfluktuationer på olje- och petroleumprodukter bidragit till kraftiga variationer i den importerade inflationen medan den negativa inflationen mätt med UNDIMPX exkl. petroleumprodukter varit mer stabil (se diagram 154). Under de första månaderna 2005 har oljepriset ökat, men det väntas falla tillbaka successivt under prognosperioden.

I januari 2005 slopades också EU:s importkvoter på textilier, vilket medför lägre priser på kläder. Detta väntas hålla tillbaka den importerade inflationen ytterligare under prognosperioden.

UNDIMPX-inflationen bedöms uppgå till -0,6 procent 2005 och 0,2 procent 2006, mätt som årsmedelvärde.

Tabell 30 Importerad inflation (UNDIMPX)

Årlig procentuell förändring. Årsmedelvärde

	2003	2004	2005	2006
<i>Indikatorer</i>				
Växelkurs (KIX)	124,4	122,4	125,1	124,8
Berabete varor i producentled	-2,5	-0,7	-0,5	0,6
<i>Konsumentpriser</i>				
UNDIMPX exkl. Petroleumprodukter	-0,1	-1,6	-1,4	0,3
Bidrag petroleumprodukter	-0,1	0,9	0,8	-0,1
UNDIMPX	-0,2	-0,7	-0,6	0,2

Anm. Petroleumprodukter avser drivmedel och villaolja.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Inflationen stiger gradvis från låga nivåer 2005

Den fortsatt svaga inhemska och importerade inflationen medför att UND1X-inflationen blir mycket låg under 2005, men ökar gradvis under 2006 (se diagram 155). UND1X-inflationen väntas uppgå till 0,6 procent 2005 och 1,3 procent i 2006, mätt som årsmedelvärde.

Räntekostnaderna stiger under 2006, som en följd av högre räntor. Detta medför att KPI-inflationen ökar snabbare än UND1X-inflationen under 2006 och uppgår till 1,7 procent, mätt som årsmedelvärde (se diagram 156).

Tabell 31 Konsumentpriser

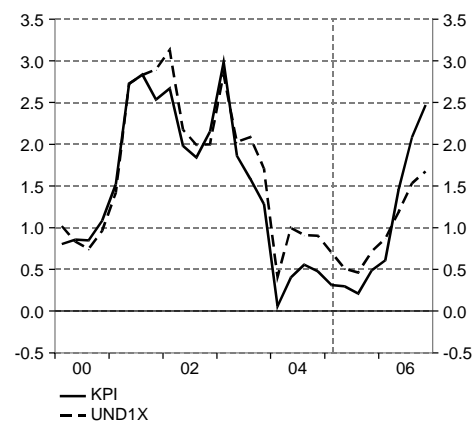
Årlig procentuell förändring

	2003	2004	2005	2006
Årsmedelvärde				
UNDINHX	3,4	1,6	1,2	1,9
UNDIMPX	-0,2	-0,7	-0,6	0,2
UND1X exkl. energi	1,5	0,8	0,5	1,5
UND1X	2,2	0,8	0,6	1,3
Räntekostnader (bidrag till KPI)	-0,3	-0,5	-0,3	0,5
Indirekta skatter (bidrag till KPI)	0,2	0,2	0,2	0,0
KPI	1,9	0,4	0,3	1,7
HIKP	2,3	1,0	0,6	1,2
Decembervärden				
UNDINHX	3,1	1,1	1,4	2,3
UNDIMPX	-1,3	-0,2	0,0	0,5
UND1X	1,6	0,7	0,9	1,7
UND1X exkl. energi	1,2	0,7	0,7	2,1
KPI	1,3	0,3	0,7	2,6
HIKP	1,8	0,9	1,0	1,7

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

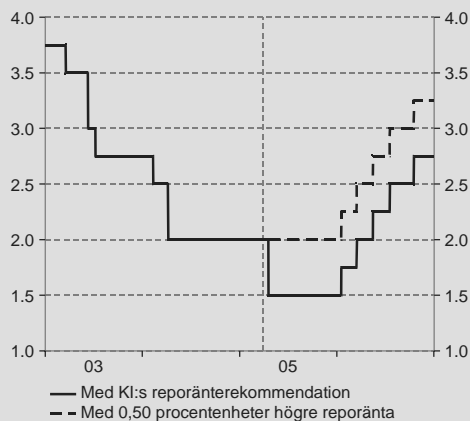
Diagram 156 Inflation

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

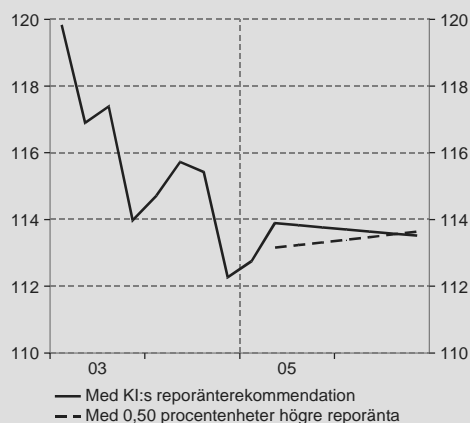
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 157 Reporänta
Procent, dagsvärden

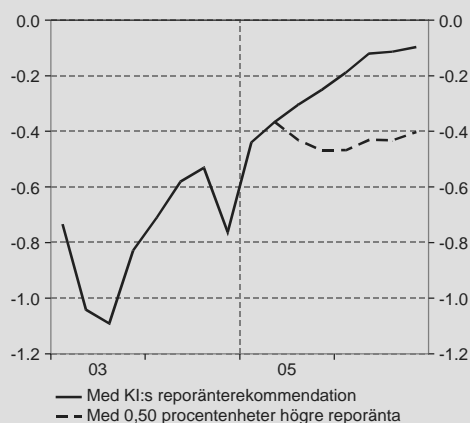
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 158 Nominell växelkurs
KIX, kvartalsvärden

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 159 Produktionsgap
Procent, kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutets reporäntebedömning

Den utveckling av reporäntan som presenteras i Konjunkturläget utgår från Riksbankens inflationsmål men bestäms utifrån Konjunkturinstitutets inflationsbedömning på ett till två års sikt. I egentlig mening görs alltså inte en prognos av Riksbankens penningpolitik utan i stället presenteras en, enligt Konjunkturinstitutets bedömning, lämplig utveckling av reporäntan.

Inflationstrycket är för närvarande mycket lågt och den konjunkturella arbetslösheten uppskattas motsvara ca 50 000 personer. Enhetsarbetskostnaderna har utvecklats svagt de senaste tre åren och bedöms även göra det under 2005 och 2006. Den svenska exporten ökar långsammare framöver men styrkan i den svenska konjunkturåterhämtningen kan bibehållas om den inhemska efterfrågan tar fart. Efterfrågan och därmed arbetsmarknaden kan stimuleras av en mer expansiv penningpolitik utan att inflationsmålet äventyras.

Konjunkturinstitutet bedömer, mot bakgrund av den presenterade prognosen, att det är lämpligt att sänka reporäntan med 0,50 procentenheter, så snart som möjligt, till 1,50 procent. I takt med att resursutnyttjandet stiger och inflationstrycket ökar kan reporäntan, såvitt nu kan bedömas, höjas i början av 2006 för att sedan successivt anpassas till 2,75 procent i slutet av året. Den gradvisa höjningen av reporäntan bidrar till att undvika en överhettning av ekonomin längre fram och att inflationen successivt stiger mot Riksbankens mål.

Ett sätt att illustrera effekterna av en mer expansiv penningpolitik är att jämföra Konjunkturinstitutets prognos med ett alternativt scenario där styrräntebanan ligger 0,50 procentenheter högre fram till utgången av 2006 (se diagram 157). Denna känslighetsanalys är utformad för att illustrera effekterna av en räntesänkning snarare än att överväga en alternativ reporäntebana.

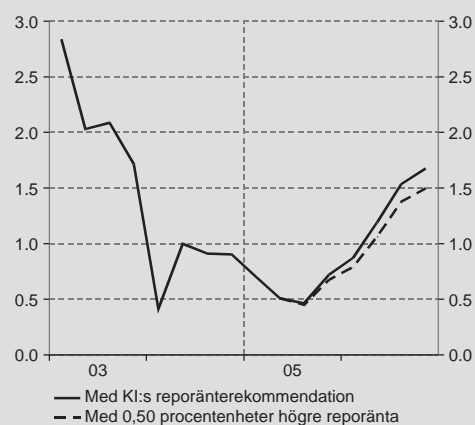
Den mindre expansiva penningpolitiken i alternativscenariot leder till högre marknadsräntor och en starkare växelkurs under prognosperioden (se diagram 158). BNP växer långsammare än i Konjunkturinstitutets prognos och det finns mer lediga resurser än i huvudscenariot. Den i utgångsläget stora tillgången på lediga resurser, som illustreras av det negativa produktionsgapet, växer under 2005 för att minska marginellt under 2006 (se diagram 159). Det stora produktionsgapet bidrar till ett ännu lägre inflationstryck än i huvudscenariot och UND1X-inflationen bedöms därför uppgå till enbart 1,7 procent i slutet av 2006 (se diagram 160).

Med den högre reporäntan blir BNP-tillväxten ca 0,1 respektive 0,2 procentenheter lägre under 2005 och 2006 jämfört med Konjunkturinstitutets prognos. Detta innebär en faktisk tillväxt på 2,9 respektive 2,7 procent. Vidare skulle den mindre expansiva penningpolitiken försena återhämtningen på arbetsmarknaden. Antalet färre sysselsatta bedöms överstiga 10 000 personer i

slutet av 2006, vilket i termer av arbetslösa motsvarar ca 7 000 personer (se diagram 161 och 162).

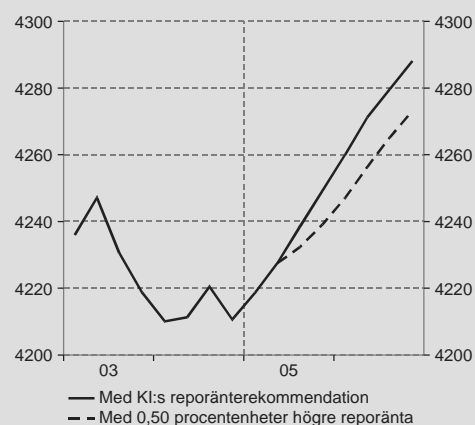
Sammantaget skulle den högre reporäntan leda till att konjunkturuppgången blir långsammare än i Konjunkturinstitutets prognos. Efterfrågan skulle bli lägre, den konjunkturella arbetslösheten högre och inflationen påtagligt lägre än inflationsmålet i slutet av 2006.

Diagram 160 UND1X-inflation
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

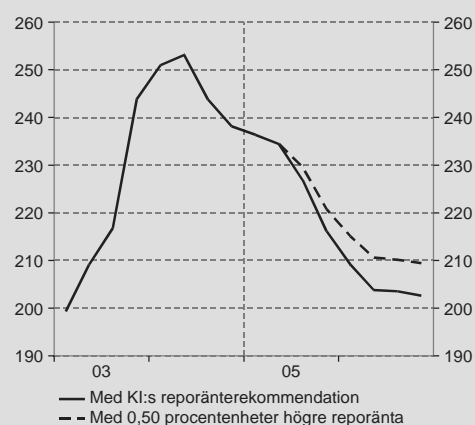
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 161 Sysselsatta
Tusental, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 162 Arbetslösa
Tusental, kvartalsvärden

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser

Det offentliga finansiella sparandet uppgick till 1,1 procent av BNP förra året. Detta är något högre än tidigare prognoser och beror bl.a. på en oväntad svag utveckling av offentlig konsumtion och högre försäljningar av kommunala fastigheter än förväntat.

I år och nästa år beräknas det offentliga sparandet till 0,3 respektive 0,4 procent av BNP (se tabell 32, diagram 163 och diagram 164). Justerat för konjunkturläget uppgår sparandet till 0,9 procent i år och 0,6 procent nästa år.

Det genomsnittliga sparandet för utfallsåren 2000–2004 blev 1,6 procent medan genomsnittet för åren 2000–2006 beräknas uppgå till 1,3 procent. Detta tillsammans med det låga konjunkturjusterade sparandet i år och nästa år måste tolkas som att sparandet inte når upp till regeringens och riksdagens mål om 2 procents sparande i genomsnitt över konjunkturcykeln.

Tabell 32 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2002	2003	2004	2005	2006
Inkomster	1 296	1 360	1 414	1 460	1 527
<i>Procent av BNP</i>	55,1	55,8	55,6	54,7	54,5
Varav skatter ¹	1 178	1 238	1 287	1 322	1 386
<i>Procent av BNP</i>	50,1	50,8	50,6	49,6	49,5
Utgifter	1 308	1 362	1 386	1 451	1 515
<i>Procent av BNP</i>	55,6	55,9	54,5	54,4	54,1
Finansiellt sparande	-12	-2	28	9	12
<i>Procent av BNP</i>	-0,5	-0,1	1,1	0,3	0,4

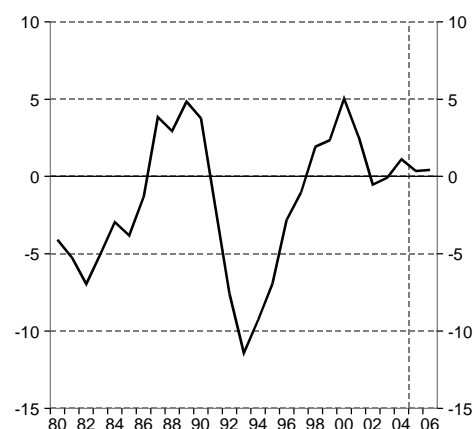
¹ Inklusive skatt till EU.

Anm. Det finansiella sparandet för 2004 på 1,1 procent skiljer sig marginellt från det av nationalräkenskaperna redovisade finansiella sparandet på 1,2 procent. Detta då Konjunkturinstitutet har inkluderat en kommande upprättning av assistansersättningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

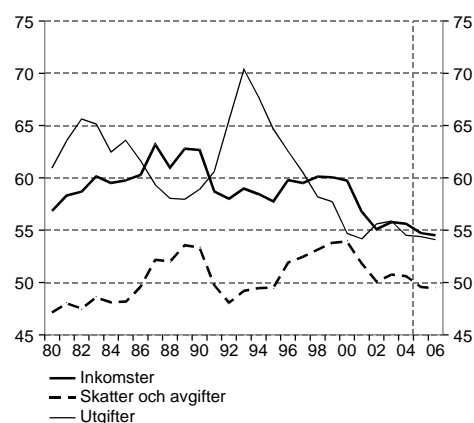
Mot denna bakgrund samt med hänsyn till konjunktur-utvecklingen förordar Konjunkturinstitutet att de offentliga finanserna förstärks genom utgiftsminskningar eller skattehöjningar från och med 2006. En lämplig avvägning är att genom regeländringar förstärka de offentliga finanserna med 10 miljarder kronor 2006. Det konjunkturjusterade sparandet skulle därigenom förbättras från prognosens 0,6 procent till 1,0 procent. En sådan något stramare finanspolitik är egentligen inte stabiliseringspolitiskt önskvärd 2006 men ger inte någon större effekt på efterfrågetillväxten. Resursutnyttjandet är inte längre påtagligt lågt och det primära ansvaret för stabiliseringspolitiken ligger hos Riksbanken, som bör parera den stramare finanspolitiken genom en lägre reporänta än vid en mindre stram finanspolitik. Om konjunkturen fortsätter att tydligt förbättras 2007 skulle det kunna vara lämpligt att då genom regeländringar förbättra det konjunkturjusterade sparandet till 2,0 procent.

Diagram 163 Offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 164 Inkomster och utgifter i offentlig sektor
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den förordade förstärkningen av de offentliga finanserna är angelägen för att säkerställa riksdagens och regeringens mål för det offentliga sparandet på 2 procents överskott över en konjunkturcykel. Målet har tillkommit för att det krävs en buffert inför de ansträngningar som en åldrande befolkning kommer att innebära för de offentliga finanserna. Ett annat starkt skäl för att förbättra det konjunkturjusterade sparandet under annalkande normal- och högkonjunktur är att säkra ett större utrymme för såväl s.k. automatiska stabilisatorer som för aktiva åtgärder för att bromsa nästa konjunkturedgång. Många EU-länder har under de senaste åren tvingats föra en restriktiv finanspolitik trots lågkonjunkturen som en följd av att de inte byggde upp någon buffert under föregående högkonjunktur. Sverige bör inte göra om deras misstag.

Den ekonomiska politikens mål och inriktning

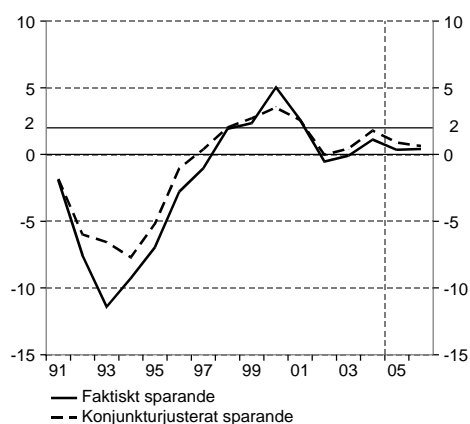
I följande avsnitt redovisas utvecklingen av de offentliga finanserna i förhållande till finans- och budgetpolitiska mål avseende offentligt sparande, utgiftstak samt balans för kommunerna. Vidare görs en sammantagen bedömning av finans- och penningpolitiken. Därtill behandlas strukturellt centrala frågor som skatte- och bidragssystemens funktionssätt.

Offentligt sparande långt från målet

Riksdagen har som mål att det offentliga finansiella sparandet ska uppgå till 2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel. Det genomsnittliga sparandet för utfallsåren 2000–2004 blev 1,6 procent medan genomsnittet för åren 2000–2006 beräknas uppgå till 1,3 procent.

Konjunkturinstitutet beräknar även ett konjunkturjusterat sparande, dvs. det sparande som vid gällande regler skulle ha uppkommit vid normalt resursutnyttjande och normal sammansättning av BNP. Det konjunkturjusterade sparandet beräknas genom att det faktiska sparandet justeras för effekter av lågt eller högt resursutnyttjande samt för sammansättningseffekter i BNP.

Diagram 165 Faktiskt och konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av BNP, löpande priser respektive procent av potentiell BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Tabell 33 Konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av BNP

	2002	2003	2004	2005	2006
Finansiellt sparande	-0,5	-0,1	1,1	0,3	0,4
Konjunkturjusterat sparande	0,0	0,4	1,8	0,9	0,6
Produktionsgap	-0,5	-0,9	-0,6	-0,3	-0,1

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Det konjunkturjusterade sparandet uppgick till 1,8 procent 2004 men försämrades till 0,9 procent 2005 och 0,6 procent 2006 (se tabell 33 och diagram 165). Det konjunkturjusterade sparandet 2006 understiger således 2-procentsmålet med 1,4 procentenheter motsvarande ca 39 miljarder kronor.

Det konjunkturjusterade sparandet är högre än det faktiska sparandet såväl 2005 som 2006. Detta beror på att arbetslösheten är högre än jämviktsarbetslösheten och att produktionsgapet är negativt. Sammansättningseffekten är svagt negativ, vilket beror av att skattebaser som exempelvis lönesumman och konsumtionen är lägre än normalt (se diagram 166).

Finanspolitikens inriktning

Finanspolitikens inriktning mäts med den s.k. politikberoende förändringen av det offentliga finansiella sparandet (se tabell 34 och diagram 167).

År 2003 var finanspolitiken ungefär neutral då utgiftshöjningar balanserades av kommunala skattehöjningar. År 2004 var finanspolitiken betydligt mera åtstramande än tidigare beräknat som en följd av att staten genomförde kostnadsbesparingar för att undvika överskridanden av utgiftstaket. Bland annat har stora besparingar gjorts inom försvaret där materialinköpen har minskats. Även den kommunala sidan har pressat kostnaderna 2004 i syfte att uppnå balanserade resultat. I viss utsträckning har det finansiella sparandet i kommunerna förbättrats genom beslut om fastighetsförsäljningar, vilka förekommer årligen men som 2004 var osedvanligt stora.

Tabell 34 Finanspolitikens inriktning

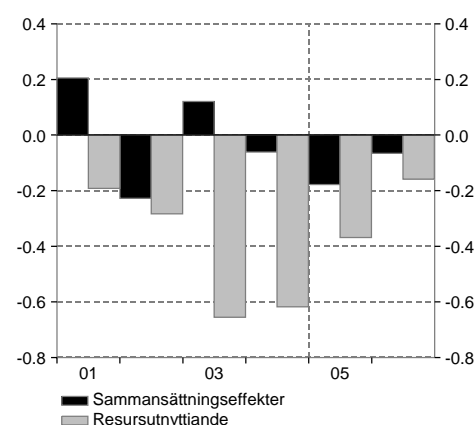
Procent av BNP, löpande priser

	2002	2003	2004	2005	2006
Finansiellt sparande, nivå	-0,5	-0,1	1,1	0,3	0,4
Förändring, procentenheter	-3,1	0,4	1,2	-0,8	0,1
Varav politikberoende förändring	-1,9	-0,1	1,4	-0,3	-0,1

Källa: Konjunkturinstitutet.

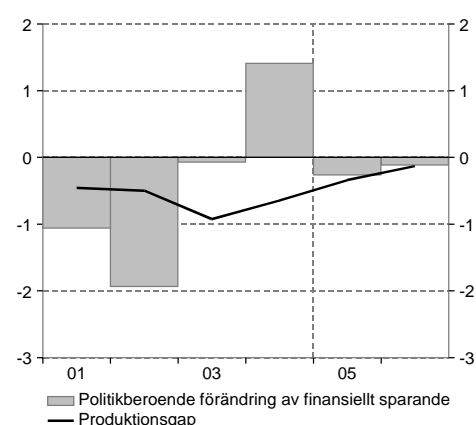
Vid nu beslutade regler är finanspolitiken något expansiv 2005 och ungefär neutral 2006. Den expansiva inriktningen i år beror bl.a. på att inkomstskatten sänkts genom att skattereduktionen för den allmänna pensionsavgiften höjts från 75 till 87,5 procent. Även ökningen av statsbidragen till kommunerna 2005 bidrar i viss mån, men större delen av tillskottet balanserar endast den minskning i förhållande till BNP som uppkommer vid ett nominellt oförändrat statsbidrag (se diagram 168). Enligt detta mått neutral finanspolitik motsvarar således förhållandevis stora beslutade tillskott till kommunerna varje år.

Diagram 166 Avvikelse mellan faktiskt och konjunkturjusterat finansiellt sparande
Procent av BNP

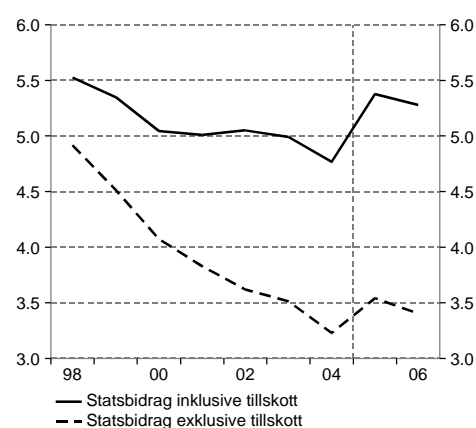
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 167 Finanspolitikens inriktning
Procent av BNP

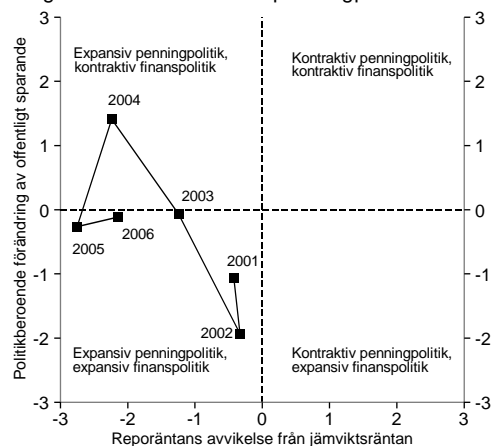
Källor: Konjunkturinstitutet.

Diagram 168 Statsbidrag till kommunerna
Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 169 Finans- och penningpolitik

Källa: Konjunkturinstitutet.

Anm. Reporäntan i jämvikt antas här vara 4,5%.

Den sammantagna ekonomiska politiken

Penningpolitiken har nu varit expansiv i flera år, se diagram 169. Då inflationstrycket är mycket lågt och inflationen även fortsatt bedöms vara svag rekommenderar Konjunkturinstitutet att reporäntan sänks till 1,50 procent. Penningpolitiken blir då som mest expansiv i år. Under 2006 förordar Konjunkturinstitutet, så vitt man nu kan bedöma, en gradvis höjning av reporäntan mot bakgrund av det stigande resursutnyttjandet, varvid penningpolitiken blir mindre expansiv.

Som också framgår av diagram 169, var finanspolitiken under förra året åtstramande. Denna något oväntade åtstramning beror främst på att offentlig konsumtion utvecklades förhållandevis svagt. I år och nästa år förväntas finanspolitiken bli något expansiv respektive neutral.

Det offentliga finansiella sparandet uppgår vid nu beslutade regler till 0,3 respektive 0,4 procent 2005–2006. I genomsnitt under åren 2000–2006 blir därmed sparandet 1,3 procent av BNP. Det konjunkturjusterade sparandet uppgår till 0,6 procent 2006.

I år är den något expansiva finanspolitiken väl avvägd med hänsyn till det fortfarande låga resursutnyttjandet även om det främst är Riksbanken som har ansvaret för stabiliseringspolitiken.

Med hänsyn till att det konjunkturjusterade sparandet är väsentligt lägre än 2 procent samt att resursutnyttjandet ökar och produktionsgapet i det närmaste är slutet sista kvartalet 2006, förordar Konjunkturinstitutet att sparandet förstärks. En sådan förstärkning av de offentliga finanserna är angelägen för att säkerställa riksdagens och regeringens mål för det offentliga sparandet på 2 procents överskott över en konjunkturcykel.

Om global och svensk ekonomi utvecklas enligt nuvarande prognos förordar således Konjunkturinstitutet att de offentliga finanserna förstärks genom utgiftsminskningar eller skattehöjningar med början 2006. En lämplig avvägning är att genom regeländringar förstärka de offentliga finanserna med 10 miljarder kronor 2006. Detta skulle innebära ett konjunkturjusterat finansiellt sparande på 1,0 procent i stället för som i nuvarande prognos 0,6 procent.

Den förordade stramare finanspolitiken från och med 2006 ger utrymme för en något lägre reporänta än vid prognosens antagande om oförändrade utgifts- och skatteregler. Den sammantagna effekten på BNP-tillväxten skulle därför bli förhållandevis begränsad och de offentliga finanserna skulle vara bättre rustade inför nästa lågkonjunktur.

Statens utgiftstak klaras 2005 och 2006

De takbegränsade utgifterna var 2,5 miljarder kronor lägre än utgiftstaket 2004 enligt utfall från Ekonomistyrningsverket

(ESV). Utgifterna blev lägre än väntat som en följd av riksdagsbeslut under hösten om vissa utgiftsbegränsningar. Bland annat har leveranstidpunkter och därmed utgifter inom försvaret förskjutits till 2005. Utbetalningar av EU-stöd till jordbruket har också flyttats till 2005.

Vissa stöd, bland annat sysselsättningsstöd till kommunerna, har konstruerats så att de i statsbudgeten redovisas som skattnedsättningar i stället för utgifter under utgiftstaket. I nationalräkenskaperna redovisas stora delar av stöden som utgifter. Sådana skattnedsättningar har successivt ökat och uppgick i fjol till drygt 9 miljarder kronor. För 2005 och 2006 redovisas drygt 13 respektive 11 miljarder på detta sätt. Utformningen av stöd så att de budgetmässigt redovisas som skattnedsättningar, tillsammans med egentliga besparingar i budgetpropositionen, sjunkande arbetslöshetsersättningar och minskade kostnader för sjukskrivningar beräknas leda till att utgiftstaket, med oförändrade regler, klaras både 2005 och 2006. (se tabell 35 och diagram 170).

För 2006 är budgeteringsmarginalen 9 miljarder kronor, vilket endast motsvarar 1 procent av de takbegränsade utgifterna. Större budgeteringsmarginal än så har ofta visat sig nödvändig med hänsyn till den osäkerhet som råder om bland annat den makroekonomiska utvecklingen.

Tabell 35 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2002	2003	2004	2005	2006
Summa takbegränsade utgifter	812	819	855	867	898
Utgiftstak för staten	812	822	858	870	907
Budgeteringsmarginal	0	3	3	3	9

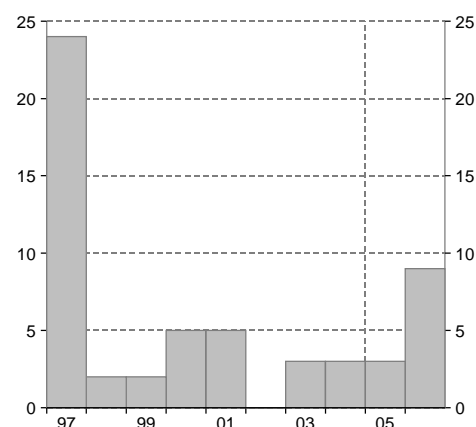
Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Balanskravet för kommunerna

Åtstramningar och skattehöjningar innebar att kommunerna sammantaget kunde uppfylla det lagstadgade kravet på balanserade finanser 2004. Även landstingens resultat blev bättre än prognosticerat och hamnade mycket nära balans. Enligt kommunallagen får budgeten för en kommun eller ett landsting inte visa underskott inför kommande år. Om det ändå uppkommer ett underskott ska detta balanseras med ett motsvarande budgeterat överskott inom två år. Balanskravet försvagas från och med 2005 genom att fristen för resultatåterhämtningen utökas med ytterligare ett år.

Det ser förhållandevis ljusst ut för kommunsektorn 2005 och 2006. Skatteinkomsterna växer snabbare än under 2004 och statsbidragen ökar förhållandevis mycket. Såväl kommuner som landsting väntas sammantaget uppvisa överskott i resultaträkningen (se diagram 171).

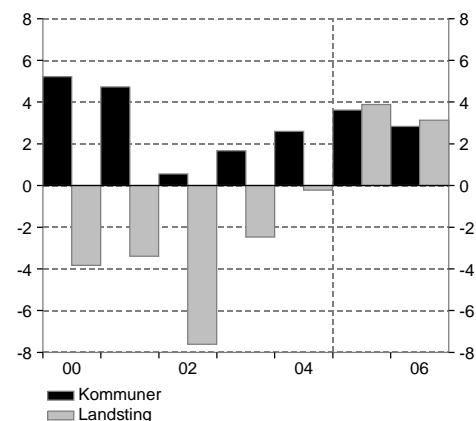
Diagram 170 Statens budgeteringsmarginal
Miljarder kronor, löpande priser

Källor: Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Diagram 171 Resultat i kommunsektorn exklusive extraordinära poster

Miljarder kronor, löpande priser

Anm. Kommunernas resultat 2004 är preliminärt och såsom det redovisades av Statistiska centralbyrån 18/3-2005.

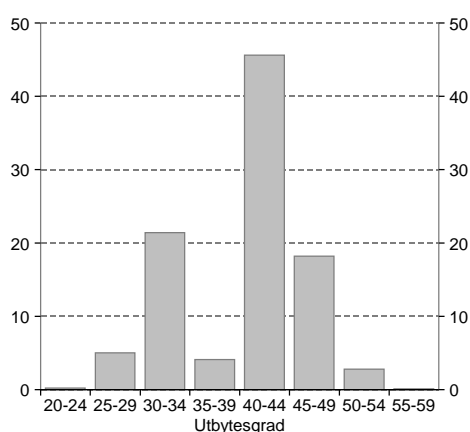
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Ekonomiska drivkrafter för arbete

Ökat arbetsutbud står i centrum i den ekonomisk-politiska debatten. Anledningen är att befolkningen i yrkesverksam ålder i relation till de äldre och yngre väntas falla under de kommande 40 åren. Om skatthöjningar och utgiftsbesparingar ska undvikas krävs att antalet arbetade timmar per invånare utvecklas betydligt starkare än vid en demografisk framskrivning av nuvarande förhållanden, dvs. fler måste arbeta och helst bör även medelarbets-tiden öka.

Mot denna bakgrund publicerar Konjunkturinstitutet löpande indikatorer på de ekonomiska drivkrafterna för arbete. Måttet *utbytesgraden* definieras som den andel av en arbetskostnadsökning som tillfaller den som ökar sin arbetsinsats efter ökad skatt, ökade avgifter och minskade bidrag.⁴⁴ En fördel med metoden är att även effekter av arbetsgivaravgifter och indirekta skatter beaktas.⁴⁵ Medelvärdet av alla arbetande svenskers utbytesgrad uppgår i år till 40,2 procent (se tabell 36).⁴⁶ Den största delen av den yrkesverksamma befolkningen har utbytesgrader mellan 40 och 50 procent. Drygt en fjärdedel, främst den grupp som betalar statlig inkomstskatt, har ännu lägre utbytesgrader (se diagram 172).

Diagram 172 Fördelning av utbytesgrader i befolkningen
Procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 173 Utbytesgrad vid ökad arbetsinsats
Procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 36 Utbytesgrad 2004–2006

Procent

	2004	2005	2006
Utbytesgrad	40,4	40,2	40,2
Utbytesgrad exkl. arbetsgivaravgifter och indirekta skatter	58,7	58,5	58,7

Källa: Konjunkturinstitutet.

Utbytesgraden har påverkats av såväl regelförändringar i skatte- och bidragssystemen som den ekonomiska utvecklingen under perioden 1997–2004 (se diagram 173). I slutet av 1990-talet minskade utbytesgraden till följd av ändrade skatte- och bidragsregler. Därefter ökade utbytesgraden fram till 2002 främst som en följd av de tre stegen i kompensationen för den allmänna

⁴⁴ Spegelbilden till utbytesgraden är margineffekten. Således definieras margineffekten som 100 procent minus utbytesgraden.

⁴⁵ I fördjupningsrutan ”KI uppmärksammar drivkrafterna för arbete” i Konjunkturläget augusti 2004 redogjordes för Konjunkturinstitutets metod att beräkna utbytesgraden. Ett annat mått är *ersättningsgraden*, vilket belyser drivkraften att ta sig tillbaka till arbetslivet för den som blivit arbetslös eller sjuk. En principiell skillnad mellan måtten är att utbytesgraden visar vad som händer med hushållets disponibla inkomst när en person arbetar lite mer eller får något bättre betalt för det arbete han eller hon utför, medan ersättningsgraden beskriver vad som händer med hushållets disponibla inkomst när en person går från att vara arbetslös eller sjukskriven till att arbeta. Konjunkturinstitutet avser att introducera beräkningar av ersättningsgraden senare i år.

⁴⁶ I analysen ingår individer i åldern 20–64 år. Pensionärer, företagare, studerande samt personer som invandrat eller utvandrat under året har exkluderats.

pensionsavgiften. De senaste årens kommunalskattehöjningar medförde sjunkande utbytesgrad 2003 och 2004.

Hur inkomstfördelningen och utbytesgraden har utvecklats under de senaste åren framgår av diagram 174. Inkomstfördelningen var som ojämnast år 2000 eftersom realisationsvinsterna detta år tillfälligt var mycket höga och sådana vinster ofta tillfaller dem med höga inkomster. Efter 2000 har både inkomstfördelningen blivit jämnare och utbytet av arbete ökat något, vilket bl.a. beror på de ovan nämnda skatteförändringarna.

En miljon får sociala ersättningar

Det sammanlagda antalet personer som försörjs med sociala ersättningar ökade 2004, men minskar något till 1 048 000 personer 2006. Detta motsvarar en femtedel av befolkningen mellan 20 och 64 år.

Antalet personer med sjuk- eller rehabiliteringspenning väntas fortsätta att minska 2005 och 2006 bland annat som en följd av ökade insatser inom Försäkringskassan, se diagram 175. Minskningen avtar dock 2005 eftersom Försäkringskassan återigen betalar sjukpenning från och med dag 15 mot tidigare dag 22. Arbetet med att se till att de långtidssjukskrivna efter ett år har rätt bidrag leder till en stark ökning av personer med sjuk- eller aktivitetsersättning (f.d. förtidspension). Sammantaget kommer ersättningarna vid ohälsa återigen att stiga 2005 och 2006 efter att ha minskat två år i rad (se tabell 37 och diagram 176).

Tabell 37 Personer försörjda med sociala ersättningar

Helårsekvivalenter¹ 20–64 år, tusental

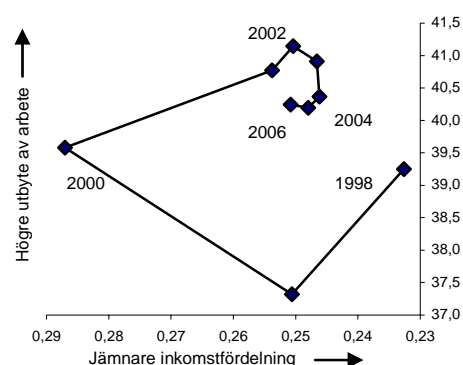
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ohälsa	637	677	668	663	672	678
Varav Sjuk- och rehabpenning	252	270	260	228	213	203
Sjuk- och aktivitetsersättning	385	407	408	435	459	475
Arbetsmarknadsersättningar	276	273	280	320	309	289
Varav Arbetslöshet	168	160	191	217	201	181
Arbetsmarknadsåtgärder	108	113	89	103	108	108
Socialbidrag	91	86	85	87	84	82
Summa	1 004	1 036	1 033	1 070	1 065	1 048
Förändring från föregående år	-11	32	-3	36	-4	-17
Procentuell förändring	-1,1	3,2	-0,3	3,5	-0,4	-1,6

¹ En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år. Det vill säga två personer som varit arbetslösa i ett halvt år var blir en helårsekvivalent tillsammans. En helårsekvivalent är alltså en statistisk konstruktion och beräknas för att ge ett jämförbart mått över tiden på den outnyttjade arbetskraften.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

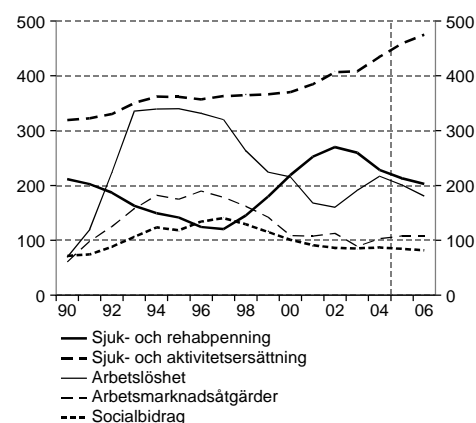
Den stigande arbetslösheten medförde att antalet personer med arbetsmarknadsersättning ökade 2004, men antalet minskar där-

Diagram 174 Inkomstfördelning och utbytesgrad
Procent

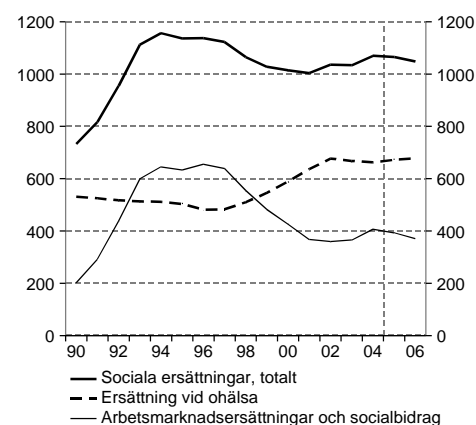
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 175 Sociala ersättningar, 20–64 år
Helårsekvivalenter i olika ersättningssystem
Tusental

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 176 Sociala ersättningar, 20–64 år
Helårsekvivalenter
Tusental

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

efter som en följd av den gradvisa förbättringen på arbetsmarknaden. Även socialbidragsersättningarna är höga 2004 och minskar därefter som en följd av den något ljusare arbetsmarknaden. Regeringens mål om ett halverat antal socialbidragstagare 1999–2004, dvs. 57 600 helårsekvivalenter 2004, uppnåddes inte.

Offentliga sektorns inkomster och utgifter

Viktiga skattebaser sjunker i förhållande till BNP framöver

Trots en kommunalskatt höjning med 9 öre 2005 sjunker skattekvoten framöver (se diagram 177). Skattekvoten, dvs. skatter och avgifter som andel av BNP, sjunker från 50,8 procent 2003 till 49,5 procent 2006 (se tabell 38). Minskningen beror framför allt på att hushållens inkomst- och förmögenhetsskatt sänks 2005.

Jämfört med toppnivån år 2000 har skattekvoten 2006 sänkts med 4,4 procentenheter. En förklaring är att den allmänna pensionsavgiften numera kompenseras till 87,5 procent genom en skattereduktion, vilket minskat skattekvoten med 1,8 procentenheter. En annan förklaring till den under prognosåren sjunkande skattekvoten är att viktiga skattebaser som hushållens inkomster, dvs. löner och transfereringar, och konsumtionsutgifter sjunker i förhållande till BNP (se diagram 178).

Tabell 38 Skatter och avgifter
Procent av BNP

	2002	2003	2004	2005	2006
Skattekvot	50,1	50,8	50,6	49,6	49,5
Varav Hushållens skatter och avgifter ¹	18,9	19,5	19,4	18,9	18,9
Företagens direkta skatter ¹	2,1	2,4	2,8	2,8	2,7
Arbetsgivaravgifter	14,6	14,4	14,1	13,8	13,9
Mervärdesskatt	9,2	9,2	9,1	9,0	9,0
Fastighetsskatt	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0
Energiskatter ²	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4
Alkohol- och tobaksskatt	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7
Övriga indirekta skatter	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Varav till Kommunerna	16,1	16,5	16,5	16,4	16,4
Ålderspensionssystemet	5,9	5,9	5,8	5,7	5,7
Staten	27,7	28,0	28,0	27,2	27,2
EU	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3

¹ Hushållens och företagens direkta skatter 2004 enligt NR:s preliminära utfallsberäkning förväntas revideras framöver.

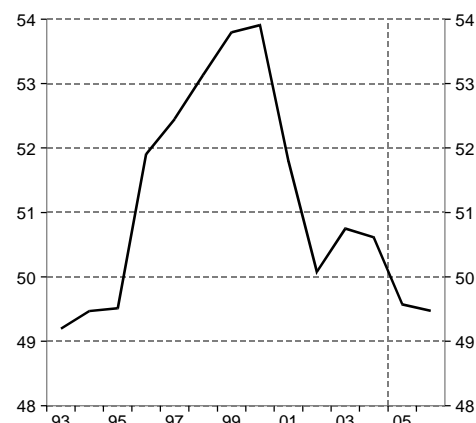
² Endast den beslutade skatteväxlingen på ca 3,4 miljarder kronor 2005 är beaktad i beräkningarna.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den offentliga sektorns totala inkomster minskar från toppnivån 60,1 procent av BNP 1998 till 54,5 procent av BNP 2006. Under 2006 är bidraget från skatter 35,4 procentenheter, sociala avgifter och övriga inkomster (t.ex. räntor och aktieutdelningar) 13,8 respektive 5,3 procentenheter (se diagram 179).

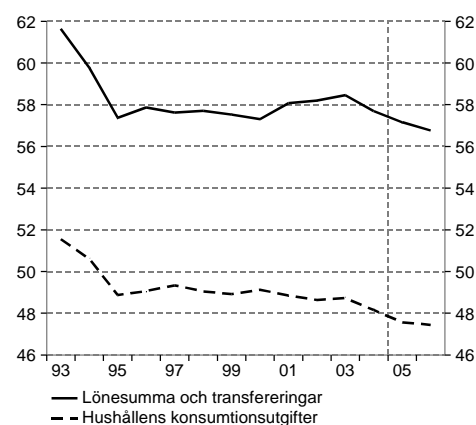
Till följd av stigande vinster i näringslivet blir inkomsterna från företagsskatterna högre 2004–2006 än under tidigare år.

Diagram 177 Skattekvot
Procent av BNP, löpande priser

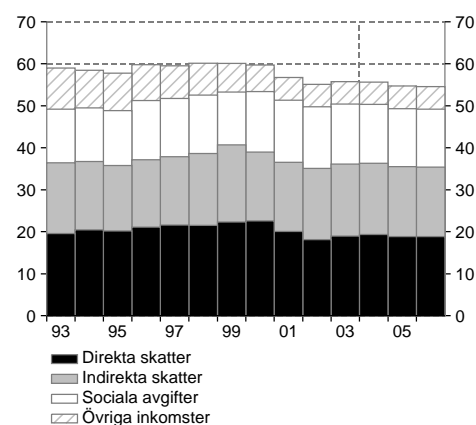
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 178 Viktiga skattebaser
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 179 Den offentliga sektorns inkomster
Procent av BNP, löpande priser

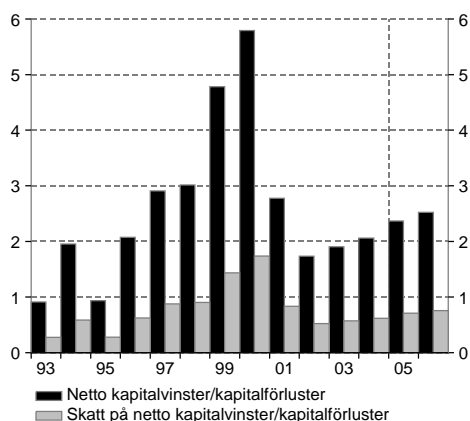
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 180 Företagsskatter
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 181 Hushållens kapitalvinster och skatter
Procent av BNP, löpande priser

Källa: Konjunkturinstitutet.

Nivån är dock fortfarande lägre än under slutet av 1990-talet (se tabell 38 och diagram 180).

Hushållens kapitalvinster, netto, ökade med 0,2 procentenheter av BNP mellan 2002 och 2003 (se diagram 181). Till följd av konjunkturåterhämtningen förväntas nettot öka med ytterligare 0,6 procentenheter mellan 2003 och 2006. Denna ökning motsvarar ett skattetillskott på ca 7 miljarder kronor.

Föreslagen reformering av 3:12-reglerna

Regeringen har aviserat förändrade skatteregler för kvalificerade aktier i fåmansbolag, de s.k. 3:12-reglerna, så att de blir mer gynnsamma för företagandet.⁴⁷ År 2004 inleddes en reformering genom att den s.k. klyvningsräntan höjdes med 2 procentenheter. Detta innebär att den inkomst som en ägare till ett fåmansbolag kan ta ut som kapitalbeskattad inkomst ökar. Utgångspunkten för förslagen är att regeringen i budgetpropositionen för 2004 satte av 1 miljard kronor för reformen (se tabell 39). En arbetsgrupp lämnade den 26 januari 2005 förslag till hur reformen ska fullföljas och förslagen ska nu remissbehandlas. Remisstiden går ut den 30 mars 2005. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2006 och syftar till att förbättra effektiviteten, preventionen och legitimiteten.⁴⁸

Ett utmärkande drag i det svenska skattesystemet är den tudelade beskattningen av förvärvsinkomster och kapitalinkomster. Förvärvsinkomster beskattas progressivt med en högsta marginalskatt på 57 procent vid en kommunalskatt på 32 procent, medan kapitalinkomster beskattas proportionellt med 30 procent. I frånvaro av 3:12-regler skulle det vara möjligt för ägare till fåmansbolag att undgå den progressiva beskattningen genom att ta ut alla sina inkomster i form av utdelning och då endast betala 30 procent inkomstskatt.

Huvudskälet till 3:12-reglernas existens är således deras preventiva funktion, men reglerna måste också medverka till ekonomisk effektivitet. Det innebär bl.a. att de varken ska diskriminera eller, alltför mycket, gynna investeringar i fåmansbolag jämfört med investeringar i andra företag. Men även legitimiteten är viktig. Reglerna ska uppfattas som rimliga av såväl företagare som löntagare samt vara så enkla som möjligt.

3:12-reglerna bygger på en schablonmässig metod att bestämma den maximalt godkända kapitalinkomstbeskattade inkomsten. Vid en i efterhand mycket god avkastning på riskkapi-

⁴⁷ Huvuddefinitionen av begreppet fåmansbolag vid tillämpningen av 3:12-reglerna är ett aktiebolag där fyra eller färre delägare äger aktier som motsvarar mer än 50 procent av rösterna för samtliga aktier i bolaget.

⁴⁸ Förslagen finns presenterade i "Reformerad ägarbeskattning – effektivitet, prevention, legitimitet", Finansdepartementet 2005.

talet ger reglerna ofta en högre beskattning jämfört med vanliga aktiebolag. Ibland balanseras detta ex ante, dvs. vid investerings-tillfället, av en motsvarande skattelättnad vid låg avkastning, men ofta är skattelättnaden vid förluster betydligt mindre. Dessa förhållanden samt legitimitetsskäl motiverar enligt arbetsgruppen särskilda skattelättnader för 3:12-företagare.

Skattelättnaderna innebär i huvudsak att skatten på kapitalbeskattad inkomst i fåmansbolag sänks från 30 till 20 procent. För fåmansbolag med många anställda blir normalt all utdelning och kapitalvinst beskattad med 20 procent. Detta beror på att lönesumman ger ett tillkommande utrymme för kapitalbeskattad inkomst på 25–50 procent av lönesumman. Arbetsgruppen föreslår också att klyvningsräntan höjs med ytterligare 2 procentenheter och att förmögenhetsskatten avskaffas. Därutöver föreslås att kapitalvinster i sin helhet beskattas som förvärvsinkomst, dock maximalt 100 inkomstbasbelopp (ca 4 miljoner kronor), samt ett slopande av både lättnadsreglerna och nedsättningen av socialavgifterna. Lättnadsreglerna innebär att viss avkastning på onoterade aktier är skattefri.

De offentligfinansiella effekterna av de föreslagna regelförändringarna redovisas i tabell 39.

Tabell 39 Offentligfinansiella effekter

Miljarder kronor

Lättnader för kvalificerade aktier	-1,5
Slopade lättnadsregler	+1,6
Slopad förmögenhetsskatt	-4,6
Slopad nedsättning av socialavgifter	+3,5
Summa	-1,0

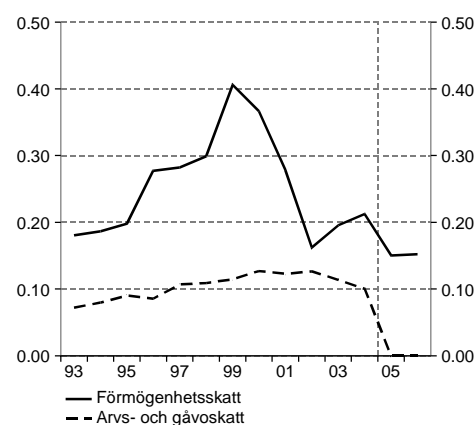
Källa: Konjunkturinstitutet.

Förslagen ligger således inom den offentligfinansiella ramen på 1 miljard kronor. De samhällsekonomiska effekterna som bedöms uppkomma som en följd av de föreslagna regelförändringarna är enligt arbetsgruppen:

- Mindre snedvridningar genom en jämnare spelplan för olika företag och olika investeringar.
- Att verkningslösa skattenedsättningar slopas.
- Mindre skatteplanering, mindre skattefusk och mindre kapitalflykt.

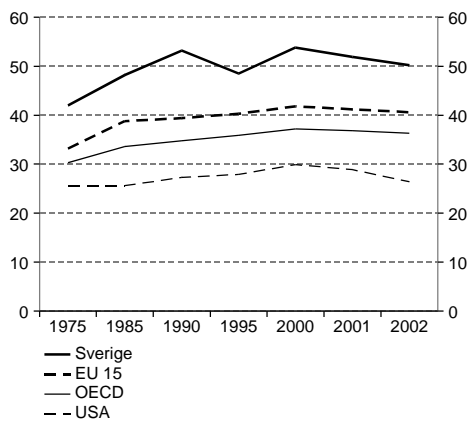
Förmögenhetsskatten bidrog som mest till skattekvoten med drygt 0,4 procentenheter 1999. Därefter har regeländringar samt sjunkande aktiepriser lett till lägre inkomster (se diagram 182). Förmögenhetsskatten har sänkts med 1,1 miljarder kronor som en följd av det höjda fribeloppet för sammanboende 2005 och förväntas i år inbringa 4,1 miljarder kronor.

Diagram 182 Förmögenhetsskatt
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 183 Skattekvoter
Procent av BNP, löpande priser

Källa: OECD.

Arvs- och gåvoskatten slopades den 1 januari 2005, vilket minskar skatteintäkterna med ca 2,6 miljarder kronor. Med anledning av naturkatastrofen i Sydostasien föreslår regeringen att det införs ett undantag så att arvs- och gåvoskatt inte tas ut för de personer som blivit skyldiga att betala sådan skatt från och med den 17 december 2004.

Skatter i ett internationellt perspektiv

Skattekvoten

Det årliga uttaget av skatter motsvarar drygt hälften av Sveriges BNP. År 2002 låg skattekvoten på 50,1 procent, vilket kan jämföras med en skattekvot på 42,0 procent 1975 (se diagram 183 och tabell 40). En motsvarande utveckling har ägt rum i de västeuropeiska länderna (EU 15), medan skattekvoten i USA legat konstant kring 25 procent sedan 1960-talet.

Beskattningens primära uppgift är att finansiera offentlig verksamhet. Skattekvoten avspeglar därmed omfattningen av de offentliga åtagandena. De ökande ambitionerna för den offentliga verksamheten under 1970- och 1980-talen ledde i Sverige liksom i flertalet andra västeuropeiska länder till en trendmässigt ökande skattekvot. Ökningen av den svenska skattekvoten har dock varit större än i många andra länder (se tabell 40).

Internationella jämförelser av skattekvoter kan dock i viss mån vara missvisande. Exempelvis blir skattekvoten högre för ett land som ger stöd till barnfamiljer via en skattepliktig transferering (t.ex. föräldrapenning) jämfört med om motsvarande stöd hade utgått i form ett skattefritt bidrag eller en skattereduktion.

Som framgår av tabell 40 sjönk skattekvoten i många länder från 2000 till 2002. Den svenska skattekvoten minskade med 3,8 procentenheter medan skattekvoten för OECD totalt sjönk med 0,9 procentenheter. Även efter denna förhållandevis stora minskning är Sverige fortfarande det enda land som har en skattekvot över 50 procent av BNP.

Tabell 40 Skattekvoten för ett urval av OECD-länder

Procent av BNP, löpande priser

	1975	1985	1990	1995	2000	2001	2002
Sverige	42,0	48,2	53,2	48,5	53,9	51,8	50,1
Australien	26,5	29,1	29,3	29,6	31,8	30,4	31,5
Danmark	40,0	47,4	47,1	49,4	49,6	49,9	48,9
Finland	36,8	40,2	44,3	46,0	48,0	46,0	45,9
Frankrike	35,9	43,8	43,0	43,9	45,2	44,9	44,0
Japan	20,8	27,4	30,2	27,8	27,1	27,4	25,8
Norge	39,3	43,1	41,5	41,1	43,2	43,4	43,5
Storbritannien	35,3	37,7	36,5	35,0	37,4	37,2	35,8
Tyskland	35,3	37,2	35,7	38,2	37,8	36,8	36,0
USA	25,6	25,6	27,3	27,9	29,9	28,9	26,4
OECD total	30,3	33,6	34,8	35,9	37,2	36,8	36,3
OECD Europa	32,1	36,6	37,4	38,5	39,9	39,4	38,9
EU 15	33,2	38,8	39,4	40,3	41,8	41,2	40,6

Källor: OECD "Revenue Statistics 2004" och Statistiska centralbyrån.

Bolagsskatten

Bolagsbeskattningen sker utifrån "källstatsprincipen", dvs. beskattningen sker i det land där verksamheten äger rum oberoende av var ägarna är bosatta. Investerare kan således undgå det egna landets bolagsskatt genom att finansiera fysiska investeringar i ett annat land och därvid betala det andra landets bolagsskatt. De fysiska investeringarna i ett land kan därför stimuleras genom en sänkning av bolagsskatten medan sänkt utdelnings- eller förmögenhetsskatt inte är lika verksamma medel om syftet är att stimulera de fysiska investeringarna. Mot denna bakgrund är det av intresse att studera bl.a. hur bolagsskattesatserna har utvecklats under de senaste decennierna med successivt sjunkande administrativa och andra hinder för att finansiera fysiska investeringar i andra länder.

Den svenska bolagsskattesatsen sänktes till 28 procent 1994, vilket var förhållandevis lågt jämfört med andra länder. Därefter har bolagsskatten varit oförändrad i Sverige medan den sänkts i många andra länder, se tabell 41.

Sänkt bolagsskatt kan ses som en för det enskilda landet samhällsekonomiskt optimal anpassning till successivt sjunkande hinder för finansiering av fysiska investeringar i andra länder. En sänkning av bolagsskatten i ett enskilt land försämrar den relativa positionen för andra länder så sänkningarna kan också tolkas som ett uttryck för intensifierad internationell skattekonkurrens.

Den sedan 1994 oförändrade svenska bolagsskatten har försämrat den relativa positionen för fysiska investeringar i Sverige och innebär därmed lägre investeringar jämfört med om bolagsskatten hade sänkts i lika mycket som i omvärlden.⁴⁹

⁴⁹ För vidare analys se fördjupningsrutan "Investeringsandelen är låg i Sverige, men främst för bostäder".

Tabell 41 Bolagsskattesatser

Procent

	1980	2003	Skillnad
Sverige	60	28	-32
Australien	50	30	-20
Belgien	45	34	-11
Danmark	40	30	-10
Finland	60	29	-31
Frankrike	50	35	-15
Grekland	43	35	-8
Irland	45	13	-32
Italien	36	38	2
Japan	53	41	-12
Kanada	45	36	-9
Nederländerna	48	35	-13
Norge	51	28	-23
Portugal	55	33	-22
Schweiz	35	34	-1
Spanien	33	35	2
Storbritannien	52	30	-22
Tyskland	62	40	-22
USA	50	39	-11
Österrike	61	34	-27
Ovägt medelvärde	49	33	-16

Källa: SNS, Konjunkturrådets rapport 2005.

Utvärdering av det finska systemet med skattereduktion för hushållsnära tjänster

I Finland medges sedan 1997 skattereduktion för utgifter för hushållsnära tjänster. Om tjänsten köps av ett företag uppgår skattereduktionen till 60 procent av arbetskostnaden inklusive mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter. Om hushållet i stället anlitar en privatperson medges skattereduktion med 30 procent av lönen och 100 procent av arbetsgivaravgifterna. Vid dessa skattereduktioner är subventionsgraden 55,2–57,2 procent. Skattereduktion medges för traditionella hushållsgöromål, såsom städning, tvätt och matlagning, men även för vård- och omsorgsarbete samt för planerings-, bygg- och reparationsarbeten.⁵⁰

De samhällsekonomiska effekterna av det finska systemet har utvärderats av det ekonomiska forskningsinstitutet LTT-Tutkimus Oy på uppdrag av Arbetsministeriet.⁵¹ Målet med utvärderingen var bl.a. att utreda hur skattelättnaden har påverkat sysselsättningen i den privata tjänstesektorn. Utvärderingen är främst baserad på intervjuer med företag och hushåll samt med experter och ansvariga på olika myndigheter. Därutöver redovisas statistik på området. Resultaten från den finska utredningen utgör ett underlag för den fortsatta debatten i såväl Finland som Sverige.

Den allmänna uppfattningen, så som den framställs i bl.a. massmedier, är att systemet leder till högre sysselsättning, men effekten är enligt utvärderingen förhållandevis liten. Antalet årsarbetstillfällen som skapats inom ramen för skattereduktionen beräknas ha uppgått till mellan 5 340 och 6 730 år 2003. För bygg- och reparationsarbeten bedöms hälften av dessa årsarbetstillfällen ha förekommit även utan skattereduktion medan motsvarande andel för traditionella hushållsgöromål uppskattas till 20 procent (se tabell 42). Nettotillskottet av årsarbetstillfällen kopplade till skattereduktionen uppskattas till mellan 2 880 och 3 644, vilket motsvarar 0,1–0,2 procent av sysselsättningen i Finland. För-

delningen av årsarbetstillfällena mellan olika hushållsnära tjänster redovisas i tabell 42.

Tabell 42 Sysselsättningseffekter 2003
Nettotillskott

	Årsarbetstillfällen
Traditionella hushållsgöromål ¹	560–744
Bygg- och reparationsarbeten ²	2 320–2 900
Totalt	2 880–3 644

¹ Traditionella hushållsgöromål inkluderar städning, tvätt, matlagning, vård- och omsorgsarbete.

² Bygg- och reparationsarbeten inkluderar även gårds- och trädgårdstjänster.

Källa: LTT-Tutkimus Oy.

Tabellen visar att större delen av det beräknade nettotillskottet avser bygg- och reparationsarbeten. Endast 560–744 årsarbetstillfällen utgörs av traditionella hushållsgöromål.

Nämnda siffror på årsarbetstillfällen beaktar ej undanträngning av andra arbeten bl.a. genom skattelättnadens finansiering. Lägre skatt inom ett område måste balanseras av högre skatt på andra områden eller lägre offentliga utgifter, vilket kan medföra lägre sysselsättning inom andra områden. Därtill kan systemet ge en bestående ökning av den totala sysselsättningen endast i den mån arbetsutbudet blir högre eller den s.k. jämviktsarbetslösheten blir lägre. Ovan redovisade nettotillskott torde därför innebära en överskattning av effekten på sysselsättningen på medellång och lång sikt.

En svårbedömd fråga är hur systemet kommer att utvecklas över tiden. Det kan inte uteslutas att systemet kan växa bl.a. genom att nya företag etableras och att hushållen i allt högre grad ökar sitt marknadsarbete när tid frigörs från hemarbete.

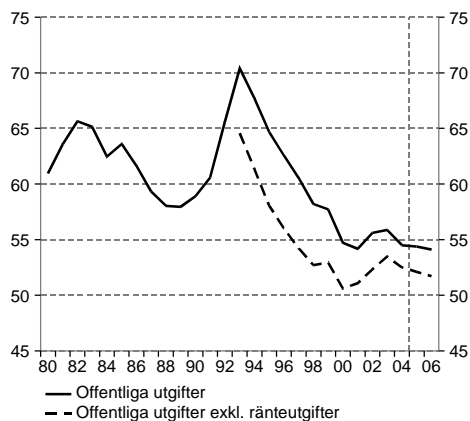
Enligt den finska utvärderingen använde 5,2 procent av de finska hushållen (123 753 hushåll) skattereduktionen 2003. Av dessa hushåll köpte 27 procent traditionella hushållstjänster och 71 procent bygg- och reparationsarbeten. Skattereduktionen per hushåll (som använde skattereduktionen) uppgick till 737 euro (ca 6 600 kronor). Antalet hushåll som använde reduktionen har nästan fördubblats mellan 2001 och 2003. Potentiella användare av skattereduktionen under 2004 uppskattas till ca 6–8 procent av hushållen.

Skattereduktionen används främst av fyra grupper: Personer med årsinkomster över 40 000 euro (ca 360 000 kronor), ämbetsmän och direktörer, hushåll med egna hem och hushåll med minderåriga barn.

⁵⁰ I fördjupningsrutan ”Det finska systemet med skattereduktion för hushållsnära tjänster” i *Konjunkturläget* december 2004 redogjordes bl.a. för de finska skattereglerna och syftet med regelsystemet.

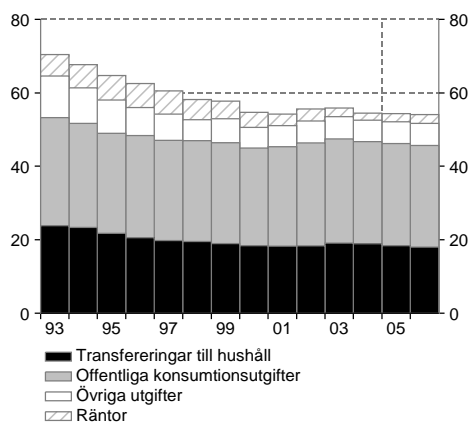
⁵¹ Utvärderingen ”Kysyntälähtöinen työllistäminen ja kotitalousvähennys” publicerades den 1 mars 2005 och är skriven av Kari Niilola, Mikko Valtakari och Ilkka Kuosa.

Diagram 184 Utgifter i offentliga sektorn
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 185 Den offentliga sektorns utgifter
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Fortsatt minskning av utgiftskvoten

De offentliga utgifterna som andel av BNP fortsätter att minska och når 2006 den lägsta nivån på 25 år (se tabell 43, diagram 184 och 185). Även exklusive ränteutgifter utgör de offentliga utgifterna en historiskt sett låg andel av BNP 2006.

Tabell 43 Offentliga sektorns utgifter
Procent av BNP

	2002	2003	2004	2005	2006
Utgifter	55,6	55,9	54,5	54,4	54,1
Offentliga konsumtionsutgifter	27,9	28,3	27,8	27,7	27,7
Offentliga investeringar	3,2	3,1	3,0	2,9	3,0
Transfereringar till hushåll	18,4	19,1	18,9	18,4	18,0
Transfereringar till företag	1,7	1,8	1,6	1,5	1,5
Transfereringar till utland	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6
Ränteutgifter	3,3	2,4	2,0	2,3	2,4

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentlig konsumtion, som står för mer än hälften av de offentliga utgifterna, har under den senaste tioårsperioden legat relativt stabilt mellan 27 och 28 procent av BNP. Under 2004 minskade konsumtionen som andel av BNP genom åtstramningar inom både den statliga och kommunala sektorn. Trots att tillskott till kommunerna väntas öka den offentliga konsumtionen 2005 och 2006 ökar den inte i samma takt som BNP, vilket leder till att konsumtionens andel fortsätter att falla marginellt både i år och nästa år.

Sedan 1995 har ränteutgifterna för statsskulden som andel av BNP minskat i takt med att skulden blivit lägre och räntan sjunkit. Förväntade räntehöjningar framöver medför att ränteutgifternas som andel av BNP ökar 2006.

Från mitten av 1990-talet är det framför allt transfereringarna till hushållen som förklarar minskningen av utgiftskvoten. Transfereringarna till hushåll utgjorde rekordhöga 24 procent av BNP krisåret 1993, men sedan dess har andelen fallit till 18,9 procent 2004 och minskningen fortsätter (se tabell 44). Minskningen 2005 och 2006 beror bl.a. på lägre arbetslöshet och en relativt låg uppräknings av ålderspensionerna till följd av den låga prisutvecklingen (se avsnitt "Den låga prisökningen bromsar pensionerna"). Kostnaderna för ohälsa kommer att vara i princip oförändrade som andel av BNP 2005 och 2006. Ersättningsarna vid sjukskrivningar minskar både i år och nästa år medan sjuk- och aktivitetsersättningsarna ökar. Sjuk- och aktivitetsersättningsen är lägre än ersättningen vid sjukskrivning, vilket bidrar till att utgifterna blir något lägre.

Tabell 44 Offentliga transfereringar till hushållen

Procent av BNP, löpande priser

	2002	2003	2004	2005	2006
Transfereringar till hushållen	18,4	19,1	18,9	18,4	18,0
Ålderdom	8,6	9,1	9,0	8,7	8,5
Arbetsmarknad	1,5	1,6	1,7	1,6	1,4
Ohälsa	3,7	3,8	3,6	3,7	3,6
Handikapp	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9
Barn/studier	2,5	2,4	2,3	2,3	2,4
Socialbidrag	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Övrigt	1,0	1,0	1,0	0,8	0,7

Anm. Ålderdom = ålderspensioner, avtalade pensioner samt bostadstöd till pensionärer. Arbetsmarknad = ersättning för arbetslöshet och arbetsmarknads-pol. åtgärder samt lönegaranti. Ohälsa = sjuk- och rehabpenning, aktivitets- och sjukersättning. Handikapp = arbetsskada, assistansersättning m.m., Barn/studier = barnbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd samt studiebidrag.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser i delsektorer

Underskott i statens finanser

Statens finanser har visat underskott sedan 2002 och prognoserna visar fortsatta underskott 2005–2006 (se tabell 44).

Underskottet blev dock mindre än väntat 2004 vilket bl.a. är en följd av den oväntat låga statliga konsumtionen.

Tabell 45 Statens finansiella sparande och budgetsaldo

Miljarder kronor, löpande priser och procent av BNP

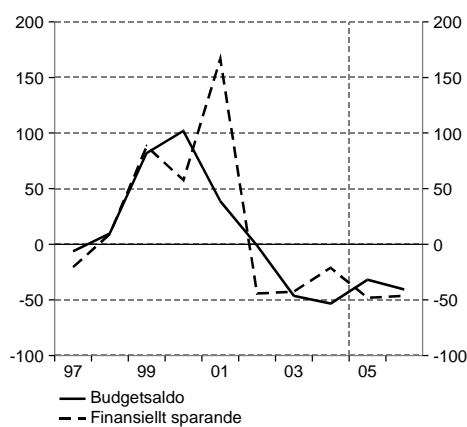
	2002	2003	2004	2005	2006
Finansiellt sparande	-44	-43	-21	-48	-46
<i>Procent av BNP</i>	<i>-1,9</i>	<i>-1,7</i>	<i>-0,8</i>	<i>-1,8</i>	<i>-1,7</i>
Justeringsposter					
Inleverans från Riksbanken	20	0	0	0	0
Försäljning av aktiebolag	0	0	0	7	5
Överföring från AP-fonden	9	13	4	2	0
Utlåning, återbetalning, netto	-7	-10	-15	-15	-17
Kurs- och valutaförluster/vinster	-11	-8	-19	4	-3
Periodiseringar, övrigt	32	2	-2	18	20
Budgetsaldo	-1	-46	-53	-32	-41
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,1</i>	<i>-1,9</i>	<i>-2,1</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,5</i>
Värdeförändring, övrigt	34	-18	26	-4	2
Statsskuld, förändring	-33	64	28	37	39
Statsskuld (konsoliderad)	1 122	1 186	1 213	1 250	1 290
<i>Procent av BNP</i>	<i>47,7</i>	<i>48,6</i>	<i>47,7</i>	<i>46,9</i>	<i>46,0</i>

Anm. Ny definition på statsskulden 2003.

Källor: Statistiska centralbyrån, Riksgäldskontoret och Konjunkturinstitutet.

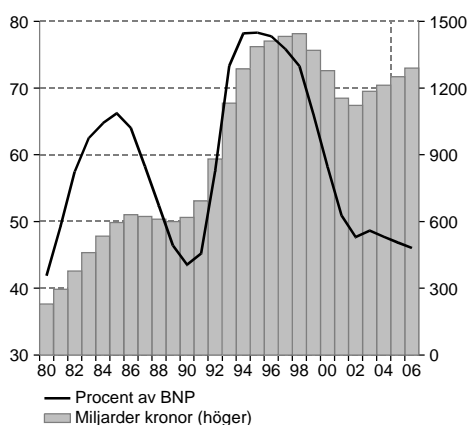
Både för 2005 och 2006 kommer budgetsaldot, som är lika med lånebehovet med omvänt tecken, att bli bättre än det finansiella

Diagram 186 Statens budgetsaldo och finansiella sparande
Miljarder kronor

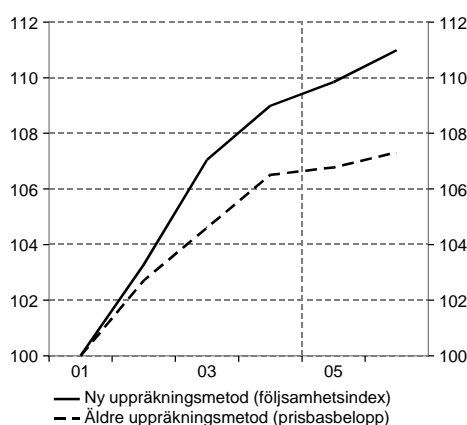
Källor: Riksgäldskontoret, Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 187 Statsskuld
Procent av BNP respektive miljarder kronor

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 188 Pensionsbelopp
Index 2001=100

Källa: Konjunkturinstitutet.

sparande. En orsak 2005 är realiserade valutavinster på statskulden, som i huvudsak beror på de senaste årens kronförstärkning. En annan orsak är att TeliaSonera och Nordea har aviserat återköp av aktier. Staten behåller sin aktieandel i bolagen och därmed medför återköpen att staten säljer ut aktier till ett sammanlagt värde på 6,5 miljarder kronor 2005 och 5,5 miljarder kronor 2006. Inkomsterna till staten bokförs som en inkomst av försäld egendom och påverkar därmed budgetsaldot men inte det finansiella sparandet (se tabell 45 och diagram 186).

Statsskulden ökar som en följd av budgetunderskotten, men fortsätter att minska som andel av BNP, se diagram 187.

Pensionsreformen har mefört högre pensioner

I det nya pensionssystemet räknas pensionerna upp med ett s.k. följksamhetsindex (se tabell 46 och diagram 188). Uppräkningen bestäms av prisutvecklingen föregående år samt realinkomstutvecklingen för de förvärvsarbetande under de tre föregående åren. Eftersom prisutvecklingen varit mycket låg 2004 räknas pensionerna upp med endast 0,8 procent 2005. Även för 2006 blir pensionsuppräknningen låg till följd av låga prisökningar mellan juni 2004 och juni 2005. Såväl i år som nästa år ökar pensionerna snabbare än prisbasbeloppet. Detta är en följd av att realinkomsterna ökar snabbare än normen på 1,6.

Övergången till följksamhetsindexering innebär således en större ökning av pensionerna såväl 2005 som 2006 jämfört med den gamla uppräknningen med prisbasbeloppet (se diagram 188).

Pensionsnivån 2006 ligger med den nya uppräknningen 3,7 procent högre än den skulle göra med den gamla uppräknningen. Pensionsreformen har således gynnat pensionärerna, men också ökat de offentliga utgifterna.

Tabell 46 Uppräkning av pensioner och pensionsförmögenhet

Årlig procentuell förändring respektive index

	2002	2003	2004	2005	2006
Pensioner (följksamhetsindex)	3,3	3,6	1,8	0,8	1,1
Varav Real inkomst ¹	2,2	3,4	1,8	2,0	2,2
Norm ²	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
KPI ³	2,7	1,8	1,6	0,4	0,4
Pensionsförmögenhet	2,9	5,3	3,4	2,4	2,7
Inkomstindex	106,16	111,79	115,64	118,41	121,56
Inkomstbasbelopp ⁴	38 800	40 900	42 300	43 300	44 500
Prisbasbelopp	37 900	38 600	39 300	39 400	39 600

¹ Genomsnittlig real inkomstutveckling under tre föregående år för alla personer 16–64 år med pensionsgrundande inkomst.

² Vid beräkning av pensionsbeloppets initiala storlek beaktas en tillväxt på 1,6 procent, som här borträknas.

³ KPI-inflation i juni föregående år.

⁴ Används vid beräkning av taket för pensionsgrundande inkomst.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Pensionssystemet består av fördelningssystemet med AP-fonderna som buffert samt premiepensionssystemet (PPM) där medel placeras hos fondförvaltare som den enskilde väljer. Pensionsavgifterna till de två delarna uppgår till 16,0 respektive 2,5 procent av pensionsunderlaget. Inkomsterna är större än pensionsutbetalningarna, vilket innebär ett positivt sparande i såväl AP-fonderna som PPM-systemet (se tabell 47 och diagram 189). Det sammanlagda sparandet ligger stabilt kring 2 procent av BNP. Målet om ett finansiellt sparande på 2 procent för den sammantagna offentliga sektorn motsvarar därför för närvarande noll i sammanlagt sparande för staten och kommunsektorn.

EU:s statistikorgan Eurostat har fattat ett principbeslut att fonderade pensionssystem inte ska tillhöra den offentliga sektorn i nationalräkenskaperna. Hur detta principbeslut påverkar klassificeringen av PPM-systemet diskuteras för närvarande mellan Eurostat och Statistiska centralbyrån.

Tabell 47 Ålderspensionssystemets finansiella sparande
Miljarder kronor, löpande priser, procent av BNP

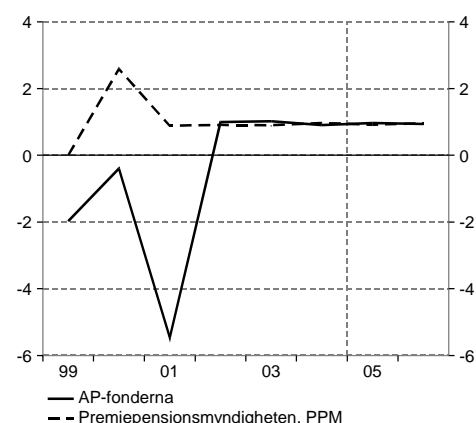
	2002	2003	2004	2005	2006
Inkomster	199	205	216	223	233
Procent av BNP	8,5	8,4	8,5	8,4	8,3
Sociala avgifter	161	166	173	178	186
Premiepensionsmedel	20	20	22	23	24
Kapitalavkastning	19	19	21	22	23
Utgifter	154	159	168	173	180
Procent av BNP	6,6	6,5	6,6	6,5	6,4
Pensioner	152	155	163	169	176
Övrigt	3	3	5	3	4
Finansiellt sparande	45	47	48	50	53
Procent av BNP	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Varav AP-fonderna	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
PPM	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Starkare finansiellt sparande i kommunerna

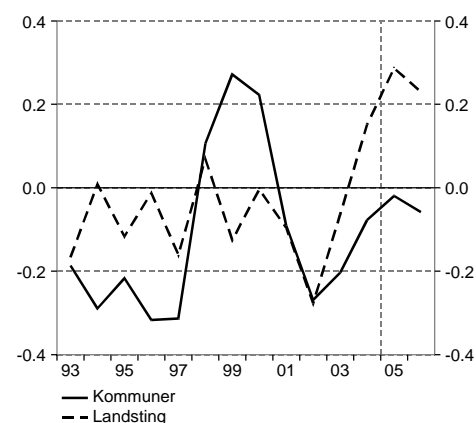
Det finansiella sparandet i kommunerna 2004 blev bättre än prognosticerat som en följd av oväntat höga intäkter från försäljning av fastigheter. Kommunernas finansiella sparande har förbättrats sedan bottennivån 2002 till stor del genom kommunalskattehöjningar 2003 och 2004 tillsammans med utgiftsbesparingar (se diagram 190 och 191). Något positivt finansiellt sparande i kommunerna har inte funnits sedan år 2000 och det finansiella sparandet i kommunerna blir något negativt även 2005 och 2006. I år ökar utgifterna som andel av BNP men inkomsterna stiger ännu mera bl.a. som en följd av ökade statsbidrag. Nästa år ökar däremot utgifterna mera än inkomsterna då statsbidragen ökar förhållandevis lite.

Diagram 189 Finansiellt sparande i ålderspensionssystemet
Procent av BNP, löpande priser

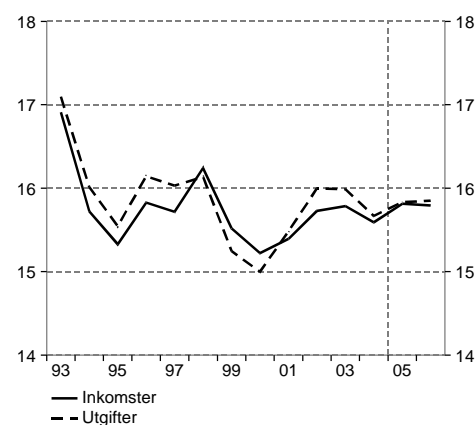
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 190 Finansiellt sparande i kommunsektorn
Procent av BNP, löpande priser

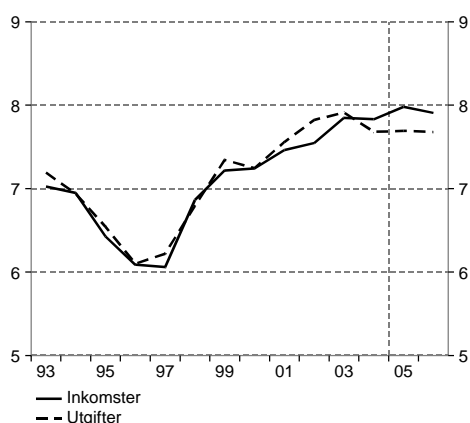
Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 191 Kommunernas inkomster och utgifter
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Diagram 192 Landstingens inkomster och utgifter
Procent av BNP, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Goda finanser i landstingen

Landstingens finansiella sparande blev positivt 2004 för första gången sedan 1998. I år förbättras sparandet ytterligare då inkomsterna, främst i form av statsbidrag, ökar medan utgifterna är stabila som andel av BNP (se diagram 192). Utgifterna hålls tillbaka bland annat genom minskad inhyrning av personal samt genom att kostnaderna för läkemedel inte längre ökar. Utfallet för årets första månader bekräftar den nedåtgående utgiftstrenden för läkemedelsförmånen. Nästa år minskar landstingens finansiella sparande då inkomsterna utvecklas svagare än i år på grund av att tillskotten av statsbidrag avseende 2006 inte är så omfattande som för 2005.

Prognosjämförelse

I detta avsnitt görs en utvärdering av Konjunkturinstitutets prognoser för 2004 samt hur dessa prognoser står sig i relation till andra prognosmakares prognoser för 2004. Dessutom sammanfattas de revideringar som har gjorts för 2005 och 2006 i föreliggande prognos.

Konjunkturinstitutets prognoser för 2004

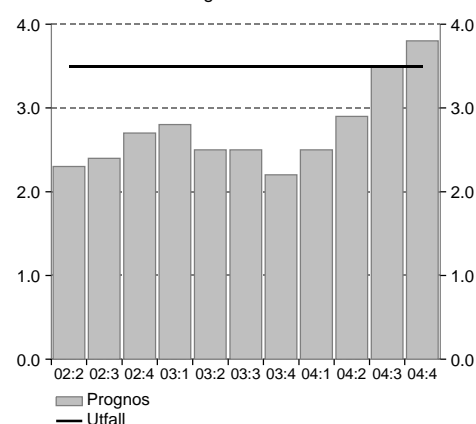
Enligt det preliminära utfallet från nationalräkenskaperna ökade BNP-tillväxten från 1,5 procent år 2003 till 3,5 procent år 2004. För de flesta av försörjningsbalansens poster och andra nyckeltal har prognosfelen minskat i takt med att prognoshorisonten har blivit kortare och mer information har blivit tillgänglig, vilket också illustreras i tabell 1. Arbetslösheten underskattades i prognoserna under 2002 och 2003 men låg under 2004 i linje med utfallet. Även prognosen för inflationen, mätt som förändring i KPI, har varit relativt träffsäker. BNP-tillväxten var dock överraskande hög. BNP-tillväxten underskattades i samtliga prognoser som Konjunkturinstitutet publicerade förutom i augusti- och decemberprognoserna 2004 (se diagram 1).

Oväntad hög BNP-tillväxt

I samband med att den första prognosen för 2004 publicerades i juni 2002 fanns indikationer på att världskonjunkturen var på väg ut ur lågkonjunkturen. I prognosen antogs att den internationella tillväxten skulle ta fart under hösten 2002 för att sen växa med god fart under 2003–2004. Den svenska exporten och industriproduktionen väntades därför ta fart under slutet av 2002 och växa ännu starkare under 2003 i takt med att den internationella konjunkturen förstärktes och efterfrågan på svenska varor skulle öka. Tillsammans med förväntningar om höga investeringar till följd av utbyggnaden av tredje generationens mobiltelefonnät bedömdes därför den svenska BNP-tillväxten öka i god takt 2003. Under 2004 bedömdes konjunkturåterhämtningen gå in i en något långsammare fas i takt med att resursutnyttjandet ökade och den ekonomiska politiken blev mindre expansiv. I juni prognosen 2002 bedömdes därför BNP öka med 2,3 procent år 2004 (se diagram 1).

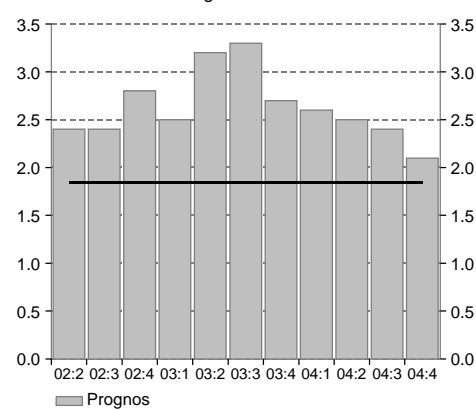
Under hösten 2002 och under hela 2003 reviderades prognoserna för den internationella tillväxten successivt ner för 2003. Faktorer som dämpade den globala konjunkturåterhämtningen var bl.a. börsras, höga oljepriser, terrorattacker och Irakkonflikten. Förskjutningen av den internationella återhämtningen bidrog till att även den svenska konjunkturen bedömdes ta fart först under 2004. I prognoserna under 2002 och i marsprognosen 2003 reviderades därför BNP-tillväxten för 2004 successivt upp.

Diagram 1 Prognoser för BNP 2004
Procentuell förändring

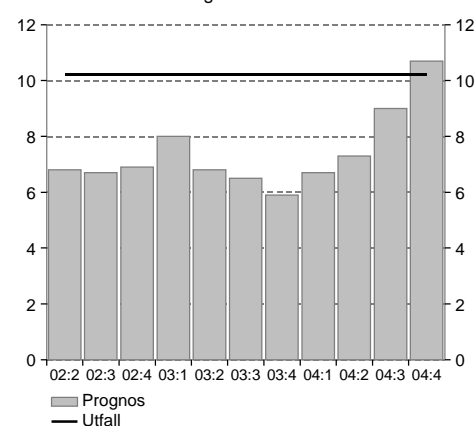
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Prognoser för hushållens konsumtion 2004
Procentuell förändring

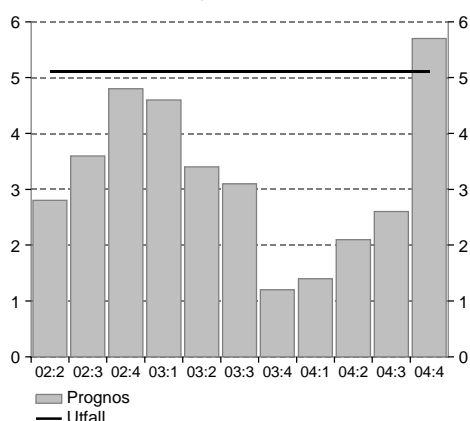
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Prognoser för export av varor och tjänster 2004
Procentuell förändring

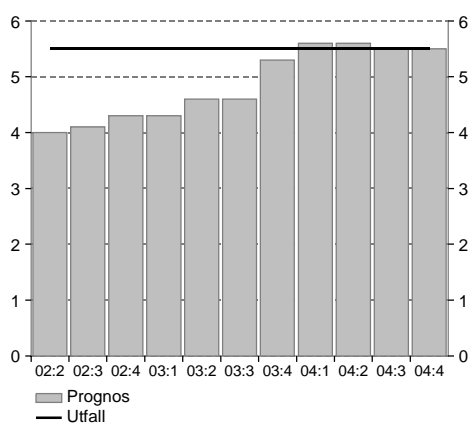
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 4 Prognoser för fasta bruttoinvesteringar 2004
Procentuell förändring

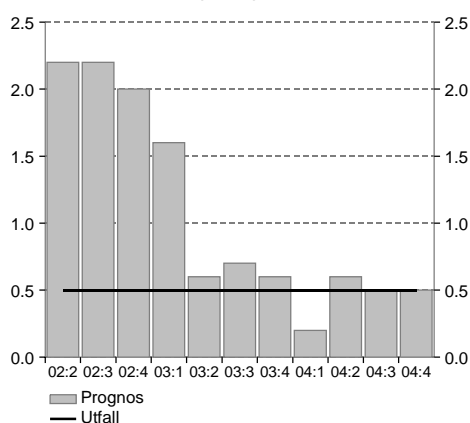
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 5 Prognoser för öppen arbetslöshet 2004
Procent av arbetskraften

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Prognoser för KPI-inflation 2004
Procentuell förändring, årsgenomsnitt

Källa: Konjunkturinstitutet.

Den fortsatt svaga globala konjunkturen och minskad framtidstro under andra halvåret 2003 bidrog till att framför allt företagens investeringar och exporten bedömdes utvecklas svagt även under 2004 för att först under 2005 ta mer rejäl fart. Prognoserna för investeringar och exporten reviderades därför ner i prognoserna under hösten 2003 (se diagram 3 och 4). Hushållens konsumtion reviderades emellertid upp i juni och augustiprognoserna 2003, eftersom de lägre kreditmarknadsräntorna vid ett ”ja” i EMU omröstningen bedömdes leda till en ökad inhemsk efterfrågan (se diagram 2).⁵²

Den svenska BNP-tillväxten utvecklades oväntat starkt under början av 2004 bl.a. till följd av en stark export av motorfordon och teleprodukter och en förbättrad investeringskonjunktur. BNP-tillväxten reviderades därför upp i samtliga prognoserna under 2004 (se diagram 1). Under fjärde kvartalet avtog dock tillväxten oväntat mycket bl.a. beroende på att exportutvecklingen dämpades, vilket medförde att BNP-tillväxten överskattades med 0,3 procentenheter i decemberprognosen 2004.

Tabell 1 Konjunkturinstitutets prognoser för 2004

Årlig procentuell förändring och årsgenomsnitt

	Mars 2003	Juni 2003	Aug. 2003	Dec. 2003	Mars 2004	Juni 2004	Aug. 2004	Dec. 2004	Utfall
BNP	2,8	2,5	2,5	2,2	2,5	2,9	3,5	3,8	3,5
Hushållens konsumtion	2,5	3,2	3,3	2,7	2,6	2,5	2,4	2,1	1,8
Offentlig konsumtion	0,9	0,6	0,8	0,2	1,0	0,9	0,9	0,7	0,3
Fasta bruttoinvesteringar	4,6	3,4	3,1	1,2	1,4	2,1	2,6	5,7	5,1
Lagerinvesteringar ¹	0,1	0,0	0,0	0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,4	-0,3
Export	8,0	6,8	6,5	5,9	6,7	7,3	9,0	10,7	10,2
Import	8,1	7,4	7,3	5,7	5,9	5,3	5,7	7,1	6,7
Sysselsättning	0,3	0,2	0,1	-0,5	-0,8	-0,7	-0,5	-0,4	-0,5
Öppen arbetslöshet ²	4,3	4,6	4,6	5,3	5,6	5,6	5,5	5,5	5,5
KPI-inflation	1,6	0,6	0,7	0,6	0,2	0,6	0,5	0,5	0,5
UND1X-inflation	1,3	0,7	0,9	1,2	0,6	1,0	1,0	0,9	0,9
Reporänta ³	4,00	2,75	2,75	2,50	1,75	2,00	2,00	2,00	2,00
Bytesbalans ⁴	4,3	4,5	4,3	5,3	6,0	6,2	6,7	6,4	7,8
Offentligt finansiellt sparande ⁴	1,1	1,1	1,2	0,4	0,2	0,4	0,7	0,4	1,1

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

² Procent av arbetskraften.

³ Procent, vid årets slut.

⁴ Procent av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

⁵² Juni- och augustiprognoserna 2003 baserades på ett antagande att svenska folket skulle rösta ja till att Sverige skulle delta i den europeiska valutaunionen.

Gradvis högre arbetslöshetsprognoser

Som framgår av diagram 5 reviderades prognoserna för den öppna arbetslösheten 2004 successivt upp från 4,0 procent i juni 2002 till 5,6 procent i mars 2004 (se också tabell 1). Vid många tillfällen har arbetslösheten och tillväxten revideras upp samtidigt och de stora revideringarna av tillväxten under 2004 påverkade arbetslösheten endast marginellt. Det beror framför allt på den oväntat starka produktivitetstillväxten, som har bidragit till att BNP-tillväxten har ökat oväntat starkt trots att antalet arbetade timmar och sysselsättningen har utvecklats svagt.

Träffsäker KPI-prognos sedan sommaren 2003

Prognoserna för KPI-inflationen har varit träffsäkra sedan juni-prognosen 2003 (se diagram 6). I den första prognosen från juni 2002 bedömdes att inflationen skulle bli 2,2 procent. Prognosen låg därefter kvar på ca 2,0 procent fram till juni 2003, då det svagare efterfrågetrycket, de lägre lönekostnadsökningarna och den betydligt lägre reporäntan ledde till att prognosen reviderades ner med drygt en procentenhet.

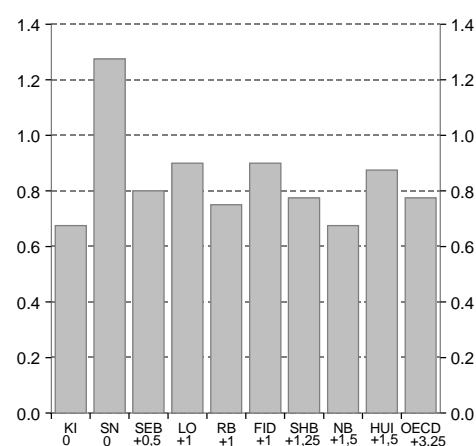
Jämförelse med andra prognosmakare

Ekonomi utsätts hela tiden för oväntade händelser, som t.ex. den 11 september, vilka är omöjliga att förutse. Dessutom revideras statistiken i efterhand. Prognosfelen för ett enskilt år är därför en dålig indikator på om prognosen har varit ”bra” eller ”dålig”. Ett sätt att utvärdera Konjunkturinstitutets prognoser är därför att jämföra prognosfelen för ett antal nyckelvariabler mellan olika prognosmakare.

En sådan prognosjämförelse är emellertid förknippad med flera begränsningar och blir lätt missvisande (se fördjupningsruta ”Utvärdering av Konjunkturinstitutets prognoser” för en utförligare diskussion). Till exempel publiceras prognoserna vid olika tidpunkter vilket innebär att prognosmakarna inte har tillgång till samma information. Det blir särskilt viktigt när vissa prognosmakare har tillgång till speciellt viktig information såsom ett nytt utfall från nationalräkenskaperna. I denna jämförelse görs ett försök att reducera detta problem genom att jämföra prognoser som publiceras vid så likartade tidpunkter som möjligt.

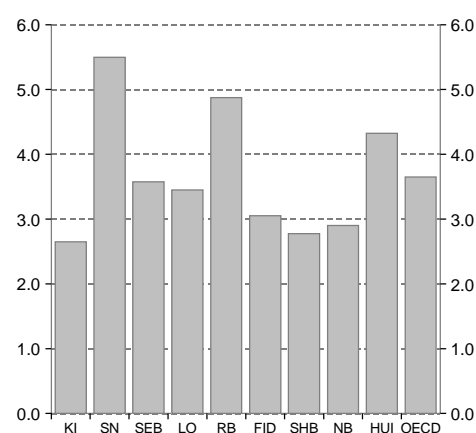
En ytterligare komplikation är att prognosantagandena skiljer sig mellan olika konjunkturbedömare. Konjunkturinstitutet gör exempelvis ingen prognos på finanspolitiken utan utgår från beslutade åtgärder och regler. För penningpolitiken gör Konjunkturinstitutet inte heller någon prognos utan en bedömning av vad som är en välavvägd penningpolitik med utgångspunkt från den egna prognosen. Trots dessa begränsningar kan en prognosjämförelse ge en uppfattning om hur väl Konjunkturin-

Diagram 7 Genomsnittligt prognosfel för BNP 2004
Procentenheter

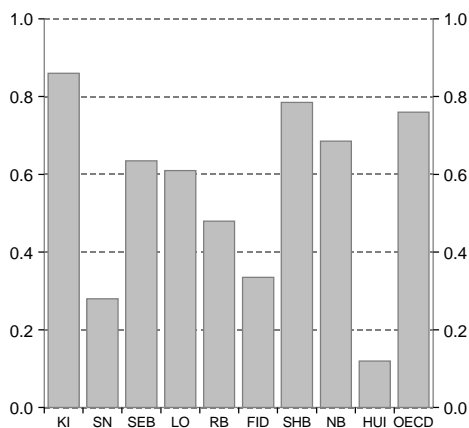
Anm. Genomsnittet avser de fel, i absoluta tal, som gjordes i fyra prognoser avseende 2004, dvs. på våren och hösten 2003 och 2004. Siffrorna visar när respektive prognosinstituts prognoser i genomsnitt publicerades i förhållande till KI:s prognoser mätt i månader, där ett positivt tecken betyder att prognoserna har publicerats senare än KI:s prognoser. Instituterna är Finansdepartementet (FID), Handelsutredningsinstitutet (HUI), Konjunkturinstitutet (KI), Landsorganisationen (LO), Nordea (NB), OECD, Riksbanken (RB), SEB, Handelsbanken (SHB) och Svenskt näringsliv (SN).
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Genomsnittligt prognosfel för export av varor och tjänster 2004
Procentenheter

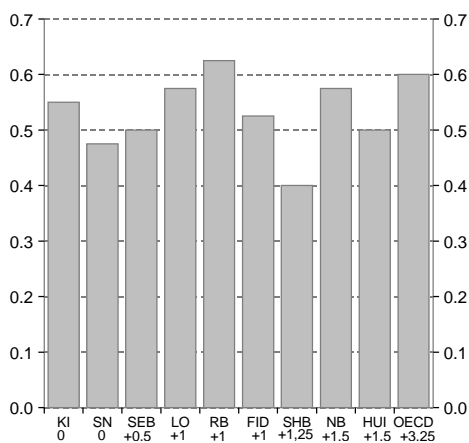
Anm. Se anmärkning till diagram 7.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Genomsnittligt prognosfel för hushållens konsumtion 2004
Procentenheter

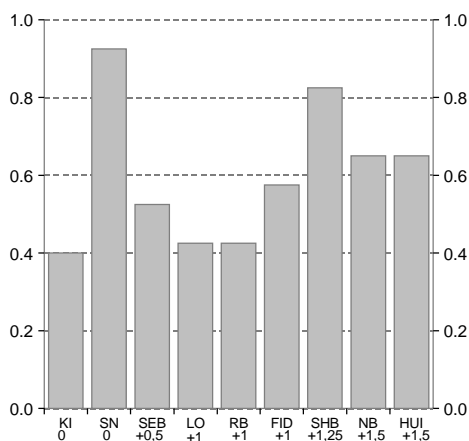
Anm. Se anmärkning till diagram 7.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 10 Genomsnittligt prognosfel för öppen arbetslöshet 2004
Procentenheter

Anm. Se anmärkning till diagram 7.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Genomsnittligt prognosfel för KPI-inflation 2004
Procentenheter

Anm. Se anmärkning till diagram 7.
Källa: Konjunkturinstitutet.

stitutets prognoser står sig i förhållande till andra konjunkturbedömares prognoser.

I likhet med Konjunkturinstitutet underskattades alla prognosmakare BNP-tillväxten 2004 i prognoserna som gjorde under 2003 och våren 2004. I genomsnitt underskattades BNP-tillväxten för 2004 med drygt 0,7 procentenheter i prognoserna som gjordes under 2003 och 2004, medan Konjunkturinstitutet underskattade BNP-tillväxten med drygt 0,6 procentenheter. Detta kan jämföras med att under perioden 1997–2004 överskattades BNP-tillväxten i genomsnitt med ca 0,1 procentenheter (se fördjupningsruta ”Utvärdering av Konjunkturinstitutets prognoser”). Senast BNP-tillväxten underskattades i samma utsträckning som för 2004 var i de prognoser som gjordes för år 1999.

I diagram 7 redovisas ett antal prognosmakares prognosfel för BNP-tillväxten för år 2004. Som framgår av diagrammet har Konjunkturinstitutet och Nordea de lägsta prognosfelen. I likhet med prognoserna för BNP gör de olika prognosmakarna mycket likartade prognosfel avseende enskilda poster i försörjningsbalansen. Det beror troligen på att de flesta prognosmakare har tillgång till samma information och tolkar informationen på ett likartat sätt. Som framgår av diagram 9 och 10 har Konjunkturinstitutet relativt träffsäkra prognoser för exporten men har relativt stora prognosfel för hushållens konsumtion. De stora prognosfelen för hushållens konsumtion följer av att konsumtionsutvecklingen överskattades i samtliga prognoser som Konjunkturinstitutet gjorde för 2004 (se diagram 2). Speciellt under 2003 gjorde Konjunkturinstitutet stora prognosfel för hushållens konsumtion jämfört med andra konjunkturbedömare.

Samtliga prognosmakare underskattade arbetslösheten i de prognoser som gjordes under 2003 (se diagram 5 och 10). Senast utvecklingen av arbetslösheten missbedömdes i samma utsträckning för prognoser gjorda föregående år var i de prognoser som gjordes för 1996. För prognoserna som gjordes under 2004 förutsågs däremot de flesta att arbetslösheten skulle bli omkring 5,5 procent.

Som framgår av diagram 11 hade Konjunkturinstitutet relativt små prognosfel för KPI-inflationen. Det beror på att Konjunkturinstitutet redan i juniprognosen 2003 förutsåg att inflationen skulle hamna kring 0,5 procent. Det kan jämföras med att många andra konjunkturbedömare reviderade ner inflationsprognosen till omkring 0,5 procent först under början av 2004.

Utvärdering av Konjunkturinstitutets prognoser

Konjunkturinstitutet har som uppdrag att göra prognoser över den makroekonomiska utvecklingen. Enlig Konjunkturinstitutets direktiv ska prognoserna vara tillförlitliga och väldokumenterade så att de kan användas som beslutsunderlag i såväl offentlig som privat sektor. Hög precision i prognoserna är således av stor betydelse.

Att utvärdera prognoserna är viktigt inte enbart för att skapa en uppfattning om prognosprecisionen utan även i syfte att förbättra kommande prognoser. Denna fördjupningsruta sammanfattar de viktigaste slutsatserna i Konjunkturinstitutets prognosutvärderingsprojekt.⁵³ I projektet analyseras prognosprecisionen i Konjunkturinstitutets prognoser för perioden 1997–2004 samt hur väl dessa prognoser står sig i relation till andra prognosmakares prognoser.

Analysen visar bland annat att prognosprecisionen är mycket likartad mellan olika prognosmakare, avseende såväl BNP, KPI som arbetslöshet. Utvärderingen indikerar dock att Konjunkturinstitutets prognoser står sig väl i relation till andras. Speciellt för KPI har Konjunkturinstitutets prognoser varit träffsäkra.

Prognosjämförelser blir lätt missvisande

En prognosjämförelse är förknippad med flera begränsningar och blir lätt missvisande. Bland annat publiceras prognoserna vid olika tidpunkter vilket gör att prognosmakarna inte har tillgång till samma information. Detta blir särskilt viktigt när vissa prognosmakare har tillgång till viktig information såsom ett nytt kvartalsutfall för nationalräkenskaperna.

I denna jämförelse görs ett försök att reducera detta problem genom att jämföra prognoser som publiceras vid närliggande tidpunkter. Konjunkturinstitutet publicerar dock i regel tidigare än de andra prognosmakarna, vilket kan innebära att Konjunkturinstitutet har tillgång till mindre information. Det gäller bland annat för KPI och arbetslöshet där andra prognosmakare kan ha tillgång till ytterligare ett månadsutfall.

⁵³För en mer utförlig analys se Bergvall, A, ”Utvärdering av Konjunkturinstitutets prognoser”, Specialstudier 5, Konjunkturinstitutet, 2005.

Utöver skillnader i tillgång till information kan olika prognosantaganden försvåra jämförbarheten mellan olika prognosinstitut. Konjunkturinstitutet gör exempelvis ingen prognos på finanspolitiken utan utgår från beslutade åtgärder och regler. För penningpolitiken gör Konjunkturinstitutet inte heller någon prognos utan en bedömning av vad som är en välavvägd penningpolitik med utgångspunkt från den egna prognosen. Det innebär att prognosen inte enbart är inriktad på att minimera prognosfele.

Ett annat problem är vilket utfall prognosen ska jämföras med. Nationalräkenskapsdata revideras ofta i efterhand, vilket medför att prognosprecisionen skiljer sig mellan olika utfall. Exempelvis kan prognosen jämfört med det första utfallet framstå som väldigt träffsäker, men när utfallet senare revideras visar det sig att prognosen var mindre träffsäker avseende det reviderade utfallet. I följande utvärdering jämförs prognoserna med det första preliminära utfallet.

Slutligen är det svårt att utifrån en prognosjämförelse som analyserar prognosprecisionen för ett antal nyckelvariabler avgöra vilket prognosinstitut som är ”bäst” respektive ”sämst”. För att avgöra detta måste också andra faktorer som bland annat detaljrikedomen i prognosen, om de olika delarna i prognosen är konsistenta samt precisionen att förutse vändpunkter i ekonomin beaktas. Trots dessa begränsningar kan en prognosjämförelse ge en uppfattning om hur väl Konjunkturinstitutets prognoser står sig i förhållande till andra konjunkturbedömares prognoser.

Prognosjämförelse

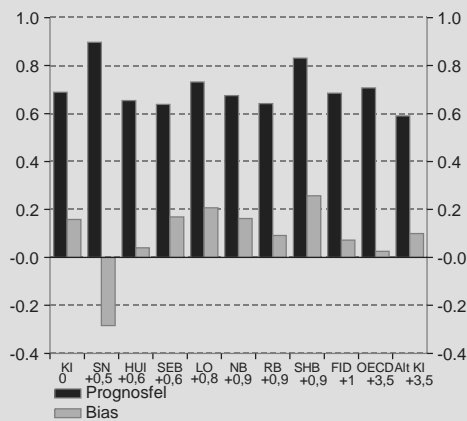
Utvärderingen omfattar tio prognosinstitut och deras prognoser för BNP, KPI och arbetslöshet och sträcker sig över perioden 1997–2004.⁵⁴ För varje utfallsår analyseras de fyra prognoserna som gjorts vår och höst föregående år samt vår och höst innevarande år.^{55,56} För Konjunkturinstitutet ingår mars- och augustiprognoserna. För att undersöka hur stor

⁵⁴ De tio prognosinstituten är : Finansdepartementet (FID), Handels utredningsinstitut (HUI), Konjunkturinstitutet (KI), LO, Nordea (NB), SEB, Svenska handelsbanken (SHB), Riksbanken (RB), Svenskt Näringsliv (SN) och OECD.

⁵⁵ Det första prognostillfället är alltså våren 1996.

⁵⁶ Undersökningen har begränsats till två prognostillfällen per år, eftersom bl.a. Finansdepartementet endast publicerar två prognoser per år.

Diagram 12 BNP-tillväxt, 1997–2004
Procentenheter

Anm. Prognosfelet avser de fel, i absoluta tal, som har gjort i genomsnitt under 1997–2004, dvs. våren och höst innevarande år samt vår och höst föregående år. Biasen är medelavvikelsen vilket indikerar systematiska under- eller överskattningar av variabeln. Siffrorna visar när respektive prognosinstituts prognoser i genomsnitt publicerades i förhållande till KI:s prognoser mätt i månader.

Källa: Konjunkturinstitutet.

betydelse publiceringstillfället har för skillnader i prognosprecisionen mellan olika prognosmakare analyseras även en alternativ prognos för Konjunkturinstitutet där juni- och decemberprognoserna används istället för mars- och augustiprognoserna (benämns i diagram 12–16 och tabell 2 ”Alt KI”).

Nedan diskuteras skillnader och likheter i prognosprecisionen mellan olika prognosmakare. Mot bakgrund av att antalet observationer är få, kan det inte uteslutas att olikheterna till viss del beror på slumpmässiga faktorer eller att prognosmakarna haft olika mycket information under något år som var speciellt svårbedömt.

Prognosprecisionen är generellt mycket likartad, avseende såväl BNP, KPI som arbetslöshet. Detta torde beror på att prognosinstituten har samma information att utgå ifrån och tolkar informationen på ett likartat sätt, men också på att de till viss del påverkas av varandras bedömningar. Störst felbedömningar har gjorts på variabler vars utfall varierar kraftigt och som revideras i stor utsträckning.

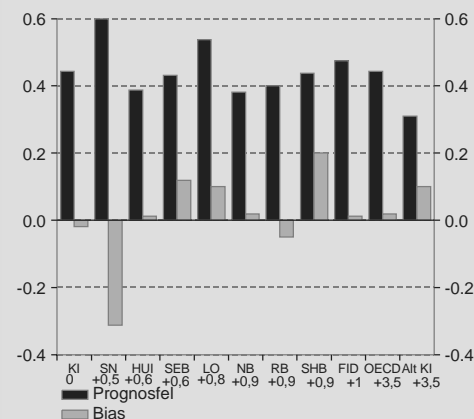
BNP-tillväxten överskattas

I diagram 12 och i tabell 2 redovisas den genomsnittliga biasen och prognosfelen för BNP-tillväxten under perioden 1997–2004. Med undantag av Svenskt näringsliv har samtliga prognosmakare i genomsnitt överskattat BNP-tillväxten något, dvs.

biasen är positiv i diagram 12. Det beror framför allt på att de flesta överskattade BNP-tillväxten under konjunkturedgången 2001–2003.

En uppdelning av prognoserna gjorda under innevarande år respektive föregående år indikerar att de alltför optimistiska BNP-prognoserna framför allt beror på att prognoserna gjorda under föregående år överskattade BNP-tillväxten (se diagram 15 och 16). Undantagen är Svenskt näringsliv och Handelsbanken som underskattade respektive överskattade BNP-tillväxten i lika hög grad för prognoser gjorda under innevarande år som för prognoser gjorda under föregående år.

Diagram 13 BNP-tillväxt, prognoser gjorda under innevarande år, 1997–2004
Procentenheter

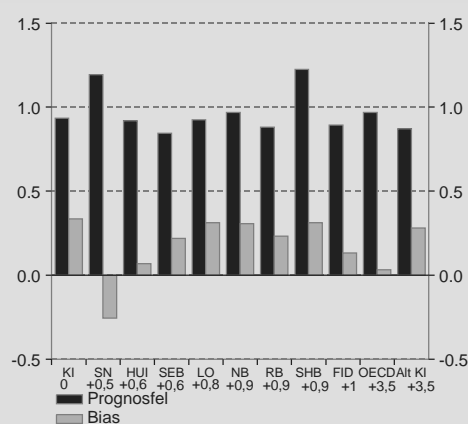
Anm. Se anmärkning diagram 12.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet har ingen tendens att över- eller underskatta tillväxten för prognoser gjorda under innevarande år. Men för prognoser gjorda under föregående år tenderar Konjunkturinstitutet liksom de flesta andra prognosmakarna att överskatta tillväxten, dvs. biasen är positiv.

Prognosfelet mäter genomsnittligt absolut fel. Som framgår av diagram 12 uppgår prognosfelen till 0,6–0,9 procentenheter för de olika prognosmakarna, vilket kan relateras till en genomsnittlig BNP-tillväxt på ca 2,5 procent under motsvarande period. I jämförelse med prognoser på mer än ett års sikt är bedömningarna från innevarande år betydligt mer träffsäkra. Under perioden 1997–2004 uppgick det genomsnittliga prognosfelet till drygt 0,4 procentenheter för prognoser gjorda under innevarande år, medan det genomsnittliga prognosfelet uppgick till drygt 0,9 procentenheter för prognoser gjorda under föregående år (se diagram 15 och 16).

Diagram 14 BNP-tillväxt, prognoser gjorda under föregående år, 1997–2004
Procentenheter

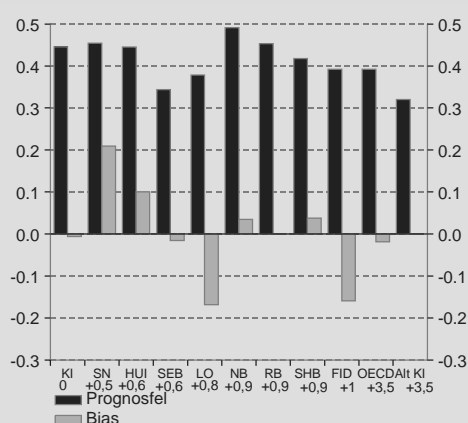

Anm. Se anmärkning diagram 12.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Finansdepartementet och LO underskattar arbetslösheten

I likhet med Konjunkturinstitutet har de flesta prognosinstitut ingen systematisk tendens att över- eller att underskatta den öppna arbetslösheten (se diagram 15). Finansdepartementet och LO har den största tendensen att underskatta arbetslösheten, medan Svenskt näringsliv och Handels utredningsinstitut brukar överskatta arbetslösheten.

Diagram 15 Öppen arbetslöshet, 1997–2004
Procentenheter

Anm. Se anmärkning diagram 12.
Källa: Konjunkturinstitutet.

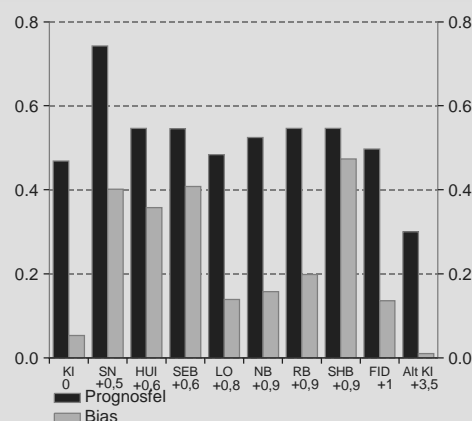
Prognosmakarna har i genomsnitt missbedömt arbetslösheten med drygt 0,4 procentenheter under perioden 1997–2004 (se diagram 15). SEB har de lägsta prognosfelen och Konjunkturinstitutet har

något högre prognosfel jämfört med genomsnittsprognosmakaren (se tabell 1 och diagram 15). Om man i stället för Konjunkturinstitutets mars- och augustiprognoseerna använder juni- och decemberprognoseerna blir emellertid Konjunkturinstitutets prognosfel lägst (se ”Alt KI” i diagram 15 och tabell 2). Detta illustrerar att publiceringstillfället har stor betydelse för prognosprecisionen.

Inflationsutvecklingen överskattas

Som framgår av diagram 16 är det endast Konjunkturinstitutet som inte väsentligt överskattade inflationsutvecklingen. Även prognosfelen är högre för övriga prognosmakare.

Diagram 16 KPI-inflation, 1997–2004
Procentenheter

Anm. Se anmärkning diagram 12.
Källa: Konjunkturinstitutet.

BNP:s komponenter och BNP-nivå

Det finns många olika sätt att utvärdera prognosprecisionen. Förutom att undersöka prognosprecisionen för ett antal centrala variabler som BNP, KPI och arbetslöshet kan det bl.a. vara intressant att undersöka prognosprecisionen för delkomponenterna i BNP och den ackumulerade BNP-tillväxten under två år (”BNP-nivå”).

Tudelingen i BNP och BNP:s komponenter görs eftersom en god BNP-prognos kan åstadkommas trots dåliga prognoser för delkomponenterna i BNP. Om t.ex. hushållens konsumtion underskattas och exporten samtidigt överskattas kan BNP prognosen ändå framstå som träffsäker. Att summera prognosfelen för försörjningsbalansens enskilda komponenter ger därmed en indikation på

hur väl prognosmakarna förutsett vilka drivkrafter som ligger bakom BNP-tillväxten.

Den metod som använts vid utvärderingen nedan utgår från sådana summerade prognosfel, men dessutom har prognosfelen viktats med respektive variablers andel av BNP. Viktningen har gjorts eftersom det är relativt sett viktigare att göra goda bedömningar av de poster i försörjningsbalansen som utgör en större del av BNP. Ett prognosfel av en given storlek på hushållens konsumtionstillväxt är t.ex. av större betydelse för felet på BNP-tillväxten än ett lika stort fel för offentlig konsumtion eller investeringar.

I tabell 2 visas prognosfelen för summan av försörjningsbalansens poster (FB). Bortsett från Konjunkturinstitutets senaste prognos har Handelsbanken lägst prognosfel för försörjningsbalansens delkomponenter. Trots detta har Handelsbanken ett stort prognosfel för BNP jämfört med övriga prognosmakare (se diagram 12 och tabell 2). En orsak till detta är att Handelsbanken har varit bra på att prognostisera exporten och importen. Handelsbanken har emellertid ett förhållandevis stort prognosfel för nettoexporten, dvs. prognosfelen i export och import tar ut varandra i större utsträckning för de andra prognosmakarna.

När prognoserna används som underlag för en bedömning av penning- och finanspolitikens inriktning är det tillväxtutsikterna under de närmaste två åren som är relevant, snarare än tillväxten under ett år. Ett annat utvärderingsmått är därför den genomsnittliga biasen och prognosfelen för den ackumulerade BNP-tillväxten de två kommande åren ("BNP-nivå").

Med detta mått beräknas prognosfelen för summan av prognoserna gjorda för innevarande och nästa år. Om BNP-tillväxten överskattas för innevarande år, men underskattas för nästa år kan den prognostiserade nivån på BNP hamna relativt rätt mot slutet av nästa år även om träffsäkerheten är låg för tillväxten ett enskilt år. Konjunkturinstitutet har bäst prognosprecision för "BNP-nivå" (se tabell 2), dvs. prognosfelen för innevarande år och nästa år har tagit ut varandra i större utsträckning än för de andra prognosinstituten.

Tabell 2 Genomsnittliga absoluta prognosfel 1997–2004

	BNP-tillväxt	KPI	Arbetslöshet	FB ¹	"BNP-nivå" ²
KI (0)	0,69	0,45	0,45	2,56	1,32
SN (+0,5)	0,90	0,74	0,45	2,84	1,76
HUI (+0,6)	0,65	0,54	0,45	2,83	1,50
SEB (+0,6)	0,64	0,55	0,34	2,67	1,39
LO (+0,8)	0,73	0,48	0,38	2,56	1,64
NB (+0,9)	0,68	0,52	0,49	2,59	1,60
SHB (+0,9)	0,83	0,55	0,42	2,48	1,93
RB (+0,9)	0,64	0,55	0,46	2,64	1,64
FID (+1)	0,68	0,50	0,39	2,55	1,43
OECD (+3,5)	0,71		0,38	2,66	1,73
Medelvärde	0,72	0,54	0,42	2,64	1,59
Alt. KI3 (+3,5)	0,59	0,30	0,32	2,41	1,21

¹ Avser prognosfel för summan av försörjningsbalansens komponenter (FB).

² Avser prognosfelet för summan av T och T+1 prognoserna för BNP-tillväxten.

³ Alt. KI avser KI:s juni- och decemberprognos jämfört med KI där mars och augustiprognosen användes.

Anm. Prognosfelet avser de fel, i absoluta tal, som har gjort i genomsnitt under 1997–2004, dvs. vår och höst innevarande år samt vår och höst föregående år. Siffrorna inom paratesen visar när respektive prognosinstituts prognoser i genomsnitt publicerades i förhållande till KI:s prognoser mätt i månader.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Prognosrevideringar för 2005 och 2006

Höga oljepriser dämpar tillväxten i OECD-området

BNP-tillväxten bedöms nu bli något lägre för de flesta industriländer jämfört med i decemberrapporten (se tabell 3). Bakom detta ligger bl.a. oväntat höga oljepriser och en oväntat svag avslutning på 2004 vilket dämpar tillväxten i framför allt euroområdet och Japan. Tillgängliga indikatorer pekar dock på en viss ökning av BNP-tillväxten i euroområdet under början av innevarande år. Signalerna är emellertid inte entydiga och osäkerheten om konjunkturåterhämtningen är relativt stor.

Konjunktoren i USA fortsatte emellertid att utvecklas starkt under slutet av 2004. För helåret 2004 blev tillväxten 4,4 procent, vilket var i linje med prognosen i december. En rad indikatorer tyder på en fortsatt god tillväxt under prognosperioden. Företagsförtroendet är högt i såväl tillverkningsindustrin och tjänstesektorn och sysselsättningen har fortsatt att stiga. I likhet med decemberprognosen bedöms därför tillväxten i USA att fortsätta i god takt under 2005 och 2006.

Övriga delar av världen bedöms utvecklas ungefär i linje med decemberprognosen. Exempelvis är utvecklingen i Kina fortsatt mycket stark och tillväxtutsikterna är något uppreviderade jämfört med decemberprognosen. Även tillväxten i våra nordiska grannländer Norge och Danmark har reviderats upp till följd av starkare inhemsk efterfrågan.

Tabell 3 Nuvarande prognoser för omvärlden jämfört med prognosen i december 2004

Årlig procentuell förändring när annat inte anges

	2005		2006	
	Mars -05	Differens	Mars -05	Differens
USA	3,6	0,1	3,4	-0,1
Japan	1,0	-0,9	1,9	-0,2
Euroområdet	1,6	-0,4	2,3	-0,2
Tyskland	1,1	-0,6	1,9	-0,2
Frankrike	2,1	-0,3	2,4	-0,1
Storbritannien	2,6	0,0	2,5	0,0
OECD	2,7	-0,3	3,0	-0,1
Världen	4,4	0,0	4,4	0,0
Federal funds target rate ¹	3,50	0,00	4,50	0,00
ECB:s refiränta ¹	2,25	0,00	2,75	-0,25
Dollar/Euro ²	1,32	0,00	1,33	0,00

¹ Procent, vid årets slut.

² Nivå, vid årets slut.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i december 2004. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källor: OECD och Konjunkturinstitutet.

Långsam återhämtning i Sverige

Konjunkturen fortsätter att förbättras under de närmaste åren, men i något lugnare takt jämfört med vad som prognostiserades i decemberrapporten. Såväl BNP-tillväxten som inflationen har reviderats ner något jämfört med den tidigare prognosen samtidigt som arbetslösheten uppreviderats (se tabell 4). Det lägre resursutnyttjandet och inflationstrycket medför att Konjunkturinstitutet nu gör bedömningen att penningpolitiken bör ges en mer expansiv inriktning än vad som förordades i decemberrapporten.

Avmattning i exporttillväxten

Under fjärde kvartalet i fjol utvecklades BNP-tillväxten oväntat svagt, till viss del beroende på att exportutvecklingen dämpades. Främsta skälet till försvagningen av exporten var en svag utveckling på teleprodukter och läkemedel. Bilden av att toppen för exporttillväxten kan vara passerad speglas också i konjunkturbarometern. I konjunkturbarometern svarar industriföretagen att exportordergången har slutat att öka, men också att andelen av företagen som är nöjda med sin orderstock är förhållandevis stor, även om andelen har börjat minska. Bilden av en svagare utveckling förmedlas även av orderstatistik från SCB. Exporten revideras därför ner med 0,6 procentenheter i år.

Även under 2006 förväntas exporten växa något långsammare än vad som antogs i decemberrapporten. Nedrevideringen följer av att den internationella konjunkturen i framför allt euroområdet, som är särskilt viktig för den svenska exportutvecklingen, bedöms bli något svagare.

Importen har reviderats ner såväl 2005 som 2006. En orsak är den något nedjusterade export- och investeringsutvecklingen. En annan orsak är den svagare kronan jämfört med i decemberprognosen. Dessa förändringar får till följd att överskottet i bytesbalansen blir högre än vad som förutsågs i decemberprognosen.

Hushållens konsumtion accelererar successivt

Under 2004 ökade hushållens konsumtionsutgifter med 1,8 procent. Det är mindre än bedömningen i decemberprognosen. Bland annat var tjänstekonsumtionen exkl. bostäder lägre än väntat under andra halvåret i fjol. Enligt Hushållens Inköpsplaner håller dock hushållens förväntningar långsamt på att stiga. Förväntningarna om arbetslösheten det kommande året har också blivit något mindre pessimistiska. Hushållens konsumtion bedöms därför accelerera successivt, stimulerade av låga räntor och ökade disponibla inkomster. Hushållens konsumtionsutgifter väntas öka med 2,6 procent i år och 3,1 procent nästa år,

vilket är en marginell nedrevidering jämfört med decemberprognosen.

Sammantaget medför den nedreviderade inhemska efterfrågan och den uppreviderade nettoexporten att BNP-tillväxten nedreviderats för 2005. För 2006 bidrar den uppreviderade nettoexporten till att BNP-tillväxten är marginellt uppreviderad.

Låg inflation och fortsatt svag arbetsmarknad

Produktionen har utvecklats förhållandevis starkt under de senaste åren men hittills inte tillräckligt starkt för att generera någon större ökning av antalet arbetade timmar. Det beror på en oväntat hög produktiviteten under de senaste åren. En viss upprevidering av produktivitetstillväxten och den något nedreviderade efterfrågan medför att utvecklingen av antalet arbetade timmar blir svagare än vad som prognostiserades i decemberprognosen.

Prognosen för den öppna arbetslösheten är något uppreviderad under 2005 och 2006, framför allt till följd av den svagare sysselsättningen jämfört med i decemberprognosen. Detta innebär att resursutnyttjandet kommer att vara lägre under perioden 2005–2006 jämfört med bedömningen i decemberrapporten.

Det lägre resursutnyttjandet och en övergångsvis svag utveckling av livsmedelspriserna medför att den underliggande inflationen, mätt som UND1X, revideras ner med 0,5 procentenheter 2005 och med 0,3 procentenheter 2006. KPI revideras ner mer än UND1X eftersom räntekostnaderna under 2005 och 2006 är lägre än i decemberprognosen, som en följd av lägre räntor.

Högre offentligt sparande

Det offentliga finansiella sparandet blev 1,1 procent av BNP 2004. Detta är 0,7 procentenheter högre än vad som prognostiserades i december. Prognosfelen förklaras av besparingar avseende offentlig konsumtion och oväntade stora fastighetsförsäljningar i kommunerna. I år förväntas det offentliga sparandet bli 0,3 procent av BNP och nästa år förväntas det offentliga sparandet bli 0,4 procent av BNP, vilket är en upprevidering med 0,3 respektive 0,1 procentenheter jämfört med decemberprognosen. Upprevideringen beror på att den offentliga konsumtionen är nedjusterad bl.a. till följd av statliga besparingar, lägre sjukförsäkringskostnader och lägre ränteutgifter på grund av lägre räntor.

Tabell 4 Nuvarande prognos för Sverige jämfört med prognosen i december 2004.

Årlig procentuell förändring när annat inte anges

	2005		2006	
	Mars -05	Differens	Mars -05	Differens
BNP	3,0	-0,2	2,9	0,1
Hushållens konsumtion	2,6	-0,1	3,1	-0,1
Offentlig konsumtion	1,1	-0,3	0,4	0,0
Fasta bruttoinvesteringar	7,6	-0,4	6,7	-1,0
Lagerinvesteringar ¹	0,2	-0,2	0,0	0,0
Export	6,7	-0,6	6,1	-0,1
Import	8,0	-1,5	6,9	-0,8
Antalet arbetade timmar ²	0,8	-0,2	1,2	0,0
Produktivitet i näringslivet ²	3,0	0,1	2,4	-0,1
Produktionsgap ³	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1
Sysselsättning	0,5	-0,1	1,0	0,0
Öppen arbetslöshet ⁴	5,1	0,1	4,6	0,2
Timplön	3,5	0,0	3,8	0,0
KPI, årsgenomsnitt	0,3	-0,8	1,7	-0,6
UND1X, årsgenomsnitt	0,6	-0,5	1,3	-0,3
TCW-index ⁵	125,1	2,00	124,8	1,70
Reporänta ⁶	1,50	-0,50	2,75	-1,00
10-årig statsobligationsränta ⁶	4,1	-0,6	4,9	-0,2
Bytesbalans ⁷	6,9	1,0	6,3	1,1
Offentligt finansiellt sparande ⁷	0,3	0,3	0,4	0,1

¹ Förändring i procent av BNP föregående år.

² Kalenderkorrigerad.

³ Procent av potentiell BNP.

⁴ Procent av arbetskraften.

⁵ Nivå, vid årets slut.

⁶ Procent, vid årets slut.

⁷ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i december 2004. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.